E. Hamilton Currey

AKDENİZ'İN BÜYÜK KORSANLARI

"Dalgasız mavi sular sahnesinde bundan sonra iki büyük kaptan, Barbaros Hayreddin ve Andrea Doria'nın kaderini izleyeceğiz."

İSTİKLAL
KİTABEVİ

E. HAMILTON CURREY

AKDENİZ'İN BÜYÜK KORSANLARI

İSTİKLAL
KİTABEVİ

MAVİ SERİ

E. Hamilton Currey
İstanbul Günleri
Akdeniz'in Büyük Korsanları
(Sea-Wolves of the Mediterranean, 1910*)*
© 2007 İstiklal Kitabevi

İngilizce'den çeviren
Kerem Özdural

Yayın yönetmeni
Fahrettin Çiloğlu

Editör
Durmuş Akbulut

Düzelti
Aycan Çörek

Kapak tasarımı
Salih Koca

Genel uygulama
Hüseyin Bektaş

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları İstiklal Kitabevi'ne aittir.

Birinci Basım
Ekim 2007

ISBN
978-975-6115-48-0

Ofset Hazırlık, Baskı ve Cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Tic. San. Ltd. Şti.
Tel: (0212) 321 23 00 Faks: (0212) 295 11 07

İstiklal Kitabevi
İstiklal Caddesi No. 79-81, Beyoğlu – İstanbul
Tel. (0212) 292 95 18 – 249 61 47 / Faks. (0212) 249 68 71
www.istiklalkitabevi.com

E. HAMILTON CURREY

AKDENİZ'İN BÜYÜK KORSANLARI

Türkçesi
Kerem Özdural

İSTİKLAL KİTABEVİ

Kayıp metinlerin peşindeyiz; kütüphanelerin tozlu raflarında kalan, sadece birkaç ilgilisinin bilebildiği metinlerin izinde. Amacımız, bizi ve içinde bulunduğumuz coğrafyayı anlatan ve belki de hafızamızda sadece ismi kalan metinlere yeniden hayat vermek. Nereye kadar ulaşabileceğimizi biz de merak ediyoruz.

İstiklal Kitabevi

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9

ÖNSÖZ 15

GİRİŞ 19

I. BÖLÜM 31
Hilal ve Haç

II. BÖLÜM 45
Korsanların Gelişi

III. BÖLÜM 60
Oruç Reis

IV. BÖLÜM 76
Barbaros Oruç Reis'in Ölümü

V. BÖLÜM 91
Barbaros Hayreddin

VI. BÖLÜM 107
Cezayir Sancağının Alınması; Andrea Doria

VII. BÖLÜM 122
Korsan Kralın Tanrılaşması

VIII. BÖLÜM 137
İtalya Sahillerine Baskın; Julia Gonzaga

IX. BÖLÜM 151
Barselona 1535; Hıristiyan Ordularının Toplanması

X. BÖLÜM 166
Tunus'un Düşmesi ve Barbaros'un Kaçışı

XI. BÖLÜM 181
Hürrem Sultan ve Makbul İbrahim Paşa'nın Öldürülmesi

XII. BÖLÜM 196
Preveze Savaşı; Filoların Buluşması

XIII. BÖLÜM 211
Preveze Savaşı

XIV. BÖLÜM 226
Kürek Donanması, Kadırga, Kalyon ve Nef

XV. BÖLÜM 241
Turgut Reis: Turgut Reis nasıl Barbaros Hayreddin'in yardımcısı oldu? Jannetin Doria tarafından yakalanması. Dört yıl kadırgalarda kölelik yapması. Eski reisinin fidye vermesi.

XVI. BÖLÜM 256
Turgut Reis: Korsanlar Mehdiye şehrini nasıl ele geçirdi, Andrea Doria nasıl geri aldı ve sonunda V. Carlos nasıl yerle bir etti.

XVII. BÖLÜM 269
Turgut Reis: Turgut Reis Cerbe Adası'nda nasıl sıkıştı? Andrea Doria'dan nasıl kurtuldu? İstanbul'a dönüşü ve oradan Malta Şövalyelerine karşı büyük bir sefere çıkması.

XVIII. BÖLÜM 285
St. Jean Şövalyeleri: Kudüs St. Jean Şövalyeleri, bir zaman sonra Rodos Şövalyeleri, son olarak da Malta Şövalyeleri olarak anıldılar. Tarikatın kısa bir tanımı, Sonradan Büyük Üstat olan Gozon de Dieu-Donne Rodos Yılanı'nı nasıl öldürdüğü. Ayrıca, yüz on üç gün sürdükten sonra Kanuni Sultan Süleyman'ın ordularının çekilmek zorunda kaldığı Malta Kuşatması sırasındaki komutan kırk sekizinci Büyük Üstat Parisot de la Valette hakkında kısa bir bilgi.

XIX. BÖLÜM 303
Turgut Reis: Sinan Paşa ve Turgut Reis nasıl Malta ve Gozo adalarına akın düzenledi ve Trablus'u ele geçirdi. Malta Şövalyeleri Kustir Ağa'ya ait olan heybetli kalyonu ve Türk sultanının odalıklarını nasıl ele geçirdi. Bu hanımların düştüğü durum ve İmam'ın Süleyman'a tavsiyesi. İstanbul'da yapımına başlanan büyük armada. La Valette ve şövalyelerin hazırlıkları. İstanbul'dan başlayan Malta Seferi.

XX. BÖLÜM 319
Malta Kuşatması: Türklerin Malta Kuşatması. St. Elmo Kalesi'nin alınışı. Turgut Reis'in ölümü.

XXI. BÖLÜM 339
Ali Paşa: Cezayir Paşası Ali'nin Turgut Reis'in yerine geçmesi. Tunus Krallığını fethetmesi. Malta Şövalyelerinin dört kadırgasını ele geçirmesi. İnebahtı Savaşı'ndan önce Piyale Paşa'yla birleşerek baskınlara katılması. Hıristiyan ordularının toplanması, Avusturyalı Don Juan'ın komutayı devralmak için Akdeniz'e gelmesi.

XXII. BÖLÜM 356
İnebahtı: Ali Paşa İnebahtı'da nasıl savaştı, sonraki rütbesi- Sonuç.

Yayıma Hazırlayan
Dr. ERKAN SERÇE

"Ama gemiler değerlidir, denizciler güçtür.
Yer fareleri ve deniz fareleri vardır;
deniz hırsızları ve yer hırsızları, yani korsanlar."

Shakespeare, Vedenik Taciri

Bu kitabı eşime ithaf ediyorum...

SUNUŞ

Fernand Braudel'in deyişiyle, "Akdeniz'de korsanlık tarih kadar eskidir. Boccaccio'da yer almaktadır, Cervantes onu anlatacaktır ve Homeros çok eskiden ondan söz etmiştir."[1] Türklerin Akdeniz coğrafyasında bu tarihe dahil olmaları, yani denizcilik uğraşına girmeleri 11. yüzyılda gerçekleşecektir; Çaka Bey İzmir'de kurduğu tersanede inşa ettiği donanmayla, kısa süreli de olsa Adalar Denizi sahillerinde hüküm sürmüştür. İlerleyen yıllarda Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad, Alanya ve

[1] Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, 2. Cilt, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, 1990, s. 147.

Sinop tersaneleri aracılığıyla aynı uğraşa girişmişse de Türklerin, Akdeniz üstünlüğünde rekabet edecek güce ulaşması için 16. yüzyılı beklemek gerekecektir.

16. yüzyılda Kanuni'den itibaren sultanların unvanlarına bir yenisi eklenmiştir: "sultanü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn". Osmanlı sultanlarının "iki denizin hakanı" olmalarında, hadi Karadeniz'i bir yana bırakalım, kendilerini Akdeniz'in hakimi olarak nitelendirmelerinde "Korsanlar"ın payı inkâr edilemeyecek derecede belirgindir. Bu payın farkında olan Kâtip Çelebi (1608-1656) kendi dönemine kadarki Osmanlı deniz savaşlarını, kaptanıderyalarını, gemilerini anlattığı ve gemicilikle ilgili bilgiler verdiği Tuhfetü'l-Kibar *fi Esfari'l-Bihar* (Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan) adlı eserinde denizcilere verdiği öğütlerin daha ilkinde şöyle der; "*Birinci öğüt* budur ki kapudan kendi korsan değil ise işinde ve deniz savaşı üzerinde korsanlarla danışık edüp dinleye. Yalnız kendi bildiğine gidenler çoğu pişman olagelmişlerdir. Hele bu yolda bir yanlış yapılırsa ziyanı yalnız kendisine değildir." Kâtip Çelebi biraz ileride korsanların önemine tekrar döner; "*Sekizinci öğüt* budur ki baştarda reisleri Cezayir'e ve denizde nice yıllar gezmiş korsanlık etmiş ola. Zira donanmanın yürümesi ve durması ona bağlıdır."[2]

Braudel, İspanyolların 16. yüzyılda korsanlığa, coğrafyaya bağlı olarak iki ayrı anlam yüklediklerine dikkat

[2] Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar Fi Esfari'l-Bihar*, Yayıma hazırlayan: Orhan Şaik Gökyay, İstanbul, 1973, s. 234, 236.

çekmekte; Akdeniz'de *Barbaroslu korsanlığından*, Atlantik'te de Fransız, İngiliz veya Hollandalı *deniz haydutluğundan* söz ettiklerini yazmaktadır. Akdeniz'de korsanlığın "yasaları, kuralları, canlı âdet ve gelenekleri" vardır ve korsanlık, 16. yüzyılda savaşın sürekli bir gerçek olarak yaşandığı ortamda bir meşruiyet kazanmıştır.

Barbaros Kardeşlerin, özellikle de Barbaros Hayreddin'in 16. yüzyıl Akdeniz'indeki faaliyetleri pek çok kitaba konu olmuştur. Ancak Türklerin Barbaros Hayreddin Paşa'ya karşı ilgilerinin II. Meşrutiyet yıllarında arttığına dikkat çekilmektedir. 19. yüzyılda Barbaros hakkında sadece bir tane matbu kitap[3] -risale demek daha doğru olacaktır- vardır; Mehmet Tevfik'in 32 sayfalık bu risalesi 1908'de ikinci kez basılır. Aynı yıl, Tepedelenlizade Hüseyin Kamil'in *Barbaros Hayreddin Paşa*[4] adlı kitabı da yayınlanır. İki yıl sonra, iki baskı yapacak olan Seyfioğlu Ali Rıza Seyfi'nin hacimli kitabı *Barbaros Hayreddin*[5] piyasaya çıkar.

Bu ilgi artışı bir tesadüf değildir; donanmaların nitelikleri 19. yüzyılda hızlı bir şekilde değişmiştir. Önce yelken gücünden buhar gücüne geçilmiş (1815-1860), ardından ilk zırhlı modern savaş gemileri ortaya çıkmıştır (860-1890).[6] Denizlere hakim olmak, donanmanın yenilen-

---

[3] Mehmet Tevfik, *Teracim-i Ahvâl-i Kapudan-ı Derya Meşhur Gazi Hayreddin Paşa*, İstanbul 1293 [1876], Basiret Matbaası.

[4] Tepedelenlizade Hüseyin Kamil, *Barbaros Hayreddin Paşa* , İstanbul 1324 [1908] Artin ve Mahdumları Matbaası, 60+1 s.

[5] Seyfioğlu Ali Rıza Seyfi'nin hacimli kitabı *Barbaros Hayreddin*, İstanbul 1326 [1910], Şems Matbaası, 252 s.

mesine bağlıdır artık. 20. yüzyıl başlarında Osmanlı donanmasının, çağdaşı devletlerin donanmalarıyla boy ölçüşemeyeceği, hızla yenilenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu nedenle Barbaros Hayreddin Paşa'nın 16. yüzyıldaki kahramanlıklarının, Türklerin denizciliğe ilgilerinin artmasında bir vesile olacağı düşünülmektedir. Nitekim Balkan Savaşı sırasında büyük yararlılıklar gösteren Hamidiye'nin kumandanı Rauf (Orbay) Bey, Barbaros'un ahfadı olarak övülür. M. Ali Nazima'nın kaleme aldığı kitabın başlığı *Barbaros'un Hafidi Metin Hamidiye'nin Kahraman Kumandanı Rauf Bey*'dir.[7] Tüm bu çalışmaların bir ölçüde hedefini bulduğunu söylemek mümkündür; Donanma İane Cemiyeti aracığıyla halktan toplanan paralarla İngiltere'ye zırhlı gemiler sipariş edilir. Barbaros'a olan ilgi Cumhuriyet döneminde artmıştır. Yahya Kemal Beyatlı, "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"nda ayırdığı dizelerle bu ilgiyi taçlandırır:

"Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!
Adalardan mı? Tunus'dan mı, Cezayir'den mi?
Hür ufuklarda donanmış iki yüz pare gemi
Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;
O mübarek gemiler hangi seferden geliyor?"

---

[6] Lawrence Sondhaus, "Deniz Gücü ve Deniz Savaşları", *Dretnot, Tank ve Uçak Modern Çağda Savaş Sanatı 1815-2000*, Çeviren: Yavuz Alogan, İstanbul, 2003, s. 185.

[7] Ali Nazima, *Barbaros'un Hafidi Metin Hamidiye'nin Kahraman Kumandanı Rauf Bey*, İstanbul 1328[1912], Meziyet-i İktisadiye Kütübhanesi, 31 s.

Ancak okuduğunuz kitap, Barbaros Kardeşlere ve 16. yüzyıldaki Akdeniz'de Türk korsanlarının faaliyetlerine ilgi duyanların sadece Türkler olmadığını gösteriyor. Britanya Donanması'nda bir subay olan E. Hamilton Currey'nin kaleme aldığı önsöz, amacını yeterince anlatıyor; korsanlığı, "en üst mertebesine kadar yapmayı başarabilenlerin hikâyesi"ni anlatmak...

Çevirisini sunduğumuz *Sea-Wolves of the Mediterranean; the grand period of the Moslem corsairs* (1910), E. Hamilton Currey'nin ilk iki kitabından biridir. Currey, aynı yıl, ardı ardına baskı yapacak olan ve İngiliz savaş gemilerinin gelişimini anlattığı *The man-of-war; what she has done, and what she is doing* (1910) adlı kitabını da yayınlamıştır. 1911'de *With Morgan To Panama* ve 1912'de *The Captain Of The King's Guard* adlı kitaplarını yayınlayan Currey, 1914'te gençler için kaleme aldığı, yine deniz ve denizcilik sevgisini işlediği "Ian Hardy" serisini başlatır; *Ian Hardy, Naval Cadet* (1914), Ian *Hardy, Midshipman* (1915), *Ian Hardy, Senior Midshipman* (1916), *Ian Hardy, Fighting The Moors* (1917) adlı eserler ardı ardına yayımlanır. Son iki kitabı da yine 1917'de yayınlanmıştır: *News Of Battle* ve *How We Kept The Sea.*

Sea-Wolves of the Mediterranean adlı kitabının yayınlandığı yıllarda ilgi çektiğinden şüphe yok. Nitekim kitap 1928'de bir kez daha basılır. Currey, kitabını yazarken, çağdaş pek çok Batı kaynağından yararlanmıştır. Ancak kitabını genel okura yönelik bir formda kaleme aldığı için bunların tamamını belirtme gereği hissetmemiş, bazen sadece isim zikrederek geçiştirmiştir.

Türkçe kaynaklar konusunda bilgisi olmadığı için zaman zaman çeşitli hatalar da yapmıştır. Biz elimizden geldiği kadar bu hatalara dipnotlarla işaret etmeye çalıştık. Ayrıca yararlandığı kaynakları da saptayabildiğimiz kadar dipnotlarda gösterdik.

Dr. Erkan Serçe

ÖNSÖZ

Bir gemi artık sulara açılmaya hazır hale geldiğinde, kızaklardan kayıp rıhtımdan ayrılmadan önce büyük bir heyecan yaşanır. Gemi söz konusu olduğunda bu heyecan, teknoloji ürünü mükemmel bir başarının doğuşunu kutlamak için toplanmış binlerce kişi tarafından paylaşılır. Bir kitap tamamlandığında ise, durum çok daha farklıdır. Kitabın çıkması tamamen uzman ellerin marifetidir. Kitap da gemi gibi kızaktan kayarak denizlere açılır. Ama yüzeceği kesin olan gemimin aksine, kitap, dalgalara kapılıp kaybolabilir ya da sessizce, çıktığı yere geri döner ve yok olmayı bekler. Bu durumda sadece bir kişi yü-

reğinde heyecan duyar; o da yazarın kendisi. Kitabında, ilgi denen o eşsiz özellik varsa, sözü edilen kötü kaderden kurtulabilir. Aksi taktirde haftalar aylara, aylar yıllara dönüştükçe, kitabı o denli ilginç kılan konunun, başkalarına hiç de ilginç gelmediğini görecektir yazar.

Deniz soyguncularının yaptıkları, garip bir şekilde, sayıca çok daha fazla olan karadaki kardeşlerinin yaptıklarından daha çok ilgi toplamıştır. 16. yüzyıldaki deniz kurtlarından bahsediyorsak, bu mesleğin aristokratlarından bahsediyoruz demektir. Ellerinde olmayan koşullar, İspanya'nın güneyindeki Müslüman nüfusu, Kuzey Afrika kıyılarına atmıştı. Sahip olduklarını ellerinden alan Hıristiyan düşmandan intikam almak, savaşçı bir ırk için doğal bir tepkiydi. Böylece karada basit bir hayat süren insanlar, bu kez, korsanlığı yeni yaşam biçimi olarak benimsedi. Bu kitap, işte bu insanların yaptıklarını anlatıyor; muhteşem zaferlerini, ümitsiz yenilgilerini, yok edilmeleri için yanıp tutuşan Hıristiyan prensliklerine karşı takındıkları cüretkâr tavırları...

Napolyon'un İngiliz piyadelerine atfettiği söylenen "yenildiğini bilmeme" özelliği, deniz kurtlarını da ifade etmektedir: Barbaros Hayreddin'in, V. Carlos tarafından Tunus'tan sürülmesinin ardından yeniden ortaya çıkışı; Cenevizli Amiral Andrea Doria'nın Cerbe Adası'nda tuzağa düşürdüğü Turgut Reis'in kaçışı, buna iki örnektir. Deniz kurtlarının liderlerini anlatan tarih, bu insanların, şartların zorlamasıyla ne kadar da maharetli denizcilere dönüştüklerini göstermektedir. Bu bahar Malta'ya gitmek üzere Akdeniz'e yelken açtığımda, gemim, Müslüman korsanların, avlarına saldırmak için pusuda bekle-

meyi âdet edindiği yerlerin hepsinden geçti. İnsan sanki "Her dalgadan atalarının ruhlarının çıkacağını" düşünüyor; amirlerinin kırbacı altındaki çıplak kölelerin kürek çektiği, pruvası ve kıçı gözü pek savaşçılarla dolu bir kadırganın hızla yaklaşacağını hayal ediyor. Sanki başka bir talihsiz ticaret gemisini, yavaş yavaş ilerleyen bir tüccarı yakalayacaklar ya da korkunç St. Jean Şövalyeleri'nin veya yenilmez Doria'nın kadırgalarından biriyle karşılaşacaklarmış gibi. Her iki durumda da deniz kurtları şanslıydı; ya yağma yapacaklar ya da Allah ve peygamberi adına savaşacaklardı.

Deniz kurtlarını diğer korsanlardan ayıran şey, kendi aralarındaki tavırların aşırı benzerliğidir. Hepsi, büyük bir lider olarak gördükleri kişinin emrine koşulsuz şartsız girebilir. Ama korsan olarak anılmak kolay bir iş değildir. Bu kitapta, bu işi en üst mertebesine kadar yapmayı başarabilenlerin hikâyesi anlatılmaktadır.

E. HAMILTON CURREY

GİRİŞ

KAYDINI tuttuğumuz her çağda, hayatını korsanlık olarak adlandırdığımız açık denizlerde soygunculuk yaparak kazanmış insanlar olmuştur. İngilizce konuşan dünyada en iyi bilinen korsanlar belki de, on yedinci yüzyılda fazlasıyla güçlenen İspanya anakarasındaki deniz eşkıyalarıdır. Haklarındaki bolca tarihi kaydı, edebi anlamda çıkış yapmış bir korsan olan, yazarlık suçunu deniz serüvencilerinin yaptıklarına ekleyen John Esquemelin'in[8] çalışmalarına borçluyuz. Bir önceki yüzyılda

[8] Asıl adı Alexander Olivier Exquemelin olan John Esquemelin'in Amerikalı korsanlardan bahsettiği kitabı ilk kez 1678'de *De Americaeneche Zee-Rovoves* adıyla basıldı. Kısa süre sonra İspanyolca'ya (1681) ve İngilizce'ye (1684) çevrildi. Kitabın İngilizce baskısında yazar "Bir Korsan" imzasını kullanmıştı.

Akdeniz'deki deniz kurtları içinden böyle bir tarihçi çıkmamıştır: Ortaçağda, yaşadıkları topraklarda bilgi ve kültürü en büyük itibar sayan İspanya Müslümanlarının soyundan gelen bu umarsız savaşçılar ve gerçek denizciler için ilim, çok da önemli bir değer olarak görülmemiştir. Evlerinden atılmış, medeniyetleri çökmüş, yedi asırdan fazla uyguladıkları dinleri İspanya'nın güneyinde yasaklanmış bu adamlar, Kuzey Afrika kıyılarına savrulmuş, buradan denize açılarak Akdeniz'e bela olmuşlardır. Yaptıkları, başardıkları işler, yol açtıkları korku ve arkalarında bıraktıkları yıkım, bu kitabın sayfalarına konu olmuştur.

Çağ, iç denizde iyi havalarda rüzgârdan bağımsız olarak kürek gücüyle hareket eden kadırgaların çağıydı. Deniz kurtları bu yüzden kıyı şeridinde yaşayanlar için daimi bir tehditti; çünkü denizde yağma bulamadıklarında, Hıristiyan düşmanlarının yaşadığı kasaba ve köylere saldırıyorlardı. Bu dönem boyunca, bu korsanların erişebildiği yerlerdeki hiçbir erkeğin hayatı, hiçbir kadının şerefi güvende değildi. Akdeniz'i haraca bağlamışlardı. Kadırgalarının ve palalarının erişebildiği herkesten haraç alıyorlardı. 16. yüzyıl coğrafyasının bilmediği yerler, onların zamanında kötü anılır olmuştu. Hıristiyan eş ve anneler, Cezayir ve Tunus adını duyunca titremeyi öğrenmişti. Serseriler buradan hareket ederek vardıkları yerleri yakıp yıkıyor, insanları ele geçiriyor, köle yapıyorlardı. Oran, Tlimsen, Tenes, Şersel, Becaye, Cicelli, Bizerte, Sfaks, Sus, Monastir, Cerbe ve Trablus'ta pusuya yatmış, yağma için bekliyorlardı. Bir an Kuzey Afrika kıyıları Müslüman orduların zaferiyle titriyor, başka bir an

yenilgi feryatları yükseliyordu. Ama kaderdeki bu değişimlere rağmen deniz kurtları istedikleri yere yerleşiyor, burada korsan devlet kuruyor ve bütün Akdeniz'in huzurunu bozuyordu: ta ki buhar keşfedilene kadar.

On altıncı yüzyıl tarihi tamamen kan ve ateş, işkence ve katliam, güvenilmez dost ve aymazca ihanetle doludur. Deniz kurtlarının yaptıkları ne kadar korkutucu olsa da, Avrupa kıtasında hiç eksik olmayan savaşlarda, kuşatmalarda ve şehir yağmalarında benzeri olaylar kesin olarak vardır.

Bu dönemde tarihe geçecek çok fazla olay bulunmaktadır. Dünya politikası o kadar çok çarpıcı ve büyüleyici kişiliklerle doluydu ki, deniz kurtlarının yaptığı pek çok şey, o dönemin tarihçilerinin daha önemli olduğunu düşündüğü olayların yanında gölgede kalmıştı. Tarihçiler bu konuda genel olarak haklıydı, ama yine de, o döneme baktığımızda olaylarm ana akışına korsan kadırgalarının pruvalarının karıştırdığını görüyoruz. Bütün Hıristiyan âlemini karşısına alan Barbaros, Turgut ve Kılıç Ali Paşa gibi isimler sadece bastırılabilir ve yok edilebilirdi; çünkü ellerinde, gözlerine kestirdikleri her hedefi ele geçirmelerini sağlayacak iki silah bulunuyordu.

İlk ve en güçlü silahları, acımasız-ve savaş dolu bir çağda insanoğlunun aç gözlülüğüydü. "Bizimle gelmeyi kabul edenler," diyorlardı, "yürekli ve bileğine kuvvetlilerse zengin olacak. Etrafımız zengin ve verimli topraklarla dolu. Tek yapmamız gereken örgütlenmek, sonra da ne istersek almak. İstersek, küçük bir sıkıntıya karşılık çok büyük bir hasat elde edebiliriz." Bu tip görüşler duymazdan gelinemiyordu. Bolluk ülkesin-

den, bereketli topraklar, muhteşem şehirler, bağlar ve zeytinlikler, meyve ve tahıllar, asil nehirler ve geniş vadilerle dolu görkemli Endülüs'ten sürülen İspanya Müslümanları, artık maceraya atılmaya hazır ve kendilerini sürenlerden intikam almak için yanıp tutuşan dilencilere dönüşmüştü.

William Hicklng Prescott gibi tarihçiler, İspanya'nın

Barbaros Hayreddin, Korsan, Amiral ve Kral.

Müslümanların hâkimiyetinde kaldığı yedi asır içinde Mağribilerin yumuşak ve kadınsı olmaya başladığını, "barış yarası"nın bu ırkın erkeksi yanlarını yok etmese bile azalttığını; lüks ve bilimin, Hz. Muhammed'i Mekke'den ta Cadiz'e kadar yaymak için doğan güçlü savaşçıların cesaret ve sertlik gibi temel değerlerini yok ettiğini söylemektedir. Hiziplere ayrılmış, kendi aralarında çatışmaya başlamış, kuzeydeki şövalyeler tarafından yenilerek bir daha dönmemek üzere sürülmüşlerdir.

Bu trajedinin son perdesi de kapandıktan, Gırnata'nın düşmesiyle birlikte Mağribiler denizin karşı yakasındaki Afrika'ya sürüldükten sonra, sürgün edilenlerde kayda değer bir değişim meydana gelmiştir. Ayırt edilmelerini sağlayan ilim, kültür ve medeniyet, adeta üzerlerinden düşmüş, artık işe yaramayan bir kıyafet gibi fırlatılıp atılmıştır. Bunların yerine tam anlamıyla bir yiğitlik, buruk ve dikbaşlı bir fanatizm gelmiştir.

İspanya'daki İslam medeniyetinin özelliklerinden biri, ki en aydın özelliklerinden biri, dini hoşgörüdür. Yahudiler ve Hıristiyanlar, atalarının mabetlerinde ibadet edebiliyordu; hiç kimsenin gizlenmesine veya inkâra yönelmesine gerek yoktu. Sadece bir tek kural geçerliydi. Hiç kimse Müslümanlarca Allah'ın peygamberi kabul edilen Hz. Muhammed'e küfredemezdi. Bu kuralın ihlalinin cezası ölümdü. Bunun dışında tam bir vicdani özgürlük söz konusuydu.

Deniz kurdu liderlerinin sahip olduğu iki silahtan bahsetmiştik. İlki, daha önce de söylediğimiz gibi aç gözlülüktü. İkincisi de fanatizmdi: Sadece Müslüman nüfusun topluca sürgün edilmesi yüzünden değil, Hıristiyan

efendilerin geride kalan Morisko adını verdikleri Müslümanlara çektirdikleri eziyetler yüzünden oluşan dini nefret. Hırs ve tahammülsüzlüğün, korsanlık hiyerarşisinde en üst basamaklara çıkanların elinde nasıl bir silaha dönüştüğünü hayal etmek zor olmasa gerek. Kendilerini takip edenlerin gözlerini sayılamayacak kadar büyük servet vaadiyle kamaştırmaları bir yana, buna bir de, Hıristiyanları gördükleri yerde soyup öldürmekle Allah'a hizmet etmiş olacakları ve Hz. Muhammed'in bundan çok memnun kalacağı gibi yanıltıcı bir iddia da ekliyorlardı.

Issız Kuzey Afrika kıyılarına sürülerek dilenci durumuna düşen bir Müslüman için bundan daha basit ve daha çekici bir kural olabilir miydi?

Daha önce de bahsettiğimiz tarihteki ana olaylar, bu kitabın konusu değil. Bu görevi üstlenen birinin çok silah taşıyan çok güçlü bir gemiyle yolculuk etmesi gerekir. Ayrıca bu gemiyi yönetebilmesi için pek çok özelliğe sahip olmalıdır: etkili bir zekâ, tam anlama becerisi, yorulmak bilmeyen bir çalışma azmi, bu geminin kaptanı için olması gereken özelliklerdir. Bunlara ayrıca araştırma kabiliyeti, eski ve yeni dillere hâkimiyet ve koca saman yığını içindeki birkaç değerli buğday tanesini ayırt edebilme yeteneği eklenebilir. Öte yandan, Akdeniz'deki deniz kurtlarının hikâyesi gibi olayların akışını etkileyen küçük dereler de vardır. Maceraperest bir denizci, küçük kayığına atlayıp bu derelerde dolaşabilir ve ana akıntıya kapılmadan sakince çıkabilir. Yine de, buralarda kaydı tutulmuş kişilerin yaşadıkları dönemdeki olayların akışını birinci derece-

den önemle değiştirdiği gerçeğinden kaçınılamaz. Barbaros Hayreddin, Preveze Savaşı'nda baş düşmanı Andrea Doria'yla çarpıştı. Turgut Reis, Malta Kuşatması sırasında St. Elmo Kalesi neredeyse düşmek üzereyken öldü. Yaşamış olsaydı Jean Parisot de la Valetta ve yiğit askerleri zafer yerine mağlubiyet tadacaktı. İnebahtı Savaşı'ndan ününü artırarak çıkan tek Müslüman komutan Kılıç Ali Paşa oldu. O dönemdeki bütün deniz savaşlarında olduğu üzere, yabancısı oldukları bir ortamda savaşmaya gelen askerler, denize alışkın olan korsanlarla kıyaslanamazdı bile.

Adamları üzerinde tam bir hakimiyet kuran bu liderlerin baskıcı yönetimlerinden daha sonra bahsedeceğiz. Bu reislerin tam bir hâkimiyet kurmuş olması oldukça ilgi çekicidir, çünkü teoride bütün deniz kurtları eşitti. Hatta herkesin kendisi için en iyisi olduğunu düşündüğü şeyi yapma özgürlüğünün olduğu safkan bir demokrasi vardı. O özgür biriydi, hiç kimsenin onu disipline etmeye ne hakkı ne de niyeti vardı. Bu, görüleceği üzere, sadece teorideydi. Aksine, yaptıkları rezil işte çok başarılı olan korsanlar çok katı bir disiplin altında yaşamak zorundaydı. Bu disiplin kamçıyla sağlanıyordu. Bunu, ileride ele alacağımız üzere, Barbaros Hayreddin'in görevini yerine getiremediğini düşündüğü bir adamını, bir kaptanı dövdüğü zaman, ya da Barbaros Oruç Reis'in otoritesini hiçe sayarak bağımsız hareket etmeye cüret eden birini öldürdüğü zaman göreceğiz.

Teoride, Akdeniz korsanları arasında eşitlik vardı. Ama uygulamada, Barbaros'lar, Turgut Reis ve Kılıç Ali Paşa, Kardinal Granvelle'nin II. Philippe'e yazdığı bir

mektupta "zararlı hayvan" diye andığı insanlar planlarına ne kadar az karışırsa herkes için o kadar iyi olacağını düşünüyorlardı. "Zararlı hayvanların" bu saldırıya hazır şahısların kafasındaki hak ve görevleri, İncil'de bahsedilen Romalı yüzbaşınınkilerden farklı değildi. O şekilde olmaz da bir sorun çıkarsa, liderleri bu bireylere ya da teoriye karşı ölçüsüz bir tutum içine girmekten sakınmazdı. Bunun örneklerini ileride göreceğiz.

Bu döneme, "Müslüman Korsanların Altın Çağı" denmektedir. Mağribilerin 1492'de Gırnata'dan kovulmasından Kılıç Ali Paşa'nın 1580'de ölümüne kadar geçen bir asırdan az sürede, deniz kurtları güçlerinin zirvesine tırmanmış, Akdeniz'de korsan devletler kurmuşlardır. Bunun sonucunda Hıristiyanlığa verdikleri sıkıntı sonraki yüzyıllarda tarihe kan ve ateşle yazılmıştır; ama bu şahısların asıl ilgilenilmesi gereken özelliği, deniz maceralarına yatkınlıları sayesinde torunları için kalıcı bir yer kurmuş olmalarıdır. On altıncı yüzyılda dahi köklerinin ve dallarının yok edilmesine çalışılmıştır. Yenilmişler, kıyıdaki kalelerinden çıkarılmışlar, görünüşte tamamen ezilmişlerdir. Ama gerçek anlamda bir imha gerçekleşmemiştir, çünkü ne kadar ağır bir şekilde yenilmiş olurlarsa olsunlar yine de bir korsan çekirdeği kalmış, bu da hep kısa sürede tekrar yenilmez bir güce dönüşmüştür. Karada muhteşem bir savaşçı olan Osmanlılar, mekân karadan denize geçtiğinde bu değerli özelliği adeta kaybediyordu. Yeniçeriler, o demir çağında bile çok az askerin alabildiği bir eğitimden geçen, düşman karşısında asla geri çekilmeyen, sadece kazanmak ya da ölmek için savaşan bu seçkin askerler, deniz

hizmetine verilince başarısız oluyordu. Sadece tecrübeyle öğrenilen "denizde en iyi, denize alışkın insanlar savaşabilir" gerçeği o sırada fark edilmemişti. Bu yüzden de korsanlar sahip oldukları bu özellik sayesinde üstün duruma geçmişti. Kara insanları arasında bu durumu fark edenler de vardı. Örneğin Kanuni Sultan Süleyman'ın büyük bir devlet adamı olan veziriazamı İbrahim Paşa, "denizde tam yetenekli bir adam"a sahip olmanın ne demek olduğunu anlamıştı. Ama temel kural, sahilden adam toplayıp deniz savaşlarında çarpışma görevini onlara emanet etmekti.

"Altın Çağ" yukarıda bahsedilen tarihte sona erdiğinde, korsanlık kalıcı bir kurum haline gelmişti. Cezayir'de, Tunus'ta ve Kuzey Afrika sahillerindeki diğer limanlarda kötülüğün ta kendisi olarak anılmaya devam ettiler. Korsanlar dalgasız denizlerin belası olarak varlıklarını devam ettirdiler; ama kendilerini yok etmek için birleşen dünyanın en güçlü hükümdarlarına karşı savaşmak için bir daha bir araya gelmediler. Bu imparatorluğu onlar kurdu. V. Carlos'u, arka arkaya gelen papaları, Andrea Doria ve çocuklarını, İspanya, Venedik, Ceneviz, Katalonya ve Fransa'nın gücünü onlar yendi. Yaşadıkları dönemin medeni dünyasına deniz gücünün sadece denizcilerden oluşan donanmalardan meydana gelebileceğini, karşılarında en güçlü kara ordularının bile güçsüz kaldığını gösterdiler.

Korsanların, gemilerine çıkan kara birliklerine karşı sık sık yenilmesi bu görüşü geçersiz kılmaz. Turgut Reis 1559'da Trablusgarp'a sefere çıkan 14 000 askerlik birleşik İspanya, Toscana, Roma, Napoli, Sicilya ve Ce-

neviz güçlerinin elinden Kanuni Sultan Süleyman'ın kaptanıderyası Piyale Paşa'nın her birinde yüz yeniçeri bulunan 86 kadırgalık filosu sayesinde kurtuldu. Hıristiyan güçlerine karşı o kadar büyük bir zafer elde ettiler ki, Türk amirali İstanbul'a en az dört bin esirle döndü. Ama bu savaşta, diğer pek çoğunda olduğu üzere asıl çarpışma kıyıda, askerlerin gerçek güçlerini gösterme fırsatını buldukları yerde olmuştu.

Eleştirmenlerin, korsanların evrensel bir başarı elde edemediğine dikkat çekeceklerine şüphe yok. Cezayir Beyi Hasan'ın 1563'te Oran ve Mers el-Kebir'e gerçekleştirdiği saldırı buna bir örnektir. Müslümanlar ağır bir şekilde yenilmişti. Durum açıkça buydu. Deniz kurtlarının yaptıklarını yüceltmek veya Mers el-Kebir'in Alcaudete Kontu tarafından, Oran'ın da kardeşi Don Martin de Cordoba tarafından kahramanca savunulmasını küçümsemek gibi bir niyet söz konusu değildir. İspanya Kralı'nın gönderdiği filo, yaptıkları muhteşem savunmayı son anda kurtarmış, Hasan toplarını, cephanesini ve levazımını bırakarak büyük bir hızla geldiği yere kaçmak zorunda kalmıştır.

Korsanların sıklıkla yenilmesinde kayda değer bir yan yoktu. Asıl tuhaf olan, korsanlıkları sayesinde Kuzey Afrika kıyılarında kurdukları hanedanların teyit ettiği başarılarının hakkının verilmemesidir.

Ortaya çıktıkları dönemden sonra gelen tarihçiler, korsanları genellikle basit, hiçbir değeri olmayan bayağı işler yapan, baskınları ve yağmalarıyla uygarlığa bir miktar sıkıntı çıkarmış barbarlar olarak görme eğilimi göstermiştir. Bunun sebebi de bütün Hıristiyan âlemi

için yüzyıllar boyunca utanç ve yüz karası olarak dikilmeleridir.

Bu kitabın da konusunu oluşturan öncü diyebileceğimiz insanlara belli bir anlayış ve sempatiyle yaklaşılabilir. Onlar kendilerine ait olan topraklardan atılmışlardı. İspanyol Engizisyonu'nun fanatik zalimliği altında ezilenler kendi hemşerileri ve din kardeşleriydi. Yaptıklarının rezilce olduğuna şüphe yok, ama hem maddi hem de manevi açıdan en ağır şekilde tahrik edildikleri inkâr edilemez.

Barbaros Kardeşler, Turgut Reis, Kılıç Ali Paşa gibi adamların yaşadığı "Altın Çağ" sona erdikten sonra, kurdukları Müslüman eyaletlerin tarihi, Avrupa kıyılarının 150 kilometre içine kadar uyguladıkları soygun ve cinayetle dolu gaddarlıkların tarihi oldu. Büyük krallar ve prensler, tebaasının binlercesini esir alan bu zorbalıkla pazarlık etmek zorunda kaldı. Hıristiyan devletlerin böylesine bir tecavüze nasıl müsamaha gösterdiği asla açıklanamayacak sırlardan biridir. Sonraki yüzyıllarda daha zarif tavırlar gözlenmeye, insanların insanlara, milletlerin milletlere karşı daha yumuşak ve kibar olması takdir edilmeye başlanmışken, belki de babalarının yolundan gidip gördükleri ve etkisini hissettikleri kötülüğe sebep olan insanların kökünü kazımak için ellerinden geleni yapmayı kendilerine yakıştıramamışlardır.

Bu insanların hayatlarının ve yaptıklarının araştırılmasına değecek ne olduğu sorulabilir. Cevabı, sadece yaşadıkları dönemde tarihin akışını değiştirmiş olmaları değil; ayrıca binlerce insafsız, azgın, kana susa-

mış, ölümcül derecede zalim haydutluklarının altında, derinlerde gerçek bir asalet tohumunun, deha ateşinin kıvılcımlarının bulunmasıdır. Prensliklere karşı koyarak kendilerininkini korudular, yaşadıkları kargaşa ve anarşinin tam ortasında kendilerinden daha iyi savaşçı olmadığını ispat ettiler. Bu bile dikkate almaya değer bir özellik, ama asıl ilgilenilmesi gereken, bu liderlerin kendilerini takip edenler üzerinde kurdukları mutlak hâkimiyettir. Bu kadar büyük ölçekte kumandanlık eden başka korsanlar çıkmadı; karadaki büyük hükümdarlarla eşit bir şekilde pazarlık edebilen başka hiç kimse çıkmadı.

I. BÖLÜM

HİLAL VE HAÇ

EYLEM adamlarının yaptıkları, dünyayı asıl yöneten düşünce adamlarının uyandıramadığı bir ilgi uyandırır. Kabinesinin başındaki devlet adamı, makinenin içindeki tanrı gibidir. Ülkelerin hareketlerini yönlendirir. Filoları ve orduları satrançtaki taşlar gibi oynatır. Onun açısından eylem adamı, emirlerine uyan bir emir eridir. İdare ve yönetim onun elindedir. Hem maddi hem de manevi gücü elinde tutar. Tarihte aynı anda hem devlet adamı hem de asker olan, kendi kaderini kendi tayin eden, belirlediği hedefe kendisi ilerleyen çok az kişi görürüz. Ama tarih içindeki yan yollara saptığımızda sadece yaşadıkları dönemi değil, kendilerinden sonra gelecek nesilleri de etkileyen kişilerle karşılaşırız. Müslü-

man korsanların da bu kategoriye girmesi inanılmaz gelebilir. Ama hikâyelerini inceledikçe deniz kurtlarının mütevazı bir başlangıçtan Avrupa'nın huzurunu bozmayı başaran dayanıklı beyliklere tırmandıklarını göreceğiz.

Oruç Reis, Barbaros Hayreddin, Turgut Reis ve Kılıç Ali Paşa on altıncı yüzyılda, yaşadıkları dönemin şartlarını değiştiren çok şey yaptı. Avrupa'da Rönesans yaşanıyordu. Sanatta ve bilimde ihtişam dönemiydi. Bu adamlar o günkü medeni dünyaya bilgi anlamında bir tek istisna haricinde hiçbir şey katmadı: Barbaros Hayreddin bir keresinde Kanuni Sultan Süleyman'a denizlere hâkim olanın karaya da hâkim olacağını söylemişti. Günümüzde, bütün dünyanın ve bütün dillerin ayaklarının altında olduğu Kaptan Mahan'ın (şimdi Tuğamiral) "Deniz Gücü" kitapları alkışlanırken, aynı şeyi on altıncı yüzyılda bir korsanın öngörmüş olması çok ilginç.

Bu, büyük insanlarla dolu bir dönemdi. İmparator V. Carlos, Fransa'da I. François ve İngiltere'de VIII. Henry kendi ülkelerinin başındaydı. Macaristan'da Corvin Hunyadi, İstanbul'da Kanuni Sultan Süleyman hüküm sürüyordu. Roma'da Saint Peter'in hükümranlığını ölümcül Medici ailesi devam ettiriyordu. Savaş o dönemler çok yaygındı; ama Haç denizlere hâkim olana kadar, Hıristiyan milletlerin kendi aralarında, hükümdarlarının aç gözlülüğünü yansıtan, bitmek bilmeyen çarpışmalar olarak kendini gösteriyordu. Ama cepheye yeni askerler sürülürken tam olarak anlaşılmayan yeni bir güç ortaya çıkmıştı. Denizler onun merhametine kal-

mıştı. Venedik ve Cenevizlilerin, Fransız ve İspanyolların nesiller boyunca sürdürdüğü sakin ticaret günleri sona ermişti. Korsan kadırgalarının dehşet dolu günlük, daha doğrusu gecelik saldırılarının kurbanı durumundaki Akdeniz kıyılarının perişan halkı için de emniyet hissi tamamen sona ermişti.

"Tarihin saygınlığı"na katı katıya bağlı eski tarihçilerin asıl anlattıkları imparatorların, papaların ve kralların hikâyelerinden sıklıkla ayrılıp deniz kurtlarının yaptığı rezillikleri aktarırken onlarla aynı seviyeye düştüğünü okumak eğlendirici oluyor. Çan, kitap ve mum büyük bir kibirle aleyhlerine kışkırtılıyor, güçlü monarşiler onlarla çarpışmak zorunda kalıyordu. Üstelik de öyle bir iki kere değil pek çok kere, çünkü zafer bir o tarafa bir diğer tarafa geçiyordu.

Müslümanlar, Peygamber zamanından, Ebu Bekir, Osman ve Ali zamanından beri hep çok iyi savaşçılar olmuştu. Ama savaştaki başarıları hep karadaydı. Denizle ilgili tek maceraları 8. yüzyılda Tarık'ın komutasında Endülüs'e girerken Cebelitarık Boğazı'ndan geçmekten ibaretti. Burada Got Kralı Roderick'i yenmişler, Güney İspanya'da 1492 yılına, bu kitabın anlattığı olayların başlamasından hemen öncesine kadar sürecek olan bir Müslüman hâkimiyeti kurmuşlardı. Korsanlık her zaman için tüyler ürperten bir ilgi odağı olmuştur. Denizdeki haydutların yaptıklarının kaydını tutacak birileri hiçbir zaman eksik olmamıştır. Bunun, bütün korsanlıkların ortak noktası olan soygun ve cinayetlerin çetelesini tutmaktan başka bir sebebi daha var. Sebebi bireysel başarıya, bir tek kişinin başka in-

sanların hayatları ve kaderleri üzerinde kurduğu tam ve mutlak hâkimiyete duyulan daimi ilgiden kaynaklanmaktadır. Bu en yoğun bireycilik hiçbir yerde, yaptıkları zulümler marifetiyle insanlıkla bağlarını koparan kanun tanımaz bir grup insanın dünyanın haracını yemek amacıyla birbiriyle kaynaşmak zorunda olduğu korsan çetelerinden daha iyi görülmemektedir. Dolayısıyla bu kanun kaçaklarını yönetecek kişinin de sıradan biri olmaması gerekir. Dava arkadaşlarının kendisine gecikmeksizin itaat etmesini sağlayacak bir özelliğe sahip olmalıdır. Arkasında yapılaşmış bir otorite yoktur; disiplin, liderin bizzat kendisi tarafından sağlanmalıdır. Yanındakiler en kaba ve ağır ifadelerle tarif edilen, nefislerinin kölesi olmuş, isyana eğilimli, güvenilmez, en kötüsü de saf insanlardır.

Bir korsan reisi, bu unsurlarla uğraşırken sadece kendi bilek gücüne ve kimseden yardım almadığı kendi kıvrak zekâsına güvenebilir. Bu reislerin bir kısmı kötülüklerle dolu hayatlarında zirveye çıkmıştır. Bazıları ayrım gözetmeksizin her gemiye saldıran kendi gemilerinin kaptanı olmuştur. Ama deniz kurtlarında durum bundan biraz daha farklıdır. İşin özünde onlar da soyguncuydu tabii, ama zaman ve fırsatlar karakterlerini geliştirdikçe talihlerinden en iyi şekilde yararlanmayı bildiler. Öyle ki, başka bir meslek icra etmiş olsalar onda da kesinlikle zirveye otururlardı. Kanla lekelenmiş, kargaşa içindeki hayatlarında diğer korsanlarda olmayan bir şey vardı: dini fanatizm. Bu, akla gelebilecek her türlü suçu işlemiş insanların yine de Cennet'e gideceklerine inanmalarına sebep olacak kadar güçlü bir fanatizmdi. Gele-

nek, duygu ve disiplin basmakalıp bir formülle bir araya getirilmiş, her ne kadar bugün, aradan geçen bunca zamandan sonra bu olguya alaycı bir tutumla bakıyor olsak da, Kanuni Sultan Süleyman zamanında bu çok önemli bir güçtü. Korsanların, iyi bir Müslüman olarak bir Hıristiyan'ın boğazını keserken, bir Hıristiyan gemisini yağmalarken ya da çığlıklar içindeki bir kadını ölümden de beter bir esarete sürüklerken, peygamberin emirlerini yerine getirdiklerini düşünmeleri, yaptıkları soygunlara ve işledikleri cinayetlere ayrı bir keyif katıyordu. Ama aynı şey Hıristiyanlar için de geçerliydi.

Bir korsanın savaşçı olduğunu söylemeye gerek bile yok, bir korsanın bir devlet adamı olmasıysa inanılmaz bir durumdur; ama Barbaros Hayreddin'in hayatını okuyanlar, bir korsanın imkânsızı başardığını kabul etmek zorunda kalacaktır. Amiral Jurien de la Graviere, on altıncı yüzyıldaki Müslüman korsanların VII. Henry, V. Carlos, Kanuni Sultan Süleyman, Veziriazam İbrahim Paşa veya çağının en iyi Hıristiyan denizcisi Andrea Doria'nın kıstaslarına göre bile çok iyi olduğunu yazmaktadır. Bir denizci için öncülerinin yaptıklarını incelemenin belli bir büyüsü var. Korsan gemilerinin kürekle çekiliyor olması onları diğerlerinden ayırmaktadır. Bunun sonucunda gemiler belli bir dereceye kadar hava şartlarından bağımsız hareket etmekteydi. Her çağdaki denizciler gibi deniz kurtları da fırtınalı havadan nefret ediyordu; bunun sonucunda da, ileride göreceğimiz üzere ilkbahar ve yaz, korsanlık mevsimi olarak anılırken, sonbahar ve kışın sert aylarında korsanlıktan özenle uzak duruyorlardı.

Sonraki bölümlerde, okuyucuya o dönemde kullanılan gemilerin yaygın adı olan kadırgaların resimleri sunulmuştur. "Gulet" adı, bahsi geçen bu isimden farklı sınıfa giren diğer tüm gemiler için kullanılıyordu.

On altıcı yüzyılda galip tarafın yakaladığı düşmanları öldürmesi prensibi beklenmişse de, yenilmiş rakibe karşı saygılı davranmak beklenilen bir şey değildi. Denizde esir alınanlar rütbeleri ne olursa olsun derhal zincirlenerek küreğe oturtulurdu. Fidye, talih veya ölüm bu esirlerin sürekli dua ettiği kurtuluşlarını sağlamadığı sürece de hep orada kalırlardı. Bu vahşiliği büyük ölçüde dini kindarlığa bağlayabiliriz, zira kendilerince "kâfir" bellediklerini öldürmeye yemin eden, Malta Şövalyeleri olarak da bilinen Kudüs Saint Jean Şövalyelerinin bağnazlığının da az önce bahsi gelen Müslüman fanatizmden aşağı kalır yanı yoktu. Yaşadıkları demir çağında, ne hiç kimse sürdükleri savaşçı hayatında olabilecek bir talihsizlikle yenilen düşmana lütufta bulunurdu, ne de kimseden böyle bir şey beklerdi. Her iki tarafın da gösterişli silahları göze çarpıyordu, ama merhamet, düşmanı öldürmek ya da esir almak için savaşan askerlerin silahlarının bir parçası değildi. Her iki taraf da karşı tarafı yok etmekle tanrıya hizmet ettiklerine büyük bir içtenlikle inanıyordu. Güçlenen Müslüman korsanların sebep olduğu sefalet ve acı hesaplanamaz bile. Bahsettiğimiz dönem içinde bir kadırgada kürek esiri olmak o kadar dehşetli bir acıydı ki, bu korkunç kâbusu hayal etmek bile neredeyse imkânsızdı.

Kürek esirlerinin hayatı o kadar zordu ki, çektikleri acılar çoğu durumda kısa zamanda gelen merhamet-

li ölümle son buluyordu. Demir bünyelilerin hiçbiri ağır iş ve bozuk yemekle gelen yıkımı yenemiyordu. Yine de, onlarca yıl kürek mahkûmu olarak yaşayan insanlara dair kayıtlar var. O kadar güçlü bir iradeleri varmış ki, bu kadar zorlu bir hayat bile onları yıkamamış.

Sadece ticaret yapmak isteyen barışçı bir denizci veya işleri gereği denizaşırı yolculuk yapmak zorunda kalan bir birey için bu devir tarif edilemez korkularla geçmiş olmalı. Rüzgâra karşı kesinlikle gitmeyen, hatta en uygun rüzgârda bile doğru düzgün gidemeyen kaba saba yelkenlilerin yapıldığı o dönemde, denizin kendi tehlikeleri bile çekingen insanların yerlerinden ayrılmaması için yeterliydi. Buna bir de Akdeniz'e açılan her geminin korsanlara yakalanma tehlikesini ekleyince, işleri gereği deniz aşırı yolculuk etmek zorunda kalan birinin vasiyetini hazırlamasına ve bütün akrabalarıyla vedalaşmasına şaşmamak gerekir. Paris Teoloji Fakültesi mezunu Rahip Pierre Dan, Berberi korsanlardan kaynaklanan tehlikeleri içten bir şekilde yazmış ve 1637'de şöyle demiş:[9]

"Eski bir yazar denizde ne kadar az güvenlik olduğunu, insanın kendisini denizin merhametine bırakmasının ne kadar tehlikeli olduğunu yazarak, gayet mantıklı bir şekilde, karada fakir olmanın denizde zengin olmaktan çok daha iyi olduğunu belirtmiş. Böyle söyleyerek, bu dünyaya ait sahte zaferler elde etmek için, kendini birçok denizcinin kurtulamadığı tehlikelerin

[9] Pierre Dan, *Histoire de Barbarie et de ses Corsaires*, A Paris, chez P. Rocolet, 1637.

içine atan hırslı ve açgözlü tacirlerle alay ediyormuş. Aynı sebepten dolayı şu önemli sözleri de etmiş: İnsan bir tek şeye pişman olur; karadan gitmek varken deniz yolculuğunu tercih ettiğine. Doğrusu, bu şekilde konuşmak için çok iyi sebepleri varmış. En iyi dümencilerin bile mücadele etmek zorunda oldukları rüzgâr, dalga ve köpükleri karşısında gördüğü zaman korkuya kapılmaması imkânsızdır.

Çünkü burasının fırtınaların sahnesi olduğu, dünyanın en şiddetli ve trajik maceralarının burada yer aldığı şüphe götürmez. Ancak bunlar yine de dünyevi mallara imrenenlerin denize açılarak, durmadan ve dinlemeden, bilinmeyen ve önceden gidilmemiş yerlere kadar gitmesine engel olmaz.

Okyanustan bir şekilde ayrılsalar bile bir an önce başkalarının cesetleri ve zenginlikleri üzerinde haksızca hâkimiyet kurmak için geri dönerler.

Bunlar arasından en çok akılda kalanı, gözü doymak bilmeyen Berberi korsanlardır. Az önce bahsettiğimiz tehlikeler ne kadar büyük olursa olsun, Neptün'ün öfkesi ve değişkenliğiyle ne kadar çok karşılaşırlarsa karşılaşsınlar, rahatsız edici eylemlerine ara vermezler, bütün Hıristiyan kıyılarında savaş durumunu devam ettirirler. Korsanlıklarını burada sürdürürler, en utanç verici mesleğin, eşkıyalığın zaferini burada elde ederler.

Asayişin sağlandığı şehirlerde bu tür davranışlara hızlı ve adil bir ceza verilir, çünkü bu tip hareketlerde bulunanların karşısında hukukun üstünlüğü vardır.

Ama korsanlar için bu geçerli değil.

Tam aksine, şehirlerde iyi tutum içinde olanlar

bunun mükâfatını görürken, korsanlar arasında en büyük kötülükleri yapanların övüldüğünü söylemek yanlış olmaz.

İçlerinde en kararlı olanlar, yani yaptıkları kötülüklere göre övgü alan şiddet uygulama alışkanlığındaki en sefiller, en fazla onurlandırılanlar, dava arkadaşlarının beklediğinden daha cesur çıkanlardır.

Gerçekten de, Hıristiyan tüccarların tecrübeleri bize, Berberi kıyılarında yaşayan bütün sefillerin eşkıya olduğunu göstermiştir.

Bunların arasından Cezayirliler zenginliğin, gemilerin, gücün ve kötülüğün karşılığını alırlar."

Teoloji mezunu rahip, eleştirileriyle yerden yere vuruyor. Çok açık olan bir şey varsa, o da rahip Pierre Dan'ın fikirleri. Denize açılanlar iki gruba ayrılır: Eşkıyalar ve aptallar.

Yaptıklarıyla kayıtlara geçen korsanlar arasından iki Barbaros kardeş, Müslüman baba ve Hıristiyan annenin çocuğuydular. Turgut Reis, safkan Müslüman, Kılıç Ali Paşa da safkan İtalyan'dı. Bu kişilerin hepsi de korsanlık mesleğinde zirveye çıkmıştı. Hepsi de merdivenin en alt basamağından başlayıp tırmanarak, yiğitlikleri ve kişilikleriyle en tepeye kadar çıktı. Bunun sonucunda hepsi de İstanbul'daki muhteşem Türk'ün amirali oldu. Barbaros Hayreddin, Preveze Deniz Savaşı'nda Osmanlı donanmasına komuta ederken, denizdeki en büyük rakibi ünlü Cenevizli Amiral Andrea Doria'yla karşılaştı. Turgut Reis 1565'te Malta kuşatması sırasında öldü. Avusturyalı Don Juan 1571'de İnebahtı Savaşı'nda Müslümanların deniz kuvvetini darmadağın

ederken şöhretini artıran tek Müslüman komutan Kılıç Ali Paşa oldu.

Bu, "dönme" Müslüman korsanların gemilerinde kendini göstermiş olsa da, kadırgaları dolduran savaşçıların büyük bir çoğunluğu tabii ki Müslüman'dı. İslami cihadın ilk dönemlerinde Kuzey Afrika kıyılarını canlı bir ateş gibi kasıp kavuran savaşçıların torunlarıydılar.

Yedi asırdan uzun bir süre onlara ait olan evlerinden kovulduktan sonra, Endülüs'ün eski sakinleri için geçimlerini, hayatlarını bilek gücüyle sürdürmekten başka bir çare kalmamıştı. Derken deniz mahsullerini topladılar; dalgasız denizlerde enine ve boyuna sıraya dizilen can düşmanlarına ait talihsiz tüccar gemilerinden elde ettikleri malların mahsulünü.

Avrupa'nın büyük güçlerinin üzerlerine sefer üstüne sefer düzenlemelerinin bir yararı olmadı. Ölümüne yapılan savaşlarda talihin yönü değişkendi, ama fırtınayı atlattıktan sonra kendilerine zenginlik vaat eden tek mesleğe yeniden başlıyorlardı. Bütün hikâyeleri savaşmaktan ibaretti, genel bir kural olarak da küçük ölçekliydi, ama bazen, daha önce de söylediğimiz üzere, birinci dereceden tarihi önemi olan olaylara dönüşüyorlardı.

Sonraki yüzyılda İspanyol Anakarası'nda ortaya çıkan haydutların yaptıkları, Müslüman denizciler tarafından nesiller boyunca haklı olarak "Denizlerin Sultanı" olarak anılan Barbaros Hayreddin'in yaptıklarıyla kıyaslandığında bariz şekilde önemsiz kalıyor. Sir Henry Morgan'ın 1671'de Panama'yı ele geçirmesi, döneminin en kayda değer özelliği silah gücü başarısı ola-

bilir, ama medeni dünyaya etkileri bakımından Müslüman korsanların Akdeniz'de yaptığı savaşların önemiyle boy ölçüşemez.

Kendileri için bu adamların ele geçirdiği ganimetin değeri inanılmaz derecede büyüktü. Deniz gücü ellerindeydi. Kâfirlerin öldürülmesi, hiçbir merhamet göstermeden yok edilmesi için yemin eden Kudüs Saint Jean Şövalyeleri'nden hiç korkmadan, sonuna kadar yararlandılar.

Korsanların hayatlarına duyulan ilginin asıl sebebinin, bireysel başarıları olduğunu söylemiştik. Korsan hiyerarşisinde önemli olan tek şey de buydu. Barbaros Hayreddin'e karşı defalarca plan yapılmış, hepsi de planların hedef aldığı kişi tarafından bertaraf edilmişti.

En acımasız çağlardan biriydi. Başarıya ulaşmak için kaba ve zalim olmak gerektiği genel kabul görüyordu. Liderin en önemli silahı, saçtığı korkuydu. Barbaros Hayreddin, adamlarından birini, sert direniş gösteren bir İspanyol gemisini alamadığı için kırbaçlatıp hapse attırmıştı. Bu tip davranışlar doğal olarak korsan kumandanlara karşı düşmanlığı artırdığından, her an için ölümcül bir yara almayı hazır bekliyorlardı. Bu yüzden de sadece uzun bir süre yaşamakla kalmayıp, emrine girmiş vahşi tabiatlı insanlar üzerindeki hâkimiyetlerini sürekli artırmaları, küçük bir mucize sayılır. Ancak, monarşinin altın devri yaşanıyordu. Karar hakkını büyük bir lidere teslim edenler, onun önderliğine razı oluyor, planlarını hayatları pahasına destekliyordu.

Ancak şartların dayatmasıyla ortaya çıkan bir zorba, sonunda en üste çıkabilirdi. Korsan liderleri her

türlü servet ve kötü talihle sınanırdı. Diğerlerine göre gösterdikleri büyük yiğitliklerle içinde bulundukları ayaktakımının arasından sıyrılırlardı. Ancak bu ilk sınavı geçtikten sonra diğerleri üzerinde hâkimiyet kurabilirlerdi. Asıl sınav bundan sonra başlardı. Disiplinsiz güruhlar, çok daha şüpheci oldukları için, daimi başarı gösteremeyenlerin arkasından hemen homurdanmaya başlardı.

Ancak, genel kural olarak, eleştiri kurumu hiç kimseyi cezbedemeyecek kadar çok tehlikeyle dolu olduğundan, eleştiri yapan çok az kişi çıkardı. Otorite kurmaya çalışan liderleri hiçbir şey durduramazdı. Şikâyet etmeye devam eden dik kafalıların başı şaşılacak bir hızla gövdelerinden ayrılırdı. Müslüman lider sonuçta, eşitler arasında gücünü en fazla kabul ettirendi. Sahip olduğu gücü dışarıdan belli edecek hiçbir sembol taşımazdı, ama yaşam ve ölüm onun ellerindeydi ve hayat gerçekten çok ucuzdu.

Şimdiye kadar hep liderlerden bahsettik, peki liderleri takip edenlerin mayası nasıldı? Bu kaba saba ve pervasız adamlar sadece savaşmak ve yağmalamak için yaşardı. Onlar için başka türlüsü imkânsızdı. Yaşadıkları toplumda yetişkin bir erkeğin hayatını sürdürmesinin başka bir yolu yoktu. Yaşadıkları yerlerden sürülmeleri, huzurlu bir hayat sürmelerini zorlaştırmıştı. Atalarının yarattığı barış dolu ortam, o dönem için dünyada başka eşi olmayan bir medeniyete dönüşmüştü. Ama şimdi, bir Müslüman'ın bunlardan vazgeçmesi, değerli hayatını bileğinin gücüne dayanarak sürdürmesi gerekiyordu. Kana kanlı ve bitmek bilmeyen sa-

vaşlar artık doğal ortam olmuştu. Tekrar döndükleri bu eski uğraşlarının verdiği tadın yanında, diğer şeylerin pek de arzu edilir olmadığı söylenebilir. Müslüman, kan ve macera dolu bu yeni hayatından memnun gibi görünüyordu. Her çağdaki serbest çalışanlar gibi o da elde ettiği ganimeti hemen çarçur ediyordu: Sonra bir kez daha, şövalyelerle karşılaşma tehlikesini göze alarak savunmasız köyleri yağmalamak, güvenli bir koyda pusuya yatmak, buradan fırlayıp talihsiz bir ticaret gemisinin üzerine atlamak için denize açılıyordu. Önüne yağmalayacak bir şey çıkmadığı zamanlar tahammül edilmez sıcaklara ve soğuklara karşı dayanıyor, yarayla, hastalıkla, açlık ve susuzlukla, tükenmiş umutla mücadele ediyordu.

Ödülü, savaşmanın verdiği keyif, bir gemi dolusu düşmanın şaşkınlık içinde kaçıştığını, peygamberin hilalinin tiksindiği haçın üstünde durduğunu gördüğü başarılı bir tuzağın verdiği hazdı. Sonra ganimetiyle birlikte Cezayir'e dönerdi. Arkasında şanssız bir Hıristiyan gemisini çekerken, savaşta yıpranmış kendi kadırgasının güvertesinden davul ve borazan sesleri duyulur, sancağı bulutsuz Akdeniz simalarında özgürce dalgalanırdı. Esirler kalabalık caddelerden yürütülürken, kısa bir süre öncesine kadar kendisine ait olan yükü taşırdı. Bu kederli alaydaki erkekleri sonsuza dek kölelik, kadınları ise paşaların haremleri beklerdi.

İşte böyle bir hayat yaşardı. Ölüm geldiğinde de, genel kural olarak ya kılıç darbesiyle ya da bir topun güllesiyle gelirdi. Bu da hiç önemli değildi, zira inancının düşmanlarına karşı savaşırken ölmemiş miydi ve

sadece bir tek tanrı olduğuna ve Muhammed'in onun peygamberi olduğuna şahadet ederek ölenler için Cennet'in bütün kapıları ardına kadar açılmayacak mıydı?

Gerçekten de, Pierre Dan'ın da söylediği gibi "Denizlerin, fırtınaların sahnesi olduğu, dünya üzerindeki her türlü şiddetli ve trajik maceraya açık olduğu tartışılmaz." Rahip kardeşin "amansız Berberi korsanlar" dediği "denizde tek başına kalanların mallarına göz dikenler," sonraki yüzyıllar boyunca hayatı bu açıdan çekilmez kılacaktı.

II. BÖLÜM

KORSANLARIN GELİŞİ

MÜSLÜMAN korsanların Akdeniz'de doğuşu ve gelişimi çok ilgi çekici tarihi bir gerçektir. Bu bölümde ticari hayat, uygarlık ve Hıristiyanlık açısından üzücü sonuçlara yol açan sebepler, on beşinci yüzyıl sonu ve on altıncı yüzyıl başında o bölgede olanlar hakkında fikir vermek için ele alınacaktır. Bu ayrıca Hıristiyan orduların İspanya'da elde ettiği büyük zaferin yansımalarının daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Bu dönemde Akdeniz'deki Hıristiyan devletleri denizcilik açısından güçlerinin zirvesindeydi, ama sürekli savaş halinde oldukları Osmanlı İmparatorluğu'nun kuvvetleriyle karşı karşıyaydı. Haçın hilale karşı, hilalin de haça karşı acı ve kesintisiz bir mücadele verdiği

bir ortamda, talihsiz tüccarlara karşılaştıkları yerde saldırmaya hazır, hızlı kadırgalı korsanlar çıkageldi. Ama bu kadarla kalmıyorlardı; deniz kadar kıyılar da onlar için esir ve ganimet fırsatı demekti. Hıristiyan anneler, güvenlikten uzaktaki evlerinde titrerken, ağlayan çocuklarını Barbaros Hayretin, Turgut Reis ve Kılıç Ali Paşa'nın isimleriyle korkutuyordu.

Papalar ve imparatorlar, krallar ve prensler kendilerini, halklarının mallarını silip süpüren deniz kurtlarına karşı birleşmek zorunda hissetti. Korsanları yok etmek için büyük çaplı seferler düzenlendi. Hıristiyan âlemi birleşebilmiş olsaydı, bu amacın yerine getirileceğinden şüphe yoktu; ancak kitabın bu bölümünde görüleceği üzere, aslında korsanların kast edildiği "Türklere karşı Hıristiyan Prenslerin İttifakı" her zaman ortak düşmanı yok etmek için kullanılmamıştı.

"Katolik Krallar" Aragonlu Ferdinand ve Kastilyalı Isabella, Gırnata'yı 1492'de Abdullah es-Sagir'in elinden aldığında, Mağribilerin İspanya'daki gücünün son kalıntıları da bir daha dönmemek üzere gitti. Sahile doğru ilerlerken hâlâ "el Ultimo Suspiro del Moro" (Mağribi'nin Son Nefesi) olarak bilinen tepeye geldiklerinde, Abdullah es-Sagir, kaybettiği şehir Gırnata'ya son bir kez bakıp gözyaşlarına boğulmuştur. Öfkeli annesi Ayşe, oğluna hiç anlayış göstermemiş, "Erkek gibi müdafaa etmeye cesaret edemeyenlere kadın gibi ağlamak yaraşır," gibi çok iğneleyici, ama tamamen haksız bir yorumda bulunmuştur. Maiyeti onu bu üzücü yolculuğunda sahile kadar takip etmiş, buradan da Fas Krallığı'na gitmek için gemilere binmişlerdir.

Barbaros Kardeşler: Oruç ve Hayreddin.

Hıristiyan dünyanın sevinci büyüktü. Muhammed'in takipçileri, yedi asırdan uzun bir süre boyunca Tarık'ın Got Roderick'i yenerek yerleştiği topraklarda yaşamıştı. Burada yaşamışlar, zulüm ve kan bulutlarıyla kaplı Ortaçağ'da, parlayan bir eğitim lambası yakarak medeniyet getirmişlerdi. Mağribi hakimiyetindeki İspan-

ya'da o yüzyıllarda barış sanatlarının geliştiğini, bilimin, ziraatın ve eğitimin Kurtuba ve Gırnata'da kendisine cömert bir hami bulduğunu hiç kimse inkâr edemez.

Şimdi bunların hepsi sona ermişti. Kuzeydeki şövalyeler kâfir ordularını dağıtmıştı. Ya Hıristiyan topraklarından tamamen kovulmuşlar, ya da atalarının kılıçla aldığı ve savunduğu topraklarda artık başka güçlerin baskısı altında kulluk etmeye zorlanmışlardı.

Hıristiyan dünyasının sevinçli olduğunu söylemiştik, ama Avrupa'nın dört bir yanından Katolik krallarla birleşmek için gelen asiller ve şövalyeler, olanların sonucunu görememişti. Kendi torunlarına bıraktıkları mirasın ne olduğu hakkında hiçbir fikirleri yoktu.

Bahsetmemiz gereken, işte bu miras. İnsan ırkı bundan daha korkunç, daha kaygı verici, daha kötü acılar çekmemiştir. Müslümanların dağılan ordularındaki savaşçılar Akdeniz korsanları oldu; acıma duygularından yoksun, düşmanlarına en büyük acıları vermek için yaşayan, Gırnata'nın alınmasıyla biçilmiş, sonraki yüzyıllarda, Lord Exmouth 1816'da Cezayir'i bombalayana, hatta daha da sonrasına kadar kan ve acı olarak biçilmiş merhametsiz korsanlar.

Ebu Abdullah'ın savaşçıları Cebelitarık Boğazı'ndan geçerek Afrika'ya geldi. Artık savaşçı değil, yenilmiş adamlardı. Sadece toprakları ve evleri değil, yurtlarında tutunabilme şansları da ellerinden alınmıştı. Dini hoşgörü İspanya'daki Müslüman devletlerin temel kuralı olmuştu. Şimdi bütün mallarına din adına el konmuştu; böylece hoşgörü katledilmiş, haça karşı hilali yüceltmek

her savaşçı Müslüman'ın görevi olmuştu. Müslümanların Kuzey Afrika sahillerinde yerleştikleri her yerde tek kaygıları, hangi ırktan ya da milletten olursa olsun Hıristiyanlardan intikam almaktı. Cezayir ve Tunus gibi güçlü noktaları, o sırada zayıf ve yetersiz ellerinde tutan Pagan devletlerden çok fazla itiraz çıkmamıştı.

Müslümanlar kısa sürede denizi öğrendi ve böylece Hıristiyan devletler, Endülüs'te barış içinde yaşayan veya dindaşlarıyla kavga eden Müslümanların, şimdi yaptıklarının sonucu olarak dalgasız denizlerdeki sahilleri yağmalayan umarsız korsanlara dönüştüğünü gördü.

Gırnata'nın fethinden sonraki yıllarda korsanlar Akdeniz'in kamçısı oldu. Fransa, İspanya, Cenova, Venedik de bunların içindeydi. Şimdiye kadar bu limanlara serbestçe girip çıkan ticaret gemileri artık ele geçiriliyor, Kuzey Afrika limanlarına çekiliyor, yükü satılıyor, talihsiz mürettebat küreğe mahkûm ediliyor, ölüm merhamet edip de acılarını dindirene kadar çırılçıplak zincirleniyorlardı.

Reggio'dan Cenova'ya, Venedik'ten Taranto'ya kadar her yerden öfke ve korku çığlıkları yükselerek, Fransa ve Balear Adaları'nda yankılanırken, İspanya'nın güneyi tahammülsüzlükle kaynıyor, burada kalarak Morisko adını alan Mağribiler de denizlerde kürek çeken cesur kardeşlerine yardım etmenin yollarını arıyordu. Hıristiyan dünyası şaşkına dönmüştü. Şimdiye kadar Tunus, Tlimsen, Fas, ve diğer Kuzey Afrika milletleri ve krallarıyla iyi ilişkiler içinde olmuşlardı. Her iki taraf da korsanlığı kınamış, bu haydutluk biçimini ortadan

kaldırmak için elinden geleni yapmıştı. Ama artık her şey değişmiş, önceki bölümde de söylendiği üzere, bir buçuk yüzyıl sonra Morgan ve deniz eşkıyaları zararlı güçlerinin zirvesindeyken Batı Hint Adaları'nda meydana gelecek olan olayların benzeri bir durum oluşmuştu. Benzer bir durumdu, ama Morgan, Scott, L'ollonais ve diğerleri bu kuvvetleri sadece İspanya sömürgeleri çok uzakta olduğu için dehşete boğarken, korsanlar dünyanın bütün büyük milletlerini teröre boğmuştu.

Gırnata daha önce de söylendiği üzere, Hıristiyan devletlerin birleşmesi sonucu 1492'de düşmüştü; ama Kurtuba ve Gırnata'nın halifeleri yenilmemiş, tebaalarıyla birlikte, o tarihten 19.yüzyılın ortalarına kadar devam eden korsan devletlerin çekirdeğini oluşturmak üzere yurtlarından sürülmemiş olsa Hıristiyanlık için çok daha iyi olacaktı. Gırnata'nın ele geçmesiyle Bizans İmparatorluğu'nun düşmesi arasında 39 yıl var. Sultan II. Mehmed, İstanbul'u 1453'te fethetmişti. Bizans düşerken, İmparatorluk tarihinde belki de başka hiçbir şey bu olağanüstü mücadele kadar iyi kaydedilmemiştir. 29 Mayıs 1453'te Osmanlı askerleri zafer kazanırken, Bizans'ın son imparatorunun cesedi, bir ceset dağının altında, ancak altın arılar işlenmiş mor pelerini sayesinde fark edilmişti. Büyük Constantinus'un 1125 yıl önce surlara yerleştirdiği haçların yerini hilaller almış, hâlâ ayakta duran Hıristiyan katedrali Ayasofya camisine çevrilmişti.

Akdeniz'in Müslüman korsanları daha ilk günlerden itibaren dindaşları Osmanlı İmparatorluğu'yla ya-

kın iletişim içinde olmuştu. Bunun da iyi bir sebebi vardı. Türkler kara savaşçısıydı, denize alışkın değildi. Deniz kurtları gelişmeye devam ederken, Muhteşem Türkler ve korsanlar, anlattığımız dönem boyunca hiç bitmeyen savaşlarda birbirlerine bağımlı hale gelmişti.

İstanbul'un düşmesi bütün Hıristiyan dünyasında yankılanıyordu. Bunu kıyamet alameti olarak görüyorlardı. Herkes nefesini tutmuş yeni felaketin ne olacağını merak ederek bekliyordu. Deniz devletleri o kadar şaşkınlık içindeydi ki hiçbir şey yapamıyor, "Yapamayacağım işe kalkışmam" diyordu. Kararsızlıklarının sonucu ölümcüldü. Cenevizliler, Venedikliler ve Katalanlar bu kritik anda birleşebilmiş olsaydı, belki de Türkleri denizin kıyılarından çıkartabilirlerdi; ama kararsızlık ve karşılıklı kıskançlığa bir de korku eklenmişti: doğuşuyla birlikte Avrupa'nın simgelerinden birini ortadan kaldıran yeni ve kudretli bir güce duyulan korku. Sonuçta Cenevizliler, Muhteşem Türk'le bir anlaşma yaptı, Venedikliler 18 Mart 1454'te ticari bir anlaşma imzaladı. Çanakkale'ye hisar diken ilk Sultan, Mehmed oldu. Venedikli Amiral Jacques Loredano, cumhuriyetine bundan sonra kimsenin boğazdan geçemeyeceğini söyleyene kadar otuz ağır silahı yerleştirmişti bile. Ancak bu sayfaların, korsanların hayatına olan etkileri haricinde Muhteşem Türk'le bir alakası yok. Bu etki biz ilerledikçe kendini gösterecek.

Sürdükleri hayat ve yaptıkları işler korsanlarla ayrılmaz bir şekilde birbirine girdiği için bu kitapta özet halinde bile olsa yer alması gereken başka bir grup insan var. İlk olarak Kudüs Saint Jean Şövalyeleri, sonra

da Malta Şövalyeleri olarak tanınan örgüte üyeydiler. Korsanlarla aralarında ölümüne bir savaş vardı. Aslında sadece bu soyguncularla değil, hilal taşıyarak denize açılan her gemiyle bir alıp veremedikleri vardı.

Mısır Sultanı, 1291'de Hospitalyeler Tarikatı adıyla da bilinen bu örgütü kutsal topraklardan atınca Fransa Kralı IV. Philippe onları Kıbrıs Adası'nda karşılamış, sığınmaları için Limasol şehrini vermişti. Şövalyeler o sırada bunu kabul etmek zorunda kalmıştı, ama bu iyilik yüzünden sabırsız, vesayet altında olmaktan dolayı gücenik, mağrur ve bağımsızlardı. Kendi tarikatlarının Hıristiyan inancının en güçlü kalesi olduğuna inandıkları için hiçbir kral ya da kayser önünde eğilmezlerdi. Bu sonsuz savaşta geçici olarak ittifak kurdukları güçlü yöneticilerden istedikleri tek iyilik, her durumda en tehlikeli görevin kendilerine verilmesiydi.

Bunu aslında bir iyilik olarak istemiyor, hak olarak görüyorlardı. Aynı inancı paylaşan herkesin sadece kazanmak ya da ölmek için savaşan bu gözü kara savaşçılarla neden müttefik olmak istediği kolayca anlaşılabilir.

Tarikatın 1310'daki Büyük Üstadı Fulke de Villaret, lafta Yunanistan'a ait görünse de, o dönemde her milletten başıbozukların sığınağı haline gelmiş olan Rodos'u ele geçirdi. İstanbul'dan Mısır'a kadar bütün deniz yollarına ve Küçük Asya'daki bütün limanlara hâkim olduğu; ayrıca kadırgalarını yapmak için yeteri kadar kereste ve gemilerini hareket ettiren asıl güç olarak kürekçi köle bulabilecekleri Karaman'a yakın olduğu için yeri çok avantajlı bir noktadaydı.

Şövalyeler, adaya o dönemde ele geçirilmesi müm-

kün olmayacak şekilde bir kale yaptı. Bu arada donanmaları da hızlı bir şekilde büyüyordu. 1436'da artık Türklerle savaşabilecek duruma gelmişlerdi. Avrupa'daki her milletin soylu ailelerindeki gençler, dinleri için savaşına ateşiyle Rodos'a geliyordu. Büyük asilzadelerin kendileri de bu örgüte hizmet etmekten gocunmuyordu.

Eski düşmanları Mısır Sultanı, adaya 1440'ta baskın düzenledi. 1444'te de kuşatma altına aldı. Ama kırk iki gün süren kanlı bir çarpışmanın ardından geri çekildi.

Saint Jean Şövalyeleri hem asker hem de denizciydi. Onlar için hiçbir iş ağır değil, hiçbir tehlike çok büyük değildi. Sıcakta ve soğukta, fırtınada ve dingin havada, kâfirleri denizlerden uzaklaştırma kutsal görevini yerine getirmek için çaba sarf ettiler. Karşılığında maddi bir ödül beklemediler. Zenginlikleri ve unvanları kibirle reddettiler. Hıristiyanlığı yayma görevinin kendilerine düştüğüne dair inançları o kadar güçlüydü ki, daha savaş başlamadan önce denizlerde zaferin kendilerinin olacağından yarı yarıya emin bir şekilde dolaşıyorlardı. Savaş başladığındaysa, kadırgalarından düşman gemisine atlayan saldırı fırtınasının en önünde olmayı vazgeçilmez bir hakları olarak gören kahramanlar başka nerede bulunacaktı? Bu tarikattaki şövalyelerin hayatta bir tek amacı vardı: Hıristiyanlığı yaymak.

Doğal olarak, intikam o devrin gereğiydi. İslam inancını yaşayanlar da eşit derecede fanatikti. Bunun sonucunda, Osmanlı İmparatorluğu'nun düşmanlarını sonsuza dek yok etmek için pek çok girişimde bulunuldu. 1480'de 140 gemilik bir Türk filosu Çanakkale'den yo-

la çıktı. Karaman kıyılarında hazır bekleyen orduyu hızlı bir şekilde aldıktan sonra, filo 23 Mayıs'ta Rodos'un birkaç kilometre açığında demirledi. Burada, Hospitalyeler Tarikatı'nı memnun eden bir güç savaşı yaşandı. Arka arkaya gelen küçük saldırıların ardından 28 Temmuz'da Türkler, nihai olmasını düşündükleri esas saldırıyı başlattı. Saldırı nihai oldu, ama Türklerin istediği şekilde değil.

Pierre d'Aubusson, şövalyeleri son bir umutsuz çaba için bir araya topladığında, yeniçerilerin sancağı ilk sur perdesinde dalgalanmaya başlamıştı bile. "Dinimizin vahşi Müslüman güruhunun önünde geri çekileceği, Saint Jean bayrağının, uğursuz ellerle yerlerde sürüneceği günlerin geleceği söylenebilir. Ama şimdi konuşmanın zamanı değil. Kılıçlarınız var. Kullanın."

Böylece Büyük Üstat ve şövalyeleri, yıpranmış zırhları ve kılıçlarıyla kendilerini bir kez daha düşmanın önüne attı. Yeniçeriler etraflarını iyice sarmıştı, ama bu eğitimli askerler artık iki ay önce oldukları durumda değildi. Altmış beş gün boyunca Hospitalyeler'le nihayet karşılaştıklarında, bu onlar için felaket dolu bir ders oldu. Zaten altı bin asker kayıpları vardı, düşmanları hâlâ yılmamıştı. Miğferi kaybolmuş, bayrağı başının üstünde dalgalanan Pierre D'Aubusson, kavganın en çetin geçtiği yerde yenilmemiş, yenilemez bir şekilde duruyordu. Hemen arkasından da, liderlerinin zaferini kıskanan şövalyeleri geliyordu. Fransız, Venedikli, Katalan, Cenevizli, Alman, o gün kimin daha iyi dövüştüğünü kimse söyleyemez; ama yeniçeriler yenilmişti. Üç bin kadar ce-

set, düşmanları tarafından hendeklere atılmıştı. Ayrıca Türk kamplarında on beş bine yakın yaralı vardı.

On hafta önce mollaların duaları ve çalgı sesleriyle yola çıkan güçlü ordunun cesareti kırılmıştı. Yenilmiş olarak geri döndüler. II. Mehmed intikamını almak için yemin etti, ama günleri sayılıydı. 3 Mayıs 1481'de, 52 yaşında, hükümdarlığının on üçüncü yılında Gebze'de öldü.

1499 yılında II. Mehmed'in halefi Bayezid'ın kaptanıderyası Davud Paşa, Cumhuriyet'te "La deplorabile battaglia del Zonchio"[10] adıyla bilinen çarpışmada Venedikli Amiral Antonio Grimani'yi mağlup etti. Venedik halkı, Grimani'nin derhal kellesinin uçmasını talep etti, ama Grimani bu intikam arzusundan kaçmakla kalmayıp 6 Haziran 1521'de 87 yaşındayken dukalık alacak kadar yaşamayı başardı. Başarısız bir amiral için oldukça ilgi çekici bir durum.

1500 yılında İtalyan Papa VII. Alexander'ın güdümünde "Hıristiyan Prenslikler İttifakı" oluşturuldu. Fransa Kralı XII. Louis ve İspanya Kralı V. Carlos, Türklere karşı mücadelelerinde birlikte olduklarını ilan etti. Saint Jean Şövalyeleri'nin Büyük Üstadı Pierre D'Aubusson, Hıristiyan ordularının başkomutanlığına getirildi. Bu savaş için Akdeniz'deki papalık donanmasının amiral Lodovica del Mosca, Napoli Kralı Ferdinand'ın bütün ağır silahlarını satın aldı. *La Guerra dei Pirati e la Marina Pontifica dal 1500 al 1560 A.D.* adlı kitabın yazarı Dominiken keşiş

[10] Osmanlı tarihinde Sapienza Savaşı olarak geçmektedir.

Padre Alberto Guglielmotti, silahların tarifini şu şekilde verdi: "Otuz altı ağır top vardı. Bazıları atların, bazıları tekli, çiftli, dörtlü, hatta altılı öküzlerin çektiği arabalarla taşınıyorlardı. Gemilerin tekneleri için iki araba dolusu arkebüz vardı. Bunların kırkında hafif toplar da vardı. Her birine üç, dört, hatta altı tane yerleştirilmişti. On ikisinde normal toplar cephanesi vardı. Çoğunda da ağır toplar için cephane vardı. Otuz yedi arabada demir gülle vardı. Üçünde barut vardı. Beş tanesi de güherçile, kargı ve mermi yüklüydü. Mükemmel işçilikle yapılmış muhteşem toplara iki bin silahlı asker eşlik ediyordu. Her vagonun önündeki ve arkasındaki askerlerden bahsetmiyorum bile."

Fransa Kralı, Ravenstein Kontu Philippe'in emrinde bir filo ve ordu hazırlamıştı. İspanyollar "Muhteşem Kaptan" Gonsalvo de Cordoba'nın emrindeydi. "Hıristiyan Prenslikler İttifakı"nın tarihi o dönemdeki hükümdarların yöntemlerini çok iyi açıklıyor. Türklerle yapılan, her iki tarafın da ciddi bir zarar görmediği bir-iki küçük çarpışmanın ardından, Fransızlar ve İspanyollar birlik olup Napoli Krallığı'nı istila etti. Bütün cephanesini Lodovico del Mosca'ya satan bölgenin ihtiyatlı kralı, Hıristiyan kardeşlerin gelmesini beklemiyordu.

Romalıların *Byzaccna* adını verdiği Cezayir'den Trablusgarp'a uzanan bölgede,[11] Hafsilerden Ebu Abdullah Muhammed adlı bir Berberi hüküm sürüyordu. Bu hükümdarla Ceneviz arasında bir ticari anlaşma im-

[11] Günümüzde Tunus.

zalanmıştı. Ama Akdeniz kıyılarında yapılan anlaşmalar yoruma fazlasıyla açıktı. Anlaşmalarda korsanlar hiç hesaba katılmazdı, ama bunların her yere burunlarını sokma, en titizlikle hazırlanmış planları bile bozma huyları vardı. Hatırı sayılır miktarda adam toplamayı başaran Kurdoğlu[12] artık hesaba katılması gereken bir kuvvet olmuştu. İstanbul'daki Muhteşem Türk'ün emrindeydi. Bu denizci otuz gemilik filosuyla birlikte Ebu Abdullah Muhammed'in limanlarından biri olan Bizerte'ye gelip barınma talebinde bulunmuştu. Ebu Abdullah'ın otuz gemisi ve altı bin savaşçısı olan Kurdoğlu'nu reddetmesi muhtemelen imkânsız olurdu, ama zaten reddetmek gibi bir niyeti yoktu. Kuran'ın geleneksel yorumuna göre bir korsanın yağmaladığı Hıristiyan mallarının beşte birini sığındığı limanın hükümdarına vermesi gerekiyordu. Bu korsanın amaçlarına Bizerte'den daha uygun bir yer olamazdı. Buradan Sicilya'ya, Balear Adaları'na, Roma'ya, Napoli'ye, Toscana'ya ve Liguria'ya rahatça saldırırken, Kuzey Afrika kıyılarındaki ağır ilerleyen deniz ticaretini de merhameti altına almıştı. Kurdoğlu'nun sebep olduğu zarar çok fazlaydı. Ceneviz, Venedik ve Sicilya çaresiz öfke içinde kudururken Papa X. Leo bile tahtında titriyordu.

Bu sırada kim Ebu Abdullah Muhammed'den daha mutlu olabilirdi ki? Elimizden, Peder Alberto Guglielmotti'nin yaptığı tarifi almaktan daha iyisi gelmez. Fransisken peder şöyle diyor: "Zenginliği ve herkesle

[12] Currey, Kurdoğlu Muslihiddin Reis'ten "Curtagali" şeklinde bahsetmektedir.

barış yapmayı kendi çıkarları için istiyordu. Tüccarların ticaretine, korsanların ganimetine dosttu. Herkes kanunlara uyuyordu. İlk grup memnuniyetle gümrük ödüyordu, ikinci grup neşe içinde, çaldıklarının beşte birini veriyordu. Ortak arkadaşları Abdullah ise hepsiyle birden barış içinde olmaya devam ediyordu. Tüccarlar ve korsanlar limanların dışında birbirinin boğazını kesebilirdi, bu onu ilgilendiren bir mesele değildi. Tam tersine, gümrük ücreti veya ganimetin beşte birinden artık hangisi olursa, almak için dönmelerini büyük bir memnuniyetle beklerdi."

Bu ilişki yapısı Abdullah için çok uygun olsa da, Cenevizliler durumu hiç de memnun edici bulmuyordu. Bunun sonucunda, Kurdoğlu'nun üzerine gönderdikleri donanma 4 Ağustos 1516'da Bizerte'yı ele geçirdi, Hıristiyan esirleri kurtardı ve şehri yağmaladı. Ama Kurdoğlu'nu ele geçiremediler, o da sadece beş hafta sonra Roma yakınlarındaki bir sahilden Papa'nın kendisini kaçırmak için cesurca bir saldırıda bulundu. Kurdoğlu sonradan, 22 Aralık 1522'de Kanuni Sultan Süleyman'ın nihayet Saint Jean Şövalyelerinin elinden aldığı Rodos Adası'nın valisi oldu. Bu, tarikatın aldığı en büyük darbeydi. 24 Aralık 1522'de Türkler adaya muzaffer bir şekilde girdi: "Sultan Süleyman yenilen düşmanın acılarına karşı duyarsız değildi. Hıristiyan komutan Prens Philippe Villiers, l'Isle Adam'ı gördüğünde 'Buraya, bu yaşlı Hıristiyan savaşçıyı evinden kovmak için gelmiş olmak omuzlarımda ağır bir yük' dedi"

diye yazılır. Şövalyeler bir sonraki yılın başlarında adayı bir daha dönmemek üzere terk etti. Bu terk etme gününde teşrifatçısı, borazanıyla "Karşılama ve Veda"yı çaldı. Bu selamlamanın çalındığı borazan, şövalyelerin çekilmeye zorlandığı çorak Malta Adası'ndaki cephanelikte hâlâ durmaktadır.

III. BÖLÜM

ORUÇ REİS

1457 yılında, Rumelili mi yoksa Arnavut mu olduğu tam belli olmayan Yakup Ağa[13] adında bir Hıristiyan devşirmesi, Türk Sultanı tarafından İstanbul'dan kovulunca, Midilli Adası'na yerleşerek Catalina adında Hıristiyan bir dulla evlendikten sonra iki çocuğu oldu: Oruç ve Hızır. Baba denizciydi, oğulları da aynı mesleği edindi. Sonraki yıllarda Akdeniz kıyılarında yaşayanların kızıl sakallarından dolayı "Barbarossa" adını verecekleri bu iki adamın doğumları ve yetiştirilmeleri hak-

[13] Yakup Ağa'nın Midilli'nin alınması sonrasında adanın şenlendirilmesi amacıyla Anadolu'dan sürgün edilenlerin arasında olduğu ileri sürülmektedir. Bazı kaynaklarda da yeniçeri olduğu ve emekli olduktan sonra Midilli'ye yerleştiği iddia edilmektedir. Bkz. Ernle Bradford, *Sultanın Amirali Barbaros Hayrettin*, İstanbul, 1970, s. 11.

kındaki bilgiyi, El Maestro Don Fray Prudenciona de Sandobal'ın[14] yazdığı sayfalardan ediniyoruz. Pamplona Piskoposu Sandoval, İmparator V. Carlos'un muazzam bir tarihini yazmıştı. Müslüman korsanların yaptıkları, yazdığı muhteşem ciltler arasında hükümdarlık ipine dolanan kırmızı iplik gibi duruyordu. Korsanlarla ilgili ağır ve hakaret dolu yorumlarına sık sık rastlandığı için piskoposun bu serserilerle uğraşmak zorunda kalmaktan hiç de hazzetmediği anlaşılıyor. Ünlü V. Carlos'un hayatında, korsanların neler yaptığına bakmaya gerek bırakmayacak kadar çok olaylar ve kazalar mevcuttu; ancak korsanların saldırıları o kadar cüretkâr, etkileri o kadar fazlaydı ki, ipi saran adam bundan hiç hoşlanmasa bile bu kızıl sakalların, anlatımın içine örülmesi gerekiyordu.

Müslüman kayıtlarında "*el qual fue gran marinero*"ya etkilerine dair bir nota rastlamadık; bir denizci olarak hediyelerini ne şekilde verdiği açıklanmamıştı. Bir Hıristiyan'ın nasıl Müslüman'a dönüştüğü, eski dindaşlarına karşı nasıl acımasız bir düşman olduğunu önceden söylemiştik. İki Barbaros'un da damarlarında bir damla Müslüman kanı olmadığını gördük. Her iki ebeveyni de Hıristiyan kökenliydi, ama hiç kimse annesi ile babasının gelmiş olduğu soyun başına Hızır Reis ve Oruç Reis kadar büyük bir bela olmamıştı.

---

[14] Fray Prudencio de Sandobal (1560-1620), İspanyol tarihçi. *Historia de la Vida y Hechos del Emperador Carlos V 1604-06,* Pamplona, Bartholome Paris, 1614. İngilizce çevirisi *The History of Charles the Vth, Emperor and King of Spain,* London, R. Smith, 1703.

İki kardeşin karakteri birbirinden çok farklıydı. Büyük olanı hiç şüphesiz birinci sınıf bir savaşçı, iyi bir denizci, gayretkeş bir liderdi; ama yetenekleri burada bitiyordu. Kaba, zalim, zorba, acımasızdı, kendini adamlarından üstün görürdü; ama kendisini kardeşinden fazlasıyla ayıran yönetici sıfatlarının hiçbirine sahip değildi. Strateji adamı değil, bir uygulamacıydı. Bir engeli görür, onu ortaya çıkaran şartlarla anında mücadele ederdi; ancak kısmen, hiç şüphesiz ki yeterli eğitim alamadığı için, ama daha çok yaşadığı çağda meydana gelen sorunları algılayacak zihinsel yapıda olmadığı için, hiçbir zaman Türk Sultanı tarafından "Dinin Koruyucusu" yani "Hayreddin" adı verilen kardeşi Hızır'ın seviyesine kadar çıkamadı.

"Gran marinero" Yakup Ağa'nın çocukları da doğal olarak denize yöneldi. Oruç, daha genç yaşta bir gemi sahibi oldu. Nasıl olduğunu bilmiyoruz ve belki de araştırmasak daha iyi olur. Bu küçük gemisiyle, Hıristiyanlarla savaşmak üzere Karaman kıyılarına gitti veya başka bir deyişle korsanlık mesleğine başladı. O günlerde Oruç, genç ve deneyimsizdi, yoksa Kudüs Saint Jean Şövalyeleri'nin, inançlarının düşmanlarını yok etmek üzere büyük kadırgalarıyla çıktığı Rodos Adası'na bu kadar yakın bir yer seçmezdi.

Oruç Reis böylece denize açıldı. Küçük gemisi uzakta küçük ahşap bir noktayken, *Notre Dame de la Conception*[15] adlı kadırganın görüş açısına bütünüyle girdi. Hemen kaçmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Oruç Re-

[15] Bakire Meryem Ana'nın Kutsal Gebeliği.

is, rüzgârı arkasına alarak kaçmaya başladı; ama büyük kadırga da büyük yelkenlerini açmıştı. Kovalamaya başladı. Oruç Reis ve ganimetini taşıyan gemi hızlı ve çevikti. Bir süreliğine avantaj onlardaydı, ama bu durum kısa sürdü; çünkü *Notre Dame de la Conception*'ın güvertesindekiler, takipten geri kaldıklarını görünce kürekleri çıkardılar, bu da takibin durumunu değiştirdi. Şövalyelerin kadırgasının her iki yanında yirmi yedişer kürek vardı ve küreklerin her birini dokuz Müslüman köle çekiyordu. Deniz durgundu, kürek çekmeye müsaitti. Sonunda talihsiz korsana iyice yaklaştılar. Aradaki mesafe kapandıkça korsan gemisinin güvertesindekiler kendilerini bekleyen kaderi gözleriyle görmeye başlamıştı. Kürek mahkûmlarını ayıran ortadaki borda iskelesinde tayfabaşı ve arkadaşları duruyor, zincire vurulmuş kürekçilerin çıplak sırtlarını daha fazla gayret göstermeleri için acımasızca kırbaçlıyorlardı. O dönemde denizde yakalanan herkese ölene kadar kürek çektiriliyordu. İnsanın, kendisine daha iyi hizmet etsin diye hayvanını beslemesini sağlayan içten pazarlıklı merhamete burada rastlanmıyordu; çünkü hayat çok ucuz, köleler boldu. Kısa süre sonra kadırganın burnu küçük geminin kıçına tosladı. Kaçmanın faydası yoktu, dövüşmekse güvertedeki herkesin katledilmesi demekti. Ya hemen teslim olacaklar ya da deniz mezarları olacaktı. Oruç Reis, yelkenlerini indirdi. Adamlarıyla birlikte, kürek çekme sırası onlara gelene kadar beklemek üzere kadırganın dibinde zincire vuruldular. Böylece ilk korsanlık denemesi berbat bir şekilde sonlanmış oldu.

Ama fırtına çıktı ve deniz kabardı. Kadırganın yelkenleri indirildi. Gemi burnu rüzgâra verildi, gemi karaya seyretmeye başladı. Bu iğrenç mahkûmiyeti sırasında Oruç Reis, ustabaşları çıplak etlerini kamçıladıkça talihsiz kölelerin dalgaların gürültüsünü ve rüzgârın ıslığını bastıran feryatlarını duyuyordu. Kadırga kölederi sıralara çırılçıplak zincirlenerek kürek çekerdi. Onun kaderi de buydu, durumun farkındaydı.

Sonunda, hava kararıktan sonra, kadırga Antalya Körfezi'nin girişindeki Kastelloriso Adası'na[16] demir attı. Rüzgâr hâlâ sert esiyordu, ama demirlemenin verdiği nispi dinginlik daha önceden duyulmayan seslerin duyulmasını sağlıyordu. Uyuyanların horultuları, sıralarında daha rahat bir pozisyon bulmaya çalışan bitkin kölelerin zincir şakırtıları, bir de geminin kıç tarafında içki âlemi yapan adamların kahkahaları duyuluyordu. Ama hepsinin de ötesinde, ölümcül bir ıstırabı gösteren derin bir inilti vardı. Ses, Oruç Reis'e oldukça yakın bir köleden geliyordu. Bir ara kıç taraftaki kahkaha ve gürültüler kesilince, buyurgan bir ses "Bu ses beni rahatsız ediyor. Bir an önce kesilsin," dedi. Karanlığın içinden bir ses itaatkâr bir tonla hemen "Derhal kesilecek ekselansları," diye cevap verdi. Sonra elleri fenerli adamlar geldi, inleyen kölenin zincirlerini açtı ve gemiden aşağı attı.

Gece hava iyice bozdu, rüzgâr tersten esmeye, geminin kadırgası sürüklenmeye başladı. Köleler kaldırıldı, kürekler, gemi artık rüzgâr altındaki tehlikeli po-

[16] Meis Adası.

zisyonunu değiştirmesi için hazırlandı. Oruç Reis, zincirlerini gevşetmeyi başardı. Kusurlu bir cıvata ona özgürlüğünü verdi. Ya şimdi yapacaktı, ya da asla. Cesur bir yüzücüydü. *Notre Dame de la Conception*'da yeterince şey görmüştü ve duymuştu. Kürekler bir kez daha suya girdiğinde korsan, doğanın merhametini şövalyelerin merhametine tercih ederek dikkatlerden uzak bir kenardan denize atladı ve kıyıya doğru yüzmeye başladı. Mucize eseri karaya ulaşmayı daha sonra da Antalya'dan Mısır'a gitmeyi başardı.[17] Burada, tıpkı şövalyeler gibi gemi yapımında kullanmak üzere kereste aldığı Karaman'a doğru giden bir Mısır gemisinde tayfa olarak görev aldı. Ama burası da Oruç Reis'e felaket getirdi. Bulunduğu gemiye bir Hıristiyan kadırgası saldırdı. Bir kez daha kurtulmak için kıyıya yüzmek zorunda kaldı. On altıncı yüzyılda bir korsanın hayatında macera eksik olmuyordu.

Bu sefer de kendini Türk Sultanı Selim'in kardeşi Karaman Sancakbeyi Şehzade Korkut'a takdim etti. Onun cesur bir denizci olduğunu gören Sancakbeyi, İzmir Paşası'na, Oruç Reis'e Hıristiyanların peşine düştüğü davasına uygun bir gemi sağlaması için emir verdi. Yüksek rütbeli Türkler, korsanların yardımcı kuvvet olarak değerini görmeye başlamıştı. Şehzade Korkut'un

---

[17] Oruç Reis'in şövalyelerin elinden kurtuluşu, Barbaros Hayreddin Paşa'nın hatıralarında benzer şekilde anlatılmaktadır. *Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları*, Haz. E. Düzdağ, 1. Cilt, s. 68. Ancak bazı kaynaklar Oruç Reis'in babası ya da gemisine yatırımda bulunmuş bir Türk tüccarı tarafından kurtarmalık ödenerek serbest kaldığını kaydetmektedir. Bradford, A.g.e., s. 36.

hoşgörüsünün iki sebebi vardı. Öncelikle, denize düşmanla çarpışabilecek nitelikte birini göndermekle kardeşinin yararına davranmış oluyordu. Oruç Reis tam bir korsandı ve aslında savaş dengesinde tüy kadar ağırlığı yoktu. İkinci olarak da, astı olan Mısır Paşası'na geminin yapımı için gereken -yaklaşık 5000 duka altınına denk- masrafları karşılamasını emredip koruyuculuğunu yaptığı, kendisine minnettar korsanın ele geçirdiklerinden hiç şüphesiz aldığı hatırı sayılır yüzde sayesinde iyi bir ticaret yapmış oldu.

Bu ikincisi, kolayca tahmin edileceği üzere tehlikeli olmaya başlayan Karaman kıyılarından yeterince çekmişti. Hızır Reis'in şövalyelerle dostluğunu daha fazla ilerletmeye niyeti yoktu. Bu yüzden aralarına bütün bir İon Denizi'ni koyduktan sonra zengin ödüller elde etmeyi başardı. Midilli'den uzak durup Mısır'a dönerek kışı İskenderiye'de geçirdi. Burada, genel bir kural olarak korsanların, kışı ölü mevsim olarak gördüğünü belirtmek gerekir. O dönemlerde bir denizci gemisini fırtınaların içine atarak kaybetme riskini göze almaktan mümkün olduğunca sakınırdı. Bunun sonucunda, bu mevsimde korsanları denize çeken bir şey olmazdı. Yazı ve sonbaharı başarılı bir şekilde geçirmişlerse ki genellikle geçirirlerdi, tekrar ilkbaharın gelmesini rahat rahat bekleyebilirlerdi.

Fırtına ve yağmur yerini dingin sulara ve tatlı meltemlere bırakır bırakmaz, Deniz Kurtları, dalgasız deniz tamamıyla nefret ettikleri Hıristiyanların her yöne doğru gidip gelen gemileriyle dolduğu için avlarından emin olurdu. Müslümanların anlayışına göre, hangi milletten

olursa olsun, Haç taşıyan her gemiye saldırmak mubahtı. Bazen hilal taşıyan gemilere de saldırılardı. Yeterince uzak bir yerdeler ise, ölüler bir şey anlatamazdı ve korsanlar hiç kimseyi sağ bırakmayacak kadar güvenilir olurdu.

Böyle bir şey olsun ya da olmasın, Oruç Reis'in vicdanı diğerleri için hiç sızlamıyordu. Cenevizlilerin, Napolililerin, Katalanların, Endülüslülerin, Fransızların ve Balear Adaları'nda yaşayanların hepsi de onlar için Cenabıhak'kın ağlarına gönderdiği balıktı ve o hepsini hiçbir ayrım gözetmeksizin alıyordu. Başarılı geçen bir dönemin ardından aklını kurcalayan bir tek sorun olurdu: yağmaladıkları malları satabileceği bir pazar ve kendisine sıkıntı vermeye başlayan esirlerden kurtulabileceği bir yer bulmak. Ancak bu, Kurdoğlu'nda da gördüğümüz üzere, üstesinden gelinemeyecek bir zorluk değildi. Oruç Reis ve kardeşi de benzer bir anlaşma yapmıştı.

Oruç Reis, Tunus'un doğusundaki Cerbe Adası'nı kendisine mekân edinmişti. Burası korsan bakış açısından, Akdeniz'e olan hâkimiyeti dolayısıyla takdire değer bir üsttü. Cerbe aslında 1431'de İspanyollar tarafından ele geçirilmiş, ama sonra tamamen ihmal edilmişti. Barbaros Kardeşler burasını karargâh yaptıklarında terk edilmiş bir şekilde duruyordu. Oruç Reis burada, kendisinden çok daha fazla yükselecek olan kardeşi Hızır Reis'le birleşti. Korsanlık camiasında şimdiden bir ün yapmış olan Hızır Reis, soğukkanlı yargılarını ve akıllıca önerilerini abisinin güçlü savaşçılarının hizmetine sunmuştu. İlk meseleleri, daha önce de söy-

lediğimiz gibi, yağmaladıkları malları elden çıkaracak bir yer bulmaktı. Bu maksatla Tunus Sultanı'na gittiler. Hükümdar, Barbaros Kardeşlerin yaptığı öneriye çok nazik bir cevap verdi ve başarılarının devamını diledi. Onlara da Kurdoğlu'na sağladığı türden yardım ve destek sözü vererek karşılığında topraklarına giren bütün yağma malların beşte birini istedi.

Ödenmesi gereken miktar kesindi ve anlaşmayı yapan taraflarca riayet ediliyordu. Ancak Barbaros Kardeşler henüz genç ve tanınmamıştı. Daha uygun şartlarla karşılaştıkları anda bu anlaşmaya sadık kalmaya hiç niyetleri yoktu. Şimdilik Kuzey Afrika'nın kukla prensleriyle görüşüyorlardı; ama onları tahtlarından kovacakları günler gelecekti. Tunus Sultanı'yla anlaşma yaptıkları sıralarda, Türk Sultanı, küçük olan kardeşe "Dinin Koruyucusu" anlamındaki şanlı Hayreddin adını verdi. Bir korsan için oldukça gösterişli bir isimdi, ama belki de bu ismi ihsan eden kişinin mizah anlayışı biraz farklıydı.

1512 baharında Tunus'tan üç kadırgayla yola çıkan kardeşler, 300 mürettebatlı devasa bir gemi olan bir Napoli kadırgasıyla karşılaştı. Derhal saldırdılar, ama geri püskürtüldüler. Gece olduğunda her iki taraf da avantaj sağlayamamıştı. Cüretkâr saldırıları, Müslüman korsanların bu seferki cesaretini gösteriyordu. Akdeniz'i boydan boya dolaşıp zayıf ve korunmasız ticaret gemilerini kendilerini hiçbir riske sokmadan ele geçirmek için fazlasıyla güçleri vardı; ama Barbaros Kardeşlerin yöntemi bu değildi. Modern standartlar içinde onlara cani denilebilir. Korsan oldukları su götürmezdi, ama

aynı zamanda avlarını kovalarken hiçbir tehlike karşısında yılmayan, haşin savaşçılardı. Hıristiyan hasımlarını yenmenin ve küçük düşürmenin, onlardan elde edecekleri ganimet kadar tatlı bir lokma olduğunu düşünüyorlardı. Bütün gece boyunca üç kadırga da, gemi de sabahla birlikte başlayacak olan çarpışmayı beklemeye başladı. Ne Müslüman gemilerindekilerin ne de Hıristiyanların o gece rahat uyuyamadığını tahmin etmek hiç de zor değil. Her iki taraf da birbirini gözünde büyütüyordu. Korsanlar o güne kadar önemli bir ganimet elde edememişti. Böyle bir çarpışmadan galip çıkarlarsa, elde edecekleri ganimetin yanı sıra prestijleri de çok büyük ölçüde artacaktı. Ama savaşçıların sayısı birbirine denkti ve bu savaş sona ermek üzereydi. Korsan gemilerinin avantajı, üçe karşı bir olmalarıydı. Bu da aynı anda üç farklı yerden saldırmalarına olanak veriyordu. Napoli kadırgasındaki talihsizler, herhalde berbat bir gece geçiriyordu. Yolcuların arasında kadınlar vardı. Gün aleyhlerine dönerse başlarına gelecekleri düşünmek bile korkunçtu. İlk saldırının püskürtüldüğü doğruydu, ama çarpışma çok çetin geçmişti. Saldırı tekrarlandığında aynı derecede başarılı olacaklar mıydı?

Sonunda öyle bir gecenin bile sonu geldi. Hareket geçme ihtimali her iki taraftaki erkekler tarafından memnuniyetle karşılandı. Kadınları bekleyen korkunç kader olasılığını kimse düşünmek istemiyordu. Şafağın hayalet parmakları, solgun sarı ışığıyla gri denize dokunarak, geminin ve küreklerini çoktan çıkarmış olan kadırgaların siluetini ortaya çıkardı. Derin denizin üstündeki hafif bir sis dalgası, sanki böyle bir şey müm-

künmüş gibi adeta az sonra olacakları saklamak isteyen iyi bir ruhmuş gibi duruyordu. Üç kadırga birbirine yaklaştı. Oruç Reis ve kardeşi son bir kere daha durumu değerlendirdi.

"Anlaştık o zaman," dedi büyük olanı. "Sen sancak tarafından saldırıyorsun ben de iskele tarafından. Hasan Ali de (diğer geminin kaptanını kast ederek) bizim tamamen yaklaşmamızı bekledikten sonra kıç tarafından bordalayacak."

"Anlaştık," diye cevap verdi Hayreddin ve Hasan Ali.

Mükemmel bir mayıs sabahının güçlü güneşi, Akdeniz ufku üzerinde yükselirken, Oruç Reis, avcılarını avının üzerine saldı. Kadırgaların kürekleri köpükler saçarak dingin sulara daldı. Hava, korsanların naralarıyla doldu. "Allah Allah" ve "Barbaros Barbaros" diye bağırıyorlardı. Sonraki yıllarda, hem karada hem de denizde daha pek çok savaşta yankılanacak olan bir savaş narasıydı bu.

Eşzamanlı ve gördüğümüz gibi uyumlu bir saldırı sonucu kadırgaların burunları Napoli kadırgasının her iki yanına tosladı. Bir çarpışmadaki en önemli şey olarak Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin, gemiye atlayan ilk iki kişiydi. Ardından, savaşçılar yüz yüze, Müslüman kılıçlarıyla Hıristiyan kılıçları karşı karşıya gelip de ortalığın küfür ve bağrışmalarla dolduğu bir sırada, geride kalan üçüncü korsan kadırgasının Napoli kadırgasına kıç tarafından yanaşmasıyla, çarpışmaya yorgun ve yaralı olmayan yeni bir nefer dalgası katılmış oldu. Bu, çarpışmanın sonuydu. Hıristiyanlar hem sayıca

hem de güç olarak yenilmişti. Zaten aralarında profesyonel savaşçı olmayan pek çok kişi vardı. Oysa kaptanı tarafından yiğit bir savaşçı olduğu onaylanmayan hiç kimse Deniz Kurtları arasında yer edinemezdi. Elimizde bu savaştaki ölü ve yaralılara dair bir kayıt yok; ama burada ağır şekilde yaralanan Oruç Reis de vardı. Tek çizik bile almaktan kurtulan Hayreddin, durumu ağır olan abisi yerine komutayı ele almıştı. Ölüler basit bir törenle denize atıldı. Yaralıların yarası mümkün olduğunca sarıldı, sonra da Napoli kadırgasını çekerek muzafferane bir şekilde Tunus'a döndüler. Anlaşmalarına sadık kalarak, ganimetin beşte birini sultana verdiler.

İkişerli sıraya sokulan Hıristiyan esirler büyük bir törenle yürütüldü. Dört Hıristiyan genç kız eşeklere bindirilmişti. Arkalarından, gösterişli bir şekilde süslenmiş Arap atlarına bindirilmiş asil kanlı iki leydi geliyordu. Bu talihsizler hareme gidecekti. Sultan gördüklerinden çok memnun olmuştu. Acılı alay önünden geçerken "Cennet'in cesurları nasıl ödüllendirdiğini görün," diye bağırdı. Julien de la Graviere "On altıncı yüzyılda savaşlar bu şekildeydi. Napoli'den İspanya'ya gitmek üzere yola çıkan bir adam kendini Mağribi zindanlarında bulabilir, karısına ve kızlarına en kötü şekilde muamele edildiğini görebilirdi," diye yazıyor.

Oruç Reis'in sağlığı ancak bir sonraki baharda seçtiği görevini yerine getirecek kadar düzelmişti. Çok ağır yara almıştı, ama iyileşir iyileşmez hemen Hayreddin'le beraber denize açılmıştı. Bu sefer çok cesur ve gözü kara bir plan yapmıştı. İki yıl önce ünlü İspanyol kaptan

Pedro de Navarro, Becaye sahil kasabasını almış, ama ardından yetersiz bir garnizona bırakmıştı. Böyle bir ayrılık genel savaş içerisinde zaten hak ettiği cezayı bulmuş, çevredeki Arap kabilelerin sürekli baskınına uğrar olmuştu. Oruç Reis, ani bir baskınla Becaye'yi ele geçirmeyi düşünüyordu. Ancak korsan iyi bir dövüşçü olduğu kadar iyi bir stratejist değildi. Çok da sabırsız bir karakteri vardı. Başlangıçta her şey çok iyi gitmişti. Kasabaya ikmal yapmaya giden bir İspanyol gemi konvoyunun önünü kesmişti. Bekleyecek kadar sabrı olsaydı, hayatta kalmak için konvoyun getireceklerine ihtiyaç duyan garnizonun yarısının açlıktan öleceğinden emin olabilirdi. İhtiyatlı ve daha sakin mizaçlı Hayreddin, tedbirli olmaktan ve beklemekten yanaydı, ama bu kelimeler abisinin dağarcığında bulunmuyordu. "Ne yapılması gerekiyorsa bir an önce yapılmalı," diye cevap verdikten sonra, elli adamının başına geçerek, Becaye'nin hâlâ tamamlanmamış surlarına saldırı başlattı.

Ama Oruç Reis ne kadar aceleci ve dik kafalıysa, saldırıyı püskürtmek için askerlerini bir araya toplayan İspanyol askeri o kadar soğukkanlıydı. Son ana kadar beklemiş, sonra da düşmanı arkebüzle[18] yaylım ateşine tutmuştu. Pek çok korsan ölmüştü. Liderleri de kolundan o kadar kötü yaralanmıştı ki, hemen orada kolunun kesilmesi gerekmişti. Böyle bir cerrahiden sağ çıkması nasıl bir bünyeye sahip olduğu hakkında çok şey söylüyordu.

[18] Arkebüz; 15. yüzyılda geliştirilen, çakmaklı, taşınabilir küçük top.

Kardeşler artık yeteri kadar kıyı macerası yaşamıştı. Kendilerini sadece denizlerde korsanlık yapmaya verdiler. Bu alanda çok büyük başarı kaydettiler. Fazlasıyla zenginleştiler, ünleri her geçen gün daha da arttı. Zaman içinde kardeşlerin ve ortaklarının serveti artınca, devreye Barbaros Hayreddin'in Tunus Sultanı'na verilen beşte birlik payın havaya giden para olduğunu söyleyen zekâsı girdi. Kârın yüzde yirmisinin mazur gösterilemez bir şekilde tırtıklandığını düşünüyordu. Şimdi daha etkin ortaklarla iyi ilişkiler geliştirince, uyuyan bir ortaktan ayrılacak kadar güçlenmişlerdi. Zaman lehlerine işlemişti. Hayreddin de bundan faydalanmak için sabırsızlanıyordu. Bir limanı ele geçirmeye karar verdi. Başarılı olursa hem ödedikleri vergiden kurtulacaklardı, hem de abisi Oruç Reis'le birlikte oraya uğrayanların kaderleri üzerinde söz sahibi olacaklardı.

Becaye ve oradaki güçlü İspanyol garnizonuyla yeteri kadar uğraşmışlardı. Onun yerine kendilerine eşit derecede avantaj sağlayacak başka bir liman aradılar. O sırada Cenevizlilere ait olan Cicelli'de karar kıldılar.

Cicelli, Tunus Krallığı'nın sınırlarının dışında kalıyordu. Hem Becaye'ye hem de Cape Bougaroni'ye yaklaşık 60'şar kilometre mesafedeydi. Bu seferki girişimin küçük kardeş tarafından planlandığı anlaşılıyor. Baştan savmalığa, hesapsızca yöntemlere yer yoktu. Bu arada Barbarosların ünü, Valencia'dan İstanbul'a, Roma'dan Atlas Dağları'nın eteklerine kadar her yerde duyulmuştu. Hayreddin, Cicelli'deki Ceneviz garnizonunu ele geçirmek için Kuzey Afrika'nın bu kısmının iç kesimlerinde yaşayan Berberi kabilelerinden yardım istedi.

Çölün bu ilkel sakinleri, kontrolsüz, aceleci, su kadar güvenilmezdi. Ama çok iyi savaşçı ve baskıncılardı. Karşılığında yağma vaadi olduğu sürece her türlü gözü kara saldırıya hazırlardı. İşin aslı, Barbarosların denizlerin korsanı olması gibi onlar da kara korsanıydı.

Barbaroslar denizden, 20 000 kadar olduğu tahmin edilen sayısız Berberi de karadan saldırdığında, Cicelli'yi bekleyen Cenevizli askerlerin neredeyse hiç şansı yoktu. Hem karadan hem de denizden çevrilen garnizondakiler yapabilecekleri her şeyi yapmıştı. Yiyecek ve içecekleri tükeniyor, cephaneleri azalıyor, etraflarını saran düşman çemberi her geçen gün biraz daha daralıyordu. Karadan düşmandan başka bir şey beklenemezdi. Garnizonun komutanı, her gün gözlerini dikip mensubu oldukları Cumhuriyet belki destek gönderir, ya da Saint Jean Şövalyeleri belirir, diye bekliyordu.

Ama günler haftaları kovalıyor, askerler üzerlerindeki ağır yük yüzünden her geçen gün biraz daha yıpranıyordu. Bir tek çareleri kalmıştı, o da kuşatma hattını yarmak. Kaderlerinde nasıl olsa katledilmek vardı. Bu yüzden, adını bilmediğimiz komutan, askerlerini son bir gayret için içtimaa çağırdı. O gecenin sonunda, garnizondaki düşmana faydalı olabilecek her şeyi imha eden askerler ölümlerine doğru yelken açtı. Sonlarının geldiğini bilen erkekler gibi savaştılar, ama yiğitlik sayıca çok üstün olan düşmanları karşısında fayda etmedi. Böylece yeryüzünden silindiler. Kabileler, kaledeki taşınabilir her şeyi yağmaladı. Hayreddin bunu hiç önemsemedi. Yarı aç İtalyan askerlerine ait fukara eşyaların hepsini alabilirlerdi. Kabuğu almalarına izin

verdi, güçlü bir kale olan asıl çekirdek ona kalmıştı.

Ancak, yorulmak bilmeyen bir savaşçı olan Oruç Reis, Becaye'yi almak için bir kez daha girişimde bulununca, kardeşler bu yeni yerlerinde tutunmakta zorlandı. Bu seferki girişimleri ilkinden de kötü sonuçlandı. Filosunun yarısı kaybetti. Sonra da Tunus'tan destek istedi, ama korsan kardeşlerin kendisini dışlamış olmasına fazlasıyla içerlemiş olan Mısır Sultanı, bunu öfkeyle reddetti.

IV. BÖLÜM

BARBAROS ORUÇ REİS'İN ÖLÜMÜ

ÖNCEKİ bölümde anlatılan olaylar bizi 1515 yılının sonuna getiriyor. Olayları tarihsel sırasına göre vermek için her türlü gayret gösterilmiş olsa bile, korsanların yaptıklarının tam tarihlerini vermek neredeyse imkânsızdır: Tarihçilerin, korsanların yaptıkları fenalıklara karşı duydukları öfke, olayların meydana geldikleri tarihleri titizlikle aktarma isteklerini fazlasıyla aşıyordu. Oruç Reis, daha önce de görüldüğü üzere, çılgınca dik başlılığı yüzünden kendisini ve kardeşini kesinlikle çok zor bir duruma sokmuştu. Becaye'ye başına buyruk olarak yaptığı ikinci saldırıda yaşadıkları kayıp o kadar büyüktü ki, korsanlar birliğinin varlığını devam ettirebilmesi için tekrardan bir hükümdarın desteğini almaları şart

olmuştu. Tunus Sultanı ise bu nankörlerle görüşmeyi reddediyordu.

Ancak, Oruç Reis zeki ve maharetli değilse bile, gerekli olduğunda bu özellikleri göstermekten geri kalmayan biri vardı. Hayreddin bir kere daha ön plana çıktı. Rusların "Tanrı yukarıda, Çar uzakta" diye bir atasözü vardır. On altıncı yüzyılda Türk Sultanı, Kuzey Afrika kıyılarında cebelleşen korsanlardan her anlamda çok uzaktaydı. O kadar güçlü ve gizemli bir gücü olan bir hükümdardı ki, yaşadığı dönemin ruh halini Hayreddin'den daha az anlayan biri olsa doğrudan ona gitmeden önce uzun uzun düşünür, hatta muhtemelen sonunda hiç gitmezdi. Ama umutsuz hastalıklar umutsuz tedavi gerektirir. Politik korsan, İstanbul Sultanı gibi birinin sadece manevi desteğinin bile, Tunus Sultanı'nın maddi desteğinden çok daha değerli olduğunu iyi biliyordu.

Sonuç olarak Babıâli'ye elçi olarak, I. Selim'in ayaklarına kapanıp bağlılık bildirsin diye en güvendiği kaptanlarından birini gönderdi. Doğal olarak elçilerinin elleri boş değildi. Zengin hediyeler ve çok sayıda köle göndermişti. Sultan Selim, kendisine bu kadar uzak bir mesafeden ilgi gösterilmesine memnun olmuştu. O günlerde Kuzey Afrika'yla İstanbul arasının çok büyük bir mesafe olarak görüldüğünü unutmamak gerekir. Hayreddin'in öngörüsü zaferle sonuçlanmıştı. Sultan lütufkâr bir cevap vermekle kalmayıp, umulanın çok daha ötesinde, Hıristiyan kâfirlere doğru dini yayma çabalarında korsanlara yardım etmesi için on dört tane de gemi göndermişti.

Korsanlık tarihinde, hiç eksik olmayan inişler ve çıkışlar kadar ilgi çekici başka bir şey olamaz. Oruç Reis'in hatalı bir değerlendirmeyle başladığı Becaye saldırısında güçlerini büyük ölçüde kaybetmişlerdi. Hemen ardından Türk Sultanı'nın gönderdiği yardım tekrar ayaklarının üzerinde durmalarını ve emsali görülmemiş derecedeki yıkım mesleğini icra etmelerini sağlamıştı. Sultan Selim'den aldıkları takviyeden sonra, sebep oldukları hasarın boyutları daha da artmıştı. Bu desteği almaya devam etselerdi tarihin akışı bile değişebilirdi. İstilacıların demir ayakları altında yerle bir edilen Güney İspanya'daki Moriskolar, ayaklanarak kendilerini boğan boyunduruğu devirmek için bir fırsat bekliyordu. Uzaktaki ve yakındaki yerlerden sürekli olarak korsanların başarılarına dair haberler geliyordu. Bütün Endülüs, kurtuluş gününün yakın olduğu umuduyla çalkalanıyordu.

Ama insanların umutlarının boşa çıkması üzücü. Sultan Selim 1516'nın ilk aylarında gemilerini geri çağırınca bu fırsat kaçtı, bir daha da çıkmadı.

Belki de "esirlerin acı dolu iç çekmeleri" Osmanlı hanedanının Haliç kıyısındaki sarayında oturan halefinin kulağına hiç gitmemiştir. Ne olursa olsun, Sultan, Mısır'ı fethetmeye hazırlanıyordu, bu yüzden de korsanların yardımına gönderdiği gemileri geri çağırmıştı. Moriskolar bütün umutlarını yitirmişti, korsanlar Tunus Sultanı'yla bir anlaşma daha yapmayı başarmıştı. Bu hükümdar korsanlara karşı somurtkanlığı bir kenara bırakmıştı; çünkü barışsever denizci tüccarlardan elde ettiği gümrük vergisi yeterince iyi olsa bile, korsan-

ların yağmadan verdikleri beşte birlik payla kıyaslanamayacak kadar küçük bir gelirdi. Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin açısından bakılınca da, Cicelli'yi ele geçirmişlerdi ama kesinlikle ellerinde tutabilecek durumda değillerdi. Kaleyi ancak Berberi kabilelerinin yardımıyla ele geçirebilmişlerdi, ama bu göçmenler kasabayı ve kaleyi yağmaladıktan sonra çıkageldikleri çölün içinde kaybolmuşlardı.

Bir korsanın hem maddi hem de manevi açıdan her zaman silahlı olması gerekiyordu; çünkü o herkesin düşmanıydı ve bütün düşmanları onu yok etmek için yemin etmişti. Çıktığı her seferde daha fazla nefret topluyordu. Bunun sadece bireysel bir düşmanlık olmadığını hatırlatalım. Prenslikler de korsanların yok edilmesi için savaş sırasına girmişti. Bu hassas dönemde özellikle İspanyollar çok tehlikeliydi. Deniz kurtları hem Becaye'ye iki kere saldırı düzenlemiş, hem de değerli bir konvoyu ele geçirmişlerdi. Bunun karşılığında İspanyollar, Barbaros Kardeşlere karşı bir sefere çıkmıştı, ama çok fazla bir zarar verememişlerdi. İspanyollar, Bizerte'de mürettebatının terk ettiği dört korsan gemisini batırmış, sonra Tunus Körfezi'ne güçlü bir sefer düzenlemişlerdi. İspanyollarla, Hayreddin'in gemilerinin altına sığındığı kaleler karşılıklı olarak birbirine ateş açmış, ardından İspanyollar teşebbüslerinden vazgeçerek geldikleri yere dönmüştü.

1510 yılında İspanyol Kont Pedro Navarro, o sırada, çoğu on sekiz yıl önce Ferdinand ve Izabelle'in Gırnata, Kurtuba ve İspanya'nın güneyinden kovduğu Mağribi kaçakların önemli bir sığınağı olan Cezayir'i

ele geçirmişti. Bu insanların umutsuz şartlar altında yaşadığını söylemek sadece gerçekleri belirtmek olur. Hıristiyan düşmanların baskınına uğradıktan sonra içine düştükleri sefaletten daha kötü ne olabilirdi? Günümüz şartlarında unutulmaya yüz tutan bir nokta, İspanyol Mağribilerin çok gelişmiş bir medeniyete sahip olduklarıydı. Onları kılıç ve ateş zoruyla atalarının yedi yüzyıl boyunca yaşadığı topraklarından atan Hıristiyan çağdaşlarından çok daha ilerilerdi. Oysa şimdi Kuzey Afrika'nın barınmaya müsait olmayan topraklarında açlığa mahkûmlardı. Böylece, refah bir hayat süren barışsever esnaf ve çiftçilerden oluşan sıradan insanlar tepeden tırnağa korsana dönüşmüştü. Aralarındaki asillerin de durumu farklı değildi. Hatta belki de daha da kötüydü. Sürgüne gönderilenlerin en acımasızları onlardı.

Bu mutsuz halkın eskiden yaşadığı yerleri bilenler, görkemli geçmişlerine tanıklık eden, hâlâ ayakta duran anıtları da biliyorlar. Bu anıtları görenlerin, Gırnata ve Kurtuba'da yaşayanların içinde olduğu rahatlığı, zarafeti ve lüksü kafasında canlandırması hiç de zor olmaz. İleride, parıldayan mavi suların sadece birkaç fersah ötesinde, Allah'ın ve Peygamberinin dönüşlerini ihsan edeceği günü doğal olarak ve büyük bir hevesle bekleyen bu sürgün edilmişlerin çoğunun, anahtarlarını hâlâ sakladığı evlerinin harabeleri duruyordu. Kurtuba Ulu Camii'nin anahtarı bugüne kadar geçmişteki vakur ve güçlü günlerden kalma kutsal bir emanet, Müslümanların kalıcı sürgünlerinin bir sembolü olarak, Rabat'ta saklanmıştır. Kurtuba, hâlâ dünya harikalarından biri olan bin yüz mermer sütunlu camisiyle bir za-

manlar bu insanlar için en kutsal yerlerden biri olmuşsa, Hıristiyanların eline düşmelerine sebep olan talihsizliğin bir sonucu olarak gözlerinin önünde yıkıldığını gördükleri yüzlerce başka tapınak vardı. Endülüs, bu halkın kirletilen mezarlarıyla doluydu. Daha da kötüsü, bu topraklarda hâlâ acımasız düşmanlarının elinde küçük düşürücü bir esaret hayatı yaşayan binlerce din kardeşleri vardı.

Kont Pedro Navarro'nun Cezayir'i alması, sürgündeki bu insanlar için büyük bir felaket olmuştu. Komutan burasını ele geçirince, halktan İspanya kralına bağlılık yemini etmesini istedi. Sonra da kasabanın gözünü korkutmak ve asi halkı hizaya sokmak için güçlü bir kule dikti. Ama kılıç zoruyla alınmış bu yemin, suya yazılan yazıdan farksız değildi. Amacı korsanlığı bastırmaktı, ama tabii aynı zamanda bu yörede yaşayanların aç kalması anlamına geliyordu. Müslüman halkın, Navarro'nun saldırısından sonraki altı yıl boyunca nasıl hayatta kalmayı başardığı bilinmiyor, ama büyük ihtimalle sayısı yirmiyi bulan kadırgaların uzağa, Navarro'nun kalesindeki silahların menzili dışına ve kuleyi İspanyol kralı adına ellerinde tutanların göremeyeceği bir yere taşımışlardı.

Sultan Selim'in Mısır'a sefer düzenlediği yıl, İspanya Kralı V. Ferdinand öldü. Hemen ardından İspanya'da büyük sorunlar çıkmaya başladı. Bu, kaçırılmayacak kadar iyi bir fırsattı. İspanya'da karışıklık sürdüğü sürece buradaki garnizona destek gelmesi beklenemezdi. Cezayirliler düşmandan kurtulmanın en iyi yolunu görüşmek için bir araya toplandı. İspanyollara duy-

dukları nefretin bir göstergesi olarak, iç kısımlarda yaşayan vahşilerle birlik olmaları gerektiğine karar verdiler. Öyle de yaptılar. Cicelli'de de olduğu gibi, ucunda yağma olduğu sürece bu insanlara her zaman güvenilirdi. Ama katıksız vahşi cesareti, Navarro'nun kalesinde ve surlara yerleştirilmiş silahlarında çok da etkili olmadı. Durum açmazdaydı. İspanyollar dışarı çıkamıyordu; kasabayı ve çevresini dolduran sayısız düşman sürüsü de içeri giremiyordu. Zamanla açlık çekmeye başlayan garnizonun teslim olması ihtimali vardı, ama zaman ilerlerken hiç kimse İspanya'daki sorunların ne zaman halledilerek kuşatma altındakilere yardım gönderileceğini bilmiyordu. Bu arada, ateşli silahların gücünü acı bir dersle öğrenen Selim ve adamları, topun menzilinden uzakta beklerken, Cezayirliler savaşla ilgili bir toplantı daha yaparak Oruç Reis ve Barbaros Hayreddin'den yardım istemeye karar verdi. Böylece onlara ricada bulundular. Barbaros Kardeşlerin ününü artık herkes biliyordu ve onlara ihtiyaç duydukları şeyleri verebilirlerdi; yani gemiler, cephane, birinci sınıf savaş gücü ve en önemlisi, Navarro'nun kalesinin kapılarında bekleşen uyumsuz güruha cesaret aşılayacak manevi destek.

Cezayirliler elleri boş dönmedi. Yardım desteğini hemen aldılar. Hayreddin uzaktaydı, ama yılmaz savaşçı Oruç Reis derhal harekete geçti. Nereden geldiği belirtilmemiş, ama yakınlarda bir yerde olmalıydı ki daha adamlarıyla birlikte karaya çıkarken on sekiz kadırga ve cephane yüklü üç barkadan oluşan filosu da belirmişti.

Ancak Oruç Reis'in Cezayirlilere yardım etmeden

önce halledeceği şahsi bir meselesi vardı. Ciddi meselelerle keyfi birleştirmek istiyordu. Eski yoldaşlarından biri, ondan ayrılarak Serşel'e yerleşmişti. Hem Balear Adaları'na hem de İspanya sahillerine yakın olan bu yerde, yukarıda sözü edilen tutunamamış adamlarla birlikte bağımsız bir şekilde korsanlık yapıyordu. Şerşel savunmasız bir kasabaydı. Oruç Reis ordusuyla birlikte gelince hiç koşulsuz teslim oldu. Bu bağımsız korsanın adı Kara Hasan'dı. Eski reisini karşılamaya gittiğinde şiddetli bir kınamayla karşılaştı. Aralarındaki anlaşmazlık Oruç Reis'in Kara Hasan'ın kafasını hemen orada kestirmesiyle son buldu. Barbaros Kardeşlerle bozuşmak kötü sonuçlar doğuruyordu.

Bu rakipten de kurtulan Midillili korsan, kıyıda tartışılmaz bir üstünlük sağlamıştı. Muhalefete hiç tahammülü olmadığından ve Akdeniz'de bağımsız korsanlık yapmanın kendisinin ve kardeşinin haklarını ihlal etmek olarak gördüğünden, bu üstünlüğe gelecekte de kimsenin itirazı olmayacaktı. Bu dönemdeki korsanların en göze çarpan özelliklerinden biri de, yaptıkları alçakça işlere ortak olanlara karşı takındıkları gözü kara saldırganlıktı. Bu bencilce tutum günümüzdeki bir gözlemciye oldukça farklı bir yol çiziyormuş gibi gelebilir. Ama Barbaros Hayreddin'in hayatını incelerken göreceğimiz üzere, bu kıyas kabul etmeyecek derecede zeki ve çok daha bilgili korsan da, birlikte iş yaptığı ve canlı kurtulabildikleri takdirde tehlikeli bir düşmanlık gütme ihtimali olan kişilere, karşı öfke dalgasının tesiri altıdaymış gibi görünerek çok kötü davranıyordu. Aradan bu kadar zaman geçmişken bu insanların, özel-

likle derin bir kurnazlık ve hesaplı gaddarlığın karışımı bir karaktere sahip olan Barbaros Hayreddin'in hareketlerinin ardındaki sebepleri değerlendirmek çok zor.

Kara Hasan'la arasındaki meseleyi halleden Oruç Reis, sahilde ilerlemeye devam etti. Cezayir'e gelince Navarro Kulesi'ni kuşattı, ama savunmayı aşamadı. Yirmi gün boyunca boş yere savaşıp bu arada çok sayıda adam kaybettikten sonra kuşatmayı kaldırdı. Şaşkınlığını ve öfkesini talihsiz Berberi reisi Selim'e yöneltti. Başarısızlığının sorumlusu olarak göstererek öldürttü. İspanyol tarihçiler, Selim hamamdayken, Oruç Reis'in nasıl gelip de bizzat kendisinin öldürdüğünü zengin ayrıntılarla anlatmaktadır. Gerçekten de öyle olmuş olabilir, ama korsanların yaptıklarına dair İspanyol kayıtları kesin doğru olarak kabul edilemez. Yine de, Selim'in öldürüldüğüne şüphe yok. Berberiler o andan sonra asıl yağmayı yapanın, yardıma gelen olduğunu fark etti. Oruç Reis, kasabaya yerleştikten sonra civar köylere baskınlar düzenleyerek koyun, inek ve köle topladı. Bu, Berberiler için tam bir uyanış oldu. Şimdi onları asıl ezen kişi oraya Navarro kalesine yapılan saldırıda en büyük destekçi kılığında gelmişti. Güvenli bir şekilde kilit altıda tuttukları Kütük Kral'ı her şekilde etkin Leylek Kral'la değiştirmişlerdi.[19] Bu insanlara sempati duymasak da, olayların aldığı yeni hal karşısında duydukları öfkeyi anlamak mümkün. Bu yüzden de iç kesimlerde yaşayan

[19] Ezop'un bir fablı kastediliyor. Kurbağalar tanrıdan bir kral ister. Tanrı onlara bir kütük gönderir. Ama kurbağalar bu kralın hiçbir şey yapmadığını görünce başka bir kral ister. Tanrı da leylek gönderir. Ne var ki bu leylek bütün kurbağaları yer.

halkla İspanyollar arasında bir suikast planının yapılmış olması bizi şaşırtmıyor.

Oruç Reis, casusları aracılığıyla olan biten her şeyden haberdardı. Bu suikast girişimi konusunda sürekli nabız tutuyor olsa bile, kabileler sadık dostu ve müttefikiymiş gibi davranmaya devam etti. Korsan, aslında göründüğünden çok daha sabırlıydı. Öncelikle bu komploya dair kanıtlar, ardından da, bütün suçluları tespit edince uygun bir şekilde cezalandırılmalarını istedi. Komplo gelişme aşamasından, komplocular açısından başarılı sonuca doğru gelişirken haftalar geçti. Ama Oruç Reis bilgelik ve incelikle yeterince beklemişti ki bu kadarını ancak Barbaros Hayreddin'in kendisi yapabilirdi.

Adet olduğu üzere, korsan ve has adamları her Cuma ana camiye ibadete giderdi. Bu yüzden de suikastçıları Cuma namazına ve namazdan sonra da sohbet etmek için Oruç Reis'in mekânına çağırdıklarında, öleceklerinden şüphelenmeleri için hiçbir sebep yoktu. İmamın vaazı bittikten sonra bütün binada bir ses yankılandı. Altı güçlü savaşçı, caminin altı kapısını birden kapatmış ve bütün çıkışları tutmuştu. Yirmi iki kişilik suikastçılar önceden beklendiğinden, bütün bina korsanlarla doluydu. Emir alacak olsalar, kutsal binayı memnuniyetle ateşe verip imamları bile diri diri yakarlardı.

Korsanlar açısından, camiye oturduktan sonra Berberilerin onlara karşı ihanet içinde olduğu, başarılı olmuş olsalar hepsinin ya öleceği ya da köle edileceği lafı yayılmıştı. Bu yüzden de Selim'in adamları o Cuma günü ölümcül bir tuzağın içine düştü.

Kapılar kapandıktan sonra suikastçılar birer birer

Oruç Reis'in huzuruna sürüklendi. Adamlara buruk bir ifadeyle yaklaşan Oruç Reis, hemen orada öldürülmelerini istedi. Berberiler kendilerini yuhalayan korsanların arasından sürüklenerek dışarı çıkarıldı. Sokakta, caminin ana kapısı önünde kafaları kesildi. Yirmi iki adam da öldürüldükten sonra Oruç Reis, kan dökmeye ve zalimlik yapmaya her zaman hazır adamlarının takdir dolu bakışları arasında camiden çıkarak, hainlerin ceset yığınının üzerine çıktı. Bundan sonra Cezayir'de korsanlar aleyhinde herhangi bir girişimde bulunulmadı. Cezayir'de meydana gelen bu talihsiz olaylar, bu sırada İspanya'ya kadar ulaşmıştı. El Maestro Don Fray Prudencio de Sandoval, haber Toledo Baş Piskoposu Rahip Françoisko Zimenes'e ulaştığında, piskoposun, alt tarafı bir korsanın İspanya İmparatoru'nun gücüyle alay ettiğine dair büyük bir skandal çıkararak Don Diego de Vera'nın kasabayı ele geçirip kuşatma altındaki kaleyi kurtarmak üzere on beş bin askerle birlikte gönderilmesini sağladığını yazmaktadır. Bu olay Eylül 1516'da meydana geldi.

Don Diego "en al dia de San Hieronymo"ya çıkarak kasabaya bir silah atımı mesafede siperler yaptırdı. Bu seferden büyük başarılar bekleniyordu. Sandoval, Don Diego de Vera'nın 1513'teki Fransa savaşında Kont Pedro Navarro'nun takdirini kazandığını "*avia bien aprovado con el Conde Pedro Navarro*" ve basit bir korsan güruhunun İspanyol askerlerine kafa tutmasının hiçbir şekilde beklenmediğini yazıyordu. De Vera, siperlerden kasabanın surlarına ateş açtı. Ama Oruç Reis liderliğindeki korsanlar, arkalarından gelen sayısız Berberi

ve Arap'la birlikte saldırıya geçtiğinde fazla bir şey yapamadı.

"Barbaros bir gün hücuma geçti. İspanyol askerlerinin kötü komuta edildiğini görünce naralar atarak kuvvetlerini o tarafa yönlendirdi. Barbaros'un yol açtığı korku o kadar büyüktü ki, neredeyse hiç kayıp vermeden Mağribilerin üzerine sürüldüler. Onlar da bu yılki San Hieronymo gününde, hiç zahmetsizce üç bin kişiyi öldürüp dört yüz kişiyi esir aldı.

"Salio un dia a el Barbarossa y como vio los soldados Espanolesdesmandados dio en ellos con gran gritos. Y fue tan grande el miedo quevieron que Barbarossa los desbarato casi sin dano y con mucho facilidadmato tres mil hombres y cautivo quatro cientos dia de San Hieronymodeste ano."

Bu alıntı, o savaşta üç binden fazla insanın ölürken sadece dört yüz kişinin esir alındığı gerçeğini gözler önüne seriyor. Bu da bize, hiç ayrım gözetmeden katliam yapmış olduklarını gösteriyor. Kayda değer tek esir, Kaptan Juan del Rio'ydu. Diego de Vera korsanlardan yeteri kadar nasibini almıştı. Kuvvetlerinin kalanıyla birlikte oradan uzaklaştı. Sonra ona ne olduğuna dair herhangi bir kayıt yok, ama emrindeki o orduya rağmen Mağribilerle ve korsan güruhuyla başa çıkamadığına göre çok beceriksiz bir komutan olmalı. Sandoval yenilgiyi azımsamaya çalışmıyor, ki bu biraz imkânsız olurdu, ama kendisini şu ilginç fikirle avutuyordu: "Homeros'un da defalarca belirttiği gibi bu felaket başımıza günahlarımız yüzünden geldi. Sürekli olarak bu günahlarımızı düşünmeli ve ibadet etmeliyiz."

Şimdi kim Oruç Reis'ten daha muzafferdi? Pedro

Navarro kalesinin hâlâ cesur ve görkemli garnizonun elinde olduğu doğruydu. Daha birkaç yıl bu şekilde kalacaktı. Ama artık zarar vermekten acizlerdi ve Don Diego fatihi başka yere yönelmişti. Hayreddin abisinin kazandığı zaferi duyduğunda Cicelli'deydi. Altı gemisiyle birlikte hemen desteğe geldi. Tenes kasabası kardeşlerin eline geçti. Büyük bir yağmadan sonra Oruç Reis, Tlimsen'e ilerledi. Soylu Beni-Ziyaniler sülalesinin son temsilcisi Tlimsen Sultanı, korsanın gelmesini beklemedi. Afrika'nın bütün kuzey kıyılarında Barbaros adı korkuyla eşanlamlı kullanılıyordu. Selim'in, Kara Hasan'ın ve camideki yirmi iki suikastçının üzücü sonu her yerde duyulmuştu. Batıl inançları güçlü kabileler, bu kızıl sakallı korsanların Şeytan'ın kendisi olmasa bile onun işbirlikçisi olduğuna kesin bir şekilde inanıyordu. "Kim bu adamlar," diye titreyerek birbirlerine soruyorlardı. "Ne tanrıdan ne de şeytandan korkuyorlar. Yenilmez İspanyolları bile sonbaharda uçuşan yapraklar gibi önlerine katıp kaçırdılar."

İnsanlar bu şekilde konuşmaya ve düşünmeye başlayınca içlerinde savaşma gücü kalmaz. Tlimsen Sultanı da, anlamsız bir direnişten vazgeçerek Fas'a gittiğinde durum yine buydu. Böylece, Oruç Reis neredeyse hiç çaba göstermeden İspanyolların Oran'daki karakolları için düzenli olarak mal çektiği bir şehri ele geçirmiş oldu. Tlimsen Oran'dan 110 km uzaklıktaydı. Oran'sa İspanya'ya rahatça destek alabilecek kadar yakındı. Bunun sonucunda, Oruç Reis kısa süre sona İspanyollar tarafından kuşatıldı ve yedi ay boyunca da öyle kaldı. Ama hiçbir kuşatma Oruç Reis'i duvarlar arasında tu-

tamazdı. Cesur korsan, düşmanı üzerine ardı ardına hücum etti. Bu hücumlardan birinde de öldü. Her zaman gözü kara ve aceleci olan Oruç Reis, olası her türlü korunma ve destekten fazlasıyla uzağa sürüklendi. Bu adamın bütün hayatında etkileyici bir yan vardı. Ölümünde de aynı şey oldu. Sonunda onu kıstırabilmişlerdi. Bu haşin deniz kurdu keçilerin otlatıldığı bir ağılda köşeye sıkışmıştı.

Kurtların kışın fundalıkta avlarının etrafında dönmesi gibi, şimdi aç gözlü düşman da, daha fazla kan ve ölüm arzusuyla avına bakıyordu.

Yanında sadık yardımcısı Venalcadi vardı. Bu amansız savaşta, Hıristiyan kılıçlarıyla Müslüman kılıçları sürekli çarpışıyor ve çınlıyordu. Sarığı gitmiş, kıvrımlı kılıcı kabzasına kadar kıpkırmızı olmuştu. Yenilmez korsan, son savaşını verirken, adı gibi dehşet saçıyordu. Yüzbaşı Diego de Andrade'nin emrindeki Teğmen Garzia de Tineo, onu mızrakla ağır bir şekilde yaralamasaydı belki de etrafını saran kuşatmayı yarabilecekti. Oruç Reis tökezledi, başka bir silahla başından yaralandı. Sendeledi ve düştü. Dövüş bitmişti. Barbaroslardan biri yere düşmüştü. Garzia de Tineo yerdeki adamın üzerine eğilip kafasını kesti. Garzia de Tineo'nun Oruç Reis'le savaşırken parmağından yaralandığı, ömrünün sonuna kadar bu parmağı gururla göstererek, ünlü korsanı öldürenin kendisinden başkası olmadığını anlattığı kayıtlara geçmiştir.

Oruç Reis hiç tartışmasız kayda değer bir insandı. Akdeniz'in savaşçı kaynadığı bir çağda en çok o korku saçmıştı. Katıksız bir yiğitlik ve dirayetle cepheye koş-

muştu. Midillili din değiştirmiş isimsiz bir adamın oğlu, kral olarak ölmüştü. Hükümdarlığının her zaman tehlikede olduğu doğruydu, her zaman kılıcın ucundaydı. Yine de, yaşadığı kargaşa çağında zirveye çıkmasını bilmişti. Bir korsan, deniz kurdu, bir soyguncu olsa da ona karşı içten bir hayranlık duymamak elde değil.

V. BÖLÜM

BARBAROS HAYREDDİN

ORUÇ Reis, kendisine Tlimsen Kralı unvanını vermişti, ama ölümüyle birlikte bu hükümdarlık da son buldu. İspanyollar bu vilayeti ele geçirdi. Ancak bu onlara fazla bir şey kazandırmadı. Fas Sultanı, üzerlerine büyük bir ordu gönderdi. Ele geçirilme sırası onlardaydı. Oruç Reis, Garzia de Tineo'nun mızrağıyla öldüğünde, yıl 1518'di. Böylece korsanlık hiyerarşisinde en üst sıraya Barbaros Hayreddin çıkmış oldu. Bu adamın cesur ve acımasız korsan görünüşünün altında dahi bir devlet adamı saklıydı. Savaşta her zaman önde, darbelere kaşı dayanıklı, ilk vuracak kadar hızlıydı. Acemilik dönemini geçeli çok oluyordu. Adamlarının kafasında, normalden çok daha uzun süren ömrünün sonuna kadar dayanan bir

imparatorluk kurmuştu. Buz gibi bir beyin, ateş gibi bir kalple, yaşadığı çalkantılı dönemlerde sakin durabilmişti. Sadece kendi gelişiminden başka bir şey istemeyen bu adam, bütün yeteneklerini daha fazla servet ve güç elde etmek için kullanıyordu.

Yalnız bir hayat sürdü. İzinden gelenler arasında kendi gücüne denk bir duruma yaklaşan herkese karşı, acımasız abisinden bile daha hoşgörüsüzdü. Yaşadığı sürece mutlak güce hakim oldu, ama gücünün dayandığı temellerin ne kadar zayıf olduğunu en iyi kendisi biliyordu. Artık kendisine Cezayir Kralı diyordu, ama o zayıf, güneşte kurumuş garnizon umutsuz bir inatla hâlâ ayaktaydı ve yeni İspanyol yardımı her an gelip üzerine saldırabilir, hatta kendisini Oruç Reis gibi Tlimsen'in dışına kovalayabilirdi. Güçlerini sağlamlaştırması gerektiğini, ileride planlarını uygulayabilmesi için o anda, hangi dereceden olursa olsun kendisini destekleyecek maddi ve manevi bir güce ihtiyacı olduğunu görmüştü. Eskiden bir keresinde, Türk Büyüğüne, Padişah'a, Muhammed'in dininin başına başvurmuş ve istediği şeyi de almıştı. Ama o sırada, şimdi olduğu konumda değildi.

Korsan, İstanbul'daki hükümdara en uygun nasıl yaklaşabilirim, diye uzun uzun ve kaygıyla dua etmiş olmalı. Sonunda da herhalde en iyi çözümün, bir kez daha, nasıl davranması gerektiğine dair kesin talimatlar verdiği bir elçi göndermek olduğuna karar verdi. Bu önemli görev için kendi kaptanlarından birini seçti. Adı, Hacı Hüseyin'di. Ona neyi söyleyeceğini ve neredeyse bu kadar önemli olan, neyi söylemeyeceğini önceden tebliğ etti.

Elçinin görevi, efendisinin görevini mümkün olduğunca abartmaktı. Ama bunu yaparken, padişahın Cezayir'de kendisine denk bir rakibin doğduğunu düşünmemesi gerekiyordu. Sultan Selim bu sırada Mısır'daydı.[20] Memlukları yeni fethetmişti. Hacı Hüseyin de buraya gitti. Fatihin ayaklarına Cezayir Kralının bağlılığını serdi. Sultan Selim'i Cezayir Kralı'nın tek arzusunun İnananların Komutanı'nın kulu olmak olduğuna ikna etti. Ayrıca Cuma günleri camilerde Sultan Selim adına hutbeler okutulduğunu, üzerinde padişahın resminin ve adının bulunduğu paralar basıldığını, onun, tanrının seçilmiş kulu olduğu gerçeğinin mümkün olan her şekilde tasdik edildiğini anlattı. Durumu bu şekilde izah etmek hem çok hassas hem de politik bir konuydu. Hayreddin'den daha az bilge biri, eşit konumdaki bir Müslüman hükümdardan diğerine mesaj gönderdiğini farz edebilirdi. Ama korsan, haddini çok iyi biliyordu. Türk büyüğünün kendisine ne kadar faydalı olabileceğini biliyordu; bunu zamansızca kibir sergileyerek tehlikeye atmayacaktı.

Hacı Hüseyin, ne kadar incelikli ve başarılı bir elçi olduğunu ispat etti. Sultan, teklif edilen bağlılığı kabul etti. Hüseyin'e efendisinin Cezayir gibi uzak bir yerde, gerçek dinin düşmanlarıyla yaptığı savaşlara dair sorular sordu. Bütün soruları büyük bir mütevazılık ve övgülerle cevaplandı. Bu aslında duyguların gerçek ifadesiydi. O dönemde yaşayan bir Müslüman için padişah,

[20] Hacı Hüseyin Ağa, Barbaros'un Padişah'a bağlılığını 15 Mayıs 1519'da İstanbul'a giderek bildirmişti. Yavuz Sultan Selim de bunun üzerine Barbaros'u Cezayir Beylerbeyliğine getirmişti.

peygamberin yerini doldurması için Cennet'ten gelen biri demekti.

Elçi, tekrar efendisine döndüğünde kendisiyle gurur duyuyor olmalı, çünkü görevini başarıyla tamamlamış, dönüşte, yanında sadece saygın bir mesaj getirmemiş, bir de nişan olarak sancak, kılıç ve tambur getirmişti. Bu nişanlarda Barbaros Hayreddin, padişahın kelimeleriyle "semeresiz bir bağımsızlığı bırakarak, hayatı boyunca karşılaştığı bütün kanlı tehlikelerde sadece Allah ve onun peygamberinin zaferi için mücadele eden" olarak övülüyordu. Bir korsanın bu kadar mübalağa edilmesi, bize bugün saçma gelebilir, ama o dönemde, hem Hıristiyanların hem de Müslümanların bağnazlıkları, bugün bizim anlayamayacağımız bir seviyedeydi. Her iki taraf da kurtuluşun fetih yoluyla olacağına inanıyordu. Benimsediğiniz inanca göre kâfir olanlara karşı yapılacak en iyi şeyin onu toplumdan koparmak olduğuna inanılıyordu.

Düşmanları arasında bütün Hıristiyan kralları sayan korsanın ne kadar dostu olursa o kadar iyiydi. Aslında sürdürdüğü hayata bakılacak olursa, şimdiye kadar bir kere değil yüzlerce kere yeryüzünden silinmemiş olması bir mucizeydi. Ama daha önce de söylendiği üzere, Barbaros Hayreddin, gerçek bir devlet adamı özelliklerine sahipti. Avrupa Kıtası'ndaki büyük kralların birbiriyle bozuşmasını büyük bir hevesle takip ederdi. Hayattaki en büyük düşmanı, Hıristiyan denizcilerin en büyüğü Cenevizli Amiral Andrea Doria'nın, desteğini Fransız Kralı I. François'dan İmparator V. Carlos'a

kaydırdığını görmüştü. Ceneviz ve Venedik cumhuriyetleri arasındaki daimi çekişmeyi fark etmiş ve bundan en iyi şekilde yararlanmayı bilmişti. Aynı zamanda da bütün Afrika kıyılarını dolduran, İon Denizi'ndeki her koyda ve her limanda pusuya yatan deniz kurtlarıyla temas halinde olmuştu. Türk sultanından alıntı yapacak olursak, "hayatı boyunca karşılaştığı bütün kanlı tehlikelerde," ister kendi bayrağını taşısın ister taşımasın, korsanlara güvenebilirdi. Sonuçta Barbaros'tan başka kim, bir tehlike anında, savaş gününde seslendiğinde on binlerce kişiyi toplayabilecek kadar etkili olabilirdi?

Barbaros Hayreddin'in hayatındaki en sıra dışı nokta, sürekli içinde olduğu tehlike ve gerilimdi. Başının etrafında bir kez daha tehlikeli bulutlar dolaşıyordu. Düşmanları, gücünü yok etmek, bütün Hıristiyanlığa karşı küstahça saygısızlık eden bu azımkâr soyguncuyu ele geçirmek için çetin ve kesintisiz bir gayret içindeydi. Fırtınalar çıkıyor, farklı etkiler bırakıyordu. Bazıları korsanın canını kurtarması için kaçmasını gerektiriyordu; bazılarıysa onun zaferiyle sonuçlanıyordu. Ama hiçbir şey, onu azminden vazgeçirecek, aynı hevesle tekrar ayağa kalkmasına engel olacak kadar güçlü değildi. Lanetlenmiş anka kuşu gibi küllerinden tekrar doğuyor, kendisini dünyanın en büyüğü olarak görenlerin canını sıkıyordu.

Abisi Oruç Reis'in ölümünden kısa bir süre sonra sadece Barbaros Hayreddin'i değil bütün korsanları Kuzey Afrika kıyılarından söküp atabilecek bir fırtına çıktı. O sırada genç, atılgan ve hevesli olan İmparator V.

Carlos yok edilmeleri için emir verdi. Bu soyguncular Avrupa'nın huzurunu bozuyordu. Daha da kötüsü, imparatora hakaret ediyorlardı. V. Carlos, kişisel saygınlığına yapılan bir hakaret sonrasında, hepsinin sonsuza dek cezalandırılmasını kabul etti. "Katolik Krallar" Ferdinand ve Izabelle'in torunu olarak bu hükümdarı sarmalayan maneviyat çok kıymetliydi ve hakaret edildiği takdirde, en acımasız cezalarla tepki verirdi. Carlos, bir soyguncu çetesini cezalandırmak zorunda kalmaktan dolayı kızgındı; bu yüzden de hepsinin sonunu getirmek için, Sicilya Valisi Don Hugo de Moncada'dan, Becaye'deki Don Perisan de Ribera'ya ve Oran'daki Comares Marki'sine kadar herkese, Cezayir'e saldırmak üzere ordularını hazırlama emri verilmişti.

Hıristiyan prensleri, asilzadeleri ve valileri arasında iyi niyet eksik değildi. Sicilya'daki İspanyol askerleri paslanmamak için biraz meşguliyet istiyor, Afrika kıyılarındaki askerlerse, sürdükleri sıkıcı hayattan kurtulmalarını sağlayacak her şeyi memnuniyetle karşılıyordu. O günlerde, çok fazla hareketsiz kalan askerler var oluş amaçları açısından işe yaramaz duruma geliyordu. Ama V. Carlos gibi hükümdarlar savaşçılara hareketsizlikten dolayı şikâyet etmek için çok az imkan tanıyordu. Papa, hem dualarını hem de destek birliklerini göndermişti. Komutayı bizzat devralan imparatorun amacının ne kadar ciddi olduğunu anlamak için korsanları ve liderleri tamamen yok etmek üzere sefere çıkan donanmanın büyüklüğüne göz atalım.

FİLO

Papalık kadırgaları	4
Sicilya kadırgaları	4
Antony Doria kadırgaları	6
Napoli'nin kadırgaları	5
Monako kadırgaları	2
Terra Nova Markisi kadırgaları	2
Vicome de Cigala kadırgaları	2
Fernando de Gonzaga kadırgaları	7
İspanya kadırgaları	15
Andrea Doria kadırgaları	14
Toplam Kadırga	65
Ek Nakliye	451
Toplam Filo	516

YELKENLİ GEMİ-NAKLİYE

Malta Firkateyni	1
Spezzia'nın komutasında	100
Fernando Gonzago'nun komutasında	150
İspanya komutasında	200
Toplam Nakliye	451

Şimdi de sıra, seferin asker kısmına geldi. Şu şekildeydi:

İmparatorun Emrindekiler	200
Asiller	150
Malta Şövalyeleri	150
Uşaklar	400
Alman Askerleri	6.000
İtalyanlar	5.000

Napoli ve Sicilya'dan İspanyollar	6.000
İspanyol Askerleri	400
Maceracılar	3.000
İtalyan Atlı Süvariler	1.000
Sicilya'dan İspanyol Atlı Süvariler	400
Hafif Süvari	700
Toplam Ordu	23.900

Şimdi de filodaki silahlara bakalım.

Kadırgalardaki askerler (her birinde 50'şer)	3.250
Kadırgalardaki Köleler (her birinde ortalama 70)	4.500
Malta Firkateyni	8
Her türden 540 yelkenli, çoğu küçük (ortalama 10'ar kişi)	4.500
Filodaki toplam mürettebat	12.330
Ordu	28.900
Seferdeki Toplam Asker	36.230

Sefer nihayet sonbahar sonunda başladı. Carlos o kadar buyurgan tavırlıydı ki, donanmanın Afrika kıyılarında karşılaşabileceği tehlikelere karşı uyarıda bulunan Antony Doria ve diğer deneyimli denizcilerin tavsiyelerine göre yönlendirilmeyi reddetti. İmparator reddedilebilecek biri değildi; böylece filo demir aldı. Sandoval "en el dia de San Hieronymo"i Aziz Bartolomeo gününde[21] vardıklarını ve aynı gün Akdeniz'de az görü-

[21] 24 Ağustos 1519.

nen bir fırtınanın patladığını söylüyor. Askerlerin bazıları karaya çıkmış, bazıları hâlâ gemilerdeyken korsanlar talihsiz askerlerin üzerine saldırdı. Gemilerde kalanlar ağır bir yenilgi yaşadı: 26 gemi ve 4.000 asker yok oldu.

Felaket getiren bu çarpışmada eşi az görülür bir cesaret gösteren Carlos, acı bir şekilde küçük düşerek Avrupa'ya döndükten sonra bütün dikkatini Fransa kralıyla aralarındaki bitmeyen çekişmelere verdi. Bu arada Don Hugo de Moncada, adamlarının kalanıyla birlikte Balear'daki Ibiza'ya kaçmayı başarmış, kışı burada geçirmişti. Paralarını ödeyemediği için adamları isyan çıkardı.

Hıristiyan birliklerinde umutsuzluğa yol açan bir bunalım hakim olurken, Müslüman bayrağı altındaki kışlalarda ve gemilerde o zamana kadarki en büyük birleşme yaşanıyordu. Önemli olan, Barbaros Hayreddin'i yok olmaktan kurtaran unsurlardı. Onu yüceltmek için mücadele edenlere Allah'ın peygamberinin kendisi yardım ettiğine göre, bu, zaferden daha fazla sevinç duymak için bir gerekçe değil miydi? Gönderdiği vahiylerde, müminleri zafere götürecek olanın, örneğin Barbaros Hayreddin gibi sevdiği kulları olacağı belirtilmiyor muydu?

Papa ve İmparator, Kral, Dük ve Vali, korsanları alt etmek için girişimde bulunmuştu; ama filoları Akdeniz'in sıcak güneşi altında kaybolup giden sis gibi yok olmuştu. İşin aslı, Kurtuba ve Gırnata'da mülkleri zapt edilen Mağribilerin çocukları, kendilerini sürgüne gönderenlerden korkunç bir intikam almıştı.

Barbaros Hayreddin, zaman kaybedecek biri değildi. Hıristiyanlar kaçıyordu; o da bu durumdan sonuna

kadar faydalanmak niyetindeydi. Güvendiği bir adamını, bir levendi, Valentia sahillerini taciz etmesi, erişebildiği bütün şanssız köy ve kasabaları kasıp kavurması için görevlendirdi. Bu korsan, Rio de Ampasta'ya girerek önüne çıkan her şeyi yıktı. İnsanlar kaçarken kötü haber de civara, hem kurtulanlar hem de gece göğe yükselen kızıl alevler aracılığıyla yayıldı. Kana doyan, ganimetleri dolduran ve çok sayıda esir alan bu levent, denize bir kez daha zaferle açıldı.

Bu noktada, korsanların Akdeniz'de yaptıklarının ne kadar yıkıcı olduğundan ve bunun son zamanlarda ne kadar kayda değer bir biçimde ortaya konduğundan bahsedilebilir. Tunus'u istila etmelerinin ardından Fransızlar, kıyıda yaşayan yerli halkın elindeki en verimli toprakları alarak, buralara kendi halkını yerleştirmekle suçlanmıştır. Oysa işin aslı, bu topraklarda yüzyıllar boyunca tarım yapılmamıştı, çünkü Akdeniz'deki korsancılık tamamen yok edilene kadar hiç kimse, köle düşmek korkusuyla yağma mesafesi içinde yaşamaya cesaret edememişti.

Ama biz levendimize dönelim. Bu savaşçı, İspanyol sahillerini temizledikten sonra, gece üç refakatçi gemisinden ayrıldı. Ertesi gün savaşta, kolay bir lokma olduğunu düşündüğü bir İspanyol yelkenlisi gördü. Hafif bir rüzgâr vardı. Levendin güvertesinde olduğu ve ona eşlik eden diğer kadırgalar küreklerini hemen suya daldırarak mümkün olduğu kadar hızlı hareket etmeye başladı. Levent, bunun basit bir ticaret gemisi olduğundan emindi. Bu yüzden de bunun kolay bir av olacağını, iyi ganimet

toplayacağını ya da o olmazsa bolca boğaz keseceğini düşünmüştü. Ancak fena halde yanılmıştı, zira gemide tecrübeli İspanyol askerleri vardı. Çok iyi savaşırlar, korku nedir bilmezlerdi. Komutanları Kaptan Robeira, Mağribi savaşlarında iyice pişmişti. Kadırgalar hızla ilerlerken, içindeki savaşçılar da, kanı donduran naralar atarak gemilerinin güvertesinde toplandı. O dönemde yelkenli tekneleri uzun kadırgalardan ayırt etmek için söylendiği üzere "yuvarlak karinalı gemi"nin yüksek kasarasının arkasında, elleri alaybozan tüfekli İspanyol askerleri çömelmiş bekliyordu. Kaptan Robeira hepsini çok güzel düzene sokmuştu. Kadırgaların burnu tekneye çarpana kadar bir tek el bile ateş edilmedi.

Robeira, ateş emrini verdi. Kısa mesafeden kalabalık gruplara edilen ateş korkunç bir kıyım yarattı. Şaşkına uğrayan korsanlar tekneye çıkmaya çalışırken İspanyol askerlerin karşı koymasıyla daha fazla kayıp verdiler. Adamlarının moralinin bozulduğunu gören levent, neredeyse çizik bile almadan kurtulan İspanyolların acımasız alayları arasında geri çekilmek zorunda kaldı. Kırgın ve öfkeli korsanlar, sonunda Cezayir'e dönmeden önce üç gün daha denizde dolaştılar. İyi bir ganimet toplayan levent, sıcak bir karşılama bekliyordu; ama beklediği gerçekleşmedi. Barbaros Hayreddin, adamının anlatılarını çatık kaşlı bir sessizlik içinde dinledi. Sonra fırtına patladı.

"Seni sefil korkak. Burada karşıma dikilmiş o zavallı İspanyolların seni köpek gibi kamçıladığını itiraf mı ediyorsun?"

Zavallı levent, elde ettiği zengin ganimeti ve esirleri göstererek durumu telafi etmeye çalıştı. Ama bu Barbaros'un hiddetini dindirmek yerine daha da azdırdı.

"Sefil köle! Karşıma geçmiş savunmasız köyleri yağmaladığını ve bir sürü esir getirdiğini söylüyorsun. Ama bu sana hiçbir şey kazandırmaz. Bundan hiçbir şey elde edemezsin. O esirleri buraya getirin."

Dediği yapıldı. Barbaros'un izinden giden o sert savaşçıları bile dehşete düşüren bir biçimde hepsi idam edildi. Bu toplu katliam bile korsanın öfkesini dindirmeye yetmedi. Kırmızı sakalını çekiştirerek havayı bozan kargaşayı inceledikten sonra, levendin kan gelene kadar kırbaçlanmasını emretti. Emri yerine getirildikten ve biraz sakinleştikten sonra, bu adamın zincirlenerek zindana atılmasını emretti.

Bütün Cezayir'e korku hakimdi. Hiç kimse Barbaros Hayreddin'i öfkelendirmenin ne demek olduğunu gördüğü bu örnekten sonra sıranın ne zaman kendisine geleceğini bilmiyordu. Korsan, abisi Oruç Reis ölürken yanında olan Venalcadi'nin öldürülmesini emretti. Ama Venalcadi korsanlar arasında sevilen biriydi, bu yüzden kaçmasına göz yumuldu.

Sakin ve politik olmayı bilen Barbaros Hayreddin'in bu öfke patlamasının bir açıklaması yok. Bizim standartlarımız açısından, kendi adamları arasında en kötü düşmanlıklara sebep vereceği için, o adamı bu şekilde dövdürmek hem gereksiz hem de aptalca. Ama zalimlik bu adamın içine öyle bir işlemişti ki alacağı hiçbir intikamı unutmuyordu. Yaşadığı çağ açısından, öldürülmekten kurtulması gerçekten büyük bir mucize. Bu durumun

tek olası açıklaması da adamların böyle bir şeye kalkışmaktan korkmasıydı.

O levendin kırbaçlanması ve Venalcadi'nin katli için verilen emir, Venalcadi'nin kurtulur kurtulmaz, Barbaros Hayreddin'e karşı ayaklanma başlatmasıyla sonuçlandı. Barbaros Hayreddin, inanılmaz bir budalalık göstererek levendi serbest bıraktı, emrine beş yüz adam vererek Venalcadi'nin peşine gönderdi. Sonuç kolayca tahmin edileceği gibi oldu: Levent ve Venalcadi güçlerini birleştirip zorbaya saldırarak onu kalesinden çıkardı.[22]

Barbaros Hayreddin'in yenilgiyi bilmemek gibi çok güzel bir meziyeti var. Kıyıdan sürüldüğünde, sığınabileceği bir deniz her zaman vardı. Bu olayda da ailesini ve taşıyabildiği kadar malını alarak bir kere daha denize açıldı. Sandoval "*Yendo a buscar nuevos asientos y nuevos amigos*" (yeni bir yuva ve yeni bir arkadaş aradı) diyor.

Hıristiyanların saldırmak için bir önceki yılı seçmiş olması Barbaros Hayreddin için büyük bir şanstı.

---

[22] Currey, Barboras Hayreddin'e karşı bazı kişilerin ayaklanması, Barbaros'un Cezayir'den çekilmesi ve geri dönerek Cezayir'e yeniden hakim olması sürecini, yetersiz bilgi nedeniyle karıştırmaktadır. Nitekim Barbaros Hayreddin ile ilgili bir kitap yazan Ernle Bradford da, bilgileri yetersiz bulmuş olacak ki bu olaylardan hiç söz etmemiştir. Bu konuda herhalde Türkçedeki en iyi kaynak Barbaros Hayreddin Paşa'nın yanında yer almış reislerinden Seyyid Muradi'nin kaleme aldığı *Gazavât-ı Hayreddin Paşa*'dır. Burada Arapların Kadıoğlu liderliğinde Barbaros'a karşı ayaklanmaları, Barbaros'un Cezayir'den ayrılması, üç yıl boyunca gücünü toplamaya çalışması, Cezayir'e dönüşü ve bu süreçteki mücadeleleri ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bkz. *Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları*, 1. Cilt, s.238-296.

Saldırıyı, Barbaros Cezayir'de gücünü kaybetmişken ve korsanlar kendi aralarında savaşırken gerçekleştirmiş olsalar, korsanlar şimdiye kadar çoktan yok olmuş olurdu. Ama ister İsa'nın ister Muhammed'in dinine inanın, Barbaros Hayreddin'le savaşmanın sonu kötü bitiyordu. Başkaldıran korsanlar bunu kısa bir süre sonra öğrenecekti. Barbaros Hayreddin Cezayir'den kovalanan bir kaçak olarak ayrılıyordu, ama bir fatih olarak dönecekti.

Cezayir'in devrik hükümdarı, doğuya yöneldi ve aradığını orada buldu: Asi Venalcadi ve nankör levende karşı destek. Komşu Bizerte'de pusuya yatmış olan El Judeo (Yahudi), Cachidiablo (Şeytan Kovalayan), Salaerrez, Tabas ve bir araya geldiklerinde muazzam bir kuvvet oluşturan diğer korsanları buldu. Hepsi de Barbaros Hayreddin'i tanıyan, eskiden onun emrinde savaşmış korsanlardı. Barbaros Hayreddin bu korsanlara, Venalcadi'nin korkaklık ederek abisi Oruç Reis'in yanından en ihtiyacı olduğu sırada kaçarak ölümüne sebep olmasının acıklı, ve leventlerinden birinin onu besleyen ele ihanet ederek ayaklanmasının çirkin hikâyesini anlattı. Gözleri yaşlı bu başarılı oyuncu, maruz kaldığı riyakârlığı isteksizce anlatarak, dinleyicilerinin duygularına hitap etmeyi başardı. Böylece her biri, utanç verici hıyanetleri nankörlüklerine denk vefasızlar tarafından çıkartıldığı Cezayir'e yeniden hükümdar olana dek yanında savaşacağına dair yemin etti.

Kırk gemi, uzun zamandır acı çeken Barbaros Hayreddin'e yapılan haksızlığı düzeltmek üzere yola çıktı. Cezayir'e gelince topçu ve levazım birliklerini karaya çıkarıp saldırıya başladılar. Ama hasımlarıyla hemen he-

men aynı güçte, hatta biraz daha güçlü olan Venalcadi, karşı hücuma geçerek çarpışmayı açık denize taşıdı. Çok kanlı bir çarpışma cereyan ederken Barbaros Hayreddin'e bağlı kuvvetler kesinlikle galip geldi. Uzunca bir süre taraflar yenişememişti. Derken, ancak öyle bir anarşi ve şiddet çağında görülebilecek tarihteki o nadir görülen parlak anlardan biri yaşandı. Barbaros'un elinde, Don Hugo de Moncada'nın kuvvetlerinden aldığı altmış esir vardı. Korsan, bu adamların değerini biliyordu; bütün Hıristiyan orduları içinde bunlardan daha iyi savaşçılar yoktu. Askerleri yanına çağırttı, şimdi Venalcadi'yi yenmesine yardım ederlerse hepsine özgürlüklerini vereceğine söz verdi.

Teklif daha yapılır yapılmaz kabul edildi. Böylece dingin ve yıpranmamış İspanyol askerleri kendilerini çarpışmanın ortasına attı. Disiplin ve cesaretle omuz omuza, kılıç kılıca çarpışarak düşmanın gücünü kestiler. Sadece hayatları için değil aynı zamanda özgürlükleri için, korsan kadırgalarının berbat zindanlarından kurtulup, kendi memleketlerinin özgür havasını solumak için savaştılar. Venalcadi'nin adamları bir süre sonra şehre geri döndü. Cezayir dört gün daha dayandı, sonra bir hain Venalcadi'yi düşmanlarının eline teslim etti. Derhal kafası kesilip bir mızrağın ucuna takılarak, teslim oldukları takdirde hayatlarının bağışlanacağı duyurulan korsanların görebileceği şekilde gezdirildi.

Şehir, kapılarını bir kere daha açtı. Barbaros Hayreddin içeriye zaferle girdi. Korsan, İspanyol askerlerine karşı verdiği sözü tutarak, özgürlüklerini geri verdi. Hatta daha da ileri giderek, iyi savaşanlara verdiği bah-

şişte daha da cömert davrandı. İçinde minnettarlık gibi bir duygu varsa, Moncada'nın yiğit askerleri için hissetmiş olmalıydı, çünkü onlar olmasaydı, şimdi mızrağın ucunu süsleyen Venalcadi'nin değil kendisinin kafası olabilirdi. İspanyol askerler ülkelerine geri döndü. Ancak bazıları, örneğin bir Basklı, kendi isteğiyle, ülkesinde kendisi gibi birinin hayatının çekilmez olduğunu söyleyerek kaderini Barbaros'un yanında tayin etmek istediğini belirtti. Onu otuz dokuz kişi daha takip etti. Hıristiyan inancından vazgeçtiler.

Eski gücüne kavuşan Barbaros Hayreddin, kendisini Tunus'un tek hakimi yapmakta hiç zorlanmadı. Şeytan Kovalayan'ı on yedi kadırgasıyla birlikte bir kez daha İspanyol sahillerini yağmalamaya gönderdi.

VI. BÖLÜM

CEZAYİR SANCAĞI'NIN ALINMASI; ANDREA DORIA

BARBAROS Hayreddin, kendisini Cezayir hükümdarı ilan etmiş olsa da Navarro Kalesi hâlâ İspanyolların elinde bulunuyordu. Bu güçlü kale, yirmi yıldır tartışma götürmez bir şekilde onlardaydı. Duvarlardaki mazgal deliklerinden ve burçların arasından, hem karadan hem de denizden savaş dalgalarının gelip gitmesini seyretmişlerdi. Uzun bir süre rahatsız edilmeden durmuşlardı, ama artık zamanları geliyordu.

İspanyolların tabiriyle Cezayir Sancağı, Martin de Vargas adında cesur ve tecrübeli bir şövalyenin komutasındaydı. Daha önce de söylediğimiz üzere, İspanyolların sarı-kızıl sancağı yirmi yıl boyunca kulenin burçlarında

dalgalanmıştı. Pedro Navarro günlerinden beri ayakta kalmayı hep bilmişti. Martin de Vargas ve adamları, bulundukları karakoldan, şehrin bir kez daha Barbaros Hayreddin'in eline geçişini kalpleri parçalanarak seyretmiş olmalılar. Onlar da bütün Akdeniz kıyılarındakiler gibi bu korsanın ne kadar acımasız bir Hıristiyan düşmanı olduğunu, eline geçtikleri takdirde son dualarını etmek için çok zamanları olmayacağını iyi biliyorlardı.

Barbaros Hayreddin, İspanyolların Afrika kıyılarındaki bu son kalıntısına arzuyla bakıyordu. Martin de Vargas'ı oradan çıkardığı takdirde bütün Kuzey Afrika kendi emrine girmiş olacaktı. O zaman Cezayir gerçekten kendisinin olacak, düşmanlarına karşı bütün yolları tutabilecekti. Hem denizde hem de karada usta savaşçıydı ve zaman da çok uygundu; korsan, zamanının geldiğine karar verdi. Abisi Oruç Reis'in nasıl bozguna uğradığını görmüştü. Sancağı elinde tutan insanların mizacını, kalenin komutanı İspanyol soylusu Martin de Vargas'ın yiğitliğini ve şaşmaz sadakatini en iyi kendisi biliyordu. Bu subayı teslim olması için kandırmaya çalışmıştı. İspanyol komutanı ayartmak için her türlü teklifi yapmıştı. Karşılığında, çok kibirli bir dille, ret cevabı almıştı. Kanı donduran tehditlerde bulunmuştu ki hasını hiçbirinin blöf olmadığını çok iyi biliyordu, ama cevabı sessizlik olmuştu.

Bir kez daha elçi gönderdi. Aldığı cevap şöyleydi:

"Ben De Vargas soyundan geliyorum. Ama ailem hiçbir zaman sülalesindeki büyük zaferlerle övünmemiştir. Hepsi de atalarının kahramanlıklarını almıştır. Ben de aynı duygularla dolu olarak yapacaklarını bü-

Andrea Doria, Oneglia Prensi, V. Charles'ın amiralı.

yük bir sükûnetle bekliyorum. Sana, elimdeki bütün silahlarla tanrıma, ülkeme ve kralıma bağlı olduğumu göstereceğim."

Barbaros Hayreddin, sarayına akrabası ve güvenilir adamı Ramazan Çelebi'yi çağırdı. İkisi birlikte bu küstah ve laftan anlamaz savaşçının silahlarını almak için

yapabilecekleri bir şey olmadığına karar verdi. Bu arada nasıl bir taktik uygulayacaklarını düşünmeye başladılar. Yaptıkları plan uyarınca iki Mağribi, inançlarındaki hataları görerek Hıristiyan dinini benimsemek istedikleri bahanesiyle kaleye girdi. Martin de Vargas da bütün İspanyol asilzadeleri gibi sofu bir Hıristiyan'dı. İki adamın kendi evine götürülmesi ve kale papazı tarafından eğitilmesi için emir verdi. Ertesi gün paskalyaydı. Bütün garnizon ayin için toplanmışken, iki Mağribi, dindaşlarına saldırı için uygun zaman olduğunu gösteren önceden kararlaştırılmış işareti verdi. Ama maalesef De Vargas'ın emrindeki bir kadın onları görünce, derhal Barbaros'un rahatça görebileceği bir şekilde kalenin burçlarına asıldılar. Hükümdar, bunu İslamiyet'e karşı büyük bir hakaret olarak görüp çok sinirlendi. Bir kez daha Ramazan Çelebi'yi çağırarak yeni bir saldırının uygun olup olmayacağını görüştü. Casusların asıldığı doğruydu, ama önceden kararlaştırılmış işareti de vermişlerdi. Ancak duvarlarda doğru düzgün bir gedik açamamışlardı ve önceki saldırıların başarısız olması yüzünden, adamlarının cesareti kırılmıştı. Ramazan Çelebi yeni bir saldırının uygun olduğunu düşünüyor muydu?

Ramazan Çelebi, tam bir tereddüt içinde kalmıştı, çünkü Barbaros Hayreddin'in ne duymak istediğine karar veremiyordu. Saldırı önerecek olsa ve bu saldırı da başarısızlıkla sonuçlansa hükümdarının, öfkesini kellesinden çıkaracağını biliyordu. Aynı zamanda, Martin de Vargas'ın bunca süre direnebildiğine göre Şeytan'la işbirliği içinde olması gerektiğine dair yaygın söylentilerden bahis açmaktan da korkuyordu. Böylece, o, tereddüt içinde bekle-

yip zaman geçirirken Barbaros Hayreddin de kaşlarını çatmış, o ünlü kızıl sakalını sıvazlayarak bekliyordu.

Ramazan Çelebi, bir tesadüf sonucu bu zor durumdan kurtuldu. Bir hain, İspanyol garnizonundan yüzerek gemiye çıktı. Bu adam eski yoldaşlarının kesinlikle son nefeslerini vermekte olduğunu, bütün cephanenin tükendiğini ve en fazla iki gün daha yetecek kadar yiyecekleri olduğunu söyledi.

Barbaros Hayreddin "Allah'ın peygamberini inkâr edenleri işte böyle bir son bekler," diye açıkladı. Bu haberin herkese aktarılması ve son saldırı için hazırlık yapılması için emir verdi. Ayrıca Martin de Vargas canlı olarak ele geçtiği takdirde ödül vaadinde bulundu.

16 Mayıs 1530'da, korsanlar bir kere daha saldırdı. O zamana kadar da kale surları delik açılıncaya kadar topa tutuldu. Açılan delikten içeriye Akdeniz'in en iyi 1300 savaşçısı doluştu. Kalenin içinde miğferi düşmüş, zırhı zedelenmiş, ama hiç yılmamış İspanyol komutanı bekliyordu. Başının üstünde, gölgesi ondan daha değerli bir İspanyol savaşçısına değmemiş sancağı dalgalanıyordu. Garnizondaki herkes, çektikleri sıkıntılar ve açlık yüzünden iyice yıpranmıştı. Çoğu yaralıydı. Hepsi de o kadar tükenmişti ki, bu güçlü saldırıya karşı koyacak güçleri bile yoktu. Her şey çok kısa bir süre içinde olup bitti ve korkunç bir katliam başladı.

Martin de Vargas ağır şekilde yaralı da olsa, canlı ele geçmiş ve Barbaros Hayreddin'in huzuruna çıkarılmıştı. Yaralanmış, sarsılmış, kalesi düşmanın eline geçmiş, bütün öldürülen adamlarının çığlıkları hâlâ kulaklarında çınlıyor olsa da boyun eğmemişti. "Bu zaferi o

vicdansızın ihanetine borçlusun, yiğitliğine değil" diye konuştu. "Azıcık bile yardım alabilmiş olsaydım, seni kaleme yine sokmazdım. Yaralar içindeki vücudumu eline geçirdin. Umarım tatmin olmuşsundur. Ama vücudum acıya dayanıklıdır. O yüzden, istediğini yapman için sana meydan okuyorum."

Barbaros Hayreddin'in hakkını verelim, tutsağının yılmayan cesaretini takdir etmişti. Cevabını verdi:

"Korkma De Vargas, senden istediğim şeyi yerine getirirsen acılarını dindirmek için elimden gelen her şeyi yapacağım."

De Vargas "Sözünün samimiyetinin göstergesi olarak kaleyi almanızı sağlayan bilgiyi veren hainin cezalandırılmasını istiyorum," diye cevap verdi.

Barbaros Hayreddin, askerin getirilmesini emretti. Neredeyse ölene kadar dövdükten sonra başını kestirdi. Sonra da kelleyi De Vargas'a göstererek:

"Hoşgörümü gördün. Şimdi senden Müslümanlığa geçmeni istiyorum. O zaman seni şan ve şöhrete boğacağım ve adamlarımın başkomutanı yapacağım," dedi.

De Vargas öfkeyle bakarak cevap verdi:

"Az önce özünü inkâr eden bir adamı cezalandırmanı istedikten sonra, bu kadar seviyesiz bir şey yapacağıma inanıyor musun? Bayağılıkla edindiğin servetin sende kalsın, unvanlarını başkalarına bağışla, ama bir İspanyol soylusuna hakaret etme."

Nefeslerin tutulduğu bir an oldu. Hiç kimse Barbaros Hayreddin'le bu şekilde konuştuktan sonra anlatacak kadar çok yaşamamıştı. Bu sefer de öyle olacaktı.

"Sen ve adamların bana fazlasıyla sıkıntı verdin,"

diye cevap verdi sakin tonla. Sonra da, az önce askerin kafasını uçuran cellâda işaret verdi. Hemen o anda De Vargas'ın kafası vücudundan ayrıldı.

Cesur İspanyol'un bu şekilde, anlatıldığı gibi öldüğü umulmaktadır, ama tarihçiler bu konuda anlaşamıyor. "*El Senor Don Diego de Haedo, Arcobispo de Palormo y Capitan General del Reyno de Sicilia por El Rey Felipe nuestro senor*", Barbaros Hayreddin'in De Vargas'ı üç ay boyunca tutsak ettiğini ve ölene kadar dövdüğünü söylemektedir. İnsan, ilk anlatılanın doğru olmasını umuyor, ama Haedo, olayları daha kısa süre içinde aktarıyor. Ayrıca bunları II. Filippe zamanında aktardığı için, yazdıklarının doğru olması ihtimali daha fazla. Ancak nasıl olursa olsun, kuzey Afrika sahillerindeki İspanyol hakimiyeti sona ermişti. Bu tarihi, dünyanın o bölgesindeki korsan devletlerin kalıcı olarak kurulmasının tarihi olarak görebiliriz.

Barbaros Hayreddin'in yıldızı bir kere daha yükseliyordu. Sadece Venalcadi'nin yeni başlayan isyanını bastırıp isyankârı öldürtmekle kalmamış, Cezayir Sancağı'nı ele geçirerek gücünü sağlamlaştırmıştı. Bu durumu, olabilecek en kullanışlı biçimde kutlamıştı. Garnizondakilerin öldürülmesine son verildi. Beş yüz İspanyol sağ ele geçirildi. Cesurca savundukları Navarro Kalesi'ni yıkıp kaleden kıyıya kadar taşlık yol yapımında kullanmak üzücü kaderleri olmuştu. Barbaros Hayreddin, düşmanlarının ileride hiçbir şekilde Cezayir şehrini ele geçiremeyeceklerinden emin olmak istiyordu. Artık bir hükümdardı. Üstelik V. Carlos kadar güçlü ve ondan daha soğukkanlı bir hükümdar olmuştu. Kale-

nin düştüğünü ve güvenilir hizmetkârı De Vargas'ın öldüğünü öğrendiğinde V. Carlos'un öfkesi korkunç olmuştu. Deniz Kurtları sadece onu kızdırmak için var olmuştu adeta ve bu son haber, hükümdarlığının en parıltılı dönemlerinden birinde gelmişti.

Sandoval, "Carlos Quinto"nun unvanlarının güçlü bir davul gibi sıralandığını yazmıştı. Bu unvanlar, o dönemde yaşayan pek çok hükümdarda olduğu gibi, kibirden ve boş böbürlenmeden kaynaklanmıyordu. 22 Şubat 1580'de, kalenin düşmesinden kısa bir süre önce, başına Lombardi'nin altın tacını takmıştı. Valileri, Napoli ve Sicilya'yı; dükleri ve derebeyleri Floransa'yla Ferrara'la Mantua'yı yönetiyordu. İtalya kalmamıştı. Bütün bu kazanımlar Cenevizli denizci Andrea Doria'nın I. François'in yanından ayrılıp İmparator'un yanına geçmesiyle mümkün olmuştu. O andan itibaren Barbaros Hayreddin'in, sancağı Almanya'da dalgalanan, yenilmez İspanyol askerlerinin onun adına yürüdüğü; cesur Cenevizlilerin, dönemin en büyük amirali Andrea Doria'nın komutasında, onun adına savaş alanına doğru yelken açtığı bu modern Sezar'la mücadele etmesi gerekmişti. Bütün bu disiplinli Hıristiyan askerleri, korsan krala karşı birleşti. Hepsi de, küstahça bir zafer kazanarak bayrağını Cezayir'in beyaz duvarlarında dalgalandıran bu cüretkâr korsanın yok edilmesi için birleşti.

Bu noktadan itibaren Andrea Doria'nın adını sık sık duyacağımız için bu vatansever, büyük asker ve muhteşem denizcinin hayatıyla ilgili bilgi vermek uygun olacaktır. Cenevizli Oneglia Prensliği ailesinin bir ferdi olarak, 30 Kasım 1468'de Oneglia'da doğdu. Her ikisi de Do-

ria ailesinden gelen Andrea Coeva ve Maria Caracosa'nın oğluydu. Annesinin ölümünün ardından, 19 yaşındaki genç Andrea, Roma'ya gönderildi. Ailenin daha eski bir kolundan gelen akrabası Dominik Doria, Papa VIII. Innocent'ın emrindeki papalık muhafız birliğinde yüzbaşıydı. Burada, bütün askeri talimlerdeki üstün başarısı dolayısıyla hızlı bir şekilde yükseldi. Terfi etmesi kararlaştırılmıştı. VIII. Innocent ölmemiş olsa, rütbece belki de akrabasını geçecekti. Innocent'ın halefi, VI. Alexander Doria ailesinin bu kadar iddialı olmasından hoşnut değildi. Genç Andrea böylece Dominik'in tavsiyesine uyarak askeri kariyer isteyen asillerin başvurabileceği en iyi okul olarak kabul edilen Dük Urbino'nun sarayına başvurdu. Urbino'nun sarayında biraz zaman geçiren Andrea, prens hiçbir bir zaman savaşmadığından, kazanılacak bir zafer de olmadığı için, başka birinin hizmetine girmeye karar verdi. Andrea böylece, Napoli'yi istila ettiği için savaşçı olmak isteyenleri fazlasıyla kabul eden Aragon Kralı'nın emrine girdi.

İlk dönemlerinde, 1495 yılında kutsal yerleri ziyaret etmek için Kudüs'e gittiğini görüyoruz. Tekrar İtalya'ya döndüğünde Aragonlu Ferdinand'ın Napoli krallığını yenilemeye çalışıyordu. "Büyük Kaptan" Gonsalvo de Cordoba, Doria'nın akrabası Juan Roverejo'yla savaşıyordu. Bu komutan, Ancona'da tutsak olan David Doria'yı kurtararak aileye büyük bir hizmette bulunmuştu. Andrea Doria da, şimdi ona yardım etmeye karar verdi. Yirmi beş süvariyi masraflarını kendisi karşılayıp silahlandırarak, kendisine Rocca Guillelma Kalesi'nin komutasını veren Roverejo'ya katıldı. Gonsalvo, burada An-

drea'yı kuşatma altına aldı. Andrea o kadar başarılı bir savunma uyguladı ki, Gonsalvo, barış zamanında Andrea'ya İspanyollara katılmayı teklif etti. Andrea cevap olarak, Roverejo'ya şerefiyle bağlı olduğunu, ama onunla yaptığı anlaşma sona erdiğinde "Büyük Kaptan"ın İspanyollara katılma teklifini düşünebileceğini söyledi. Roverejo reddetti, ama hemen ardından VIII. Charles İtalya'yı boşalttığı için Andrea kendi yolunda gitmekte serbest kaldı. O da böylece, Milan Dükü Lodovico Sforza'nın hizmetine girdi.

Bu tarihten 1503'e kadar Andrea sürekli savaşlar içinde yer aldı. O kadar büyük bir şöhret sahibi oldu ki, o yıl Ceneviz Cumhuriyeti kendisine donanmalarını yönetme teklifini götürdü. Bu teklifi deniz hakkında hiçbir şey bilmediğini söyleyerek reddetti. Onun gibi bir dahi için hiçbir şeyin imkânsız olmadığını söyleyerek baskıya devam ettiler, o da sonunda isteksizce de olsa kabul etmek durumunda kaldı. Kısa süre sonra bu yeni alanda da ne kadar başarılı olduğunu ispatladı. İlk iş olarak, Ceneviz bölgesinde bulunan, ama XII. Louis adına Fransızların elinde bulunan Lantern Kalesi'ni (Fener Kalesi) zapt etti. Cumhuriyet, birçok iltifatla birlikte onu 'Kadırgaların Generali' ilan ederek denizlere saldı, o da derhal üç korsan savaş gemisini ve ayrıca değerli mallarla yüklü iki Türk gemisini ele geçirdi. Korsan kadırgalarını kendi hizmetine geçirdi, tüccarları sattı ve çok büyük bir servet elde etti.

Bir sonraki hamlesi, kendi altı kadırgasına karşılık sekiz kadırgası bulunan korsan Cadolin'i yenmek oldu.

Bunları da üç gemiyle başladığı kendi filosuna katınca, toplam on dört gemi etti. Cadolin döneminin en ünlü korsanlarından biri olduğu için yenilgisi büyük bir sansasyon yarattı. Şimdi, Müslümanlar ve Hıristiyanlar dahil olmak üzere herkes birbirine "Kim bu Doria," diye soruyordu.

Cevabını, zaman ilerleyip de bu inanılmaz savaşçı pek çok kez taraf değiştirip pek çok bayrak altında savaştığı halde yine de her zaman vatansever kalmayı başardıkça aldılar. Bu kitap Doria Tarihini anlatmadığı için, hayatını adım adım takip etmeye yer ayıramayız. Memleketi olan cumhuriyetin, Adorno Ailesi tarafından yönetilmesini onaylamadığı için, kılıcını ve filosunu Fransız Kralı I. François'nın hizmetine katmayı teklif ettiğini söylememiz yeterli olacaktır. Teklifi büyük bir memnuniyetle kabul edilerek Fransa'nın Baş Kaptanı oldu. Yeni görevi doğrultusunda V. Carlos'un filolarının talan ettiği Provence kıyılarına doğru yol açtı. Pek çok İspanyol gemisini batırdı, bir kısmını ele geçirdi ve emrindekilerin parasını ödemeye yetecek kadar ganimet topladı. Ümitsiz bir para sıkıntısı içindeki François için en çok bu sonuncu haber çok sevindiriciydi.

En sonunda, François'yla Doria arasında her nasılsa anlaşmazlık meydana geldi. Bunun sonuçları kral için felaket getirdi. O sırada Cenova V. Carlos'un elindeydi. Cumhuriyeti kendi adına Adorno Ailesi idare ediyordu. Amiralin yeğeni Philippin Doria, Salerno Körfezi açıklarında Hugo de Moncada'yla karşılaştı. Çıkan kanlı çarpışmada Philippin galip çıkarak Monca-

da'yı esir etti. Diğer esirler arasında Guasto Markisi ve Camille Colonna da vardı. Phillipin, bu yüksek rütbeli subaylar ve kadırgaları Cenova'daki amcasına gönderdi.

Bu arada bazı şikâyetçiler Fransa Sarayı'na giderek krala, Andrea Doria'nın kolayca alabileceğini iddia ettikleri Sicilya'yı henüz alamadığını söylediler. Bu şikâyetçileri, saraydan da Doira'nın şöhretini ve Franscis'in gözündeki saygınlığını kıskananlar destekledi. Kral, kararlı bir girişim karşısında kolayca etki altında kalıyordu. Kendi baş kaptanının hemşerilerinin miskinliğinin cezası olarak Cenova'dan vergi almaya karar verdi. Sicilya'yı alması gerektiği halde almayarak kaçırdığı ganimetin kendisine ödenmesi gerektiğini öne sürdü.

Bu, haydutluktan bile kötü bir şeydi. Çok büyük boyutta bir gaftı. Böylesine bir gafı ancak çok aptal ve kibirli biri yapabilirdi. Doria artık bütün Avrupa'da bilinen bir savaşçı olmuştu. Krallar bile ona karşı tatlı dil kullanıyordu. Gözdağı vermeye çalışmak, saray için felaket demekti.

François, vergiyi toplaması için Cenova'ya Tours Vikontu'nu gönderdi, ancak Vikont görevini yerine getiremedi. Onu şehrin dışında, atı üstünde, yanında elli Cenevizli asilzade ve çok sayıda piyadeyle öfkeli amiral karşıladı. De Tours, raporunda, Fransa Kralı'nın adının ve otoritesinin öfkeli amiral tarafından alaya alındığını söyledi. Elçi o kadar korkmuştu ki, Floransa'da dinlenmeye çekilmenin daha mantıklı olacağına karar verdi. Buradan kralına, Doria'nın onu nasıl karşıladığını şikâyet eden uzun bir mektup yazdı.

Cenova'dan ceza olarak vergi almak Fransa Kralı'nın yaptığı tek hata değildi. François'nın çocukları, babalarının iyi tavırları karşılığında Madrid'de rehin tutuluyordu. Kral, İtalya'nın savaştan önceki durumuna dönmesi için Carlos'la gizli bir anlaşma içindeydi. Bu da Cenova'nın Antony Adorno'ya teslim edilmesi anlamına geliyordu. Ayrıca, askeri açıdan gerekli olursa Cenevizlilere saldırmak için, ama saldırı olsa da olmasa da her durumda şehrin ticaretini baltalamak için Savona'ya kale yapıyordu. Andrea Doria, bu durumun farkına varır varmaz çok öfkelenerek, aşağıda bir kısmını verdiğimiz, Avrupa'daki öneminin çok iyi farkında olduğunu gösteren mektubu kaleme aldı. O dönemde, kendisinden ve adamlarından emin olmayan hiç kimse Doria'nın kullandığı gibi bir dil kullanamazdı.

"BÜYÜK PRENS,

İnsan ilişkilerini tersine çevirmek için gücü çok yanlış kullanmak gerekir. Cenova her zaman Liguria'nın başkenti olmuştur. Gelecek nesiller siz majestelerinin bu avantajdan hiçbir makul sebep olmaksızın vazgeçmenizi hayretle karşılayacaktır. Cenevizliler, Savona'da yaptıklarınızın kendi çıkarlarına ne kadar ters düştüğünün farkında. Size bu projeden vazgeçmeniz ve herkes için iyi olanı birkaç saraylı için feda etmemeniz için yalvarıyorlar. Ben de dualarımı onlarınkine ekliyorum ve sizden Fransa'ya yaptığım hizmetlerin hatırına ricada bulunuyorum. Majestelerinin herhangi bir masrafı olmuşsa diye ricamın yanına kırk bin altın kron ekleyeceğim.

Mütevazı hizmetkârınız Andrea Doria, Fransız Fi-

losunun Baş Kaptanı."

Doria, Savona'yı Fransa Kralı adına yöneten Theodore Trivulce'ye "Cenova halkı, Savona'nın Fransa Kralı tarafından alınması dolayısıyla zarar görmeyecektir. Zaten çok eskiden beri onlara aitti" demiş, sonra da, "Anavatanımın çıkarları için Kralla olan dostluğumu feda edeceğim," diye eklemişti.

Bardağı taşıran son damla, Marshal de Lautrec'in Andrea'dan, Philippin Doria'nın Salerno'da ele geçirdiği tutsakları talep etmesi oldu. Doria bunu sert bir şekilde reddetti. François, bunun üzerine, Barbezieux isimli birini, Doria'nın yerine geçmesi ve emektar amirali yakalaması için gönderdi. Ancak artık atmış yaşına gelmiş olan bu denizci, hiçbir kral ya da asker tarafından yakalanmayacaktı. On iki kadırgasını Cenova'dan Spezzia Körfezi'nin doğu kıyısındaki Lerici'ye çekti. Barbezieux da, selefi Tours Vikontu'ndan daha talihli değildi. Bozguna uğramış bir şekilde geri çekilerek, öfkeden kudurmuş bir halde durumu kralına bildirdi.

Philippin Doria'nın tutsakları arasında Guasto Markisi'nin de olduğu söyleniyordu. Bu asilzade, çekişmeyi dikkatle gözlemledikten sonra, Doria'nın yanına giderek şansını Carlos'tan yana denemesini önerdi. Sadece kendi vatanının iyiliği için uğraşan amiral François'nın hırsı yüzünden, şehrin sonunun yaklaştığını görüyordu. Teklifi kabul ederek, yeğeni Philippin'e mektupla kararını ve gerekçelerini bildirdi. Böylece Philippin de sekiz kadırgasıyla birlikte Lerici'de amcasıyla birleşti. De Guasto aracılığında görüşmeler kısa, özlü ve kesin oldu. Carlos, amirale yılda atmış bin duka teklif

etti, bu kabul edildi. İmparatorun öne sürdüğü tek koşul, doğal olarak, Andrea'nın filosundaki İspanyol kölelerin serbest bırakılması ve yerlerine başka milletlerden kölelerin konmasıydı. Bu da tabii ki kabul edilince geçiş tamamlanmış oldu. Böylece denizlerde yüzen en güçlü Hıristiyan filosu İspanyol Kralı'nın emrindeki oldu.

Bu geçiş 1528 yılında oldu. Aynı yıl Cenova halkı, amiralin devletine bulunduğu emsalsiz hizmetlerden dolayı onu daimi duka seçti.

Doria, bu şerefe sahip olmanın değil, hak etmiş olmanın daha görkemli olduğunu, ayrıca vatandaşlarının büyük prenslerce korunmasını sağlamanın, ülkesinin baş hakimi olmaktan daha faydalı olacağını söyleyerek, bu şerefi kabul etmedi.

Cenova senatosu, bu asil mütevazılık karşısında çok şaşırdı. Onu ülkenin babası ve kurtarıcısı olarak selamladılar. Takdirlerinin belirtisi olarak, şehir meydanına heykelinin dikilmesi, kalması için masraflarını halkın karşılayacağı bir saray yapılıp adının Plaza Doria konması, ayrıca kendisinin ve zürriyetinin vergiden muaf olması, yaptıklarının gümüş bir plakaya yazılıp sarayın duvarlarına asılarak gelecek nesillerin de bilmesinin sağlanması için kanun çıkartıldı.

Bu olayları yazan kişi, Doria'nın hayatıyla Themistocles'in hayatı arasında bir paralellik kuruyor. O zaman da, Atinalılardan hoşnut kalmayan Themistocles, Pers tarafına geçerek Kral Zerhas'a hizmet etmeyi teklif eder. Zerhas büyük bir keyifle "Themistocles benim. Themistocles benim," diye bağırır.

VII. BÖLÜM

KORSAN KRALIN TANRILAŞMASI

V. CARLOS, sevincini Pers Kralı gibi dışa vurmadıysa bile büyük ihtimalle en az Zerhas kadar sevinmiştir. O da sevincini yaptıklarıyla belli etti. Doria'nın hizmetlerine verdiği değeri, verdiği emirlerle gösterdi. İtalya'daki valilerine önce Amiral'e sormadan hiçbir şey yapmamalarını, kendisi ya da Ceneviz Cumhuriyeti adına maddi yardım istediğinde derhal verilmesini emretti. Donanmasının başına geçirerek, imparatoru olarak kendisine danışmadan hareket edebilme yetkisi verdi. Carlos'un birine güvendiği zaman bütün kalbiyle güvenecek kadar büyük biri olduğu ileride görülecektir. Cenevizli denizciye duyduğu güvenin karşılığını fazlasıyla alacaktır. Bütün hükümdarlığı boyunca aldığı başka hiçbir karar, onun için bu kadar

faydalı sonuç vermeyecektir. Sonradan, Papa'dan imparatorluk tacını alırken ve dönüşte Doria'nın kadırgasına Aigues-Mortes koymuşken, büyük bir özgüven patlaması yaparak Sezar'a amiralinden hiç ayrılmamasını tavsiye eden François ile karşılaşmıştı.

Dalgasız mavi sular sahnesinde bundan sonra iki büyük kaptanın, Barbaros Hayreddin ve Andrea Doria'nın kaderini izleyeceğiz. Zafer ve yenilgi aralarında met-cezir gibi gidip gelecekti. Her ikisi de büyük denizciydi; birinin diğerinden üstün olduğu söylenemezdi. Nihai hüküm, her ikisinin de elini uzatabileceği mesafedeyken, Preveze Deniz Savaşı'nda ne Hıristiyan Amiral ne de Müslüman denizci elini uzatıp, kader denilen o ısırgan otunu alamamıştı. Zamanın donduğu o anda, iki hasımın tereddüt içinde durup ellerinde silahlarıyla birbirlerine bakarak beklemesi, lider olarak doğmuş bu her iki yılmaz savaşçı için de beklenmeyecek bir davranıştı. Preveze Savaşı aslında insanı hayretler içinde bırakan bir psikolojik savaş olmuştu. Ancak, olayları meydana geldiği sıra içinde anlatacağız.

Artık Cezayir'e iyice yerleşen Barbaros Hayreddin, bütün enerjisini düzenli olarak ticaret gemilerini yağmalamak kaydıyla, Hıristiyan düşmanlarını perişan etmeye vermişti. Bu dönemde aslında kendisi karada kalmış, denize genç ve hevesli kaptanlarını göndererek, yapılan yağmalarla servetini artırmıştı. Tuhaf ve sevimli tarihçi Sandoval, bu korsanın Hıristiyanlara yaptığı kötülükler yüzünden iyice asabileşmişti. Bu korsanlara, tarihin ciddiyeti içinde hak ettiklerinden çok daha fazla yer vermek zorunda kalmıştı.

Muhteşem Süleyman.

Ancak, Afrika kıyılarındaki Hilal için her şey yolunda giderken, aynı şeyi Akdeniz'in kuzeyindeki sular için söylemek mümkün değildi. Katolik kralına hizmet eden Andrea Doria, hem Patras'da hem de Çanakkale'de Türkleri yenerek, Kanuni Sultan Süleyman'a büyük bir sıkıntı yaşatmıştı. Sultan, karada önüne çıkan her şeyi süpürüyordu. Denizdeyse, bu zararlı Cenevizli, İslam sancağı altında savaşan en iyi denizcileri köle yapıyordu. İstanbul'da öfke ve korku vardı. Haliç'ten denize açılan kadırgaların kaptanları, kellelerinin vücutlarından her an ayrılabileceğini hissediyordu. Türk hükümdarının keyfi yerinde değildi; yatıştırmak için her an bir kurban vermek gerekebilirdi; bu yüzden herkes korkuyordu.

İşte tam bu sırada, 1533'te, Sultan Süleyman, Barbaros Hayreddin'i hatırladı. Ondan daha iyi bir denizci, daha ateşli bir savaşçı, bütün Akdeniz boyunca adı onun kadar çok yayılmış başka biri daha yoktu. Bu korsan, Babıâli'ye tabiydi. Sultan Süleyman yeni, neredeyse gizemli bir şeyle karşı karşıyaydı. İslamiyet'in durmayan ilerlemesi, Türklerin çok az anladığı deniz gücüyle imtihan ediliyordu. Sultan, denizden gelen felaketleri engellemekte kudretsiz kalıyordu.

Hıristiyanların, Kanuni Sultan Süleyman'a Muhteşem Süleyman demesi boşuna değildi. Başarılı bir savaşçı ve devlet adamıydı. Korsan kralı yardımına çağırmadan önce, yeni meydana gelen olayları uzun uzun düşündü. Büyük bir hükümdarda olması gereken en önemli özelliğe sahipti: belirli bir göreve uygun en doğru kişiyi ayırt edebiliyordu. Elinin altında bol sayıda cesur ve pervasız savaşçı vardı, ama her nasılsa hiçbiri,

Andrea Doria gibi usta bir denizciyle başa çıkabilecek kadar denizlere hakim değildi. Cenevizli, Türk kadırgalarını denizlerden kovuyordu. İstanbul da denizlerle çevrili bir şehirdi. Hıristiyanların bu andaki güçlerinin karşısına dikilebilmeleri çok önemliydi. Türk hükümdarının kaygıları kolayca anlaşılabilir. Bir müstebit, ülkesini kuvvetle yönetir; ama gücünü bu kuvveti üzerinde kullandıklarından alır. Bu yüzden de, on altıncı yüzyılın ilk yarısındaki gibi karışık bir dönemde, elindeki savaşçılardan en iyi şekilde yararlanmak istiyorsa ününü tehlikeye atacak bir şey yapmayı göze alamaz. Kanuni Sultan Süleyman, Doria'yla kıyaslanabilecek nitelikte bir denizcisi olmadığını görecek kadar bilgeydi. Ayrıca Barbaros Hayreddin'in şimdiki konumuna hiçten gelerek ulaştığının da farkındaydı. Bu durumda, Cezayir Kralı'nı birlikte mücadele etmek için çağırmaktan daha doğal bir şey olamazdı; ancak böyle bir buluşmanın, tebaası arasında büyük bir kıskançlığa sebep olacağını da görebiliyordu.

Riske girmeyi göze alması, hükümdarın manevi cesareti hakkında oldukça iyi bir fikir veriyor. Attığı bu adımdan hiçbir zaman pişman olmaması da, verdiği kararların ne kadar doğru olduğunu gösteriyor.

Türk hükümdarı, kararını verdikten sonra daha fazla beklemedi. Özel muhafızlarından biri olan Capitan de Rodas'ı, Barbaros'u İstanbul'a gelip Osmanlı donanmasının başına geçmesini söylemek için çağırdı. Hiçbir şart yoktu; bu büyük bir şerefti. Barbaros Hayreddin Paşa elçiyi hediyelere boğdu. Onun açısından bu durum kariyerinin zirvesine çıkmak demekti. Türk sultanı, İslam

dininin başına, sadece krallığını tanımakla kalmamış, ayrıca emsali görülmedik bir şeref bahşetmişti. Doymak bilmez bir hırsa sahip olan birinin ulaşabileceği en üst noktaydı. Aynı anda kırk tilkinin birden dolaştığı bir beyne sahip olan bu prens, krallığının nihayet güvene kavuştuğunu düşünüyordu. Hatta belki de bütün Berberi Sahilleri onun hakimiyetine girecekti.

Yolculuk hazırlıklarına hemen başlandı. Korsan Kral, Kanuni Sultan Süleyman sayesinde kazandığı yeni önemin bir göstergesi olarak, Fransa Kralı'na hediyeler gönderip düşmanlarına karşı yardım teklifinde bulundu. Hıristiyan âlemindeki en güçlü krallıklardan biri, Andrea Doria'nın taraf değiştirmesiyle gerilemeye başlamamış olsaydı, böyle bir teklifte bulunamazdı. Cezayir'i kendi oğluna emanet etti. Ordusunun başına da akrabası Ramazan Çelebi'yi ve Hacı adında bir kaptanı getirdi. Ağustos 1553'ün ortalarında Barbaros Hayreddin, yedi kadırga ve on bir fustalık[23] filosuyla Cezayir'den ayrıldı. Kuzeye doğru yol alırken, önce Doria olduğunu sandığı bir filoyla karşılaştı. Ama neyseki Los Geluesli Deli Yusuf'tu. İki lider birbiriyle selamlaştı. Barbaros Hayreddin, Deli Yusuf'u kendisiyle beraber Sicilya'ya gitmeye ikna etti. Orada belki Doria'yla karşılaşırlar, ikisinin müşterek gücüyle Hıristiyan amirali yenebilirlerdi. Deli Yusuf, Barbaros Hayreddin gibi saygın bir komutanla güçlerini birleştirmeye karşı gönülsüz değildi. Aynı zamanda da, hem Doria'yla tek başına karşılaşmak istemiyor, hem de son zamanlarda İmparator V. Carlos'un bu

[23] Fusta: bir kalyon çeşidi.

yeni amiralinin deniz kurtlarının içine saldığı korku yüzünden aşırı derecede küçülen yağmalama bölgesini genişletmek istiyordu.

Böylece, Deli Yusuf'un bir kadırga ve on dört fustalık kuvvetini de bünyesine katan Cezayir filosu, bir kez daha yolculuğuna devam etti. Gecikmenin tehlikeli ve münasebetsiz sayılacağı ve korsan krallığını, şimdi kardeş devlet olarak gördüğü devletle eşit şartlar içinde birleştirmek için çaba sarf ettiği bir dönemde, Kanuni Sultan Süleyman tarafından İstanbul'a çağrılmış olsa bile, içindeki soygun içgüdüsü karşı koyamayacağı kadar güçlüydü. Kazanma ve macera tutkusu, hâlâ ünlü sakalı artık kızıldan çok beyaz olan bu adamın doğasında vardı. İlerleyen yaşı, bu Müslüman liderin ne ruhunu uysallaştırmış, ne de vücudunu yıpratmıştı.

Bonifacio Boğazı'ndan geçerken uğradıkları Monte Cristo adlı küçük adada, Deli Yusuf'un eski bir kölesine rastladılar. Bu adam kendi memleketi Biba Adası'nı korsanlara teslim edecek kadar alçaktı. Korsanlar adayı yağmalayıp halkını uzaklara kaçırdı. Ayrıca Sicilya'ya buğday taşıyan on üç korsan gemisini ele geçirdiler. Gemileri yakıp mürettebatını köle yaptılar. Deli Yusuf, bu gemilerle savaşırken öldü. Kısa bir süre sonra, Barbaros Hayreddin'in emrindeki denizcilerle Deli Yusuf'un filosundakiler arasında anlaşmazlık çıkınca, Barbaros Hayreddin, Deli Yusuf'un gemilerinin birinden bir adam alıp derhal öldürdü. Deli Yusuf'un ölmesinin ardından, adamları arasında doğal olarak çıkan kargaşada, Barbaros Hayreddin'in duruma bu şekilde el koyması korkuyla karışık bir güceniklik yaratmıştı. Barba-

ros'un saçtığı korku, son derece gerçek bir duyguydu. Onun emrindeki biri, hayatının ne zaman veya ne kadar kısa sürede artık gereksiz görüleceğini bilemezdi; ama başarının cazibesi dolayısıyla, emrine girmek isteyenler de hiçbir zaman eksik olmuyordu. Ama arkadaşlarından birinin alınıp hemen öldürülmesi, Deli Yusuf'un bir zamanlar faaliyet gösterdiği Los Geluesli korsanlar için çok fazlaydı. Sandoval'ın deyimiyle "böylesi bir zalimlik ve zorbalığa alışık değillerdi." Böylece, meseleyi kendi aralarında görüştükten sonra, Barbaros Hayreddin'i ilk başladığı durumda terk ederek bir gece gizlice ayrıldılar.

Hiçbir şeyden morali bozulmayan savaşçı, Zenta Adası'na doğru yoluna devam etti. Burada Zay ve Himeral paşaların komutasındaki Osmanlı donanmasıyla karşılaşan Barbaros Hayreddin, Türk Sultanı'nın emrindeki bu komutanlara karşı çok sert bir dil kullandı. Mecbur oldukları ve çoktan yapmış olmaları gerektiği halde, Andrea Doria'nın peşine düşüp onu yok etmedikleri için paşaları ağır bir dille eleştirdi. Bu aslında, bu sıra dışı adamın karakterini gösteren örneklerden biriydi. Söz konusu kişiler, Osmanlı donanmasında görev yapan en üst rütbeli komutanlar arasındaydı. Ayrıca Barbaros Hayreddin, İstanbul'a gidip de Kaptanıderya olduğu zaman, büyük ihtimalle kendi emri altında olacaklardı. Yine de bu korsan, karşısına çıkan ilk fırsatta, bu adamlara en ağır şekilde hakaret etmekten geri kalmamıştı. Daha sonra göreceğimiz üzere, bu ağır sözlerin dönüp dolaşıp yine kendisini bulacağı doğruydu; ama kibirli, fatih ve karşısındakini küçük gören Barbaros, hayatta

göreceğini çoktan görmüş, artık hiçbir şeyden çekinmiyordu.

Herkesçe bilinen zalimliği, saçtığı korkunun önemli bir sebebiydi. Ancak din değiştiren bir Arnavut'un oğlu olan bu adamın, temasta olduğu herkese karşı bu kadar saygısızca davranmasının altında bundan çok daha başka bir sebep vardı. İnsanlar, Barbaros'un, çarptıkları zaman sadece kendi canlarını acıtacak bir kaya olduğunu hissediyordu. Barbaros hiçbir savaşta kendini geride tutmuyordu. Kendi yapamayacağı hiçbir şeyi başkalarından da istemiyor; ama başarısızlığa hiçbir şekilde merhamet göstermiyordu. Modern çağın alınganlığı yüzünden, kurbanlarına ettiği işkencelerden artık hiç bahsedilmiyor olsa da, işkence, emri altındakilerin her gün görmeye alıştıkları bir manzaraydı. Onda da bir savaşçı sevimliliği, selamlaştığı eski dostlarına karşı "Merhaba dostum, hoş geldin" tavrı içinde olduğu doğruydu; ama kaşlarını çattığında, kontrol edemediği öfke nöbetleri sırasında, o ünlü kızıl sakalları kabardığında, karşısında korkudan titremeyecek hiç kimse de yoktu. Başarısının asıl sırrı, bu öfke nöbetlerinde ne kadar kendini kaybetmiş gibi görünürse görünsün, aslında kendisine çok iyi hakim olabilmesiydi. Ayrıca çıkarlarının nerede yattığını da çok iyi bir şekilde görebiliyordu. Emrindekilerin bedenlerini ve akıllarını araç olarak kullanıyordu. Planlarını başarıya dönüştürmeyi her şeyden çok, sahip olduğu insanın içine işleyen ileri görüşlü zekâsına borçluydu. İnsanları etkileyebiliyor, önderlik edebiliyor ve mütemadiyen ikna edebiliyordu. Bir keresinde, Venalcadi ve dövdürdüğü bir levendin

birleşmesiyle Cezayir'den atılmıştı. Kısa bir süre sonra başka korsanlarla karşılaşmış, onları kendi davası için, kaba bir şekilde mahrum edildiği değerli tacını geri alması için mücadele etmeye ikna etmişti ki bu davayla hiçbir alakaları olmadığı da iyi anlaşılmalıdır. Yenildiğini hiçbir zaman kabul etmeyen biri olduğunu daha önce de söylemiştik. Tarihini anlatacağımız yıllar içerisinde bu özelliği, kendini defalarca gösterdi. Yaş, ne zihnen ne de bedenen üzerinde hiçbir etki yapmamıştı. Bu demir, adam o sırada yetmiş yedi yaşına basmıştı.

Gelecekteki hamisi Türk sultanının yüksek rütbeli komutanlarını, başlarına kaktığı utançla baş başa bırakarak yoluna devam eden Barbaros, önce Selanik'e giderek burada bir Venedik kadırgasını ele geçirdi. Buradan da Çanakkale'ye geçerek demir attı ve İstanbul'a, gösterişli bir şekilde girmek için, filosunu hazırlamak amacıyla günlerce orada kaldı.

Haliç'teki şehrin halkı, insanlar Barbaros hakkında ne düşünüyor olursa olsun heyecanla bekliyordu onu. Uzaktaki Kuzey Afrika sahillerinde belalı bir hükümdarlık kuran bu ünlü adamın nasıl biri olduğunu merak ediyorlardı.

Barbaros Hayreddin, diğer yeteneklerinin yanı sıra en iyi derecede bir sahne ustasıydı. Kurguladığı her gösteri, yaratmak istediği çarpıcı etkiyi mutlaka yaratırdı. Şimdi de İstanbul halkını etkilemesi gerekiyordu. Doğulu halkları manevi zarafetin değil, dış görünüşteki yüceliğin etkilediğini ondan iyi hiç kimse bilemezdi. Belki de iç dünyasının insanları etkileyecek kadar güçlü olmadığını hissediyordu.

Barbaros, daha Cezayir'den ayrılırken bile, kafasında Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentine nasıl gireceğini tasarladığı için, savaş yorgunu kadırgalarını Haliç'e girmeden önce süslemek amacıyla çok sayıda bayrak ve sancak yükletmişti. Gemide ayrıca çalgıcılar da vardı. Cezayir'den ayrıldıktan sonra, yaşadıkları olaylar müzik adamlarının prova yapmaya zaman ayırmasına fazla olanak sağlamadığı için, "tatlı sesler ahengi" çıkarma çalışmalarını Çanakkale'deki bekleme günleri sırasında yürüttükleri varsayılabilir. Kadırgalar zımparalandı ve güzelce boyandı. Barbaros Hayreddin'in bulunduğu geminin çevresine, burada Cezayir Kralı'nın bulunduğunu göstermek amacıyla altından bir zincir asıldı. Sonunda her şey hazırdı. Filo demir aldı; dalgalanan bayrakları ve çalan müzik eşliğinde limana girdiler. Bütün kıyı şeridi insan kaynıyordu. Sultanın kendisi bile, büyük işler başarmasını beklediği bu adamın gelişini seyretmek için denize bakmaya tenezzül etmişti.

Resmi tören, dönemin kuralıydı. Kanuni Sultan Süleyman, o gün başkentinde neler konuşulduğunu iyi bilecek kadar akıllı bir insandı. Halkını, Barboros'u filosuna kumanda etmesi için kendisinin, Süleyman'ın seçtiği ve bunun geri dönüşü olmadığı fikrine alıştırmak ona düşüyordu. Hüküm imzalanmış, davet yapılmış ve adam da gelmişti. Bu durumun artık geri dönüşü olamazdı. Kıyıya yakın sakin sulara demir atıldı. Gemilerin çevresi yoğun bir tekne kalabalığıyla sarıldı. Sonra da, sultanın resmi görevlileri bu ünlü denizciyi karşılamak üzere çıkageldi. Paşalar ve diğer kurmayları da, (Sandoval'ın deyimiyle "*con carga de guerra*") hükümdarlarının Andrea

Doria'yla baş etmesi için seçtiği bu adamı selamlamak ve gizleyemedikleri bir merakla süzmek için orada bulunuyordu. Ön karşılama tamamlandıktan sonra sıradaki gösteriye geçildi. Çok eski doğu adetleri uyarınca kulu sultanına, Barbaros Hayreddin Kanuni Sultan Süleyman'a hediyeler sundu. Kırmızılar ve sarılar içindeki, altın ve gümüş silahları parıldayan, boyları sıradan insanlarınkinden uzun yeniçeriler, sultanın sarayına yaklaşırken sokaklarda yer açtılar. Arkasından gelen cariyelere kendi hediyelerini taşıttıran Cezayir Kralı, sultanın hediye ettiği aygıra binmiş saraya doğru ilerlerken, önden giderek yol açtılar. Tam olarak ne kadar hediye olduğu bilinmiyor, ama alayda, her biri elinde altın veya gümüş hediye taşıyan iki yüz kadın ve kız vardı. Yüz deveye ipek ve altından ziynetler yüklenmişti. "Başka gizemli hediyeler de vardı," (*"con otras mil cosas de que hizo ostentaction"*) diyor Sandoval. Ayrıca aslanlar ve başka hayvanlar, işlemeler ve zengin süsler de vardı.

Bütün bunlar daha çok Binbir Gece Masalları'nı andırıyor; ancak uzun yıllar başarılı bir soyguncu hayatı sürünce bu zenginlikleri de biriktirmiş olacağınızı unutmamak gerekir. Barbaros, çok genç yaşta başlamış ve artık yaşlı bir adam olmuştu. Yola sıradan bir hırsız olarak çıkmıştı; şimdi de gıpta ettiği makam için, yani Türk sultanının kaptanıderyası olmak için gereken bedeli vermeye hazırdı. Bu görevin ona zaten teklif edildiği, onun da kabul ettiği söylenerek itiraz edilebilir. Bu bir bakıma doğru sayılır; ama bu konuda hiçbir söz edilmemiş olsa bile, sultanın lütfuna erişmiş birinin yerine getirmesi gereken âdetler olduğu herkes tarafından bilinirdi. O günlerde,

doğulu bir hükümdardan bir lütuf isteyecek birinin elinin boş gitmesi düşünülemezdi. Getirdiği hediyeler konusunda ne kadar eli açık olursa alacağı karşılık da o kadar büyük olurdu. Dolayısıyla, zeki ve politik bir adam olan Hayreddin de bu kurala uydu. Kendi hazinesini ortaya dökmekle, karşılığında sadece artan itibar değil, ayrıca daha önce hiç komuta etmediği kadar büyük bir kuvvete komuta ederek, o nefret ettiği Hıristiyanlara şimdiye dek talihinin ona gösterdiği en iyi fırsattan bile daha büyük ölçekte saldırıda bulunma imkanı olarak, hatırı sayılır bir kâr elde edeceği sağlam bir yatırım yapmıştı.

Avrupa'da Kanuni Sultan Süleyman'a "Muhteşem" denmesi boşuna değildi. Hem savaşta hem de devlet idaresinde hep pahalı bir sosyal hayat içerisinde olmuştu. Yine de, hakkında sahip olduğu hükümdarımsı unvana rağmen, sadece serüvenci bir denizci olduğunu bildiği bu adamın ayaklarına serdiği zenginlikler karşısında o bile şaşırmıştı. Dolayısıyla, kendisine rağmen etkilenmişti. Sürdüğü saltanat içerisinde Barbaros'un ona getirdiği hediyelerin gerçek değeri çok da fazla değildi; ama sultanın önemli bir mevkie getirmek üzere olduğu bu korsanın genel tavrı konusunda gözlerini açması açısından önemliydi. O güne kadar sadece Doria'ya karşı koyabilecek yetenekte bir denizci olarak gördüğü bu adam, şimdi sultanın kendi varlığına karşı bir sıkıntıya dönüşmüştü. Bu inanılmaz ziynetleri kolayca elinden çıkartabilen birinin ahlak anlayışı ne olursa olsun, Osmanlı donanmasında Haliç'ten dışarıya çıkan her komutandan çok daha üstün olması gerektiğini biliyordu.

Bu adam hem maddi hem de manevi açıdan padi-

şahı şaşırtmıştı. En yakın arkadaşı olan baş veziri Halep'te görevde olduğu için, Kanuni Sultan Süleyman'ın bu çok gizli meseleyi tartışabileceği kimse yoktu. Diğer vezirlerinin tavrını gördükten sonra, onlara danışmamayı tercih ediyor olmalıydı. Ancak, korsanı karşılamasında içtenlik eksik değildi. Yolculukla ilgili sorular sordu, Afrika'yla ve bu bölgedeki Hıristiyanlarla Müslümanların çatışmalarıyla ilgilendi. Bu farklı konuğuna genel olarak iyi davrandı. Kendisine, bir hükümdarın mevkisine uyacak şekilde bir saray ve saray görevlileri tahsis etti. Sonra da Hayreddin'le görüşmeleri için en iyi generallerini gönderdi. Bu generaller, Barbaros Hayreddin'in, hayatında yabancısı olduğu bir durumdu. Hayata bir denizci ve asker olarak başlamış, sonra da şiddet dolu sahillerin kaba ve sorgusuz despotu olmuştu. Çevresi, sesini Tanrının sesi gibi gören kullarıyla dolmuştu. Hiçbir zaman, o sırada İstanbul'da var olan medeniyetle ölçüşebilecek bir ortamda bulunmamıştı. Önceden, öfkesini ve sabırsızlığını dindirmek ve herkese karşı nazik davranmak zorunda kalmamıştı.

Kendisini kısıtlamak için harcadığı çaba çok büyüktü. Sebep olduğu sayısız kıskançlıklarla, alışkın olduğu sert yöntemlerle başa çıkamayacağını çok iyi biliyordu. Kış yaklaşıyordu; daha önce de söylediğimiz üzere, bu dönem, hem korsanlar hem de namuslu denizci tüccarlar için ölü sezon demekti. Bu yüzden de Kanuni Sultan Süleyman'ın, düşmanlarına karşı yapabileceği fazla bir şey yoktu. Aradığı fırsatı bulduğu anda Türk sultanın, askerleri ve danışmanlarına, Barbaros Hayreddin'in ününün içinin boş olmadığını, Osmanlı hakimiyeti için-

deki hiçbir yerde arkasından "Afrika Korsanı" diye lakap takılan bu adamla boy ölçüşebilecek hiç kimse olmadığını göstereceğine kendi kendine söz verdi.

Daha zayıf biri, bulunduğu düşmanca ortam içerisinde ve Kanuni Sultan Süleyman'ın sözünden dönebileceği tehlikesi yüzünden, yılardı. Sultan, onlara fırsat verdiği takdirde, buyruğunu geri alması yönünde tavsiyelerde bulunacak danışmanların eksik olmadığını biliyordu. Zaman ilerledikçe gerginliği de artıyordu. Sultan Süleyman da, "*con carga de guerra*" kurmaylarının, almış olduğu bu karar karşısındaki memnuniyetsizlikleri ve hissettikleri güceniklik yüzünden, bu kritik anda çok da rahat etmemiş olsa gerek. Ama o an için hiçbir işaret vermiyor, Hayreddin'e özenli bir nezaketle yaklaşıyor, ancak gelecek hakkında hiçbir şey söylemiyordu. Süleyman, meseleyi kafasında sürekli tartıyor, aldığı kararın yarattığı memnuniyetsizlikle bu tuhaf misafirinin, gelecekte bulunma ihtimali yüksek hizmetlerini karşılaştırıyordu. Böylece İstanbul'da haftalar geçti. Barbaros Hayreddin'in fazlasıyla uzun süren hayatının da en zorlu dönemi oldu.

VIII. BÖLÜM

İTALYA SAHİLLERİNE BASKIN; JULIA GONZAGA

TÜRK Sultanı kararını vermiş, yetkiler verilmiş, Barbaros Hayreddin gelmişti; ancak hükümdarlar tebaasının emirlerine uymasını sağlasa bile, kafalarının içinden geçenleri sınırlayamazdı. Kanuni Sultan Süleyman'a ne kadar büyük bir saygı duyulursa duyulsun, İslam'ın başkentinde memnuniyetsizlik homurtuları duyuluyordu. Sultana, Barbaros'u kaptanıderyalığa getirmesini, yakın arkadaşı olduğunu önceden de söylediğimiz Veziriazam Makbul İbrahim Paşa tavsiye etmişti. Bu büyük adam da en aşağıdan, bir köle olarak başlamış, zekâsı ve karakterinin gücü sayesinde şimdi bulunduğu baş döndürücü konuma gelmişti. Hükümdarına, Osmanlı donanmasında neyin ek-

sik olduğunu gösteren, Veziriazam olmuştu: cesur ve amansız savaşçılardan bolca vardı; ama Haliç'ten çıkıp da Ege Denizi üzerinden açık denizlere açılanlar büyük kahramanlık gösterse de çok az şey başarabiliyordu. Orada, mavi ufuk çizgisinin ötesinde bir yerde Andrea Doria bekliyordu. Müslüman denizci, Hıristiyan imparatorun amiralinin pençesinden kurtulmayı başarsa bile bu sefer de başkaları vardı. Villiers de L'Isle Adam önderliğindeki Malta Şövalyeleri, Peygamber Efendi'nin bayrağını taşıyan her gemiye hiç durmadan ve insafsızca düşmanlık göstermiyor muydu?

Osmanlı savaşçılarının denize açılmaya hiç de heves etmediği bir döneme girmişlerdi. Hâlâ, yedi yüzyıl önce Allah ve Peygamberi adına İslam yolunun önüne çıkan her şeyi kasıp kavuran, daha önce görülmemiş bir hızla fetheden ve İslamlaştıran muhteşem savaşçılar kadar cesurlardı. Padişahın çağrısıyla, Peygamber Efendi'nin şerefi adına, en az önceki halifelerin askerleri kadar savaşmaya hazırlardı. Ama onlar kara savaşçısıydı, denize alışkın değillerdi. Denize açıldıkları her seferde, Doria'nın dehasıyla tahrip oluyor veya şövalyelerin pervasız ve hesaplı saldırılarıyla parçalara ayrılıyorlardı. Bu yüzden de, padişahın donanmasında cesaretin ve komutanlara güvenin çok azaldığı bir döneme girilmişti. Oyuna artık gerçekten güçlü bir oyuncu sokmanın zamanı gelmişti. Geleneksel İslam'ın sınırları içinde böyle biri bulunamadığına göre, dışarıdan ithal edilmesi gerekiyordu.

Aranan adam bulunmuştu, ama isteksiz ve rıza göstermeyen bir halka kabul ettirilebilecek miydi? İstanbul'da, Osmanlı gemilerine komuta etmesi için çağ-

rılan bu adamın kim olduğu soruluyordu. Kendi sorularına kendileri cevap vererek, bu adamın bir kanunsuz, bir korsan olduğunu söylüyorlardı. Zay ve Himeral paşalar gibi yiğit ve iyi denizcilerin, dünyanın başka bir ucundan gelen ve hiç kimsenin hakkında iyi bir şey bilmediği bu adamdan önce tercih edilmesi gerekmez miydi? Sonra, bu adama güvenilebilir miydi? Barbarosların geçmişi, Türkiye'nin başkentine kadar gelmişti. Verdikleri söze sadık kalmanın, karakterlerinin temel özelliği olmadığı biliniyordu. Sultanın kadırgalarını kendi çıkarı uğruna yağma yapmak için kullanmayacağını kim söyleyebilirdi? Ayrıca hakkında düşünülmesi gereken başka mevzular da vardı. Sadece kötü şöhretli biri değildi, ayrıca gerçek bir Müslüman da değildi. Babası din değiştirmiş biriydi. Daha da kötüsü, annesi bir Hıristiyan değil miydi?

O sonbaharda İstanbul'da bunlar konuşuluyordu. Doğal olarak, İstanbul'da Barbaros Hayreddin'e bilgi taşıyan pek çok kişi vardı. Bu zeki adam, kararını vererek, en çok yararına olacak adımı attı. Sultanın da tam onayıyla İstanbul'dan ayrılarak, Makbul İbrahim Paşa'yı görmek üzere Halep'e doğru yola çıktı. Vezir-i azam başkentten uzak olduğu için dedikodu ve hoşnutsuzluk dalgası ona ancak çok sonradan ulaşıyordu, ama yaygaranın tam ortasında bile olsa, yılacak türden biri değildi. Barbaros'un aslında kim ve ne olduğunu, ondan iyi hiç kimse bilmiyordu. Bu adam hakkında İstanbul'da ondan daha fazla bilgisi olan bir kişinin daha olmadığı rahatlıkla iddia edilebilir. Makbul İbrahim Paşa, Barbaros'u İstanbul'a, meselenin getireceklerini ve götüre-

ceklerini iyice tartmadan çağırmamıştı. Şu anda başkentte olanları da zaten bekliyordu. Barbaros'un kendisini görmek için bu kadar uzun bir yol kat etmesine ise, bunu bulunduğu konumun saygınlığına gösterilen hürmet olarak kabul etmek gibi komik bir düşünceden dolayı değil -zira bu kadar küçük düşünmeyecek kadar büyük bir insandı- Babıâli'nin denizdeki düşmanlarını yenmesi için güvendiği bu heybetli korsanın nasıl biri olduğunu kendisi görme fırsatı elde ettiği için, çok memnun olmuştu. Korsan, Veziriazam üzerinde çok iyi bir etki bırakmış olmalı ki, devlet adamı, Sultan Süleyman'a şöyle yazdı:

"Kendimize hakiki bir deniz adamı bulduk. Ona hiç tereddüt etmeden Paşa rütbesi ve Divan üyeliği ve donanmanın baş kaptanı görevini verin."

Türk sultanının vermiş olduğu karardan dönmek gibi bir niyeti yoktu zaten; ama baş vezirinden izlediği politika konusunda bu kadar güçlü bir onay alması hoşuna gitmişti. Artık İstanbul'daki fitnecilerin ve dedikoducuların ağızlarını kapatma zamanı gelmişti. Buna uygun olarak, Barbaros'u Halep'ten çağırdı, ona kendi elleriyle bir kılıç, bir hanedan sancağı ve hükümdarlığı içindeki bütün limanlar, bütün adalar, bütün gemi ve kadırgalar ve içlerindeki asker, denizci ve köleler üzerinde mutlak güç verdi. Artık zarlar atılmıştı. Bundan sonra, Midilli'li bir devşirme baba ve Hıristiyan bir annenin oğlu olan bu korsan, Osmanlı donanmasının en güçlü komutanı olmuştu.

Bu önemli anda ünlü korsan hakkında aşağıdaki tarifi vermek ilginç olabilir.

Barbaros o sırada 77 yaşındaydı. Hem cesur hem de

ihtiyatlıydı. Savaşta ileri görüşlü, barışta kurnazdı. Yorulmaz bir işçi, en önemlisi de talihi döndüğünde dirayetliydi. Hiçbir zorluk onu yıldıramazdı. Hiçbir tehlike, içindeki ruhu korkutamazdı. Bronz teni, kalın kaşları, artık beyaz damarlarla dolu ünlü kızıl sakalı, biraz şişmanlamaya yüz tutmuş köşeli ve güçlü vücudu, her şeyden önemlisi, insanın içine işleyen delici bakışları, karşısında duran erkeklerin titremesine, kadınların da korkuyla sinmesine sebep oluyordu.

Bütün bunlar azimli ve acımasız korsan reisi olarak kazandığı şöhretle o kadar uyumluydu ki, adamları savaşırken onun adını haykırmanın Hıristiyan gemilerini kaçırmasıyla övünüyordu. Gülümsemesi keskin ve korkutucu; konuşmasıysa hiçlikten Cezayir krallığına kadar yükselmiş, şimdi de Kanuni Sultan Süleyman'ın davetiyle Osmanlı donanmasının başına geçen bu adamın kaba korsan görünümünün altındaki kurnaz kişiliği açığa çıkaracak şekilde maharetliydi.

Julien de la Graviere, "16. yüzyılda korsanlar bile büyük adamdı," diyebilir.

Barbaros'un iyi konuştuğunu daha önce söylemiştik. Hitabeti sadece ustaca değil; aynı zamanda Süleyman gibi birine hitap ederken, hem bu kudretli hükümdarı özenle övecek, hem de ileride sahip olacağı büyük güçle denize açıldığında yapacakları hakkında ipucu verecek kadar güçlüydü.

Barbaros Hayreddin Halep'ten döndüğünde kendisini sultan karşıladı. Yeni hükümdarına söylediklerinin tamamını verdiğimiz için mazur görülmeliyiz. Bu konuşmayı yapan kişinin, bütün hayatı boyunca hür ya-

şamış, kimseye karşı sadakat hissetmemiş, canı neyi istemişse onu yapmış ve ona biraz cüretkâr karşı çıktığını düşündüğü herkesi yolundan temizlemiş yaşlı bir adam olduğunu unutmamalıyız. Bu merhametsiz despotun, hayatının bu kadar ileri bir döneminde bütün tavırlarını değiştirebilmesi, sahip olduğu müthiş yeteneklerin ispatıdır sadece.

Korsan, Sultan'a şu sözlerle hitap etti:

"Haşmetli hükümdarım, talihim bana, size bütün savaşlarınızda yardımcı olmamı hükmetti. Çünkü siz, Allah'ın selamı üzerinde olsun, Hazreti Muhammed'in düşmanlarına karşı savaş açmaya her zaman için hazırsınız. Engin mülkünüzün sınırlarını genişlettiniz. Macaristan kralını mağlup ettiniz ve öldürdünüz. Hıristiyanların sizinle kıyaslamaya cüret ettiği V. Carlos'u küçük düşürdünüz. Bunlar, Hazreti Muhammed'in dinini yayma gayretinizi ateşleyen saf alevin mükâfatı oldu.

Ama bu şahsınızın yoğrulduğu zafer, susuzluğunuzu gidermeye yetmiyor. Ben de size, şanınıza şan katacak yeni hedefler göstermeyi arzuluyorum. Tecrübe bana bunun yolunu öğretti, bu yüzden de yalancı durumuna düşmekten korkmadan size bu konuda büyük yardımlarımın dokunacağını söyleyebilirim.

Geçmişte her zaman yaver giden talihim, gelecekte de yaver gidecek. İhtiyarlık beni güçsüz düşürmedi. Sürekli talim yapmak beni daha da güçlendirdi. Onun için de, size hem karada hem de denizde en iyi hizmeti sunacağıma söz verebilirim. Bende hiçbir zaman eksik olmayan Hıristiyanları ezme arzusu, size deniz ordularınızda hizmet etme fikrini doğurdu.

Tanrı yeminlerimi tutmama yardım ederse, İspanyollar yakında Afrika'dan atılacak; Kartacalılar ve Mağribiler tebaanız olacak; Sardinya, Korsika, Sicilya emirlerinize uyacak. İtalya'ya gelince, ben oraya Hıristiyan prenslerin yardıma gelmesinden korkmadan, yenilmez bir güçle saldırdıktan sonra kıtlık yüzünden viran olacak.

Şanlı dedeniz II. Mehmed'in bu ülkeyi alma düşüncesi vardı. Ömrü yetmiş olsaydı bunda başarılı olacaktı. Fikrimi belirtecek olursam haşmetli sultanım, Avrupa ve Afrika'da da savaşmalısınız. Osmanlıların ezeli düşmanı Perslerle savaşan ordularınızı Asya'dan çekmenizi istemiyorum. Sizden sadece, Perslere karşı bir etkisi olmayan deniz ordunuzu istiyorum. Siz Asya'yı fethederken ben de Afrika'yı boyunduruğunuz altına sokacağım. İlk seferimi Tunus Kralı Muley Hasan'a karşı düzenleyeceğim. Bütün ahlaksızlıklar ondadır. Bir tek fazileti yoktur. Çok açgözlüdür, örneği görülmemiş derecede zalimdir. Bütün insanlığın yüz karasıdır.

Yirmi iki erkek kardeşi vardı. Hepsinin de ölümüne sebep oldu. Onun gibi zalim yöneticilerin ortak hatasına düşüyor: kendi askerlerinin başına geçmiyor. Üzerlerine ordu gönderip iyi bir ders vermek yerine Mağribilerin aşırlıklarına göz yummayı tercih ediyor. İspanyollarla işbirliği yapacak, onların Afrika'yı ele geçirmesine yardımcı olacak kadar aşağılık biri. Bu adi yaratığı yok etmek, benim için çok kolay olacak. Yanımda kardeşlerinden biri var. Benden, onu Muley Hasan'ın zulmünden kurtarmamı istedi.

Tunus'u kuşatınca, onu en az abisinden nefret ettikleri kadar çok seven yerli halka takdim edeceğim.

Bana kapıları açacaklar, ben de bir tek adam kaybetmeden bütün şehri ele geçireceğim: sonra da hükümdarı siz olacaksınız. Bu arada yoluma çıkan Hıristiyanlara verebildiğim kadar zarar vereceğim. Şahsi düşmanım ve zafer yolundaki rakibim Andrea Doria'yı mağlup etmenin yollarını arayacağım. Ondan sonra da yüce sultanım, emin olun, denize hakim olan kısa sürede karaya da hakim olacaktır."

Barbaros'un Kanuni'ye, Tunus Kralı'ndan bahsederken, neden sahte bir dindarlık tasladığını anlamak çok zor. Bir korsanın söylediği bu sözler sadece gülünçtü. Hitap ettiği zeki devlet adamını bir an için bile olsa kandırmış olamazdı. Korsan, gerçekleri doğru bir şekilde ortaya koymuştu. Ancak doğulu bir hükümdarın, o dönemde ailesini bu şekilde harcamasına neden olan sebepler o kadar açıktı ki, Kanuni bu olaya karşı herhangi bir şey hissetmişse bile, bu olsa olsa takdir olabilirdi. Duygusal sebepler bir tarafa, fiili durum açısından yapılan teklif, Barbaros'un, Türk sultanının herhangi bir ihtilaf içinde olmadığı bir krala saldırıp toprakları elinden alındıktan sonra, Babıâli'nin daha büyük zaferlere ulaşması adına, İstanbul'un efendisine verilmesiydi. Korsanın böyle bir teklif yaparken kafasından neler geçirdiği anlatılmamış, ama eğer Kanuni onu daha iyi tanısaydı Barbaros'un kendisi yemeyecekse ateşte pişen kestaneleri asla almayacağının farkında olurdu. Korsanın, hayatının bu döneminde, bütün zorlu hayatı boyunca edindiği alışkanlıklardan vazgeçmesi hiç de mümkün görünmüyordu.

Ancak Barbaros Hayreddin, kendisiyle boş boş övünen birisi değildi. Sultanla görüşürken kafasından ne ge-

çirmiş olursa olsun, yapacağını söylediği her şeyi yapmıştı. Artık gaddar deniz kurdunun alışkın olmadığı entrikalarla dolu saray atmosferinden çıkıp, en iyi tanıdığı denize dönme zamanı gelmişti.

Kanuni Sultan Süleyman'ın, yarım işlerin adamı olmadığını söylemek gerekir. Birisine güvendiği zaman bütün kalbiyle ve cömertçe güvenirdi. Bunun sonucunda Barbaros'a seksen kadırga, sekiz yüz yeniçeri, sekiz bin Türk askeri ve masrafları için sekiz yüz bin duka vermişti. Bütün hazırlıklar, yeni hükümdarının zaferi ve Hıristiyan düşmanların mağlubiyeti için uygun gördüğü her şeyi yapma yetkisi verilen Barbaros'un emirleri doğrultusunda gerçekleştirildi. Aldığı yetkiler, V. Carlos'un Doria'ya verdiği yetkilere eşdeğerdi. Bu, birisine verilebilecek en büyük payelerden biriydi, zira genelde sadece hükümdarlarda bulundurulan savaş ve barış kararı onlara bırakılıyordu.

1534 yılı yazına girerlerken, İstanbul'daki bütün tersaneler ve cephanelikler harıl harıl çalışıyordu. Makbul İbrahim Paşa Halep'ten dönmüş, kendini hemen, Osmanlı filosunun hakiki bir deniz adamının emrine verilmesi çalışmalarının içine atmıştı. Bizzat sultanın kendisinin, bir korsana mutlak yetki verdiğine dair bir önceki yıldaki homurdanmalar durulmuş, korsan artık otoritesinin hissedildiği bir konuma gelmişti. Buna ek olarak, vezir-i azamın, Osmanlı donanmasının bariz bir şekilde başarısız olduğu ve bulunabilen en yetenekli Müslüman'a görev vermek gerektiğine dair görüşleri ağırlık kazanmaya başlamıştı. Bu kişinin ahlaki değerleri meselesine gelince, bu sıkıntıya göğüs gerebilirlerdi.

Sadakatiyle ilgili şüpheler konusundaysa, Makbul İbrahim Paşa, deniz kurdunun, eskiden kendisini takip eden en fazla 10 gemi görebiliyorken şimdi elde ettiği daha önceden hiç olmadığı kadar büyük yağmalama fırsatını kaçırmak istemeyeceğine dair güçlü bir mantık öne sürüyordu.

Temmuz 1534'de Osmanlı donanması İstanbul'dan ayrıldı. Hayreddin ilk olarak Reggio'ya baskın düzenleyerek burayı yağmaladı. 1 Ağustos'ta Messina Feneri'ne vardı. Burada birkaç Hıristiyan gemisi yakıp mürettebatını esir ettikten sonra, Reggio'dan Napoli'ye, kuzeye doğru yol aldı. Bütün sahili yağmalayarak halkı öldürdü, köyleri yaktı, gemileri yok etti, insanları köleleştirdi. Bu sefer sırasında, on bir bin Hıristiyan'ı köle ettiği rivayet edilmektedir. Tarihin bu sayfasında korsanların köleleştirdiklerinin sayısından ve onlara uyguladıkları zulümden daha akıl uçuklatan bir şey yoktur belki de. Kölelerin maruz kaldığı kötü muameleye örnek olarak Barbaros'un bir önceki yıl Cezayir'den ayrılmadan önce yaptıkları aktarılabilir. O sırada elinin altında yedi bin Hıristiyan esir vardı. Kendisine karşı suikast planları olduğu bahanesiyle -ki esirler üzerindeki yoğun denetim dolayısıyla böyle bir şey mümkün değildi- bütün hepsini önüne katıp yürütmeden önce, yokluğunda da korku hakim olsun diye hemen orada yirmisinin kellesini kestirmişti.

Bu arada gemiler Haliç'e ganimet ve köleyle dönmeye başlamıştı. "Hakiki deniz adamı," sultanın seçiminin ve ona bu tavsiyede bulunan vezir-i azamın zekâsının ne kadar yerinde olduğunu ispatlıyordu. Barbaros, Kanu-

ni'nin, kendisini donanmanın başına getirmekle ne kadar isabetli bir seçim yaptığını ispat etmek için yapmadığı hiçbir şeyin kalmadığından emin olmaya kararlıydı. Ayrıca kendisine kabaca "Afrika korsanı" diyenleri de unutmamıştı. Hükümdarları gibi onların da, bu korsanın neler yapabileceğini görmelerini istiyordu. Barbaros kuzeye doğru yıkımlarına devam etti. Korsanların meşaleleri köyleri ateşe verdikçe İtalya'nın sakin sahillerinde göğe dumanlar yükselmeye başladı. Kan ve acı, işkence ve çaresizlik Akdenizli deniz korsalarının adım attıkları her yerde takip etti. Barbaros, geçmiş zaferleriyle dolu cepheye bu kez çok daha büyük bir kuvvetle döndüğünden beri yeni bir aşamaya geçilmişti.

Karşılarına çıkan her şeyi yağmalayıp esir almaları, Haliç'te kabul gören bir uygulama olmuştu. Ama Barbaros Hayreddin'in, bu sefer için başka bir planı daha vardı: Julia Gonzaga'yı yakalayıp Kanuni'nin haremine hediye etmek. Böyle hoş bir kaderi olmasına karar verdiği kadın için Avrupa'nın en güzel kadını deniyordu. Türk sultanı için çok uygun bir hediye olacaktı. Fevkalade güzelliği korsanlara kadar ulaşmıştı. Vespasian Colonna'nın dul eşi, Trajetto Düşesi ve Fundi Kontesi'ydi. 1528'den beri duldu. Şimdi, Napoli'nin otuz kilometre kadar kuzey doğusunda yer alan Fundi'de yaşıyordu. Barbaros, her zamanki keskin zekâsıyla planını yapmıştı. Planın başarısız olması sadece talihsizlikti.

Bir yörede yaşayan herkesi köle etme yaklaşımının yadsınamaz bir avantajı vardı. Sahilde belli bir noktaya girmek için rehberlik edecek biri gerektiğinde, bu rehberi filodaki gemilerden birinden bulacağınızdan emin

olabilirdiniz. Barbaros, Julia Gonzaga'yı tam olarak nerede bulacağını bilmiyordu. Bu yüzden de kaptanlarına kendilerine lazım olan köleyi bulmalarını emretti. Emir kısa sürede yerine getirildi. Bu sefer bir köle bulmalarına da gerek kalmamıştı. Napolili din değiştirmiş biri, Julia Gonzaga'nın hangi kalede kaldığını biliyordu ve onu esir almak için çıkılacak seferde rehberlik etmeye gönüllü olmuştu. Barbaros Hayreddin bu amaçla en hızlı kadırgalarıyla sahile gelmişti. Napoli ve civarında yaşayanlar, korsanlar Trajetto Düşesi'nin yaşadığı yere mümkün olan en yakın noktada demir atmadan önce geldiklerini fark etmemişti bile. Filo zaten gece gelmiş, gündüz açık denizde gözlerden uzakta beklemişti.

Demirler atılır atılmaz iki bin kişilik bir grup derhal karaya çıkmış, hızla ve sessizce Fundi Şatosu'na doğru yol almaya başlamıştı. Düşesin kaçabilmesi sadece tanrının takdiriydi. Şatodakiler korsanların farkına vardığında, yağmacılar çoktan şatonun sınırları içine girmiş, düşes de yatağına yatmıştı. Neyse ki korsanları fark edenler olmuştu ve düşesin yatak odası korsanların şatoya girdiği tarafın tam tersi yönündeydi. Oda penceresinin altına bir at getirildi ve üzerine sadece bir şal alan Julia Gonzaga geceliğiyle pencereden sarkarak ata bindi. Şato yolu boyunca dörtnala uzaklaşırken evindeki talihsizlerin, öfkeli korsanlar tarafından öldürülürken çıkardıkları çığlık seslerini duyuyordu.

Korsanlar öçlerini korkunç bir şekilde aldı. Fundi kasabasını yağmalayıp yaktılar. Karşılarına çıkan her erkeği öldürdüler, buldukları bütün kadın ve kızları filoya götürdüler.

Barbaros Hayreddin öfke ve hayal kırıklığı içindeydi. Bir yandan konuşup bir yandan da sefil durumdaki titreyen kadın ve kızları incelerken başarısız akıncıların komutanına "Bu paçavraların ne değeri var," diye kükredi. "Seni paha biçilemez bir inci getirmen için gönderdim, sen bana bir inek sürüsü getirdin."

Kurbanına ulaşamayan Barbaros, filosunu güneye ve batıya, Sardinya'ya yönlendirdi. Bonifacio Boğazı'ndan Spartivento Burnu'na kadar yakılmadık ev bırakmadı, esir almadığı takdirde öldürmedik adam bırakmadı. Korsanların, Hayreddin'in sahip olduğu gibi bir güçle baskınlar düzenlemesi, bir ülkenin hayal edebileceği en büyük felaketlerden biriydi. Sardinya'da alınabilecek ganimet ya da köle kalmayınca, filo Tunus'a doğru yola çıktı, 15 Ağustos'ta Bizerte'ya geldi. Korsanların gelmesi hiç beklenmiyordu, bu yüzden de büyük bir şaşkınlığa sebep oldu. Barbaros'un Sultan Süleyman'a, hükümdar Kral Hasan hakkında anlattıklarının her ayrıntısı doğruydu. Son derece acımasız bir tiran olduğuna hiç şüphe yoktu.

Bu yüzden de kurnaz Barbaros, karaya çıkıp şeyhlere ve ulemaya, İslam dininin başı adına onları ezen bu canavardan kurtarmaya geldiğini, tahtı Muley Hasan'ın elinden alıp ailenin diğer fertlerinin başına gelen kaderden mucize eseri kurtulan Raşid'e vermek niyetinde olduğunu söylediğinde, halk Barbaros'u dinlemeye başlayarak, ülkelerinin tahtında Muley Hasan değil de Raşid olsa sahip olacakları refaha dair çizdiği hayali tabloya hayran kaldılar. Bu insanlarla yaptığı her görüşmede, sevilmeyen kardeş öfkesinde haklı halk tarafından devrildiği anda, yanındaki Raşid'in onun yerini almaya ha-

zır olduğunu söylüyordu. İşin aslıysa, Barbaros Hayreddin, kaçak şehzadeyi belki işine yarar diye İstanbul'a getirmiş; Kanuni Sultan Süleyman, Barbaros denize açılırken Raşid'i başkentten götürmesini kesinlikle yasaklamıştı.

Tamamen kandırılan halk, sekiz yüz yeniçerinin karaya çıkmasına izin verdi. Tiran, Barbaros'un Kanuni'ye söylediği gibi tam bir korkaktı. Gövde gösterisinin sürmesini beklemeden, yanında taşıyabildiği kadar kıymetli eşya alarak hemen iç kısımlara kaçmıştı. Barbaros, bu bilgiyi alır almaz, karaya kuvvet çıkartarak şehre yürüdü. O zaman şehir halkı, askerlerin sadece Süleyman'ın ve Barbaros'un adını andıklarını fark etti. Kendilerine söz verildiği üzere, Raşid'in gelmesini talep ettiler, ama doğal olarak böyle bir şey olmadı. Kanuni'nin askerlerini kurtarıcı olarak alkışlayanlar şimdi onlara karşı silahlanmaya başlamıştı. Ama kısa bir süre sonra İstanbul'dan yola çıkan filodaki bazı Tunuslulardan, Raşid'in o şehirde kaldığını öğrendiler.

IX. BÖLÜM

BARSELONA 1535; HIRİSTİYAN ORDULARININ TOPLANMASI

LANCIANI'NİN yazdığı "Rönesans'ın Altın Çağı"[24] adlı kitaptan yapılan aşağıdaki alıntı, deniz kurtlarının bu tarihlerde sebep olduğu dehşet hakkında biraz olsun fikir vermektedir.

"Vatikan Bahçesi'nin kuzey doğu kanadında azametle yükselerek, Tiber'in üst vadisinden Borgo'ya doğru olan gelişlere hakim olan Bastione del Belvedere, Küçük Antonio de Sangullo tarafından başlanmış, onun ölümünden sonra da Michelangelo tarafından 30 Eylül 1546'da tamamlanmıştır. Bu askeri mühendislik

[24] Rodolfo Lanciani, The golden days of the renaissance in Rome, from the pontificate of Julius II to that of Paul III, Boston, New York (Houghton, Mifflin and Company), 1906.

harikası, kendi başına olarak değil, III. Paul tarafından, denizden gelen istilalara karşı geliştirilen savunma sisteminin bir parçası olarak düşünülmelidir. Papa, Ağustos 1534'de Barbaros yönetimindeki düşmanların su almak için Tiber girişinde durduklarında; reisin, şehrin içine dalarak yağma yapabileceğini, hatta Papa'nın bizzat kendisini Hıristiyanların hiçbir savunmasıyla karşılaşmadan kaçırabileceğini düşünmüş olduğunu unutmamıştı. Bu nokta, modern tarihçiler tarafından fazla dikkate alınmamaktadır. III. Paul zamanında düşünülen, başlanan ve bitirilen tahkimatın, 1527'deki talanla, Bourbon Kontu'yla ya da İmparator V. Carlos'la hiçbir alakası yok. Belvedere haricinde yapılan bütün burçlar, sürekli olarak Türk ve Berberi korsanların tacizine uğrayan deniz tarafına bakıyor. Bunlar şimşek hızıyla birdenbire ve aynı anda birkaç yerde birden beliriyor, bulabildikleri bütün talihsiz kadın, erkek ve çocukları kaçırıyorlardı. Bu felaketleri önlemek için sahil şeridine gözcü kuleleri dikiliyordu. Buradan atılan silahlar, şüpheli bir gemi görüldüğünde köylüleri uyarıyordu."

III. Paul'ün önlem almasının tek sebebi sadece, o andaki en büyük endişesi olan Barbaros'un Tiber'e demir atıp baskınlar düzenlemesi değildi. Papalık tahtındaki selefinin 1516'da başına gelenleri unutmamıştı. Muhteşem Lorenzo'nun oğlu Papa Leo sonbaharda avlanmaya ve balık tutmaya giderdi. Özellikle balık tutmayı çok severdi. En sevdiği yerlerden biri de Roma'dan 8 kilometre mesafede Tiber Nehri kıyısındaki Magliana Şatosu'ydu. 18 Eylül 1516'da Roma'dan ayrılarak Laurentia sahilindeki Civita Lavinia'ya doğru yola çıktı. Burada

onu korsan Curtogali bekliyordu. On beş gemisiyle birlikte papayı kaçırmak için pusuda bekliyordu. Curtogali'nin, papanın hareketleriyle ilgili bilgiyi, papalık sarayından, "korkunç Medici Ailesi"nden kurtulmak isteyen bir hainin verdiği düşünülmektedir.

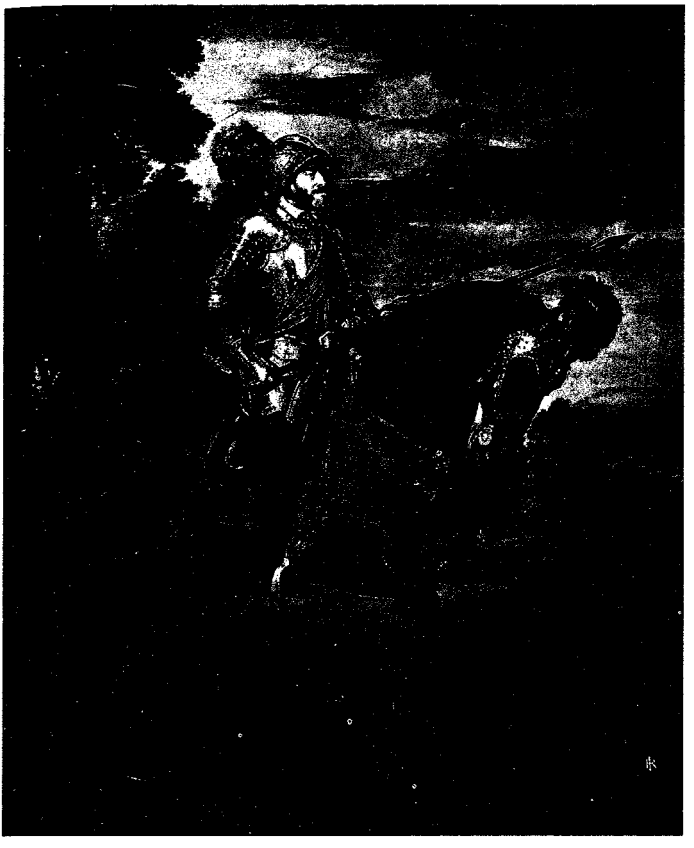
Ancak, birisi papayı uyarınca, yanında maiyetiyle birlikte hemen kaçarak, Vatikan'da kendini güvende hissedene kadar atının yularını hiç çekmedi.

Ama şimdi, hem Hıristiyan hem de Müslüman güvercinliklerde şiddetle kanat çırpan, her fırsatta ilan ettiği inancının, maddi dünyadaki ilerlemesi karşısında yoluna çıkmasına hiçbir zaman izin vermeyen kartala dönmemiz gerekiyor. Askerler Bizerte'ya Süleyman'ın ve Barbaros'un adını anarak girmişti. Barbaros'un halka, tahtı ona vereceğini duyurduğu, Hafsiler Sülalesi'nin şehzadesi Raşid'in adıysa hiç anılmıyordu. Şehir silahlara çok geç sarıldı. Abdahar isimli bir reisin liderliğinde, ilk başta kayda değer bir başarı sağladılar. Barbaros'un adamları hazırlıksız yakalandığından, bir kısmı öldürüldü. Surlara doğru sürülen korsanlar, kendilerini çaresizce savunmaya çalışırken, İslam'ı kabul etmiş İspanyollardan biri, arkalarındaki denize doğrultulmuş bir topun dolu olduğunu fark etti. Diğerlerinin de yardımıyla yönünü ters çevirerek, yakın mesafeden düşmanın üzerine ateş etti. Bu, düşman üzerinde büyük bir moral bozukluğu yarattı. Hemen ardından, korsanlar saldırıya geçerek önlerine çıkan herkesi öldürdü. Katliam bir taraftan diğer tarafa geçmişti. Şehirden üç binden fazla kişinin öldüğü rivayet edilmektedir. Barbaros, adamlarını, ancak öldürmekten yorulmaya başladıkları zaman geri çağırdı.

Hayreddin, şehir halkının teslimiyetini ancak ondan sonra kabul etme merhametini gösterdi. Türk sultanının valisi olarak, bütün krallığın idaresini ele aldı. Komşu Arap ve Berberi kabilelere elçiler gönderdi, istihkâmı kuvvetlendirdi, kadılar atadı. Bunların hepsini de Tunusluların hiçbir zaman görmeyeceği, kendisinin de anayurduna hiçbir zaman dönmeyeceği bir şehzade adına yaptı.

Cezayir Kralı, fiilen Tunus Kralı, Kanuni Sultan Süleyman'ın kaptanıderyası, adı Hıristiyanlık için felaket habercisi, ünü Spartel'den Tunus'a, Fransa sahillerinden Atlas eteklerine kadar yayılmış olan Barbaros Hayreddin, gücünün zirvesindeydi. Daha önce hiçbir korsan bu kadar yükselmemişti; bundan sonra da bu kadar muhteşem bir deniz soyguncusu olmayacaktı. Bu yüzden, 1535 yılı, sakin suların dalgalarıyla yıkanan bütün güçler için kasvetli başladı. İtalya kanlı bir şekilde yıkıldı, güçlü erkekleri öldürüldü, en güzel kadınları ve kızları iğrenç bir şekilde esir alındı, kadınlar korsan komutanın baskınları sonucu başlarına gelen korkunç kadere ağladı. Katalonya'da, Cenova'da, Venedik'te, bugün Riviera olarak bilinen bölge boyunca erkekler titredi, kadınlar ağladı. Bir sonraki yıldırımın onların üzerine düşmeyeceğini kim söyleyebilirdi ki? Venedik'te, düşmanla çarpışacak kadırgalar yapabilmek için, vergiler bel bükecek seviyeye çıkartılmıştı. Bu arada Cenevizliler, sahillerini güçlendirmişler, silah ve cephaneye su gibi para akıtmışlardı. Sandoval şöyle diyor:

"*Desde el Estrecho de Mecina hasta el de Gibraltar ninguno de la partede Europa pudiera tomer comida ni sueno seguro de lo que viviera en lasriberas del mar.*" (Messi-

İmparator V. Carlos.

na Boğazı'ndan Cebelitarık'a kadar, Avrupa'da deniz kenarında yaşayan hiç kimse, huzur içinde yemek yiyemedi, güvenle uyuyamadı.)

İmparator V. Carlos harekete geçmeye karar verdi. Alt tarafı bir korsan tarafından düşürüldüğü bu küçük duruma katlanamazdı.

Sicilya, Napoli ve İspanya Kralı, ayrıca Almanya İmparatoru, hangi yöne bakarsa baksın Akdeniz'deki bütün topraklarında kan ve yangının izlerini görüyordu. Düşmanının güçlü olduğunu kabul etmek gururunu incitse de, hasmını küçümsemeyecek kadar bilge, tecrübeli ve savaşçı biriydi. Büyük masraflar karşılığında Napoli ve Sicilya'daki savunmasını yeniledi. Papa'ya, Andrea Doria'ya, Napoli, Sicilya ve Sardinya Valilerine, Vasto Markisi'ne ve Antonio de Leyva'ya mektup yazarak Barbaros'la savaşmak için silah ve mühimmat toplamalarını söyledi. Gırnata Krallığı'nın deniz komutanı, Mondejar Markisi, Don Luis hurtadi de Mendoza'ya para toplaması ve Endülüs limanlarında hazır asker bulundurması için emir verdi. Sekiz bin Alman askerine hazır olmalarını emretti. Bunlar ve Coron, Napolili dört bin kişilik orduya katılacaktı. Ayrıca İtalya'dan sekiz bin asker daha topladı. İmparator, bütün bunların büyük bir gizlilik içinde yapılması için kesin emir verdi.

Ama on altıncı yüzyılın ilk yarısında gazeteler, savaş muhabirleri ve telgraf olmasa bile, haber yine de yayılıyordu. Hıristiyan âleminin en büyük kralına bağlı bütün beylikler meşguliyet içindeyken, bunun gizli kalması imkânsızdı. Yapılanların gizli kalması mümkün olsaydı bile bütün bu çabayı boşa çıkartacak bir olay meydana gelmişti. Carlos, Hıristiyanlığın karşısındaki bu musibete karşı, birlikte savaşmak için Fransa Kralı François'yı de davet etmişti. François teklifi reddetmekle kalmamış, Barbaros'a karşı yapılan bu plana ihanet etme alçaklığını göstermişti. Bu konuda bir hata yapıldığını düşünmek daha güzel olurdu, ama tarih kitabını

1614'te bastıran Sandoval'ın ortaya koyduğu gerçekler tartışmaya yer bırakmıyor. Tam bir kesinlikle Fransız bir rahibin, Monsieur de Floreta'nın François tarafından, hediyelerle birlikte Tunus'taki Barbaros'a gönderildiğini ve bu hain Hıristiyan elçi sayesinde, korsan kralın, gerekli bütün bilgileri daha başlamadan aldığını belirtiyor.

Bu aslında, daha iyi bir medeniyet adına bütün sanatlara ve bilimlere yapılan gerçek katkının, en iğrenç suçlar ve en alçakça ihanetlerle el ele gittiği "Rönesans'ın Altın Çağı" için tipik bir durumdu. Barbaros, Hıristiyan düşmanlarının, kendilerinden bir nebze olsun daha iyi olduklarını düşünerek kurumlanmasına çok gülmüş olmalı; zira büyük bir Hıristiyan kral, şahsi intikamı için kendi dindaşlarına, Müslüman korsanlar lehine ihanet edebiliyordu. Deniz kurtları, düşmanlarına bulabildikleri her yerde aymazca saldırıyordu. Yöntemleri acımasızca ve mazeret kabul etmezdi; ama yine de, yakın geçmişte Hıristiyanlığın Kurtuba ve Gırnata'da ellerinden aldıklarının intikamını aldıkları için, yaptıklarında bir parça haklılık payı bulunabilirdi. Ama bu dönemde yaşamış Hıristiyan krallar, valiler ve prensler için kim mazeret bulacak? Onlar da avlarını korsanlardan daha az açgözlülükle avlamıyordu. Tarih, V. Carlos'un 1527'de Roma'yı yağmaladığını, Fransız François'nın emsalsiz ihanetini kaydetmişti.

Barbaros Hayreddin, hayatı boyunca, savaş ve savaş söylentileri içinde yaşamıştı. Gençlik yıllarından itibaren eli hep silah tutmuştu. Kan ve çarpışma, sürdüğü hayattaki soluduğu hava gibiydi. Kendini bildi bileli

umarsız maceraların içinde olmuştu. Hiçbir tehlikeden kaçmazdı. Cesaret edemeyeceği hiçbir şey yoktu. Ama şimdi, onun gibi yüzden fazla savaş tecrübesi olan biri bile, bu tehlikenin büyüklüğü ve yakınlığı yüzünden endişeleniyordu. "Clerigo Francese", Carlos Quinto'nun bütün dikkatini bu savaşa verdiğini söylüyordu. Barbaros, imparatorun kendisine karşı kullanacağı bir tek askeri, bir tek kadırgayı bile küçümsememesi gerektiğini bilecek kadar eski ve zeki bir savaşçıydı. Şimdi uzaklardan ve yakınlardan onu yok etmek için toplanıyorlardı. Hıristiyan orduları zafer kazanırsa, kendisine ve adamlarına ne olacağı konusunda kendisini kandırmıyordu.

Ancak yine de, böylesine acil bir durum bu korsanı en güçlü halinde bulacaktı. Tehlike, üzerine sel gibi geldiğinde şansını denemeye her zaman hazırdı. Belki de gücünü en iyi, zorluklar karşısında gösteriyordu. Etrafındaki herkes korkudan titreyip Allah'tan yardım dilemek için nadiren uğradıkları camiye gittiğinde tecrübeli korsan, soğukkanlılıkla durumu gözden geçiriyor, adamlar sonlarının geldiğini söylemeye başlamadan önce fırtınayı atlatmanın yollarını arıyordu. Fırtına onun bile daha önce hiç görmediği bir şiddette geliyordu. Neyse ki, dostu Fransa Kralı sayesinde önceden haberdar olmuştu. İstanbul'daki hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'a haberci gönderip, aldığı bu kara haberi iletti. Ardından bütün zindanların kapıları açıldı, kırbaçlarla acımasızca dövülen Hıristiyan esirler, şafaktan günbatımına kadar Tunus'un savunmasını inşa etmekle uğraştı. Sessiz ve haşin deniz kurdu, meseleyi hiç kimseyle görüşmeden sarayında oturuyor, körfezi seyrederek çar-

pışınayı karada mı yoksa denizde mi yapmasının daha avantajlı olacağını düşünüyordu. Mümkün olursa, denizde yapmaya karar verdi. Daha önce karada, kendi krallığından çıkartılmıştı. Açık denizdeyse, çok az kişinin Barbaros'la savaşmaya cesaret edeceğini biliyordu. Durum kendi lehine işlerse belki önce Andrea Doria sonra da Kudüs Saint Jean şövalyeleriyle birlikte karşılaşabilirdi. Her halükârda, mümkün olduğunca çok desteğe ihtiyacı vardı.

Barbaros'un kadırgaları batıya ve doğuya yöneldi. Rüzgârlar uygunsa yelken açtılar, uygun değilse ve hiç yoksa kürekleriyle denizi çalkaladılar.

Cezayir'de, Tlimsen'de, Oran'da, Los Gelues'de (Cerbe) ve Ege'deki sayısız adalarda düşmanı avlamak için pusuda bekleyen Müslüman korsanlardan, Tunus'ta şimdi tehlikede olan hilalli sancak için Mağribileri İspanya'dan kovan adamın torununa karşı birleşmek için yardım çağrısında bulundular.

Acımasız ve uğursuz korsanlar, akın akın Barabros'un bayrağı altında toplanmaya başladı. Barbaros yenilecek olursa, kendilerinin de denizlerden kovulmasının yakın olduğunu biliyorlardı. Aralarında çok az uyum vardı. Aynı dini, Hıristiyanlara karşı aynı nefreti paylaşıyor olsalar da, yağma ihtirasları bunlardan daha ağır basıyordu. Ancak tehlike durumlarında insanlar doğal olarak bir lider arıyordu. Ve korsanlarda mevki, kendini koruma içgüdüsüne göre belirleniyordu.

Bu arada Hıristiyan âleminde, büyük düşman hazırlıklarını tamamlıyordu. Carlos, Navarra Krallığı Valisi ve Deniz Başkomutanı Marki de Canete'ye yazdığı mektup-

ta, imparatoriçeyi ona emanet ediyor, kendi yokluğu sırasında imparatoriçenin emirlerine harfiyen uyulması gerektiğini söylüyordu. Bu meseleyi hallettikten sonra Barselona'ya gitti. Bu şehre 8 Nisan 1535'te vardı. Burada kendisine Portekiz armadası katıldı. Yirmi karavela hazırlamış, silahlandırılmış ve masrafları Kral, Portekizli Don Juan tarafından karşılanmıştı. Bu filoya, imparatoriçenin kardeşi Prens Don Luis komuta ediyordu. Her gemi, modern dünyanın yeni Sezar'ının emri altında savaşmak için toplanmış asilzade ordusu taşıyordu.

1 Mayısta 22 kadırgasıyla Andrea Doria geldi. O sırada limanda bulunanlar bu ünlü Cenevizli denizciyi görebilmek için gemilerinin yan tarafını doldurdular.

Kadırgalar limana dört sıra hainde girdi. Güneylilere özgü gösteriş merakı dolayısıyla, her şey imparatorun baş deniz kumandanına yakışacak ihtişam içinde yapıldı. Önce hızla yaklaştılar, sonra gelişleri daha heybetli olsun diye yavaşladılar. Amiralin gemileri baştanbaşa, imparatorun, İspanya'nın, Cenova'nın, Doriaların, Oneglia prenslerinin altın ve gümüş işlemeli armalarıyla süslenmişti. Kenarları Aziz Yuhanna ve Meryem Ana resimleriyle süslenmiş esas sancak, hacın üzerinde dalgalanıyordu.

Bir başka resimde Meryem Ana ve kucağında oğlu vardı. Trompet, savaş borusu ve vurmalı çalgıların eşliğinde filo, Portekizlilere yaklaşarak onları selamladı. Ardından, silah sesleri dinip çıkan duman hafif rüzgârda dağıldıktan sonra gemiler dönerek, Carlos'un bulunduğu kraliyet gemisine yöneldi. Silahlar bir kez daha selam vermek için patlatılırken, şövalyeler, asilzadeler,

denizciler ve askerler avazları çıkığınca "Imperio! Imperio!" diye bağırdı.

Andrea Doria teknesine bindi, parıldayan sulardan geçerek, onu (bize aktarıldığına göre) "büyük bir şeref ve bolca muhabbetle" karşılayan imparatorun yanına gitti.

12 Mayısta İspanyol kadırgalarının komutanı Don Alvaro de Bazen geldi. Bu İspanyol asilzadesi de en az Doria kadar gösterişli bir giriş yaptı. Armadanın Barselona'da kaldığı günler boyunca ziyafetler verildi, imparatorun sağlığı ve Müslüman düşmanın bozguna uğraması şerefine içkiler içildi. Ferdinand ve Isabella'nın Gırnata şehrine saldırdığı, şehri savunanların gözü önünde, inançlarının sembolü zafer kazanana kadar oradan gitmeyeceklerini ilan edercesine, Santa Fe (yani Kutsal İnanç) kasabasını inşa ettikleri günlerdeki gibi bir atmosfer vardı. Bu zafere şahit olmak için, Avrupa'nın en iyi kanları oraya toplanmıştı. Şimdi de, kırk üç yıl sonra, küstah Müslümanlar bir kez daha diklenmeye kalkınca, "Los Reyes Catolicos"un emrine giren o savaşçıların torunları, şimdi de Carlos Quinto'nun bayrağı altında Katalonya sahillerinde toplanıyordu. Sandoval, Barbaros'u yok etmek için birleşen asillerin isimlerine, lakaplarına ve unvanlarına sayfalar boyunca yer vermişti.

16 Mayıs'ta Carlos, yanında saraydan asilzadeler ve Portekiz Prensi Luis gibi ünlü yabancılarla birlikte Andrea Doria'nın komuta gemisine bindi. İmparatoru karşılamak için bolca barut harcandı ve herkes, kudretini reddederek onu savaşa kışkırtan kâfire karşı oluşturulan Hıristiyan ordularına komuta etme mütevazılığını gösteren bu hükümdarı, sesi kısılana kadar selam-

lamak için birbiriyle yarıştı. 28 Mayısta, imparator, şafaktan hemen sonra, Meryem Ana'nın kutsal bir resminin bulunduğu Nuestra Senore de Monferrato Manastırına doğru yola çıktı. Burada günah çıkartıp kutsandıktan sonra tekrar Barselona'ya döndü.

Carlos, 30 Mayısta, kadırgalarının deniz başkomutanı Andrea Doria tarafından kendisi için özel olarak hazırlanan kraliyet gemisi Galera Bastarda'ya bindi. Gemi, gördüğü görevin büyüklüğü bakımından Cleopatra'nın gemisini andırıyordu. İçi altınla kaplanmış, o dönemde bulunabilecek her türlü lüksle doldurulmuştu. Deniz yolculuğunun kaçınılmaz zorluğunu azaltmak için ipek halılar, altın kupalar konmuş, depoları en leziz yemekler ve en nadide şaraplarla doldurulmuştu. Modern çağların Sezar'ını hoş seslerle oyalamak için her türden müzik enstrümanı da eksik edilmemişti. Döneminin bu en güçlü gemilerinin yüklendiği o kadar gereksiz şey arasında, modern bir denizciyi en çok şaşırtan da herhalde denize birlikte açıldıkları onca bayrak ve sancak olmuştur.

Galera Bastarda'nın eşya listesine bakan biri, sıra savaşmaya geldiğinde işe yarayacak diğer şeylere nasıl olup da yer bulunduğuna şaşar. Bu kadırgada, imparatorluk sembolü işlenmiş sarı Şam kumaşından yirmi dört sancak, üzerine altın haç işlenmiş kırmızı taftadan devasa boyutlarda bir ana flama vardı. Benzer iki flamada imparatorun simgesi vardı. Beyaz Şam kumaşından yapılmış büyük bir bayrağaysa anahtarlar, mezhep kadehleri, Saint Andreas haçı işlenmiş, kımızı renkle Latince yazılar yazılmıştı. Aynı haşmetli kişiye ait, kırmızı

Şam kumaşından iki bayrakta da, İspanya'nın ünlü vecizesi "Plus Ultra" yazıyordu. Bir başka büyük bayrakta da, "Tanrım, bütün yaptıklarında onu koruması için meleklerini gönder" yazıyordu.

Andrea Doria'nın komutasındaki gemide atmış iki kadırga ve yüz elli nef bulunuyordu. Ayrıca kumanya ve mühimmat taşımak için çok sayıda, o zamanlar "gulet" olarak adlandırılan küçük gemi bulunuyordu. Bu armadalardan biri kötü havaya denk geldiğinde, ne kadar büyük bir kayıp oluştuğunu daha önce görmüştük. Bu yüzden de, bu ikinci seferinde, Carlos'un, Afrika kıyılarına düzenlediği saldırı için, yılın en iyi mevsimini seçmesi şaşırtıcı olmadı. Akdeniz denizcileri cesur savaşçılardı; ancak gemilerinin ağzına kadar denizcikle ilgisi olmayan eşyalarla, erzakla, atlarla, bayraklarla, en önemlisi de deniz tutan askerlerle dolması, aldıkları riski artırıyordu.

Bu armadada yirmi beş bin yaya asker, bin tane de mızraklı süvari bulunuyordu.

Seferdeki son durak, Sardinya'da Cagliari oldu. Buraya haziran başında gelip, son hazırlıklar için bir hafta kadar kaldılar. Ardından, nihayet 10 Haziran'da Afrika sahillerine doğru yola çıktılar.

Bu arada Hayreddin de iki kat fazla çalışıyordu. Casusları sayesinde gelişmelerden en iyi şekilde haberdar oluyordu. Savunmasını olabileceği kadar iyi bir şekilde hazırlamıştı. Daha önce de söylediğimiz gibi, çağrısıyla birlikte korsanlar akın akın gelmişti. Cezayir'den, tedbiri elden bırakmayacak şekilde, olabildiğince çok asker çekmişti. Saldırının doğruca kendisini hedef aldığını biliyordu; son anda hedef şaşırtacaklarından korkmuyordu.

Carlos'un böyle bir şey yapması, onun açısından en doğru taktik olurdu, ama imparator, kendi şerefinin, bunun doğrudan bir saldırı olmasını gerektirdiğini düşünüyordu. Bu yüzden de Cezayir'i bir kenarda, planlarının dışında bırakmıştı. Bunu, bu sefer Tunus'u geri alacak, tahtı kukla kral Muley Hasan'a iade edecek ve yirmi bin Hıristiyan esiri kurtaracak olsa da; Barbaros'u yakalamayacağı, Barbaros da daha yıllar boyunca Hıristiyanlarla savaşmaya devam edeceği için belirtiyoruz.

Tunus hükümdarının denemediği hiçbir hüner kalmamıştı. Bütün Afrika prenslerine, Arap ve Berberilerin yanı sıra Mağribilere elçiler gönderdi. Bu basit ve vahşi adamların duygularına hitap ederek; Kral Muley Hasan'ı, şahsi hırsları ve intikam isteği yüzünden din değiştirmiş, sadece bir Hıristiyan kralın uydusu olmayı değil, aynı zamanda bütün İslamiyet'i bölgeden çıkartmayı isteyen bir dönme olarak göstermek için, zeki kişileri bilhassa seçti. İzlediği kurnaz siyaset sayesinde, cahil ve bağnaz Müslümanları öfkeden kudurtacak derecede etkilemeyi başardı. Böylece kıtanın dört bir yanından savaşmaya gelenler, kendisini hem Afrika'nın kutsal dinini hem de şahsi özgürlüklerini korumak isteyenlerin buluştuğu nokta olarak göstermeyi başaran kişinin yanında toplandı. Trablus'tan, Cerbe'den, Bougie ve Bona'dan ve Shott el -Cerid kıyılarından, Cezayir'in kuzey batısındaki en kıyıda kalmış köşeye kadar her yerden kabililer akın etti. Çöllerin vahşi savaşçıları bir araya geldi. Bu dürüst insanları kendi menfaatleri için kullanan entrikacının yanına, yirmi binden fazla atlı ve sayısız yaya savaşçının geldiği söylenir. Deniz yerine karada tahribat vermek dışında Hayred-

din'in adamlarından farklı bir hayat sürmeyen binlerce çöl korsanı, Tunus civarında kamp kurup, yapacaklarıyla övünmeye başladılar. Hayreddin en pahalı hediyelerle heveslerini canlı tutmayı başardı. Bilge siyasetçi olarak ne zaman ödeme yapması gerektiğini bildiğinden, müsriflikte sınır tanımadı. Yine de, bunlara rağmen, kendisini kandırmıyordu. Düşmanın elindeki savaşçıların sayısını biliyordu. Bu nizamsız savaşçılardan en fazla, bir ihtimal saldırırlarsa, imparatorun ordusunu bir nebze oyalamalarını bekleyebileceğini biliyordu. Ancak, İspanyol piyadelerine karşı durabileceklerini veya duygusuz Alman askerleri karşısında başarı kaydedebileceklerini düşünmüyordu. Yeniçerilerden, bu zorlu askerlerden çok daha fazlasını bekliyordu, ama elinde sadece birkaç bin yeniçeri vardı. Kendisine doğru yaklaşan disiplinli orduda ise, en az yirmi beş bin asker olduğunu biliyordu. Bu, dünyanın daha önce görmediği çok özel bir durumdu: bütün Hıristiyan kuvvetleri, kendisine hangi unvanları vermiş olursa olsun, eninde sonunda bir soyguncunun peşine düşmüştü. Ancak, daha önce benzeri görülmemiş bir soyguncuydu. Sıra dışı ve umulmadık derecede uzun hayatı boyunca, asla boyun eğmeyen bir güç olarak kalmaya devam edecekti.

X. BÖLÜM

TUNUS'UN DÜŞMESİ VE BARBAROS'UN KAÇIŞI

İSTİBDAT, on altıncı yüzyılın katı bir gerçeğiydi. Büyük kralların emirlerine kesin olarak uyulurdu. Uyulmadığı zaman, karşı gelenler en ağır şekilde cezalandırılırdı. Bu yüzden Barselona'dan Afrika kıyılarına doğru yola çıkan armadada meydana gelen olayı, oldukça sıra dışı buluyoruz. Gemilerde hiçbir kadın, hiçbir çocuk, daha doğrusu savaşabileceği onaylanmamış hiç kimsenin olmayacağına dair kesin bir emir vardı. Sandoval "*No se consintiesen en la armada mugeres ni muchachos ni otra gente inutil, mas de aquellos solos que eran para pelear.*" (Armadada hiçbir kadına, çocuğa, işe yaramaz birine yer yoktu. Sadece savaşabilenlere izin vardır) di-

yor. Ancak kadınların, bu emri çok da ciddiye almadığı anlaşılıyor. Tarihçi bu konuda: "Onları gemiden atmak işe yaramıyordu. Bir taraftan atsanız, diğer taraftan yukarı çıkıyorlardı," diyor. İnanılmaz gibi görünse de, Tunus'a yapılan sefere en az dört bin kadının katıldığı bir gerçek. İmparatorun otoritesi, kadınlar söz konusu olduğunda bitiyordu anlaşılan veya gelip gelmemeleri onun için pek fark etmiyordu.

16 Haziran'da armada Tunus'a vardı. Ordu, La Goletta adıyla bilinen kaleye saldırmak için karaya çıktı. Barbaros bu güçlü kaleye, Yahudilikten İslamiyet'e geçen ve en çok güvendiği adamlarından biri olan Sinan Reis komutasında, çoğu Türk askerlerinden oluşan en iyi adamlarından altı bin kişiyi gönderdi. Kaçak kral Muley Hasan, kendisi için toplandığı iddia edilen armadada bulunan imparatoru görmeye gitti. Bunun ne kadar doğru olduğunu ileride, aralarında yaptıkları anlaşma sırasında göreceğiz. Carlos o sırada denize tamamen hakimdi. Eski sultansa, Hıristiyanların kampındaki bolluk ve lüks karşısında şaşırmıştı. Böylesine bir müsriflik ve lüks, Afrika kıtasının kuzey kısımlarındaki saraylarında hiçbir zaman görülmemiş olduğu için Kral Muley Hasan, karşısındakilerin gerçekten de dünyanın efendisi olduğuna kanaat getirdi.

Goletta'nın topa tutulması için ağır toplar karaya çıkartılmıştı. Deniz ordularının komutası tabii ki yenilmez Doria'daydı. Karadaki en üst rütbeli komutan Marki del Guasto, kalenin kara tarafındaki savunmasını topa tutmaya hazırlanırken, deniz tarafından da eş zamanlı bir saldırı başladı. İmparatorun bizzat orada bu-

lunması; gözü önündeki farklı milletlerin cesarette birbiriyle yarışmasına, en şerefli ve en tehlikeli görevleri almak için birbirleriyle çekişmesine yol açmıştı. Karadan ve denizden ateşlenen toplar Goletta'nın duvarlarını döverken, Endülüslü süvariler, üzerlerine gelen Afrikalı atlıları savuşturdu. Sinan Reis ve emrindeki Osmanlı askerleri, surlarda açılan gedikleri kapatmakta harikalar yaratıyordu; ancak, durumu şehirden asık suratla seyreden Hayreddin, Goletta'nın, birkaç güne kalmaz ele geçeceğini biliyordu. Bu arada o da boş durmuyordu. Gözü pek savaşçı, topçulara arka arkaya yapılan saldırıları bizzat kendisi yönetiyordu. Arapları ve Berberileri saldırmaları için cesaretlendiriyordu, ama hücumları her seferinde püskürtülüyordu. Hafif silahlı Afrikalılar, düşman hattına hücuma kalktığında, rüzgârdaki saman çöpü gibi savruluyorlardı.

Sinan Reis ve cesur Türkler, kaleyi daha fazla tutamaz duruma gelmişti. Surlarda aynı anda altı-yedi yerde birden açılan gediklerden İspanyollar, Almanlar ve İtalyanlar aynı anda saldırıya geçti. Sinan Reis, son ana kadar savaştıktan sonra kaleyi terk ederek, körfezin sığlık yerinden, muazzam ordusundan geriye kalanlarla şehre gitti. Barbaros, artık sonun geldiğini, Tunus'un Hıristiyanların eline geçeceğini biliyordu. Canını sıkan sadece Goletta'nın düşmanın eline geçmesi değildi. Düşman filosunun, seksen yedi kadırga ve tekneden oluşan kendi filosunun yanı sıra, kale duvarlarına ve burçlarına monte edilmiş en az üç yüz adet pirinç döküm mükemmel durumdaki topu da ele geçirecek olması, eşit derecede önemliydi. Sinan Reis gibi bir adamın komutasındaki bu kadar şaşırtıcı sayıdaki top, sa-

vunmanın gücü ve onu ele geçirenlere neye mal olduğu hakkında bir fikir veriyordur.

Sonun geldiğini herkes görüyordu. Şehir duvarları içindeki yirmi binden fazla Hıristiyan esirle ilgilenmiyorlardı bile. Şehir büyüktü; savunma geniş bir alana yayılmıştı. Şehrin korunamayacak kadar büyük olduğu ortadaydı. Barbaros, güvendiği adamlarını çağırarak fikir alışverişinde bulundu.

"Bize saldıran küfürbazların bizi öldürmesini, kapana kısılmış fareler gibi bekleyecek değiliz. Hayır, onun yerine, tıpkı atalarımız gibi elimizde kılıçla ölmeyi tercih ederiz. Bu duvarlar içinde, ilk fırsatta bize karşı ayaklanmak için bekleyen yirmi bin esir var. Önce onları öldürelim, sonra buradan ayrılıp düşmanlarımıza, gerçek bir Müslüman nasıl ölürmüş gösterelim."

Kan döken bu sert savaşçılar bile, reislerinin yaptığı bu korkunç teklif karşısında büzülmüştü. Sonunda Sinan Reis sözü alarak, onun peşinden memnuniyetle ölüme kadar gideceklerini, ama kendilerini bu kadar korkunç bir katliamla lekelemenin sonsuza dek insanlıktan çıkmak demek olacağını söylediğinde, diğerlerinin de sözcülüğünü yapmış oldu. Barbaros'a nadiren karşı gelirlerdi. Bu arada Barbaros, çatık kaşla dinlemiş, zamanın az olduğu, yirmi bin kişiyi öldürmenin çok fazla zaman alacağı mazeretini kısmen kabul etmişti. Dışarıda, Hayreddin'in Müslümanların tam bir yenilgisiyle sonuçlanacağını tahmin ettiği bir savaş süregidiyordu. Korsan kral bu savaşta her yerde ön cephede yer almıştı. Bu savaşta elli bin savaşçının öldüğü söylense de bu muhtemelen abartılı bir sayıdır. Ancak sayı ne olursa olsun, Afrikalı topla-

Tunus Kralı Muley Hasan.

ma savaşçılardan oluşan bu ordunun, disiplinli ve uyum içindeki Avrupa ordularına karşı bir şansı yoktu. Kısa bir süre sonra, imparator zafer kazandı. Araplar ve Berberiler gelmiş oldukları yerlere hızla kaçarken peşlerine düşmek gereksiz olmuştu. Barbaros ve üç-dört bin kadar olduğu tahmin edilen geriye kalan Türk askerler, kuşatmanın içine dalarak o kadar hızlı bir şekilde hareket ettiler ki takip etmek imkânsızlaştı. Sonra da Müslüman liderin öngörmüş olduğu gibi, şehirdeki Hıristiyan esirlerin bazıları zincirlerinden kurtulmayı başarıp diğerlerini de kurtardı. Başlarında beklemek için kalanları yenerek şehrin kapılarını imparatorluk askerlerine açtılar.

Ardından, o dönemde çok yaygın olan korkunç bir durum meydana geldi. Askerler, Carlos ve generalleri durdurana kadar, şehrin içine girmiş, yaş, cinsiyet, ya da milliyet ayırmaksızın herkesi öldürmüş, bütün şehri yağmalamışlardı. Bu Hıristiyan savaşçılar güya Tunus'u Barbaros'un zulmünden kurtarmaya gelmişti. Oysa o lider dağlardan Bona'ya doğru kaçarken, yenilmiş olduğu kuvvetler kurtarmaya geldiklerini söyledikleri şehre girmiş, o kadar korkunç bir katliam yapmışlardı ki, otuz binden fazla insanın öldüğü söylenmektedir. Bu, imparatorun simgesine konmuş büyük bir lekedir. Kendisi ve generalleri buna onay vermemiş olsa da, haksızlık etmemek için gerçekten önlemeye çalıştıklarını belirtmek gerekir; kaçınılmaz sonucun ne olacağını bile bile askerlerinin kontrolden çıkmasına izin vermelerinin mazereti olamaz.

İmparatorun, ordusunun bu yaptığından memnun olmamış olması gerekir, ama öyleyse bile tarihçiler bu konuda sessiz kalıyor; kurtarmaya geldikleri insanların

çoğunu katletmiş olmalarını önemsiz addedip Sezar'ın zaferini övüyorlar. Zavallı Tunus halkı, aralarından üç bin kişiyi öldüren korsanla, bu sayının on katı büyüklüğünde katliam yapan Hıristiyan imparator arasında bir fark görmemiş olsa gerek. Oysa Carlos, yirmi bin Hıristiyan esirin kurtarılması dışında iyi hiçbir sonuç getirmeyen bu savaşta kendini muzaffer ilan etmişti. Bu insanlar da doğal olarak, Avrupa'nın dört bir köşesindeki evlerine döndüklerinde kendilerini kurtaran prensin başarılarını ballandıra ballandıra anlatmış, Tunusluların katledildiklerini göz ardı etmişlerdi. Carlos, Barbaros'u yenip Tunus'tan çıkardıktan sonra, yüce gönüllülüğünü zavallı Kral Muley Hasan üzerinde gösterdi. Aslında bu şahıs, daha iyi bir şeyi hak etmiyordu, ancak Papa tarafından kutsanmış ve neredeyse Haçlı Seferleri havasında geçmiş bir seferin sonucunu, kendisi için önemli bir şans olarak görüyordu.

Yapılan anlaşmanın girişi şu şekilde:

"Tunus Kralı, Barbaros tarafından krallığından atıldığını, İmparator'un şahsen güçlü donanmasıyla gelerek bu tiranı kovduğunu, kaleyi ve Tunus şehrini ele geçirerek Kral Muley Hasan'a geri verdiğini kabul eder: Bu hükümdar, bu büyük yardıma duyduğu minnettarlığın göstergesi olarak, krallığında bulunabilecek bütün Hıristiyan esirleri azledeceğini, evlerine güven içinde gitmelerini sağlayacağını ve bundan sonra bütün Hıristiyanlara iyi ve cömert davranacağını taahhüt eder."

Bunun hiçbir istisnası olamazdı. İmparatorun bu kadarını beklemesi hakkıydı, ama daha önce de dediğimiz gibi, bu sadece giriş kısmıydı.

Kral Muley Hasan, krallığını İspanyol Tacına bağlı olarak elinde tutmak için, hiçbir korsanın hangi amaçla olursa olsun limanlarını kullanmayacağını; imparatora sadece Goletta'yı değil, savunması olan bütün limanları vereceğini; Goletta'daki İspanyol garnizonunun masrafları için yıllık on iki bin kron vergi vereceğini; imparatorun düşmanlarıyla ittifak halinde olmayacağını ve boyunduruk altında olduğunun göstergesi olarak, her yıl altı Arap atı ve altı şahin göndereceğini taahhüt etti.

Kral Muley Hasan, güçlü biri tarafından hükümdarlığına el konmuş sürgün prenslik statüsünü, dininin en büyük düşmanlarından birinin kuklası olmakla değişmişti. Ne onun ne de halkının durumu bir nebze olsun değişmemişti. Boyunduruk altında olma konusunda da, büyük ihtimalle Hıristiyan kralın tebaası olmaktansa Müslüman korsanı tercih ederlerdi.

Barbaros, gördüğümüz üzere, sadece kendi çıkarları peşinde koşardı; Tunus'u aldıktan sonra fedakârlık numaraları yapmamıştı. Öte yandan imparator, Hıristiyan kurtarıcı iddiasıyla gelmiş, krallığı Barbaros'tan alıp kendisine saklamıştı. Şehri alır almaz esirleri serbest bırakması, ezilmişlerin kahramanıymış gibi tutum takınmasını sağlamıştı. Böyle olmuş olsa bile çok büyük bir kuvvet kullandığına hiç şüphe yok ve o sırada Avrupa'daki en güçlü krallıklar bile en belalı korsanı yenmiş olmasından memnundu. 25 Temmuz'da Carlos İngiltere, Fransa, Portekiz, Milan, Floransa, Venedik, Cenova, Siena, Mantua ve Napoli'ye şöyle yazdı: "*De manera que en pocas dias se supo in toda Europa su buena fortuna*" (Birkaç gün içinde bütün Avrupa bu iyi talihle tanıştı).

"Caballero de Toledo" Martin Nunez, bütün olanlar hakkında ilk ağızdan bilgi vermek, imparatorun ordularının başarısını anlatmak ve papalık kadırgalarını göndermek suretiyle yardım ettiği için kutsal şahsiyetin kendisine teşekkür etmek amacıyla, özel olarak Papa'ya gitti. Portekizli bir asilzade olan Jorge de Melo kendi ülkesine, başka asiller ve yüksek rütbeli subaylar da imparatorluk hakimiyeti altındaki çeşitli vilayetlere bildirge gönderdi. Carlos, bütün bu yerel hükümdarlara gönderdiği ve Sandoval'ın bütünüyle kopyaladığı mektupta "Tunus'ta bulunan Hıristiyan esirlerin sayısı on sekiz-yirmi bin arasındaydı. Barbaros, yanında beş bin kadar Türk, korsan ve dininden dönmüşle kaçtı. Bunların üç bini atlı, iki bini yayaydı. Tedariksiz olduklarından, neredeyse hiç suları yoktu. Bu yüzden çoğu yolda ölüyordu. Bir kısmı da sahip oldukları mallar veya silah ve kıyafetleri için sabık müttefikleri tarafından öldürülüyordu."

Şimdi yine Hayreddin'e dönelim. Bona'ya kaçarken bu reisin ve yanındaki bir zamanların güçlü ordusundan geriye kalanların neler çektiğini yalnız kendileri bilir. Yazın en sıcak aylarıydı. Sıcak çöl yollarından ve zorlu dağ geçitlerinden geçmeleri gerekmişti. Doğal olarak çok az yiyecek almışlardı; suyu da yoldan bulmaları gerekiyordu. Ayrıca Carlos'un yazdığı mektupta okuduğumuz gibi, kabileler aleyhlerine dönmüş, gruptan ayrı kalanların yollarını keserek fırsatını yakalayınca öldürüp soyuyorlardı. Barbaros da artık yaşlı bir insandı. Bu kadar zorlu bir yolculuktan sağ çıkması mucize sayılırdı. Oysa sadece sağ çıkmakla kalmamış, Bona'ya varır varmaz bir an önce deniz yolculuğuyla devam etmek istemişti. Yeni el-

de ettiği krallığı kaybetmişti. Filosunun neredeyse tamamını kaybetmişti. Bütün silahları ve cephanesi düşmanın eline geçmişti. Bu tarihi olayda tamamen yenilmiş bir tek kişi varsa o da kendisiydi. Ancak daha önce de söylediğimiz gibi, bu yılmak bilmeyen adamın asıl karakteri böyle sıkıntı anlarında kendini gösteriyordu. Düşmanları, 'Akdeniz nihayet bu öcüden kurtuldu,' diye birbirini kutlarken o, yeni saldırılar için hazırlık yapıyordu.

İşin aslı, o, bütün denizcilerden daha üstündü. Hayreddin'in yenilmesi demek, yaptığı kötülüklerin bir ortamdan başka bir ortama geçmesi demekti: denizden karaya, karadan denize. Kendisine kral demişti. Cezayir ve Tunus'ta fiilen krallık yapmıştı. Emsalsiz bir zalimlikle hüküm sürmüş, kendisinden sonra gelecek korsan krallar için ilk örnek olmuştu. Ama gücünün asıl kaynağı ne taş duvarlar ve kaleler, ne de Afrika kabilelerinden devşirme eğitimsiz askerlerden gelmiyordu; denizdeki dehasından geliyordu. Gözü kara ve pervasız ruhu, peşinden gelen Kurtuba ve Gırnata'daki eski Mağribi krallıklarından denize açılan Moriskoların torunları olan sert denizcileri etkiliyordu.

Bu sefer de öyle olmuştu. Sezar'ın ve ordularının karşısında duramamıştı; ama ne Tunus Kuzey Afrika'nın tamamı demekti, ne de Barbaros bütün yumurtalarını o tek sepete koymuştu. Bona'da on beş kadırgayı yedekte bekletmişti. Böylece, varır varmaz hemen gemiye binmişti. Ancak bunu büyük bir zorlukla yapmıştı, tam da o sırada, Adan Centurion ve John Doria'nın komutasında on beş gemilik bir filo ortaya çıkmıştı.

Hayreddin o an için yeteri kadar savaş görmüştü.

Adamları da kendisi de zorlu yolculukları yüzünden yorgun düşmüştü. Kadırgalarını Bona kalesine çekerek, düşmandan bir saldırı gelirse diye beklemeye başladı. Ancak Adan Centurion, onu bu konuda hayal kırıklığına uğrattı. Yaşlı deniz kurduna kendi bataryalarının birinin altında saldırmak, cesaret edebileceği bir şey değildi. O yüzden de geri çekildi. "Fue sin duda la perdida grande" (Çok yazık oldu) diye yorum yapıyor Sandoval. Hatta daha da ileri gidip bu Cenevizlinin eski Cenevizliler gibi olsaydı böyle bir şeyin olmayacağını, korsanın kadırgalarına saldırıp hepsini yakacaklarını, reislerini öldüreceğini veya karaya kaçıracağını yazıyor. Adan Centurion ve yeğeni John'un bıraktığı izi takip eden Andrea Doria, kırk gemilik filosuyla hızla bölgeye gelmiş olsa da, çok geç kalmıştı: kuş kaçmıştı. Oraya ilk önce kendisi gelmiş olsaydı, durum belki de çok farklı olacak, Hayreddin'in korsanlık hayatı sona erecekti. Andrea, Bona'yı da ele geçirdiği için, kral korsanın karadaki karakollarından birini daha kaybettiği doğruydu; ama artık karadan uzaklaşmış, kendini evinde hissettiği asıl yere gelmişti.

Doria, Bona'yı Avlar Gomez'in komutasındaki bir İspanyol birliğine bıraktıktan sonra denize açıldı. Mümkün olursa Barbaros'u bulup yakalamak, hükümdarı imparatorun kazandığı zaferi bu şekilde tamamlayarak mühürlemek istiyordu. Korsanın bir kalesi daha emin ellere emanet edilmişti. Pero Lopez de Horusco'nun oğlu Alvar Gomez Zagal, İspanya'nın en meşhur asilzadelerinden biriydi. Mağribiler bile gösterdiği cesaretten dolayı kendisine "Al Zagal", yani "Yiğit" lakabını takmıştı.

Carlos, 17 Ağustos'ta gemiye binerek ülkeden ayrıldı. Ancak geride, çıktığı seferin daimi hatırası olması ve zavallı Hasan'ın yapmaya zorlandığı anlaşmaya bütünüyle sadık kalmasını sağlaması amacıyla, Goletta'yı idare etmesi için Bernard de Mendoza'nın komutasında bin iyi eğitimli asker bıraktı. Barbaros yakalanamamıştı, ama şehri ele geçirilmiş, filosu yok edilmiş, artık Hıristiyanların huzurunu ve kendisini ağır bir şekilde cezalandıran imparatorun saygınlığını bozamayacak şekilde kaçak durumuna düşmüştü. Sonuç olarak Sezar kendisinden ve emri altındakilerden memnun kalmıştı. Huzurlarını uzun zamandır bozan bu kuvvete artık son verilmiş olmasının şerefine bol bol yetki ve unvan verilmişti.

Barbaros Hayreddin'le uğraşmanın en zor yanlarından biri de, başarısız olduğunda veya şimdiki gibi ağır bir darbe aldığında, bir sonraki adımının ne olacağını tahmin etmenin imkânsıza yakın olmasıydı. İmparator, dünyayı böyle bir beladan kurtardığı ve kendini bir kez daha fark ettirene kadar yol açtığı sıkıntılara son verdiği için tanrıya şükrediyordu. Carlos, yenmiş olduğu bu adamın büyüklüğünü anlayabilmiş olsaydı, tarihin seyri değişirdi. Tunus'ta kazandığı zaferden memnun olarak Avrupa'ya dönmek yerine Cezayir'e de saldırsa, korsanlar o sırada içine düştükleri kargaşa yüzünden etkin bir direniş gösteremeyeceği için bütün Kuzey Afrika'nın hakimi olabilirdi. Ama imparator açısından bu maceracılar sadece soyguncuydu. Soyguncu oldukları doğruydu, ama bu, imparatoru Akdeniz'in karşı yakasında bekleyen sonsuz derecede daha mühim işleri ger-

çekleştirmesini geciktirecek kadar önemli olmadıkları anlamına gelmiyordu.

Hayreddin'in Bona'da aldığı on beş kadırgaya ek olarak Cezayir'de de elli kadırga daha yedekteydi. Hayreddin, Adan Centurion, John Doria ve onlardan çok daha tehlikeli olan Andrea'nın dikkatinden kaçmayı başararak bir kez daha Cezayir'e gitti. Burada bir süre sessiz kalarak hiç şüphesiz yorgunluğunu, hayal kırıklığını ve son zamanlarda yaşadığı fiziksel güçlüklerin izlerini üzerinden attı. Kış boyunca Hıristiyan düşmanları tarafından rahatsız edilmedi. Bu sayede de gelecekteki saldırı planları için düşünmek ve geriye kalanların hepsinin yavaş yavaş korsanlığın merkezine ve yılmaz reislerine dönmeye başladığı dağılmış adamlarını toplamak için fırsat buldu.

Korsanların gücü genel anlamda, Moriskolar hayatta kalabilmek için denize yöneldiğinden beri en kötü darbeyi almıştı. Hayatta kalanlar, gemilerini, yani tek güç kaynaklarını kaybetmişti. Bu yüzden de Cezayir'in ve buradaki hükümdarın çekimine kapılmaları neredeyse kesin bir durumdu. Reisin de tahmin ettiği üzere, zaman geliyordu. Yalnız kalmış, açlık çeken, asık suratlı, tekrar denize açılmadıkları takdirde, gelecekte sefaletten başa bir şey beklemeyen adamlar şehre geliyordu.

Böyle bir anda Barbaros'un zekâsının gücü kendisini gösterdi. Kaba ve zalim olsa da insanlar üzerinde hipnotize edici bir gücü vardı. Kendi yararına olacaksa, sıra dışı bir etkinlik gösterebilirdi. Şimdi, korsanlar arasındaki mevki ve hiyerarşi yerle bir olmuştu. Karınları açtı ve yenilgiden dolayı kederliydiler. Barbaros onlara şefkatle ve cömertçe yaklaştı. Onları bir kez daha kendi-

sini takip etmeye, böylece onca kötülük yüzünden çektikleri acıların çaresinin bulunacağına ikna etti. Böylece, yenilmeden önce kendi gemilerine komuta eden korsanlar, kısa süre içinde bir zamanlar sahip olduklarına tekrar kavuşmak ümidiyle Hayreddin'in gemilerinde asker olmayı kabul etti. Barbaros'un o üzücü 1535 kışında, Cezayir'de toplanan korsanlara verdiği umutların sağlam dayanakları olduğunu unutmamak gerekir. O, en güçlüleriydi. Bunu onun kadar diğerleri de biliyordu. Sahip oldukları her şeyi geçmiş çarpışmalarda kaybetmişlerse, bunu kendi canlarını ve denizdeki Hıristiyanları yağmalama özgürlüklerini korumak için girdikleri ortak savaşta kaybetmişlerdi. Şimdi, eski liderlerinin emrine girenleri, yapılacak işler ve yenecek ekmekler bekliyordu. Aslında başka seçenekleri zaten olmasa da, liderlerinin kendilerine verdiği görevi büyük bir şevkle benimsediler. Bu görev de tabii Hıristiyanlara saldırmak için yeni kadırgaların yapılmasıydı.

"Ne olmuş yoldaşlar," dedi, kadırgalardan birinin yapımına nezaret ettiği sırada. "O köpekler geldikleri yere gittiler ve geride, emirlerini yerine getirsin diye, Hasan denen o yaratığı bıraktılar. Mendoza ve İspanyol'un Goletta'da olduğu doğru, ama Martin de Vargas da buradaki kaleyi tutmuyor muydu? De Vargas nerede şimdi? Kale şimdi kimin elinde? İspanyolların nereden ikmal aldıklarını biliyoruz. İnanın bana, önümüzdeki yıl Goletta'daki askerler aç kalacak. Denize açıldığımız zaman, Allah'a inanan ve Barbaros'un peşinden gelen herkes istediğinden fazlasını elde edecek. Gelecek yıl, kaybettiğiniz her kuruş için on kuruş kazanıp kazanmadığı-

nızı göreceksiniz. Hıristiyanlar şu anda savunmasız. Tunus'u aldıkları için beni yendiklerini sanıyorlar." Neşeli bir kahkaha attı. "Peygamberin sakalı adına, Allah'ın selamı üzerine olsun, karşılarında kimin olduğunu öğrenecekler."

Kısa bir süre önce bu kadar ağır bir yenilgi alan insanlara umut aşılayabilmek büyük bir deha gerektirir. Kısa sürede hepsi de toparlanıp, Barbaros'un nasıl her yenilgiden, öncekinden daha da güçlü çıktığını hatırlamaya başladılar. Ayrıca Barbaros'un padişah tarafından seçildiğini de hatırlamışlardı. Peygamberin dünya üzerindeki temsilcisi olan bu hükümdar, Barbaros'un onun adına aldığı Tunus Hıristiyanlar tarafından gasp edildiği için hiç şüphesiz ki yardım gönderecekti. Umutsuzluk, yerini yavaş yavaş umuda bıraktı. Korsanlar, takip eden yılın başlarında denize açıldıklarında, kendilerine ve liderlerine duydukları güven tazelenmişti.

XI. BÖLÜM

HÜRREM SULTAN VE MAKBUL İBRAHİM PAŞA'NIN ÖLDÜRÜLMESİ

BAHARLA birlikte Barbaros, otuz iki gemisiyle her türlü olasılığa hazırdı. Mürettebatı, ağır biçimde yenildikleri düşmana karşı intikam ateşiyle yanıyordu. Eylemleri için Palma'nın 25 kilometre kadar ilerisindeki Majorca'yı seçti. Buradan, ülkelerinden Afrika sahillerine giden İspanyolların rotalarına hâkim olabiliyordu. Son olaylar yüzünden bu ülkeye büyük bir garezi vardı. Korsan ve adamları İspanyol gemilerini gözetliyordu. Ağır gemiler demir atmıştı, ama hafif ve hızlı olanlar uzak mesafelere kadar gidiyor, böylece hiçbirini kaçırmıyordu. Kısa bir süre sonra Müslümanların gayretleri sonuç verdi. Bernard de Mendoza'nın, İspanyol kadırgalarında

kürekçi olması için gönderdiği Türk ve Mağribi esirlerle dolu gemiler ele geçirildi. Kurtardığı bu esirler de, takviye kuvvet olarak, Hayreddin'in Minorca seferi sırasında ona memnuniyetle katıldı. Hayreddin sürpriz bir saldırı yaparak bu kaleyi ele geçirdi, çevre mahalleri yağmaladı ve beş bin yedi yüz Hıristiyan'ı esir aldı, ki bunların sekiz yüzü Tunus saldırısı sırasında yaralanmış olanlardı. Tüm bu talihsizler, Cezayir zindanlarını doldurmaya gönderildi.

Ancak bu özel intikam savaşı kısa bir süre sonra sona erdi. Kanuni Sultan Süleyman o yıl, Venedik Cumhuriyeti'yle yaşanan sorunlara müdahil olarak, Makbul İbrahim Paşa'nın kendisi için "hakiki denizci" dediği adamı İstanbul'a çağırdı.

Bu deniz şehrinde, aslında sadece bir tek kişi ölmüş olsa da çok vahim sonuçlar doğuran büyük bir trajedi meydana gelmişti. Ölen kişi, büyük devlet adamı ve padişahın güvendiği tek danışmanı olan Veziriazam Makbul İbrahim Paşa'ydı. Kölelikten başlayarak yavaş yavaş baş döndürücü bir mevkiye gelmeyi başarmıştı. Bir adamın, neredeyse mutlak hükümdarın kendisi kadar güçlü olabildiği bir konuma kadar yükselebilmesinin, bu mutlakıyet idaresinin özünde demokratik bir yapısı olduğu gibi ilginç bir açıklaması var.

Kanuni Sultan Süleyman, İbrahim'e, yıllar boyunca kendisine bağlı bir vezir gibi değil, kardeşi gibi davranmıştı. Çok yakın bir muhabbetle yaşamışlar, beraber yemek yemişler, hatta aynı odada uyumuşlardı. Kendisi de zeki bir adam olan ve devasa hükümdarlığı altında olup biten her şeyden haberdar olan Süleyman, sevdik-

lerinin her zaman yakınında olmasını isterdi. Siyasi sorunları inanılmaz bir kıvraklıkla algılayan bu adamdan her zaman en mantıklı tavsiyelerin geleceğini bilirdi. Ancak, doğulu istibdatlarda yüksek mevkidekilerin dışında da kuvvetler bulunur. Makbul İbrahim Paşa'nın, ortadan yok olması için yemin edecek kadar hırslı düşmanları vardı. Hürrem Sultan, Türk sultanının hareminin gözdesiydi. Aslen bir Rus kölesi[25] olan bu olağanüstü güzellikteki kadın, Sultan Süleyman'ın en büyük ihtiraslarından biriydi. Ancak güzel olduğu kadar da hırslıydı. İster kadın, ister erkek, isterse çocuk olsun, Kanuni Sultan Süleyman'la olan ilişkisinde hiçbir rekabete tahammül edemezdi. Milyonlarca insanın efendisi, tek baş hareketi ölüm anlamına gelen hükümdar, onun ellerinde itaatkâr biri oluveriyordu. Kontrolsüz bir ihtirasa sahip olan bu inatçı kadın, ne kadar alakasız alanlarda olursa olsun, etki gücünü paylaştığını hissettiği herkesi ortadan kaldırıyordu. Süleyman onun talimatıyla, Hürrem Sultan'dan olan oğlu Selim'in taht hakkı gölgelenmesin diye, zeki bir genç olan diğer oğlu Mustafa'nın öldürülmesini onayladı.

Aslında eğitimsiz olmasına rağmen çok zeki bir kadındı. Makbul İbrahim Paşa'nın, aşığının üzerinde büyük bir etkisi olduğunu görmüş, hatta kıskançlığından ateşli hastalık geçirmişti. Makbul İbrahim Paşa'nın Babıâli'nin dış işleriyle ilgilenen bir devlet adamı olduğunu, onun sahip olduğu etki alanına girmeye niyetli

[25] Hürrem Sultan'ın bir Rus papazının kızı olduğunun yanı sıra Fransız veya İtalyan olduğu iddiaları da vardır.

olmadığını ve zaten buna gücünün yetmeyeceğini görebilecek kadar sakin kafayla düşünemiyordu. Hürrem Sultan, sadece devlet işleri söz konusu olduğunda, kendi görüşlerinin veziriazamın görüşlerinin yanında toz kadar ağırlığı olmadığını biliyordu.

Kanuni Sultan Süleyman'ın her iş için en uygun adamı seçme yeteneği çok gelişmişti. Bütün maiyeti içinden İbrahim'i seçmiş, hiçbir zaman da pişman olmamıştı. Zaman içinde zekâsı ve gücü giderek daha fazla ortaya çıktıkça, padişah, hükümdarların genelde kıskançlıkla kendilerine sakladığı konularda bile ona yetki vermeye başladı. Bütün başkent homurdanıp dururken ve donanması neredeyse isyankârca bir tutum sergilerken, İbrahim ondan yana karar aldığı için Barbaros Hayreddin'e verdiği yetki konusunda ısrar ettiğini görmüştük. Hürrem Sultan açısından bu durum acı veren bir kusurdu. Veziriazam yaşadığı sürece en iyi durumda paylaşılmış bir egemenliği olacağını biliyordu. Tatlı sözlerinin yetersiz kaldığı bir nokta vardı. Sınırın, görüşlerinin danışmanla uyuşmadığı nokta olduğunu fark etmişti. Oğluyla ilgili meselde de gördüğümüz üzere, küçük şeylerle yetinecek bir kadın değildi. Böylece, Makbul İbrahim Paşa'nın ölmesi gerektiğine karar verdi.

Gizli kapaklı hiçbir şey olmayacaktı. Makbul İbrahim Paşa ölmeliydi. Cinayet gerçekleştikten sonra, aşığı üzerindeki gücü sayesinde bu işten yara bile almadan sıyrılabileceğine inanarak, ne yaptığını cesurca söyleyecekti. İnsan hayatının ucuz olduğu o günlerde, istediği hemen herkesin hayatına son verdirebilirdi. Onun talimatıyla öz oğlunun ölümüne bile ses çıkarmayan bir

âşık, bu kaprisini hiç duraksamadan yerine getirirdi. Ama Makbul İbrahim Paşa farklıydı. Sultanla arası iyiydi, hatta yakın arkadaşıydı. Bu unutulmaz ve içler acısı olay, Hürrem Sultan'ın ne kadar cüretkâr olabileceği hakkında iyi bir örnek.

5 Mart 1536'da Topkapı Sarayı'na gitti. Adetler gereğince hükümdarının sofrasına buyur edildi ve yemekten sonra da onun yanında uyudu. En azından öyle olması gerekiyordu. Hiç kimse o gece için cinayet planlandığını bilmiyordu. Ertesi gün, cesedi padişahın evinde bulundu.[26]

Avrupa'da haklı olarak "Muhteşem" lakabıyla bilinen hükümdara yakışan o sarayın çini kaplamalarında, Makbul İbrahim Paşa'nın kanı Hürrem Sultan'ın ayaklarına doğru akıyordu. Üst başının dağılmış olması, yüzündeki korkunç ifade ve aldığı yaralar bu cüsseli ve zeki adamın yere düşmeden önce mücadele ettiğini gösteriyordu. Bu tip şeyler her zaman duyulduğu üzere, bu bilgi de dışarı sızmıştı. Ardından, Hürrem Sultan, Kanuni Sultan Süleyman'ı odasına alarak gözlerinin içine baktı. Kendisinin ve ülkesinin başına gelen felaketin büyüklüğü karşısında afallamıştı, ama yiğitliği bu Kirke'nin[27] entrikaları karşısında fayda etmiyordu. İbrahim

[26] İbrahim Paşa'nın öldürülmesi 21-22 Mart gecesidir. Currey, fazla bilgisi olmadığı bu olay hakkında düş gücüne başvurarak İbrahim Paşa'nın Hürrem tarafından öldürüldüğünü ileri sürüyor. Halbuki 'Makbul' İbrahim Paşa, Kanuni'nin emriyle idam edilmiş ve ölümünden sonra 'Maktul' lakabıyla anılmaya başlamıştır.

[27] Yunan mitolojisinde erkekleri büyüleyerek kendisine âşık eden kadın.

kendi sarayında öldürülmüştü, katili de şimdi boynuna sevgiyle sarılan kadındı. En iyi dostunun kalbinden akan kan odasının eşiğinde pıhtılaşırken, bu cinayeti işleyen kadını affetmişti. Bu, Hürrem Sultan'ın intikamıydı. Alınmadığını kim söyleyebilirdi?

Devletin en iyi adamının öldürülmesi en çok Kanuni Sultan Süleyman'ı üzmüştü. Hürrem Sultan'ın kıskançlığı dinmişti. Bu cinayetin kanının yerde kalmasına izin veren, önce oğlunu sonra da en iyi dostunu öldüren kadının esareti altındaki hükümdar hâlâ tahttaydı. Bu kadar yetenekli bir devlet adamının bu kadar kritik bir dönemde ortadan kalkmasının belalı sonuçları kendini göstermeye başlamıştı bile. Yeni çekişmelerin yanı sıra, Venedik'le Babıâli arasında bitmek bilmeyen bir çekişme vardı. Bunlar bizi ilgilendiren konular değil, ancak iki devlet arasına diğer şikâyetlerin yanı sıra korsanlarla ilgili de açıkça ifade edilen sıkıntılar vardı. "Denizlerin Gelini" Venedik ne rahat ediyor, ne de huzur buluyordu. Korfu, Zenta, Kandiye, ve Kefalonya korsan kaynıyordu. Venedik'ten, sultana, sürekli olarak Cumhuriyet vatandaşlarının öldürülmesi ve mallarının yağmalanması konusunda şikâyetler gidiyordu. Girolame Canale adında Venedikli bir kaptan, "İskenderiyeli Genç Mağrip" olarak bilinen bir Müslüman korsan reisini yakalayana kadar, bu gerilla savaşı korsanların lehine işledi. Canale, Genç Mağrip'inkinin yanı sıra dört kadırgayı daha ele geçirip iki tanesini de batırdığı için bu önemli bir zafer sayılırdı. Ayrıca üç yüz yeniçeri ve bin kadar köle de Venedikli komutanın eline geçmişti. Venedikliler hiç de hoş duygular beslemediği için üç yüz yeniçerinin boynu kesilmişti.

Bu olay, dönemin Akdeniz devletleri arasındaki sıra dışı ilişkiyi özetliyor. Türklerin sultanı Kanuni Sultan Süleyman, Venediklilerin ticaretini baltalasın diye, üç yüz seçkin yeniçeriyi korsanların yardımına vermişti. Bu yeniçeriler yakalanıp da hemen orada haklı olarak idam edildiklerinde, sultan durumdan haberdar olur olmaz Yunus Bey adlı bir elçisini Venedik'e göndererek, korsanların safına geçen üç yüz askerinin öldürülmesi suretiyle uğradığı hakaretin telafi edilmesini talep etti. Bu girişimin sonucunda Venedikliler, İskenderiyeli Genç Mağrip'i çatışma sırasında aldığı sekiz yara iyileşir iyileşmez serbest bırakarak, sağlam kalan gemileriyle birlikte Afrika'ya gönderdi. Bu olayın komik bir yanı daha var. Yunus Bey, İstanbul'dan Venedik'e doğru giderken, Kont Grandenico komutasındaki bir filo tarafından taciz edilmiş ve karaya çıkartılmıştı. Kont, bir elçiyi kovaladığını anlayınca bol bol özür dilemişti; ama bu olay Süleyman'ı daha kızdırmış, taleplerini artırmasına yol açmıştı.

Tunus'u kaybettikten sonra, bütün gücünü İspanyolların huzurunu kaçırmak için harcayan Barbaros, bir kez daha sahneye çıkıyordu. Sultandan emir alır almaz, uygun rüzgârların getirebildiği kadar hızla gelmişti. Yağmalamaya ve esir almaya başarılı bir şekilde devam ediyordu; ama Türk sultanının desteğini alırsa, bir kez daha donanmanın başına geçerek geçmiş yıllardaki başarılarını tekrarlayabileceğini ve vazgeçilmez bir "deniz adamı" olduğunu ispatlayabileceğini biliyordu.

Varışından kısa bir süre sonra, arzuları gerçekleşerek, kendisini yüz gemilik bir filonun başında buldu. Makbul İbrahim Paşa'nın ölümünün ve Yunus Bey'in

Venedik'e gitmesine sebep olan olayın ardından, Türk Sultanı'yla Venediklilerin arası giderek açılmış, sultan, sonunda savaş ilan etmişti. 17 Mayıs 1537'de Kanuni, iki oğlu Mehmed ve Selim'i alarak İstanbul'dan ayrıldı. Sultanın çıktığı bu sefer bizim konumuz dışında. Sefer, 1401'den beri Venediklilerin elinde bulunan İon Adaları'na yönelikti. Sultan Süleyman, 18 Ağustos'ta Korfu'yu ablukaya aldı, ama ağır şekilde yenildi. Kaleye yaptığı faydasız hücumlarda binlerce adamını kaybettikten sonra 7 Eylül'de tekrar gemilere bindi. Fena halde bozguna uğramış olarak İstanbul'a döndü. Bu, sultanın şahsen çıktığı yedinci seferdi, ama ilk defa olarak sadık dostu İbrahim yanında değildi.

Venediklilerden aldığı bu yenilgi, felaket dolu o yılda küçük düştüğü tek olay değildi. Müslümanların baş belası Doria, bir kere daha denizlere açılmış, Türklerin yenildiği Korfu Adası civarında, varlığını ağır bir şekilde hissettirmişti. 17 Temmuz'da yirmi beş kadırgayla Messina Limanı'ndan denize açılmış, değerli mallarla dolu on Türk gemisini yakalamış, soyduktan sonra yakmıştı. Hayreddin de o sırada denizdeydi ama can düşmanları bu sefer onunla karşılaşmayacaktı. Andrea, Barbaros yerine, Gelibolu Sancak Beyi'nin bir subayı olan Ali Çelebi'yle karşılaştı. Cenevizli amiral, Çanakkaleli Türk subayı ile Korfu Adası'nın güneyindeki Paksos adlı küçük bir adada karşılaştı. Derhal savaştılar. Doria, Ali Çelebi'yi yenerek gemilerini Paksos Adası'na çekti. Doria'nın kendisi de çatışmaların içinde olmuş, giydiği kırmızı üniforma, Ali Çelebi'nin nişancılarının hedefi haline gelmişti. Dizi ağır bir şekilde yaralandığı

halde, zafer kazanana kadar aşağıya inmeyi reddetmişti. Doria'nın bu dönemdeki portresini bize *La guerra dei Pirati e la marina Pontifica dal 1500 al 1560*'ın yazarı Dominikan Rahip Alberto Gugliel-Motto çiziyor. Tanımlama şöyle: "Andrea Doria'nın heybetli bir cüssesi vardı. Yüzü ovaldi. Alnı geniş ve çıkık, ensesi kuvvetli, saçı kısa, sakalı toparlak, dudakları ince, gözleri parlak ve deliciydi."

Bir kez daha, Türk Sultan'ının subaylarından birini yenmişti. Bu da, Makbul İbrahim Paşa'nın deniz subaylarıyla ilgili görüşünün ne kadar isabetli olduğunu gösteriyordu. Şahsi yiğitlik dışında her açıdan noksanlardı. Doria ve şövalyelerle her çarpışmaları yadsınamaz biçimde kötü sonuçlanıyordu. İslâm adına ve Müslüman ordularının denizdeki şanı için, Barbaros'un meseleyi bir kez daha ele alması gerekiyordu.

1537 sonbaharı, yaşlı deniz kurdunun, yeteneğinden hiçbir şey kaybetmediğini gösteriyordu. Adamları her zamanki kadar korkunçtu. Venediklilerin, Katalanların, Cenevizlilerin, Fransızların, Endülüslülerin ve Ege Adaları'nda yaşayanların, bu ortak düşmana karşı bir araya gelmesi neyi değiştirmişti? Dininden dönmüş Midilli-li bir babayla Hıristiyan bir annenin oğlu Haliç'ten yola çıktığında, Korkusuz Andrea, denizlerde boşuna dolaşmamış, Saint Jean şövalyelerinin çabaları boşa çıkmamış mıydı? Bu adamın sırrı neydi ki hiç kimse karşısında başarılı olamıyordu, diye soruyordu herkes. Daha geçenlerde Yüce İmparator Carlos Quinto'nun onu, kovalanan bir kaçak olarak, Tunus'tan kovduğu, yenilmiş ve beş parasız olduğu, bir tek kadırgasının, cebinde bir tek kuru-

şunun bile kalmadığı bildirilmemiş miydi? Bütün insanoğlundan o kadar farklı mıydı ki de, sadece refahın doruğunda değil, hakkında kötü haberler gelirken bile kimse peşini bırakmıyordu? Adını duyunca erkekler küfrediyor, kadınlar haç çıkartıyordu.

Hayreddin, o yaz "Sancaklı bir ordu kadar kötü"ydü. İşler hilalli bayrak için iyi gitmiyordu. Padişah sarayında hiç kimseyi yanına sokmuyor, arkadaşının hayatını kötü yürekli zalim bir kadını memnun etmek için feda etmeseydi neler olabileceğini düşünüyordu. O sırada sultanın huzuruna girmek zorunda kalanlar titriyordu, çünkü o sıradaki ruh hali gerçekten çok kötüydü.

Ama hakiki deniz adamı yakında onu teselli edecekti. Çünkü tarihte hiç kimse, Korsan Kral kadar başarılı bir baskın yapmamıştı, ki zaten onunla kıyaslanabilecek hiç kimse de yoktu. Adriyatik kıyılarını ve Ege adalarını talan etmiş, binlerce köle toplamıştı. Yıl sona erdiğinde, İstanbul'a on sekiz bin köle getirmiş bulunuyordu. Kaptanıderya, kâfirlere karşı çıktığı son seferden döndüğünde, İstanbul'daki sevinç büyüktü. Muhalif seslerin hepsi de durulmuştu. İçlerinden kim dört yüz bin parça altın getirebilirdi? Hangi denizci, Türk Sultanı'na bu kadar çeşitli ve bu kadar değerli hediyeler getirebilirdi?

Barbaros, şehre varınca, padişahın sarayının eşiğini öpmek için izin istedi. Muzafferane bir giriş yapmıştı. Kırmızı kaftanlı iki yüz köle, altın kupa ve gümüş ibrik taşıyordu. Arkalarından gelen otuz köle keseler dolu Venedik altını taşıyordu. Ayrıca iki yüz köle, değerli taşlarla dolu gerdanlıklar ve en iyi kalitede mallar satı-

yordu. Başka iki yüz köle de, küçük altın sikkelerle dolu sandıklar taşıyordu. Kanuni Sultan Süleyman, veziriazamını kaybetmişse bile kesinlikle kaptanıderyasını bulmuştu.

1538 yılının ilk aylarında İstanbul tersaneleri hummalı bir şekilde çalıştı. Süleyman, o yılki deniz seferlerinin, donanmadaki gemi sayısı en az yüz elli olmadan başlamayacağına karar vermişti. Ama kaptanıderyası bu kararı beğenmeyerek vezirlere esip gürledi. "Dinleyin," dedi. "Kara adamları, denizde neler olduğundan hiçbir şey anlamaz. Şu anda Salih Reis, değerli mallarla birlikte İskenderiye'den çıkmış, yirmi yelkenlisiyle İstanbul'a geliyor olmalı. Melun Cenevizlilerle karşılaşacak olsa, Salih Reis ve kadırgalarına ne olur dersiniz? Ben söyleyeyim. Gemiler Cenova'ya gider, kadırgalar yakılır, Salih Reis ve bütün adamları kürek mahkûmu olur."

Barbaros gürleyip korku veya merhamet bilmeyen gözlerini üzerlerine dikince, vezirler de diğer herkes gibi titredi. "Biz sadece emir kuluyuz," dediler. "Padişah hazretleri bu şekilde takdir etti."

"Kırk kadırgam var," diye cevap verdi Barbaros. "Sizde de kırk tane daha var. Bunlarla denize hakim olacağım, ama sizi uyarıyorum," diye devam etti biraz daha yumuşak sesle. "Padişahınızı kızdırmaktan korkmakta haklısınız. Böyle bir şeyi ben de istemem. Ama aceleyle hazırlanıp silahlandırılan gemilerin bana hiçbir yararı olmaz. Allah ve Peygamber Efendimiz aşkına, bana seksen kadırgayı verin de gideyim."

Barbaros Hayreddin'in stratejik düşünme içgüdüsü yiğitliğiyle başa baş gidiyordu. Zengin mallarla yük-

lü gemi, Hıristiyan düşmanlara kolayca av olabilecekken Haliç'te vakit öldürmek, bütün içgüdülerine karşıydı. Hayat oyunundaki temel prensibi, hiçbir fırsatı kaçırmamak olmuştu.

Süleyman, ne kadar muhteşem bir hükümdar olsa da, kaptanıderyasının o anki bütün tehlikeleri göze alan sarsılmaz kararlılığına sahip değildi. Ya da belki, Türk Sultanı, iyi neticelenmesi sadece bir ihtimal olan belirsiz bir gelecek için mevcut durumdaki bir avantajdan hiçbir şekilde vazgeçmeyen bir anlayışa sahipti. Süleyman, sarayına kapanmış, yanına kimseyi yaklaştırmadan, asık suratla İbrahim'in ölümünden beri topraklarında meydana gelenleri düşünüyordu. Kısa bir süre önce sahip olduğu her şeyi kaybetmiş olan Barbaros, çoğu insanın gelecekle ilgili hiçbir umudunun kalmadığı bir yaşa gelmişti; ama sanki elli yaş daha gençmiş gibi zihni dinç, ruhu mücadeleciydi. Dahası, aklındaki tek şey, onu yenen ve yurdundan edenlerle bir kere daha karşılaşmaktı. Salih Reis ve konvoyunun ele geçmesi, düşünmeye bile dayanamadığı bir zafer olurdu. Ayrıca, böyle bir yenilgi, sultanın, son zamanlarda aldıkları yenilgilerden sonra artık biraz başarıya ihtiyaç duyan donanmasının moralini iyice bozardı. Sultan, yüz elli geminin gerekli olduğuna karar vermişti ama amirali farklı düşünüyordu. İstanbul'da oyalanmakla çok şey kaybederdi. Öfkeli enerjisi herkesten baskın çıkınca, sonuçta onun istediği oldu. 7 Haziran 1538'de vezirlerin tereddüdünü nihayet yenerek seksen gemiyle denize açıldı.

Sultan, köşkünün boğaza açılan pencerelerinden gemileri saydı.

"Hepsi seksen tane mi?" diye sordu.

Titreyen vezirler sultanın önünde yerlere kapandı.

"Padişah Hazretleri," dediler. "Salih Reis, İskenderiye'den zengin bir konvoyla geliyor. Kahrolası Andrea Doria bir yerlerde pusuya yatmış bekliyor. Yardım göndermemiz şarttı, haşmetli efendimiz."

Bir sessizlik oldu. Vezirlerin kalbi, bunun yaşadıkları son an olup olmadığını bilmeyen adamlar gibi atıyordu.

Sultan, pencereden dışarıya, mezar sessizliğinde çekilen gemilere baktı. Sonunda döndü:

"Öyle olsun," diye cevap verdi kısaca. "Ama gönderdiğiniz kuvvetler yolda oyalanmasın."

Öncesinde, tersanelerde bir hareketlilik olmuşsa bile, bu, bundan sonra gösterilen gayretlerin yanında hiç kalırdı.

Hayreddin, sefere çıkmadan önce en güçlü kadırgalarının bir kısmında bir yenilik yapmıştı. Bu da gelecekteki denizcilik başarılarını büyük oranda etkileyecekti. Geleneklere göre, Osmanlı kadırgalarında kürekleri her zaman, yakalanıp esir alınan Hıristiyanlar çekerdi. Tabii aynı şey düşman gemileri için de geçerliydi. Bu kadırgalar o zaman, boyutlarına göre çok fazla insan taşırdı. Bu tanıma giren bir gemide ortalama dört yüz adam bulunurdu. Bunların oranı da iki yüz elli köleye yüz elli savaşçı olurdu. Hayreddin, en güçlü gemilerdeki kürekçilerin bir kısmının Müslüman savaşçılardan oluşması konusunda ısrar etmişti. Böylece çarpışma anı geldiğinde zincirli olarak sıralarında oturmayacak, savaşa katılabileceklerdi. Korsanın, gemi

mürettebatında böyle bir değişikliği kabul ettirebilmesi için İstanbul'da önemli bir nüfuz sağlamış olması gerekir. Böyle bir değişiklik, sultanın bizzat katkıları olmadan gerçekleşemezdi. Hükümdarın kendisinden başka hiçbir otorite, özgür askerlerin bir kadırgada kürek çekmek gibi ağır bir işe verilmesini sağlayamazdı. Bu görev, katlanılmaz bir zorlukta olduğu için, her iki tarafta da talihsiz kölelere bırakılmıştı. Bir kadırganın sudaki hızı genellikle kürekçilerin çıplak vücutlarına acımasızca vurulan kırbaçla sağlanırdı.

Bu insan kaynağı, oldukça savurgan bir biçimde kullanılıyordu. Komutanların kürekçilere iyi davranması için hiçbir sebep yoktu. Ekonomik açıdan, elindeki malı mümkün olduğu kadar iyi değerlendirmek istiyordu. Kadırgada bir köle artık kürek çekemez duruma gelirse denize atılıyor, yerine hemen yenisi konuyordu.

Kaptanıderya, padişahın onayını almış olsa bile, bütün filosuna Müslüman kürekçi koyamadı. Hatta başlangıçta, insan gücü sıkıntısı bile çekti. Bu yüzden ilk işi köle toplamak olmalıydı. Bu amaçla Ege adalarına gitti. Bu adalarda yaşayanların hayatı gerçekten çok zordu. Müslüman kuvvetlere diğer Hıristiyanlardan çok daha yakınlardı. Bunun sonucunda da adalardan binlerce kişi alınıyordu.

Golos Körfezi'nin girişinde yedi ada bulunur. Kıyıya en yakın olan Skiathos Adası en önemlisi olduğundan, adada kaya üzerine bir kale yapılmıştır. Barbaros, bu kaleye saldırdı, altı gün boyunca topa tuttu, hücum düzenledi, garnizondakileri katletti. Ada halkının hayatını bağışladı, aralarından üç bin dört yüz kişiyi kadırgalarına

kürekçi olarak aldı. Böylece, beklediği takviye kuvvetler için motor gücü sağlamış oldu. Temmuz'da, İstanbul'dan gönderilen doksan kadırgalık takviyeyi aldı. Bu arada, Salih Reis Mısır'dan gelmiş, korkunç Doria'yla karşılaşmamıştı. Bu yirmi gemiyle beraber filoları tamamlanmıştı.

Barbaros, Skios, Andros ve diğer adalara saldırarak, buralardan vergi aldı. Bu dönemde sekiz bin duka altın topladı. Bu açgözlü korsanın gözünden hiçbir şey kaçmıyordu. Kandiye ve diğer bazı adalardan ganimet topladı. Yakında gerçekleşecek olan olayların büyüklüğü karşısında, bu harap olmuş adalarda yaşayan önemsiz insanların acıları, Hıristiyan dünyanın gözünden kaçacaktı.

Korsan, kaptan paşa, kral ve Akdeniz'in baş belası Barbaros Hayreddin; Oneglia Prensi, modern Sezar, İmparator V. Carlos'un amirali Andrea Doria nihayet yüz yüze karşılaşacaktı.

XII. BÖLÜM

PREVEZE SAVAŞI; FİLOLARIN BULUŞMASI

ESKİ adı Ambarikan Körfezi olan Arta Körfezi'nin girişinde, Korfu Adası'nın güney ucu Bianco Burnu'nun 55 kilometre güney doğusunda Preveze yer alır. İ.Ö. 31 yılında, bu bölgede antik çağların en unutulmaz savaşlarından biri gerçekleşmişti. Sonradan Augustus Caesar (Sezar) adını alan Octavius, burada Antonius ve Cleopatra'nın kuvvetlerini yenmişti. Deniz savaşlarında hattı yarmanın ilk kimin fikri olduğu sonradan tartışma konusu olmuştur; ama Actium Savaşı'nda Octavius tarafından uygulandığı için kendisine atfedilebilir. Octavius, başarılı bir manevrayla, Antonius'un savunma hattını uzattıktan sonra, içinden geçerek destek sağlayan Cleopatra'nın gemilerine saldırdı. Bu, kraliçe için fazla olduğundan, altmış gemisiyle

kaçınca, Antonius da yüz karası içinde onu takip etmek zorunda kaldı. Filosunun kalanı bir süre cesurca savaştıysa da sonra yenildi. Bu arada kara ordusu da Octavius'a teslim olmuştu. Actium Savaşı'nın tarihi İ.Ö. 2 Eylül 31 yılıydı. Andrea Doria ve Barbaros Hayreddin Paşa arasında geçen Preveze Savaşı da Eylül 1538'de meydana geldi. Savaşın koşulları da hemen hemen aynıydı.

1569 yıl sonra, Hıristiyanlar ve Müslümanlar, birbirlerinden ölesiye nefret eden en ünlü komutanlarının komutasında aynı yerde buluşmuştu. Bu savaşın en ilginç yanlarından biri, içine çok fazla şahsi nefretin karışmış olmasaydı. Her iki taraf da, kendi tanrıları aşkına, diğerinden en zehirli biçimde nefret ediyordu. 1571 yılında meydana gelen İnebahtı Savaşı dışında (Kılıç Ali Paşa'yı anlatırken bu konuyu inceleyeceğiz), Preveze Savaşı o dönemde kadırga olarak bilinen kürekli tuhaf gemiler arasında geçen en önemli savaştı. Pek çok açıdan unutulmaz bir olaydı, ama en önemli özelliği komutanların yaşıydı. Andrea Doria o sırada yetmiş yaşındaydı. Hatta Guglielmotti, doğum tarihi olarak 1466 yılını veriyor; bu durumda iki yaş daha yaşlı olmalı. 4 Temmuz 1546'da doksan yaşında İstanbul'da yatağında ölen Barbaros Hayreddin, o sırada seksen iki yaşında olmalıydı. Vicenzo Capello'nun Venedik'teki Santa Maria Formosa kilisesinde bulunan mezarının başında 1542'de yetmiş iki yaşında öldüğü yazdığına göre, o sırada altmış sekiz yaşında olmalıydı.

Hıristiyanlar bir kez daha, korsanlara karşı birleşmek için birbirlerini cesaretlendiriyordu. Barbaros, Ege Adaları'na saldırıp buraları yağmalarken, Hıristiyan fi-

losu da yavaş yavaş toplanıyordu. İlk başta 81 Venedik, 36 Papalık, 30 da İspanyol gemisinden oluşan yaklaşık 150 gemilik bir filoydu. V. Carlos son anda, 10.000 askerle birlikte 50 gemi daha gönderdi. Toplam askeri güç 59.000-60.000 arası asker, 195 gemi ve 2.594 topa çıktı. Bu kesinlikle çok güçlü bir armadaydı, ama meydana getiren devletlerin siyasetleri aynı yönde değildi. Bu yüzden de, komutanlar arasında, başarı için şart olan uyum mevcut değildi.

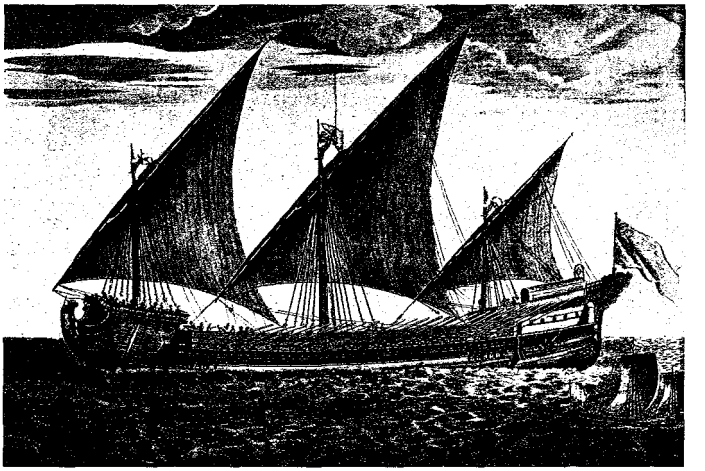
Hıristiyan filosu, Korfu Adası'nda toplanmaya başladı. Önce Vincenzo Capello'nun komutasında Venedikliler geldi. Ardından Marco Grimani, Papalık donanmasını getirdi. Demir atıp beklediler, ama Andrea Doria gelmedi. Günler haftaları kovalarken Grimani ve Capelli öfkeden köpürüyordu. Erzaklarının tükenmesi bir yana, Venedik ve Papalık kaptanlarının saygınlığı, imparatorun amiralinin bu tuhaf ihmali yüzünden küçük düşüyordu. Sonunda, beklemekten dolayı iyice öfkelenen Grimani, girişinde Preveze Kalesi'yle korunan Arta Körfezi'ne saldırdı. Bu zamansız saldırı yüzünden iki kaptanını ve bir miktar da askerini kaybetti. Sonra Korfu'ya, Doria hâlâ gözükmediği için sinirlenen Capello'nun yanına gitti.

Nihayet 5 Eylül'de imparatorun filosu gözüktü. Sadece kırk dokuz kadırga vardı, ama çok sayıda yelkenli gemiyle destekleniyordu. Ancak yelkenliler 22 Eylül'den önce gözükmedi. Bu gemiler, Yeni Dünya'nın keşfinden sonra, yavaş yavaş ön plana çıkmaya başlıyordu.

O sırada Venediklilerde on dört nef denen gemi vardı. Doria buna kendi yirmi iki nefini ekledi. Toplam

otuz altı gemi, ünlü amiralin yeğeni Franco Doria tarafından yönetiliyordu. Venedik gemilerinin komutanı, Venedik Kalyonu'nun kaptanı Alessandro Condalmiero'ydu. Bu, bütün Akdeniz'deki en güçlü gemiydi. Mükemmel bir yelkenli ve o dönemde yüzen en ağır silahlara sahip gemiydi. O dönemin denizcileri "yüzen kale" diyordu.

Doria, Grimani ve Capello'nun toplamda, 60.000 kadar asker taşıyan yaklaşık 200 gemisi vardı. Böyle bir kuvvet her çağda devasa olarak adlandırılır. Fatih William, bundan çok daha az bir kuvvetle İngiltere'yi fethetmişti. Günümüzde 40 milyonluk İngiltere'yi savunmak için, İngiliz filosunda, bunun yarısı kadar asker istihdam ediliyor. Bu devasa kuvvetin tamamı sadece bir Müslüman korsanla savaşmak için toplanmış ve silahlanmıştı.

Seyir halinde bir kadırga.

Barbaros, 122 gemi toplamayı başarmıştı. Yanında dönemin en ünlü korsanları vardı. Bunlardan biri de Malta'da ölen Turgut Reis'ti. Zamanı gelince ondan da bahsedeceğiz. Hızlı Osmanlı gemileri birbirlerinden uzak mesafeli sıralanmıştı. Müslüman komutanın planı, düşman gemilerini görmek ve mümkün olursa yok etmekti. Sonunda, Grimani'nin gemilerinin Arta Körfezi'nde görüldüğü haberi geldi. Hiç zaman kaybetmedi. Papanın gemilerine saldırıp yok etmek için hemen harekete geçti. En azından, Preveze'ye giderken planı buydu. Ama elini ne kadar çabuk tutarsa tutsun, geç kalmıştı. Grimani'nin düşman gelmeden önce Korfu'ya dönmüş olması onun için iyi olmuştu.

Barbaros bu kritik anda tereddüt etti. Böyle bir şey yapmayıp Grimani'nin peşinden Korfu'ya gitse, hem onu hem de Vincenzo Capello'yu, Doria gelmeden önce tamamen ortadan kaldırmış olacaktı. Zaten Preveze Savaşı her iki tarafın da tereddüt etmesi açsından ilginç bir inceleme konusudur. Hem korsanın, hem de Hıristiyan komutanın böyle bir görev için fazla yaşlı olup olmadığı sorusu sorulabilir. Yetmişini aşkın erkeklerin hızlı değil, yavaş ve temkinli olması doğanın kuralıdır, ama her kuralın istisnası vardır. Doria da, Barbaros da diğer liderler gibi değildi. Bugüne kadar onlara denk biri, henüz gelmedi. Barbaros'un tereddüt etmekle hata yaptığına hiç şüphe yok. Bu aynı zamanda müsabakayı kaybetmesine sebep oldu. Derhal saldırmak yerine, bütün hayatı boyunca hiç yapmadığı bir şey yaparak, İstanbul'dan talimat bekledi. Kadırgaları Korfu açıklarında, Doria'nın filosunu gören bir balıkçı teknesi yakala-

mıştı. Müslüman lider, balıkçıları, gördüklerini anlatmaları için Süleyman'ın huzuruna göndererek, hükümdardan ne yapılacağına dair emir vermesini istedi. Barbaros, şartların fevkalade aleyhinde olduğunu görmüştü. Bu yüzden de savunmada kalacaktı. Böylece Preveze'ye yönelerek Arta Körfezi'ne girdi. Buraya, Preveze Kalesi'nin hakim olduğu dar bir boğazdan geçilerek giriliyordu. İçeri girdikten sonra gemilerini, doğruca denize ateş edebilecek, böylece içeri girmeye kalkan her gemiyi yıldıracak şekilde dizdi.

Barbaros, Octavius'un Antonius'la savaşırken aldığı pozisyonu almıştı. Diğer generalin rolünü de Doria oynuyordu. Antonius'un da Doria'nınki gibi ağır gemileri ağırlıkları yüzünden saldırıda başarılı olamıyordu.

22 Eylül'de bütün gemilerini toplayan Doria, ikmallerini tazelemelerini emretti. 25 Eylül'de başkomutanın iki yüz yelkenlisi borazan eşliğinde demir alarak, güneye doğru hızla ilerlemeye başladı. Grimani öndeki gruba komuta ediyordu. Doria ortadaydı. Vincenzo Capello, Venedik gemileriyle arkadan geliyordu. Hepsinin önünde de, Condalmiero'nun komutasındaki, kendi başına bir birlik olan Venedik kalyonu ilerliyordu.

Korfu'da demir attıkları yerden Arta Körfezi arası 95 kilometreydi. Filo gündüz yol almış, gece çökerken de Preveze Burnu önünde demir atmıştı. Kalyon, filonun rehberliğini üstlenmişti. Yüzebilmesi için ancak yeterli olan 5 metre suda demir atmıştı.

Daha önce de söylediğimiz gibi, Müslüman filosu Arta Körfezi'ne demirlemişti. Batıdan doğuya otuz beş kilometre uzunluğunda, kuzeyden güneye yirmi dört

kilometre genişliğindeki bu körfezin ilginç özellikleri vardı. Buradaki düzgün sular, karanın şekli sayesinde devasa bir körfez oluşturuyordu. Derinliği yer yer kırk metreden altmış metreye kadar değişiyordu. Girişinin derinliği iki-dört metre arasında değişen yükseltiyle kapanmamış olsa, içine dünyanın bütün filoları sığabilirdi. Böylece Barbaros, hafif gemileriyle içeriye geçerken, Doria'nın ağır gemileri dışarıda kalmak zorunda kalmıştı. Kıyıda sert bir rüzgâr esiyordu. Bütün gece boyunca bütün nef ve kadırgalar sallanıp durdu. Bu kalabalık ve sıkışık gemilerdeki mürettebatın ne kadar sıkıntı çektiği tahmin edilebilir. Ancak 26 Eylül sabahında sert rüzgâr kesilerek kuzeyden hafif bir rüzgâr esmeye başladı.

Durum son derece ilginçti. Dönemin en ünlü iki deniz kaptanı karşı karşıya gelmişti. Her iki taraf da, rakibinin sahip olduğu ünü hak ettiğinin farkındaydı. Ayrıca siyasi ve ulusal başka büyük meseleler de vardı. Bu basit bir karakol görevi değildi. Denizlerde hilal ya da haçtan sadece birinin galip çıkacağı bir ölüm kalım meselesiydi. Ancak kaderin bir cilvesi olarak savaş sonuçsuz kalacak, bu önemli sorunun cevabı otuz yıl sonra İnebahtı Savaşı'nda verilecekti.

Doria, büyük bir cesaret gösterip, her şeyi riske atarak savunma hattına saldıracak mıydı; ya da Barbaros, dışarıda hücuma geçip, kendini evinde gibi hissettiği bu alanda ölümüne saldıracak mıydı?

Doria'nın, silahlı bir kalenin savunmasına girmiş bir filoya saldırmak gibi bir niyeti yoktu. Barbaros da, İstanbul'dan emir almadıkça, sayıca kendisinden çok daha

üstün bir orduya saldırmayacaktı. Doria'nın karaya asker çıkarması başarıya ulaşması için iyi bir fırsat verecekti; İç tarafı tutuğunu söylediğimiz Barbaros bu durumun farkındaydı. Kariyerinin zirveye çıktığı bu dönemde hiç kimseye avantaj sağlamaya niyeti yoktu. Barbaros Hayreddin Paşa'nın Preveze Savaşı sırasındaki durumu bir açıdan daha önceki durumlardan farklıydı. Türk Sultanı'nın kaptan paşası olarak, duyduğu sorumluluk hareketlerini sınırlıyordu. Uzaktaki Afrika kıyılarında olanlar, hükümdarı için fazla önemli değildi, bu yüzden de onu tamamen serbest bırakmıştı. Ama Avrupa'da, Yunanistan'da, kendi başkentinin bu kadar yakınında durum farklıydı. Süleyman o günlerde, filosuyla ilgili olup bitenleri yakından takip ediyordu. Ancak, büyük korsan, bu savaşta şanını artıramadıysa bile, emrindeki diğer subaylarda olmayan, durumu olduğu gibi anlayabilme yeteneğini yine göstermişti.

Preveze bize, o dönemde yaşayan gayretkeş bir liderin karşısına çıkan zorlukları ve böyle bir liderin insanların zihinlerinde, niyetlerinde ve bedenlerinde Barbaros Hayreddin gibi tam hakimiyet kurabilmesi için sadece kendi itibarına güvenebileceğini, diğer herhangi bir olaydan çok daha iyi gösteriyor. Hayatı boyunca disiplinsiz korsanlara hükmetmişti. Şimdi, güçlü bir hükümdarın yetkili bir subayı olmuşken, geçmişte hiç olmadığı kadar disiplin ve itaat beklemesi gerekirdi. Oysa, önünü alamadığı bir itaatsizlikle karşı karşıyaydı. Denginin bulunmadığı savaş bilgisiyle, felaket olacağından emin olduğu adımları atmaya zorlanıyordu.

Etrafındaki reisler, yani Müslüman gemilerin kap-

tanları, kara saldırısına karşı önlem alması gerektiğini söyleyip duruyordu. Grimani'nin hücumu, hiç şüphesiz ki kolayca püskürtülmüştü; ama mevcut koşullar altında, Hıristiyan amiral, karar verecek olsa karaya yirmi bin asker çıkartması işten bile değildi. Kaptan paşalığın kendisine değil de bir korsana verilmesini kıskanan eski bir Osmanlı askeri olan Sinan Reis, kendi görüşünü savunurken, Türk kuvvetlerinin ortak hareket etmesi konusunda sorun çıkacağının sinyallerini veriyordu. Sinan Reis, Makbul İbrahim Paşa'nın, görevi Barbaros Hayreddin'e vererek kurtulmak istediği, körü körüne cesur savaşçılardan biriydi: aslan kadar cesur, kılıcının ucu kadar keskin, hacca gidip hacı olduktan sonra iyice sofulaşan Sinan Paşa, stratejik içgüdü ve taktiksel eğitimden yoksun, tek bildiği direkt saldırıp zafer kazanmak olan biriydi. Barbaros Hayreddin'in bu meselede sadece Doria ve Hıristiyan kuvvetleriyle mücadele etmek zorunda kalmayacağını ileride göreceğiz.

Sinan Reis'in aklına gelen tehlike aslında hayali değildi. Doria ve savaş konseyi, aynı günün sabahında, karaya asker çıkarma konusunu görüşmüştü. Kara askerlerinin başkomutanı Hernando de Gonzaga, karaya çıkmayı tavsiye etmişti. Sıkıcı ve teknik meselelerle dolu görüşleri şu şekilde özetlenebilir:

"Kuvvetlerimizi, toplarla korunan girişten geçirip doğrudan düşmanın üzerine saldıramıyorsak, neden Preveze'yi kuşatarak etkisini kısıtlamayalım? Burayı ele geçirdikten sonra boğazın girişini, gemi batırmak suretiyle kapatırız. Ondan sonra Osmanlı donanması merhametimize kalır."

Ama denizci Doria, asker Gonzaga'dan talimat alacak değildi. Şu cevabı verdi:

"Tavsiye mantıklı görünüyor, ama uygulanmaya kalktığında çok tehlikeli olduğu görülecektir. Barbaros karaya adam çıkartmıştır. Gerektiğinde Grimani'yi yenen kuvvetlerin yeniden geleceğinden emin olabilirsiniz. Gemilerimizde asker olmazsa, deniz savaşında dezavantajlı duruma düşeriz. Ama daha da önemlisi, zaman bastırıyor. Mevsim fazlasıyla geçti. Her an fırtına patlak verebilir, biz de kıyıdan çekilmek zorunda kalabiliriz. O zaman kıyıda kalan askerlere ne olacak? Batıdan bir fırtına kopacak olursa, sadece askerlerimizi değil ayrıca gemilerimizi de, hatta bütün bir savaşı kaybedebiliriz."

Actium Savaşı'nda, Hernando Gonzaga'nın, asker çıkartıp saldırmak istediği kıyıları, Octavius tutuyordu. Ama Octavius, körfezin girişine saldırmamış, düşmanın gelmesini beklemişti. O yüzden Doria, şimdi düşmanın elinde olan bir kıyıya saldırmak için asker ve gemi feda etmemekte daha haklıydı. Ona kurdun ağzına yaklaşmasını söylemişlerdi, o da kabul etmemişti.

Bu sırada Barbaros da kendi kaptanlarına karşı Doria'nınkine benzer bir dil kullanıyordu.

"Kardeşlerim," dedi. "Hıristiyanların karaya çıkıp ele geçirmek istediğini düşündüğünüz için kıyıdaki birlikleri güçlendirmek istediğinizi biliyorum. Buna kalkışırsanız, düşman silahlarının sizi fena halde rahatsız edeceğini söylüyorum. Sadece bu da değil. Doria, gemilerimizin askersiz kaldığını anlar anlamaz var gücüyle saldıracaktır. Beş bin askerle yirmi bin askeri püskürtemeyiz. Preveze Kalesi kendi imkânlarıyla kendisini

yeterince koruyacaktır. Kâfirler içeriye girmeye kalkarsa boşu boşuna zaman ve cephane kaybederler. Bu kâfirler silahlarının gücüne güvenirken, biz Allah'a, onun peygamberi Muhammed'e, sağ kolumuzun gücüne ve kılıçlarımızın keskinliğine güveniriz. Saldırı sırasında bunlar yanımızda olacak. Dolayısıyla askerlerimizi gemilerde tutmalıyız."

Ama Barbaros, emrinin altındaki kuvvetlere olması gerektiği gibi tamamen hakim değildi. Bağnazlık derecesinde eski kafalı olan Sinan Reis, hor görerek cevap verdi. "Tavsiyelerin iyi olabilir," dedi sertçe. "Ama bizim planımız daha iyi."

Kaptan Paşa, savaş alanını keşfe çıkmayı önerdi. Bu aslında, zaman kazanmak için bir numaraydı. Keşif, kendi gözetiminde yapıldı. Bu sırada karaya asker çıkarmanın budalalık olacağından iyice emin oldu. Ama Sinan Paşa ve yeniçeriler inatla kendi fikirlerini savunuyordu. Bu arada "çıplaklar", yani kadırgalardaki Türk askerleri, Barbaros Hayreddin Paşa'nın, Sinan Reis gibi birinin fikirlerini beğenmediğine göre kendini beğenmişin teki olduğunu mırıldanıyordu.

Bu olaydaki hem Müslüman hem de Hıristiyan başkumandanlar, mevcut durumu tamamıyla doğru şekilde değerlendirmişti. Ama Andrea Doria, gerçek anlamda başkumandanken, Barbaros'un, yanlış düşündüğünü bildiği paşalara danışması gerekiyordu.

Hayreddin'in sonunda durumu kabullenmesi kendi yararına oldu. Askerler kendi paşalarını destekliyordu. Donanmada hafif bir hoşnutsuzluk duygusu çık-

mıştı. Akıllı bir lider, bu durumun gerçek seviyesini değerlendirebilmeli ve fazla ileri gitmeden durdurabilmelidir. Osmanlı askerleri, "korsan" aleyhine homurdanıyordu. Onların mı, yoksa savaş görmüş liderlerinin mi daha bilge olduğunu göstermenin zamanı gelmişti.

Müslüman tarihçilere göre, Barbaros Hayreddin'in dindarlığı da kahramanlığına denkti. Artık kızıldan çok beyaz sakallarının arasından bir dua okuduktan sonra topun derhal karaya çıkarılması için emir verdi. Murad Reis'in gözetiminde, süregiden hazırlıkları seyrederken, bu dindar adam "Allah'ın ve peygamberin dediği olsun. Kaderde ne yazıyorsa o olur," dedi.

"Kaderde olan" başkomutanın daha en baştan olacağını öngördüğü şeydi. Daha Murad Reis karaya ayak basıp cephe açmaya kalkışır kalkışmaz, Hıristiyan filosunun yoğun ve ağır bombardımanına maruz kaldı. Kaptan paşalarının, daha bu akılsızca maceraya kalkışmadan önce onlara söylediği üzere, o şartlar altında kendilerine bir sığınak bulmaları mümkün değildi. Sadece bir tek sonuç olabilirdi. Acımasız ve son derece gereksiz bir kıyımın ardından, Murad Reis'in askerleri üzerlerine bir bomba düşmeden, rezil olmuş bir şekilde gemilerine dönecekti.

Hayreddin'in Sinan, Murad ve karaya çıkmayı salık veren diğer taktikçilere ne dediği kaydedilmemiş, ki yazık olmuş.

Ardından Doria, kadırgalarıyla boğaza doğru bir deneme yaptı. Barbaros karşı koymak için eşit sayıda kadırga gönderdi. Gün boyunca, karşılıklı top atıp sa-

vaştılar. Gürültü ve heyecan doruktaydı, ama her iki taraf da hiçbir şey elde edememişti. Doria'nın askerleri, kale toplarının önünden geçmeye cesaret edemezken, Barbaros'un askerleri de dışarıda bekleyen ağır gemilerin toplarına maruz kalmayı göze alamadı. Böylece iki taraf da herhangi bir başarı elde etmeden gün sona erdi, ama Müslümanlar, zafer elde etmek istiyorlarsa yönetim işini Kaptan Paşa'ya bırakmaları gerektiğini açıkça gördü.

Doria'nın gerçekten de bir savaş isteyip istemediği bilinemez. Kesin olan bir şey varsa, o da filoların karşı karşıya geldiği anlardaki tavırlarından, hiçbir şeyden korkmadığının belli olduğudur. Ve işte şimdi, hayatının fırsatını yakalamıştı. Sayı üstünlüğü ondaydı. Cesur ve deneyimli komutanları vardı. Dahası, altmış bin savaşa susamış asker emrindeydi. Uzanıp alacak olsa, kendisine zaferi sunacak olan fırsat karşısındaydı. Emrindekilerin, onun söylediği şekilde savaşacaklarından hiç kuşkusu yoktu. Ama bu fırsatı geri teperek, V. Carlos'un öz oğlu Avusturyalı Don Juan, 1571'de İnebahtı'da Türklerin denizlerde yenilmez olmadığını ispatlayana kadar Akdeniz'in hakimiyetini Osmanlılara bırakmış oldu.

Doria'nın elverişli bir pozisyonda olmadığı doğruydu. Barbaros Hayreddin, iç tarafı tutmuştu. Ama bu büyük lider aynı zamanda "El elden üstündür," atasözüne inanırdı. Sayıca az olduğunun farkındaydı. Bu sebepten de, Hıristiyanlara saldırmak isteyen heyecanlı Müslümanların taleplerini reddediyordu. Bir korsanın manevi cesaretinden bahsetmek çelişkiymiş gibi gelebilir,

ama bu özelliğin kendini sonuna kadar gösterdiği bir yer varsa o da Preveze'de Barbaros Hayreddin'in gösterdiğidir. 1538 Eylül'ünde Arta Körfezi'nin hem içinde hem de dışında olanları görme yeteneği doruktaydı. Gerçek bir savaşçı olduğundan ne zaman savaşılacağını, ne zaman sakınılacağını, düşmana ne zaman hücum edileceğini, ne zaman geri durup en uygun psikolojik an gelene kadar bekleneceğini iyi biliyordu. Etrafındaki Sinan Reis, Murad Reis ve onlar gibi en az elli diğer komutan yaygara çıkarıyor, hakaret ediyor, "korsan"ı küçük düşürmeye çalışıyordu. Asıl yaptıkları, askerleri düşmana çılgınca saldırmaları için isyana kışkırtmaktı.

Ama "korsan," kendisine ve öfkesine hakim olarak Osmanlı filosunu, en büyük düşmanı Doria'nın elinden kurtardı. Cenevizli denizci ise, bir kez daha "Yapamayacağım işe kalkışmam," diyordu. Adamlarının beklediği saldırı emrini vermedi ve hiçbir kışkırtma Barbaros'a, Octavius rolündeki Doria'ya karşı Antonius rolünü oynamaya itmedi. Hıristiyan amiral Tanrıya, her an çıkabilecek bir fırtına yüzünden düşman sularında sürüklenmemek için, denizi sakin tutması için yalvarıyordu. Yaşlı ve tecrübeli rakibi, rüzgâr ve dalgaların onu düşmanın filosunu yok etme sıkıntısından kurtarabileceğini, sert güz rüzgârlarının, onun yapabileceğinden daha tahripkâr olabileceğini biliyordu. Doria mantıklı düşünen biri olmasaydı, kıyıda her an küreksiz kadırgalar, direksiz yelkenliler ve suda boğulan adamlar görebilirdi. Aynı şey, soğukkanlı hasmı için de geçerliydi. İnisiyatif Barbaros Hayreddin'e kalmış olsaydı, oyalama taktikleri eninde sonunda işe

yarayacaktı. Ancak çevresi sürekli yaygara çıkartan, denizden anlamayan, kaçınılmaz olarak gördükleri bir savaşı ertelemenin korkaklık olduğunu düşünen profesyonel savaşçılarla doluydu. Sultanın kaptan paşası saldırıyı mümkün olduğunca geciktirmişti. Ama en sonunda, ortaya çıkan yeni etmenler sonucunda, kendisi karşı olsa bile savaş teklif etmek zorunda kalmıştı.

XIII. BÖLÜM

PREVEZE SAVAŞI

GERÇEKTEN, büyük bir liderin etrafının diğerlerinden üstün görüş yeteneği sayesinde sağlıksız olduğunu bildiği bir yöntemi kullanması için, başının etini yiyen insanlarla dolu olmasının neredeyse acınacak bir yanı var. Karaya asker çıkarma konusunda, Barbaros her seferinde kendi fikirlerini zorla kabul ettirmeye çalışanlara kimin savaş bilgisinin daha üstün olduğunu göstermişti. Ama bu onları memnun etmemişti. Şimdi de dışarı çıkıp düşmana mümkün olduğu kadar yakın olmak istiyorlardı. Bekleme kararı almakta haklı olan bir tek komutan varsa, o da bu kritik andaki Barbaros'tu. Başkomutanın görevi zaferi garantilemektir. Savaşmak yerine bekleyerek daha çok şey kazanılacağını görmüşse,

Müslüman amiralin yaptığı üzere savaştan kaçınmakta son derece haklı olur: özellikle, bu fırtınalı mevsimde, bariz biçimde daha güçlü olan düşman kuvvetlerinin tehlikeli açık sularda kuşatma yaptığı bu durumda. Her geçen gün, Doria için daha zor oluyordu. İçme suları ve erzakları tükeniyor, kadırgalarını hareket ettiren insan gücü zayıflıyordu. Sıralara zincirlenmiş çıplak köleler, gündüzün kavurucu sıcağından ve gecenin dondurucu ayazından dolayı iyice harap olmuştu. Tecrübeli denizci, bütün bunları kafasında tartmıştı. Her şey, düşmanın dokunamadığı bu güvenli yerde, mümkün olduğunca uzun kalması gerektiğini söylüyordu.

Ancak, Barbaros Hayreddin'in bile direnemeyeceği, o zamana kadar sessiz kalmayı tercih etmiş bir danışman vardı. Bu, Kanuni Sultan Süleyman'ın donanmaya eşlik etmesi için gönderdiği adam, Hadım Monuc'tu. O da ağırlığını Sinan Reis ve yandaşları tarafından koymuştu.

Kaptan Paşa'ya "Kâfirlerin savaşmadan kaçmasına izin mi vereceksin," diye sormuştu. "Padişahımız yeni donanmalar inşa etmek için bol bol kereste bulur. Onları idare etmek için bol bol reis de bulur. Donanması yok olursa seni affedecektir. Ama Doria'nın savaşmadan kaçmasına izin vermeni affetmeyecektir. Yeterince cesur askerin var. Neden onlarla saldırmıyorsun?"

Tecrübeli savaşçının sabrı sonunda taştı. Onu tanıyan hiç kimse savaştan kaçtığını görmemişti. Bütün hayatı bu gerçeğin tanığıydı. Savaşı sadece stratejik sebeplerden geciktirmişti. Emrindekiler bunu anlayamayacak kadar sersem ve önyargılıydı. Sadece kör bir cesarete değer veriyorlardı. Sadece pervasızca saldırmak

ve hayatları beyhude yere harcanmış olsun diye ölmek istiyorlardı. İşin aslı, bu savaşın Osmanlı ordusunun felaketiyle bitmemesi Hayreddin'in kendi adamları sayesinde olmamıştı. Kaptan Paşa'ya kendi adamlarından destek gelmişti, ama Monuc'un taraf bildirmesinden sonra onların fikirlerinin zerre kadar değeri yoktu.

Kaptan Paşa, Salih Reis'e "O zaman savaşalım," dedi. "Yoksa ne erkek ne de kadın olmayan bu gammaz, sultanın önünde bizi suçlayacak, biz de bu yüzden asılacağız."

Hıristiyan filosu 26 - 27 Eylül gecesinde elli kilometre kadar güneye doğru gitmişti. Gün doğmadan hemen önce rüzgâr çıkmış, onlar da geri dönmüştü. Doria, Santa Maura Adası'na doğru gitmiş, Sesola adlı ufak bir adacıkta demirlemişti.

Barbaros artık demir almaya karar vermişti, ama karşı karşıya olduğu tehlike konusunda kendisini kandırmıyordu. Büyük bir kaptan bir keresinde, "Sadece sayılar imha edebilir," demişti. Şimdi hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar yok etmeyi amaçlıyordu. Hayreddin bu sefer, Allah yardımcıları olmazsa zafer ümit edemeyeceğini biliyordu. Çoğu uzun yıllar yanında yer almış reislerini bir araya toplayarak, bir har oluşturmalarını istedi. "Sadece bir tek emir vereceğim. Hareketlerimi dikkatle takip edin ve kendinizi ona göre ayarlayın," dedi.

Futsalar, guletler ve çektirmelerle, Osmanlı donanması yüz kırk gemiden oluşuyordu. Askerler neşe içinde demir alma emrini yerine getirdi. Kısa bir süre sonra denize doğru ilerlediler.

Zarlar atılmıştı. Doria, Sesola'da bulunduğu yerden denizin düşman yelkenleriyle beyaza boyandığını

gördü. Mavi sular, küreklerinin çıkardığı köpüklerle çalkalanıyordu. Osmanlı filosu, Arta Körfezi'nden çıkıyor, keskin bir manevra yaparak tek sıra halinde diziliyordu. Hafifçe içbükey bir hat oluşturmuşlardı. Belki kazara, belki bilerek hilal şeklini almışlardı. Önde Turgut Reis'in komuta ettiği altı futsa vardı. Sol kanat karaya mümkün olduğunca yakın duruyordu. Osmanlı kaptan paşası, muharebeyi temel strateji prensiplerine göre başlatarak, bütün gücünü düşman kuvvetlerinin bir bölümü üzerinde yoğunlaştırmak istiyordu.

Andrea Doria, karar veremiyordu. Rüzgâraltı sahilde kalmıştı. Burası ayrıca düşman sahiliydi. Düşman saldırmak üzere geliyor olsa bile, sanki savaşmaya niyeti yokmuş gibi davranıyordu. Öyle ya da değil, inanılmaz bir uyuşukluk göstermişti. Demir almadan önce üç saat tereddüt etmişti. En sonunda Aquile Patriği Vincenzo Capello ve Papalık Kaptanı Antonio Grimani'nin baskılarıyla demir aldı. Doria, Venedik Kalyonu ve neflerin desteğine güvenmişti, ama kalyon karadan altı buçuk kilometre, Doria'nın harekete geçtiği Sessola'dan on altı kilometre açıkta, rüzgârsızlıktan kıpırtısız duruyordu.

Condalmiero, Venedik Kalyonu'ndan başkumandana hafif bir sandal göndererek, emir ve kadırgaların yardımını istedi.

"Savaşmaya başlayın," diye cevapladı amiral. "Yardım gelecek."

Condalmiero'nun durumu, hareketsiz kalan ve düşman tarafından çevrilen modern bir savaş gemisiydi. Kadırgalar serbestçe hareket edip savaşırken, o, suda atıl

halde bekliyordu. Öte yandan, kalyonun kaptanının, savaşmaktan başka seçeneği yoktu. Bu konuda kendi hesabına herhangi bir tereddüdü yoktu. Cumhuriyet'in gururla sahip olduğu bu savaş gemisinin güvertesine, ondan daha cesur bir subay adım atmamıştı.

Müslüman kadırgaları henüz menzil dışında olsa da iyice yaklaşmıştı. Büyük deniz kuşları gibi etrafını sarmış dönüyorlardı. Merhametsiz savaşçılar savaş naraları atıyor, Allah'tan ve Peygamberi Muhammed'den kendilerine zafer ihsan etmesini diliyordu. Savaş alanında Barbaros'un adının bağırıldığını ilk kez duyan pek çok cesur Venediklinin, bu ismin savaşın kendisi demek olduğunu bildiklerinden, kendilerini az sonraki çarpışmaya hazırlamış olması gerekir. Güneş, bulutsuz gökyüzünde parladı. Kalyon, hiddetli ve acımasız düşmanın ortasında hareketsiz duruyordu. Doria'nın söz verdiği yardım, on altı kilometre uzaktaydı. Yardıma benzer hiçbir hareket görünmüyordu. Şartlar fena halde aleyhlerineydi. Ana gerginlik tek taraflı değildi. Venedik Kalyonu, deniz savaşlarında ilk defa görülüyordu. Korsanların, hiçbir şekilde dengi olmadığı yok etme makinesi, devasa silahlar taşıyordu. Bu durumun onlar da farkındaydı. Bu yüzden, saldırı bekletilirken kadırgalardaki kürekçiler de, büyük an gelmeden önce menzil dışında durarak soluklanma fırsatı bulmuştu. Ama bu an fazla uzun sürmedi. İşaret gelince buna öfke ve nefret dolu naralar atarak cevap verdiler. Ardından baş taraftan, pupa tarafından, iskele tarafından ve sancak tarafından saldırı başladı. Bu arada Venedik gemisindekiler hareketsiz bekliyordu. Azrail'in pek çok savaşçıyı beklediğini biliyorlardı.

Condalmiero, kalyondaki mürettebatı güvertede yere yatırmış, kendisi ayakta dikilmişti. Parıldayan zırhıyla, tek başına cesaret abidesiydi. Kısa bir süre sonra ateş başlayacaktı. Ve başlar başlanıaz, üzerinde St. Mark'ın aslanlı sancağı olan direk denize düştü. Müslümanlardan daha güçlü zafer naraları yükselmeye başladı; ama kalyonda hâlâ sessizlik hakimdi. Hiçbir zarar görmeyen Osmanlı gemileri, ateş ederek, arkebüzlerin menzili içine girene kadar, mümkün olduğu kadar hızla yaklaşmaya devam etti. İyice yaklaştılar. Sonunda kalyonun yan tarafları açıldı. Ortaya çıkan silahlar, ateş ederek yaklaşan düşmana nişan aldı. Condalmiero hiçbir şeyi şansa bırakmıyordu. Topçularına, gülleler düşmanın tepesinden aşıp giderek ziyan olacağına, denizden sektirerek ateş etmeleri için emir vermişti.

İlk borda, korkunç bir tahribata yol açtı. Topçubaşı Françoisco d'Arba'nın bizzat kendisinin ateşlediği, elli dört kilo ağırlığındaki bir gülle, düşman kadırgasının güvertesinde o kadar etkili bir tahribat yarattı ki, bütün mürettebat içeriye su dolmaması için seferber olmak zorunda kaldı. Ama gemi resmen ikiye ayrılmıştı. Kısa sürede battı. Etrafı ölen ya da ölmek üzere olan askerler ve yüzen enkaza dönmüş kadırgalarla dolu olan Venedik Kalyonu, Osmanlı Donanması üzerinde ağır bir tahribata yol açtı. Menzil dışına çıkma emri verildiğinde, hiçbir emir bu kadar büyük bir hızla yerine getirilmemiştir.

Kalyon, menzili içinde kalan gemileri isabetli atışlarla tahrip etmeye devam etti. Ama şimdi, ilkinden de ağır bir saldırıyla karşı karşıyaydı. Müslüman liderlere, cesa-

retle saldırmak için en iyi hedef olduğunu göstermişti. Başarının tek yolu disiplinli ve emirle komuta edilen bir saldırıydı. Osmanlılar, sudan kurtarılarak yeniden kalyonun direğine çivilenen bayrağın, sonsuza dek yırtılıp atılmasını istemiyorsa cesaretin yanı sıra zekâ da kullanmalıydı. Devasa Venedik gemisinde göz korkutan tuhaf bir şey vardı. Tahribat almış pupada, bronzdan bir heykel gibi kıpırdamadan dimdik duran kaptan dışında, mürettebattan hiç kimse görünmüyordu.

Homeros tarzı bu çarpışma, Venedikliler açısından disiplin ve topçuluk tekniğinin zaferiydi. Tetikte, isabetli ve sakin topçular, cephaneyi hiçbir şekilde israf etmiyordu. Kaptanlarının cesur ruhundan ilham alarak, bu dar savaş alanında atalarının asil geleneklerine ve ait oldukları orduya büyük bir şeref kazandırıyorlardı.

İlk saldırı başarıyla püskürtülmüştü; ama bu, bütün gün sürecek olan çarpışmanın sadece başlangıcıydı. Müslüman kadırgaları menzil dışına çekilip tekrar dizilmişti. Yirmi gemilik bir birlik ilerliyor, ateş ediyor, geri çekiliyordu. Yerini hemen ikinci bir birlik alıyor, onlar da aynı etkinliği gösteriyordu. Sonra üçüncü geliyordu. Öğleden sonra saat birde başlayan ve güneş batana kadar, saldırılar bu şekilde devam etti. Kalyonda on üç asker ölmüş, kırk asker de yaralanmıştı. Kalyonun çeperi fazlasıyla kalın, kadırgalardaki silahlar da mecburen hafif olmasaydı, ölümler çok daha fazla olurdu. Ama kalyon fena halde zedelenmişti. Artık enkaz halindeydi. Güvertede iki kere yangın çıkmıştı. Devrilen direkler yolu tıkıyordu. Tahrip olmadık yeri kalmamıştı; ama yine de Condalmiero ve cesur savaş-

çıları büyük bir soğukkanlılıkla, teslim olmayı düşünmeden savaşmaya devam etti. Uçuşan kıymıklar yüzünden bacağından ve yüzünden yaralanan kanla kaplı kaptan, sükûnetini korumaya devam ediyordu. Çok azı hayatta kalmış olan mürettebatı da emirlerini asilce yerine getiriyordu. Akşam vakti, kalyondan açılan ateş hâlâ ilk seferki kadar ölümcüldü. Türk kadırgalarının çoğu batmaktan, marangozların cesareti ve mahareti sayesinde kurtulmuştu; yan taraflardan, yanlarında koca kütük yığınları ve ellerinde tokmaklarla sarkarak, Venedik silahlarının açtığı delikleri kapatıyorlardı.

Güneşin ufkun altına düştüğü saatte, bütün Türk filosu, saldırılarına bu kadar uzun zaman direnmiş bu deve saldırmak için toplanmış, duruyordu. Çarpışmada bir sessizlik oldu. Ateşler dinmişti. Condalmiero ve askerleri, kendilerini kaçınılmaz gördükleri saldırıya hazırlıyordu. Karanlık hızla çökerken, artık kime ateş edeceklerini göremiyorlardı. Ayrıca karanlıktan faydalanan düşmanları, kolayca yanlarına yaklaşıp gemilerini bordalayabilirdi. Artık bu korkunç tiyatronun son perdesine gelinmişti. O sıcak Eylül gününde şanslarını sonuna kadar kullanmışlardı. İyice alçalan son güneş ışınları delik deşik gemiyi aydınlatırken, ölmeye hazırlanıyorlardı.

İnatçı ama son raddeye kadar tükenmiş Venediklilerin hiçbiri teslim olmayı düşünmüyordu. Bütün silahlar ağızlarına kadar kurşun ve taş parçalarıyla doldurulmuştu. Mevcut topçular ateş etmek için hazır bekliyordu. Gözlerini ve kulaklarını çöken karanlığa vermişlerdi. En fazla birkaç dakika içinde Venedik Kalyonu'nun kaderinin belli olacağını biliyorlardı.

Bu olay için kırmızı sancaklarla donanmış kendi kadırgasındaki Barbaros, saldırı hattını kendisi yönetiyordu. Cesur korsanın savaşa girdikten sonra geri çekildiği daha önce hiç görülmemişti; ama bu sefer, sadece duraksamakla kalmamış, geri bile çekilmişti. Venedikliler, bekledikleri saldırının gerçekleşmediğini şaşkınlıkla gördü. Barbaros ve reisleri daha küçük gemilerin peşine düşmüştü. Venedik Kalyonu zafer kazanmıştı.

Bu arada, istenen sıcak savaşın yapılması gereken bir durumda, Doria, taktik ustalığı gösteriyordu. Osmanlı filolarını açık denize çekerek, kadırgalara nefleriyle saldırmak istiyormuş gibi yapmıştı. Bu yüzden de, bütün savaş kurallarına göre, kendisinden her açıdan güçsüz olan düşmana yaklaşması gerekirken, birtakım gereksiz manevralarla zaman kaybetmişti. Rüzgâr da elverişli olduğuna göre, çıkarılabilecek bir tek sonuç var, savaşmak istememişti.

Yaptığı manevralar, hiçbir hareketine güvenmeyen ve sinsi bir tuzağın başlangıcı olduğunu düşünen Türkleri şaşırtmıştı. Pervasızca saldırılardan defalarca kere zaferle çıkmış, Akdeniz'in belalı kaptanı Andrea Doria'nın savaştan kaçınmaya çalışacağını bir an olsun düşünmemişlerdi.

Amirallerinin emirlerine itaat eden Grimani ve Capello, söylediklerini sıkıntı ve şüpheyle yerine getirdi. İkisi de gerçek anlamda savaşçıydı. Onlar açısından durum basitti: Karşılarında kendilerinden güçsüz bir düşman vardı. Hava şartları onlardan yanaydı. Saldırıyı neden geciktiriyorlardı?

"İngilizler," diyor Amiral Jurien de la Graviere,

"1756'da bunun çok daha azı için Amiral Byng'i idam etti." Doria'nın bu savaştaki yaklaşımı hiçbir zaman açıklanamadı. Diğer iki lider güverteye çıkarak meseleyi başkomutanla görüştü. İkisi de, savaş alanında dikkate alınmayacak türden asker değildi. Kendisini hem ticarette hem de savaşta ispatlamış Venedik asaletine sahiplerdi. Marco Grimani, medeni dünyaya ondan daha fazla etkisi olmayan bir hükümdarın, papanın gemilerinin komutanıydı. İngiltere kralı VII. Henry, II. Richard'la Bosworth Meydanı'nda savaşmaya gitmek için Kanal'ı geçerken, kendi canını ve filosunu Vincenzo Capello'ya emanet etmişti. Beş kere Venedik'te ikmal subayı olmuş, iki kere donanmanın başına geçmişti. St. Mark daimi savcısıydı. Venedik, donanma disiplinini ona borçluydu. O gün, Venedik'in generallerine verdiği kırmızı ipekten üniformasını giyiyordu. Kalbinde acı vardı. Bütün sitemlere rağmen gereksiz manevralar yapan Doria ile de acı konuşmuş olmalıydı.

O gün bir zafer kazanılmıştı, ama bu ne Andrea Doria'ya ne de Barbaros Hayreddin'e aitti. Venedik Kalyonu'nun kaptanı Alessandro Condalmiero ve cesur mürettebatı, on altıncı yüzyıl tarihinde emsali olmayan disiplinli bir kahramanlık göstermişti.

Barbaros, bir Venedik kadırgası, bir Papalık kadırgası, beş İspanyol nefi ele geçirmişti; ama büyük ödül avucunun içindeyken Condalmiero'ya saldırmaktan vazgeçmişti. Günün geri kalanı manevra ve taktiklerle geçmişti. Altmış bin asker belli bir amaç için, en ünlü amirallerinin emri altında iki yüz gemiye bindirilmişken, avantaj yine daha az güçlü tarafın olmuştu. Daha sonraki hiçbir

galibiyeti Doria'nın bu lekesini silemez ve hayatının bu en önemli anında şerefi, vicdanı ve görevi gereği savaşması gerekirken, bunu yapmamış olmasını affettiremez. Ertesi gün Korfu'daki rüzgâr uygun olunca, Doria ve gemileri hiç zarar görmeden uzaklaşırken filo da onu takip etti.

Sandoval, Barbaros kahkahalar atarken Doria'nın, kaçtığını kimse görmesin diye, gaz lambalarını bile söndürttüğünü yazar. Bunu herhalde, amiral gemisi olarak pupada taşıdığı büyük feneri o gece söndürdüğünü anıştırmak için yazdı.

Kanuni Sultan Süleyman, bu savaşın sonucunu öğrenince, o sırada bulunduğu Yambolu'nun tamamen ışıklandırılmasını istedi. Ayrıca galip komutanın gelirine yüz bin akçe daha ekledi. Ulu Cami'de bir kutlama yapıldı, bütün Müslümanlar ilahiler okuyup Hıristiyan gururunun ayaklar altına alınmasına ve korkunç Doria'nın sultanın filosundan kaçmasını sağlayan yenilmez Kaptan Paşa'ya dualar edildi.

Bu, Barbaros Hayreddin'in elde ettiği en büyük olmasa bile en tarihi başarı oldu. Gerçekten de zafer elde etmişti. Çok daha küçük bir gücü olmasına rağmen hasmı Andrea Doria'yı savaş alanından kaçırmış ve küçük düşürmüştü. Üstelik bu başarıyı, kendi askerleri neredeyse isyan derecesinde ona karşı gelirken elde etmişti. Buna rağmen, o günün asıl zaferi sadece Condalmiero'ya atfedilmeliydi. Az önce gördüğümüz üzere, hiçbir yardım almadan tek başına, insanın okurken yüreğini ağzına getiren bir savaş geçirmişti. Kendisine saldıran düşman korsanları ayaktakımı olarak hor gö-

ren katı Venedik gururu, kendi dengini Topçubaşı Françoisco d'Arba ve o bölükteki diğer isimsiz kahramanlarda bulmuştu. Kendilerini hak ettikleri saygıyla anıyoruz.

Daha önce de söylediğimiz gibi, Preveze Savaşı bu sahnedeki iki baş aktörün de tereddüt etmesi, işi ağırdan alması, inisiyatif ve kuvvet kullanmaktan kaçınması açısından ilginç bir inceleme konusudur. Doria'nın, çizik bile almamış gemisiyle savaş alanından kaçması, Barbaros'un Venedik Kalyonu'na saldırmaktan vazgeçmesinden sadece bir derece daha inanılmazdı. Bu iki can düşmanı sanki birbirinin varlığından hipnotize olmuş gibiydi. Hayatları boyunca denizlerde şan ve şöhret aramışlardı. İslam ve Hıristiyan dünyalarında herkesin onlara, karşıt dinlerin iki çok özel şampiyonu gözüyle baktığını biliyorlardı. Bütün dünya gözlerini Ambrasiya Körfezi'ndeki bu savaşa dikmişti. Bunun sonucunda her ikisi de yapabileceğinin en iyisini yapamamıştı. Hatta daha da ileri gidip, ikisinin de acınacak kadar başarısız olduğunu söyleyebiliriz. Başlangıçtaki stratejilerinde herhangi bir hata bulunamaz. Her iki amiral de, kendilerini, içinde buldukları duruma uygun şekilde bilgece ve ihtiyatla hareket ediyordu. Barbaros'un, içeride çok iyi pozisyon tutmuşken, dışarıda kendisinden çok daha büyük bir kuvvetle savaşmaktan kaçınmaktan vazgeçmesi, daha önce de yazdığımız üzere onun hatası değildi. Emri altındakilerin fikirlerine daha fazla direnemeyerek demir aldığında, başlangıçta her zamanki maharetiyle hareket ediyor gibiydi. Başarısız olduğu nokta, geçmişine baktığımızda başarısız olmasını en son bekleyeceğimiz noktaydı. Ve-

nedik Kalyonu'na saldırmaktan vazgeçmişti. Böyle bir hareketin mazereti olamaz. Tek açıklaması, bu kadar baskı altında sinirlerin dayanamaması olabilir. Gemi bütün gün top ateşiyle dövülmüştü. Bölüğün büyük kısmı ya ölmüş ya da yaralanmış, geriye kalanlar da yorgunluktan mahvolmuştu.

Müslümanların, inatla gereksiz manevralar yapan Doria'nın hiçbir müdahalesi olmadan birlikler halinde arka arkaya saldırabildiğini görmüştük. Gece, gemiyi olması gerektiği gibi bordalamış olsalardı, Condalmiero ve mürettebatını hiçbir şey kurtaramazdı. Ama o kadar büyük bir direniş göstermişlerdi ki, Türk denizcinin gözü korkmuştu. Bunun sonucunda da, Venediklilerle aralarındaki savaş berabere bitmişti.

Barbaros Hayreddin, sekiz yıl daha yaşayıp Temmuz 1546'da İstanbul'da yatağında ölmüş olsa da, hikâyesini anlatmayı burada bırakıyoruz. Büyük önemi olan başka bir şey yapmadı.

"Cesur, ama ihtiyatlı, saldırırken acımasız, hazırlık yaparken ileri görüşlü, kendi zamanının kesinlikle en iyi kaptanı"nın hayat hikâyesini inceledikçe, yaşadığı yüzyılın bütün büyük adamlarından açık farkla daha üstün bir şöhret elde eden, Avrupa'yı korkudan titreten bu adamın nasıl biri olduğunu gördük. Gayretli bir macera adamının değerini anlayabilmek için başvurulacak en emin yollardan biri de, çevresinin kimlerle sarılı olduğuna, hayatı boyunca yaptığı işlerde kendisine yardımcı olmak için seçtiği kişilere bakmaktır. Dolayısıyla Napolyon Bonapart'ı incelerken mareşalleriyle ilgileniyoruz, Nelson'u incelerken ona destek veren

kaptanlara bakıyoruz. Gelmiş geçmiş en büyük eylem adamlarından biri olan Barbaros Hayreddin'e gelince, yukarıda anılan isimlerde olduğu gibi, kendisini ona adamış yandaşlarına dair bir ize rastlamıyoruz. Kendisini ona adamış adamları olduğuna şüphe yok, ama yüksek mevkilerden birilerinin izine çok nadir rastlıyoruz. Olanlara da çok kötü davranıyordu; levendin ve Venalcadi'nin başına neler geldiğini gördük. Aile hayatına dair hiçbir ize rastlamadık, yakın bir arkadaşı olduğunu bulamadık. Bütün tarih boyunca, onunla kıyaslayabileceğimiz birini bulmak çok zor. Bu kadar büyük bir güç kazanan, kendi zekâsı ve karakterinden başka hiçbir yardımcısı olmaksızın bu kadar yükseğe çıkabilen çok az kişi var.

Onunki gibi bir fiziksel güç, bir milyonda bir kişiye gelir. İradesini hiçbir şey zayıflatamaz. Dayanıklılığı kıyas kabul etmez. Soğukkanlı, berrak ve derinlere işleyen bir zekâsı vardı. Soğukkanlı mizacı, daha güçsüz birinin takatini tüketecek darbeleri, neşeli bir felsefeyle kabullenmesini sağlıyordu. Hayata karşı genel bakışı hiçbir olaydan etkilenmiyordu. Merhametse, ona tamamen yabancı bir duyguydu. Hayatını anlatırken, kurbanlarına sebepsiz yere uyguladığı zalim işkencelerden bahsetmedik. Çoğu aklın almayacağı, insanın kaldıramayacağı türden şeylerdi. Denizcilerin çok nadiren görüldüğü ileri yaşlarında, denizcilikteki maharetinin zirvesine çıkmıştı. Karada sıklıkla yeniliyordu, ama denizde yenildiğine dair hiçbir kayıt yok. Özetle, tarihin ışığında baktığımızda bize güçlü, zeki ve bilge, ama tamamen kalpsiz biri olarak göründü. Hayatta çiz-

diği, sonu gelmez kan ve şiddet izleriyle dolu yol, sayısız kurbanlarının gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Hayatını mahvettiği insanların okuduğu lanetler hiç eksik olmuyordu. Ancak yine de, sadece kendi insanüstü enerjisiyle, yoluna çıkan bütün engelleri kaldırmış, bütün medeni dünyanın "Barbaros" adını duyunca titremesini sağlamıştı.

İstanbul'da, yatağında huzur içinde öldüğünde, İslam dünyası büyük bir üzüntüye, Hıristiyan dünyası da tarif edilemez bir sevince boğuldu. "Denizlerin kralı öldü" kelimesi Arapça'da, Barbaros'un Hicri takvime göre ölüm yılı olan 953 anlamına gelen üç kelimeyle ifade edilir.[28]

Ölümünden yıllar sonra bile, hiçbir Türk gemisi, aynı anda hem amiral, hem korsan, hem de kral olan bu en büyük Türk denizcisinin mezarının bulunduğu Beşiktaş'a doğru saygı duruşunda bulunup, ruhuna dualar okumadan Haliç'ten denize açılmadı.

[28] Currey ebcet hesabıyla tarih düşürmeyi anlatmak istiyor. Barbaros'un ölümü için söylenen "Mâte reisü'l-bahr"dır (Deniz reisi öldü).

XIV. BÖLÜM

KÜREK DONANMASI, KADIRGA, KALYON VE NEF

ON altıncı yüzyılda, genel olarak kadırga diye adlandırdığımız, Akdeniz'de kullanılan savaş gemileri temelde kürek gücüne dayanıyordu. Zamanla yerini, kadırganın hafif yapısı yüzünden taşıyamadığı ağır mühimmatı taşıyabilen yelkenliler aldı. Ancak baskın ve sürpriz saldırı yaparak yaşayan korsanlar açısından, kadırgaların hızlı hareket etmesi büyük önem taşıyordu. Ayrıca, ana güç olarak sadece rüzgâra güvenemezlerdi. Kadırga, rüzgârdan büyük oranda bağımsız olması açısından buharlı gemilere benziyordu. Makinenin görevini insan kemiği ve kasları görüyordu. Suyun üzerinde savaşanlar, düşmanlarının gayretleriyle ortadan kalkıyordu.

Daha önce gördüğümüz üzere, Barbaros Hayreddin bir keresinde kürekçileri Müslümanlardan oluşan bir filoya komuta etmişti. Savaş çıktığında mürettebat kürekleri bırakıp silahlarını alarak düşmanı yenmeye yardım ediyordu. Ama bu münferit bir olaydı; çünkü hiçbir zaman ve hiçbir koşul altında, kadırgalardaki kürekçilerin yaşadığı ıstırap dolu hayata tahammül edecek özgür insanları bulmak mümkün olmuyordu. Bu yüzden de bu işi ya köleler yapıyordu ya da daha ileride olduğu üzere, yargıçlar, suç işleyenleri kürek çekmeye mahkûm ediyordu. Kadırgaların en önemli özelliği, hareketliliği ve hızıydı. Kısa bir süre için, kürekçiler henüz yorgun değilken, kadırga çok büyük bir hıza ulaşabiliyordu. Ancak zaman geçtikçe, kürekçilerin yorulmasıyla birlikte, hızın da düşeceği kesindi. Dar, uzun ve bordası oldukça alçaktı. Dikmeleri arası 40 metre olan bir kadırga, pruvadan pupaya toplamda muhtemelen 55 metre olacaktır. Direk yüksekliği 6 metre, batına derinliği de 2,5 metredir. O dönemde aynı uzunluktaki bir yelkenlinin direk uzunluğu 12 metre, bordası da bir hayli yüksek olurdu. Bu yüzden de yavaştı.

Bu dönemde yelkenli gemiyle kadırga arasında kesin bir çizgi çizilmişti. O dönemde kullanılan terminolojiler tamamen farklıydı. Direk, yelken, dümen, pupa, bodoslama, talimar gibi şeylerin isimleri farklı kelimelerdi. Yani bir yelkenlide görev alan bir tayfayla, çektirmede görev alan denizci kardeşi birbirini anlamazdı.

Kadırga için gerekli olan bolca kürek ve bunları çekecek bolca eldi. Gemi bu amaç için, insan gücünden en iyi şekilde faydalanılacak şekilde yapılırdı. Bunun

sonucunda, kadırgalar o kadar kalabalık olurdu ki, nefes alacak yer bile kalmazdı. Yukarıda bahsedilen boyutlarda bir gemide, dört yüz civarında adam olurdu.

Fransız subayı Barras de la Panne, 1713'te ilk defa bir kadırgaya bindikten sonra şöyle yazıyor:

"İlk defa kadırga gören biri, bu kadar çok insan olmasına şaşırıyor. Avrupa'da bu kadar çok insanın yaşamadığı sayısız köy var. Ama şaşkınlığın asıl sebebi, bu kadar çok adamın, bu kadar küçük bir yere sığmış olması. Çoğunun uyuyacak yeri bile yok. Yedi kişiyi üç metre uzunluğunda, bir metre genişliğinde bir sıraya oturtuyorlar. Ön tarafta, kadırganın pruvasının oluşturduğu üç metre uzunluğunda ve iki metre enindeki platformda, otuz kadar denizci yerde yatıyor. Güvertede kalan kaptan ve subaylarının durumu biraz daha iyi. İnsan, bu denizcilerin, bu küvette katlandıklarını, Diyojen'le karşılaştırmadan edemiyor.

Merhametsiz Libya Denizi bu kadırgaları gafil avladığında, sert kuzey rüzgârları Lyos Körfezi'ni köpürttüğünde, nemli Suriye rüzgârı onları kıyıdan uzaklaştırdığında, her şey günümüzdeki bir kadırgada yaşayanların hayatını cehenneme çevirmeye yetiyor. Kütüklerin ve halatların gıcırtısı, denizcilerin gür naraları, kölelerin korkunç bedduaları, kerestelerin iniltisi, zincirlerin şakırtısı ve fırtınanın kükremesine karışınca, en korkusuz göğüslerde ani bir heyecana yol açıyor. Yağmur, dolu, şimşek, geminin üzerinde patlayan dalgalar, bütün bunlar korkuyu arttırıyor. Dindarlık, kadırgalarda şart koşulan bir özellik olmasa da, denizcilerin Allah'a, diğerlerinin azizlere dua ettiğini duyarsınız.

Sükûnetin de kendi zorlukları var. Kadırgadan o kadar korkunç kokular çıkar ki, insan bütün burun deliklerini sabahtan akşama kadar mecburen tütünle doldursa bile bunlardan kurtulamaz."

Kibar subay, bundan sonra bir de gemideki haşaratın ayrıntılarını veriyor, ki biz okuru bunlarla rahatsız etmeyeceğiz.

1777'de Culenbourg'da ölen Jean Marteille de Bergeraq, 1707'de kadırgalarda kürek çekmeye mahkûm olmuştu. Doksan beş yaşına kadar yaşadığına göre, gerçekten demir vücutlu olmalıydı. Kibar subay, bu forsanın hayatını şu şekilde anlatıyor.

"Altı kişi bir sıraya zincirleniyor. Sıraların eni bir metre. İçi, koyun yünü kaplı çuvallarla örtülü. Kadırgadaki kölelerin başı, kaptandan aldığı emirleri uyguluyor. İki astsubayı var. Biri geminin ortasında, diğeri pruvada. Hepsinde de kırbaç var. Bununla, çırılçıplak köleleri dövüyorlar. Kaptan kürek çekilmesi için emir verince, subay da boynuna asılı gümüş düdükle işaret veriyor. İşareti, astsubayları tekrar ediyor. Hemen ardından elli kürek aynı anda suya çarpıyor. Bir sıraya, altı anadan doğma çıplak adamın zincirlendiğini düşünün. Bir ayağı yerde, diğeri önündeki sıranın üzerine konmuş, ayakta duruyor. Ellerinde çok ağır bir kürek var. Elleri, vücutlarını geriye attıklarında küreği çekebilmek için ileriye uzanmış bekliyorlar. Küreğin ucunu suya daldırdıktan sonra kendilerini geriye atıyorlar. Ağırlıkları altında esneyen sıraya oturuyorlar. Kadırga köleleri bazen on, on iki, hatta yirmi saat hiç dinlenmeden kürek çeker. Bu arada subaylar, köleler yorgun-

luktan bayılmasın diye aralarında dolaşıp ağızlarına şaraba batırılmış ekmek tıkar. Sonra kaptan, subaylara hızı iki katına çıkarmalarını söyler. Kölelerden biri, sıklıkla olduğu üzere bayılacak olursa, ölene kadar dövülür, sonra da tören düzenlenmeden denize atılır."

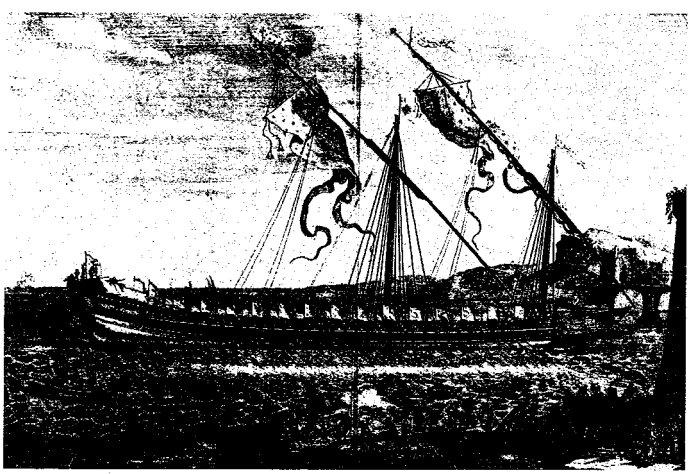
Santa Lucia kadırgasının İtalyan kaptanı Pantero Pantera, 1614'te yayınlanan "*L'Armata Navale*" adlı çalışmasında, iyi para verilirse kadırgalarda çalışacak asker ve denizci bulunabileceğini, ama bir "kadırgacı"nın katlanmak zorunda olduğu çok ağır şartlar yüzünden, hiçbir ücretin, özgür bir insanı uzun süre kürekçilik yapmaya teşvik edemeyeceğini söylüyor. Kaptan aynı zamanda, kadırgalara adam bulmanın çok önemli olduğunu düşündüğünden, ileride bütün yargıçların suçluları göndermesi gerekeceğini söylüyordu: adam öldürenler ömür boyu, daha küçük suç işleyenler buna uygun olarak. Doğuştan asil olanlar ve küreği tutamayacak durumdaki özürlüler de yerlerini alacak biri için para ödeyecekti. Bunlara "Buone-Vogile" deniyordu.

On yedinci yüzyılda, İtalyanların kullandığı yöntemlerle, bundan çok sonra İngiltere'de, Baskın Çetelerinin gece baskınlarıyla, masum-suçlu ayırmadan herkesi topladıkları zaman, iş başında olanların kullandığı yöntemler arasında fazla bir fark yoktu.

Pantera, "Kadırga köleleri dinlenmeyi seviyor, yorgunluktan kaçınmayı gerçekten istiyordu," diyor. "Onları çalışmaya teşvik etmek için, düdük kadar kırbaç da gerekliydi. Subaylar, kırbacı sertçe kullanınca kürekçilerin daha iyi itaat ettiğini görecektir; bu da hizmetin kalitesini artıracaktır; çünkü kadırgacıların uysal davranmasının

asıl sebebi kırbaç korkusudur." Sonra da kürekçileri sık sık ve sebepsiz yere dövmenin iyi sonuç vermediğini yazıyor. "Çünkü bu, sıkça gördüğüm üzere, kadırgacıların sinirlerini bozar. Umutsuzluğa düşerek sıkıntılarının sona ermesi için ölmek isteyebilirler." Mümtaz Pantera sonra da, hasta bir kadırgacının tedavi edilmeye çalışılmasını, yeri nasıl olsa doldurulacağı için gereksiz görenlere, hasta birinin bütün gemi için tehlikeli olacağını düşündüğünden, katılmadığını söylüyor. Belli ki, onları canlı canlı denize atmaya hazır değildi. 1570'de Zara Limanı'nda kırk bin Venediklinin ölmesine sebep olan türden bir salgını önlemenin en iyi yolunun gemiye kaliteli ikmal yapılması olduğunu düşünüyordu.

Kadırga kölelerini kullanan birinin, onlara nasıl davranılması gerektiği konusunda çağdaş fikirlerinin olması çok ilginç. Hem korsanlar hem de hasımları açısından

Seyir halinde bir kalyon.

kadırga kürekçileri savaş esiriydi. Ama zamanla, savaşlar on altıncı yüzyılda olduğundan daha az yapılmaya başlandığında, kürekçi sıralarını doldurmak isteyen ülkeler buraya suçluları göndererek yeni bir kaynak oluşturdu. Bunun sonucunda da, kadırgalarda her şeyden fazla korkulan şey, kölelerin ayaklanması oldu.

Kürekçiler artık, düşmanlardan değilse bile, serbest kalacak olsalar her türlü kötülüğü yapabilecek kapasitedeki haydutlardan oluşmaya başladı. Bu yüzden de zincire vuruldular, aç kaldılar, dayak yediler, kışın dondular, yazın piştiler, işkence gördüler, öldürüldüler, kaçmak dışında hiçbir dünyevi olguyu ümit edemez oldular. Savaşın ortasında ayaklanacak olsalar, efendileri, savaşı kesin düşmanın kazanacağını biliyordu. Bu yüzden de tayfabaşı ve adamlarının en önemli görevi, herkesin emin biçimde zincirlenmesini sağlamaktı. Bir kere bile zincirlerinden kurtulmayı başaracak olsalar, o ana kadar kendilerini esir edenlere karşı ölümüne savaşırlardı. Özgürlüklerine kıyasla, hayatlarının hiçbir değeri olmayacağı için, sayıca çok daha fazla olan kadırgacılar, en dehşetli düşmana dönüşürdü. İnsanlara, günlük hayatları bitmez bir ıstıraba dönüşecek şekilde davranıldığında, var olan en tehlikeli kuvvete dönüşebiliyorlar. Bazen olduğu üzere, köleler üstünlüğü ele geçirdiğindeyse, kadırgada olanları anlatmak için bir tek canlı savaşçı bile kalmıyordu.

Savaş zamanında, düşman ateşi altında onlar da eşit derecede ölüm ve yaralanma tehlikesi altındaydı, ama zafer kazanıldığında neşeye katılmıyorlardı. Onun yerine sahiplerinin yenilmesini tercih ediyorlardı, zira karşısında savaştıkları zaten, onları kurtaracaklarını ümit

ettikleri vatandaşları ya da arkadaşları oluyordu. İnebahtı Savaşı'nda, Türk filosunun sağ kanadında düzensizlik olduğunu fark eden Hıristiyan köleler, şiddetli bir isyan başlatmış, zincirlerinden kurtulmayı başardıktan sonra sahipleri Türklere, ellerine silah niyetine geçirdikleri her şeyi kullanarak büyük bir enerjiyle saldırmışlardı. Bunun da, Hıristiyan ordularının zafer kazanmasına büyük bir katkısı olmuştu.

Kaptan Pantero Pantera ve Bara de la Peine, kadırgaların mürettebatını, silahlarını, yaptığı hazırlıkları, direklerini, yelkenlerini, donanımını vs. uzun uzun yazmış. Amiral Jurien de la Graivere de, bu gemilerde kullanılan teknikleri, en acı verici şekilde aktarmıştı. Ama bu konuda çok fazla ayrıntıya girmek okuyucuyu gereksiz yere yoracaktır. Bu gemilerin nasıl savaştığı ve nasıl idare edildiği hakkında genel bir fikre sahip olmanın yeterli olacağı anlaşılmaktadır.

İnsan kası, kalbi ve ciğeri gibi kısıtlı ve zayıf bir güce dayandığı, bu da boyutlarında bazı kesin sınırlar olmasını gerektirdiği için, kadırgalar, savaş için kullanıldığı tüm o dönem boyunca, şekil itibariyle fazla değişmedi. Hiçbir zulüm, kadırgacıların belli bir miktardan daha fazla çalışmasını sağlayamazdı. Hatta Kaptan Pantero Pantera, az önce gördüğümüz gibi, kürekçilere biraz daha iyi davranmanın daha iyi verim almalarını sağlayabileceğini savunuyordu. Ancak büyük ihtimalle korsanlar, fazlasıyla köle topladıkları için, kullandıktan sonra hiç sıkıntısız yenisiyle değiştirebildikleri, çektikleri acıları bilinmeyecek olan Hıristiyan kölelere en küçük bir merhamet bile göstermemişti.

Kudüs St. Jean Şövalyeleri, yani diğer isimleriyle Malta Şövalyeleri de Müslümanlara karşı savaşırken kadırga kullanmıştı. Amiral gemiye, Büyük Haç denirdi. Kaptanlığı şövalyeler yapardı. İkinci kaptana da Patron denirdi. Kadırgada yirmi altı kürek sırası olur, iki yüz seksen kürekçi ve iki yüz seksen savaşçı taşırdı. Yirmi kiloluk gülle atan bir top, üç buçuk kiloluk gülle atan dört küçük topu ve taş parçaları atan 14 küçük silahı daha vardı.

Kendilerini "Gerçek Din" olarak tanımlayan şövalyelerin, savaş sırasında durdukları bazı kesin noktalar vardı. Ancak bu noktaların, savaşın sadece başlangıç aşamasında geçerli olduğu tahmin edilebilir. Kadırgalar çarpışıp, savaşçılar yüz yüze savaşmaya başlayınca, herhalde tam bir kargaşa oluyordu.

Bir kadırganın diğer kadırgayla nasıl çarpışacağı, İnebahtı'nın galibi Avusturyalı Don Juan'ın sorduğu bir sorunun cevabında veriliyor: dördüncü Villafranca Markizi ve Sicilya kadırgalarının generali Garcia de Toledo'ya, bir deniz savaşında ateş açmak için en uygun mesafenin ne olacağını soruyor. Toledo, "Kadırgalar yaklaşmadan önce iki kereden fazla ateş edemezsin," diye cevap veriyor. "Bu yüzden arkebüzlerin, ateş ettiklerinde düşmanın kanı ve vücudunun parçaları üzerlerine sıçrayacak mesafeye gelene kadar beklemelerini tavsiye ederim. Her zaman bunu duyan ve savaşta iyice ustalaşan kaptanlar, topu ateşlemek için geminin pruvasının düşmana çarpması sonucu çıkan sesi duyana kadar bekler. Hatta en iyisi, iki sesin aynı anda çıkmasıdır. Bazıları, düşman ateş etmeden önce ateş etmeyi önerir. Bunu kesinlikle tavsiye etmiyorum."

Kadırgaların savaşında, topçuluğun fazla bir önemi olmadığını göreceğiz. Bu tarz bir savaşta, askerler hâlâ sağ bileklerinin gücüne ve kılıçların keskinliğine güveniyordu. Düşmanla arasındaki meselesini, atalarından kalma yöntemle halletmesine engel olan barut, bir dereceye kadar hor görülüyordu. Her halükârda, düşmanınızı vurmak için tabancanızın ağzını düşmanın vücuduna dayamanız gerekiyordu. Çok fazla güvenilecek bir silah değildi.

Kadırganın yanı sıra nef ve kalyon vardı. Nef, daha çok Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfederken kullandığı karavela gibi bir yelkenliydi.

Bu kitabın yazarı, 1893 yılında bu karavelaların neye benzediğini görme şansını buldu. O yıl Şikago'da büyük bir sergi açıldı. Amerikan Hükümeti, bu tarihi geminin tam ölçekli bir kopyasını sergilemek istiyordu. Bunun için İspanya Hükümetiyle temasa geçerek, ellerinde Kolomb'un bindiği karavelaların planlarının ve özelliklerinin olup olmadığını sordular. Cadiz Tersanesinde araştırma yapılınca, bu değerli belgeleri buldular. Sonra bu gemiler, orijinalinin tıpkısı olarak yeniden inşa edildi. Ardından da, ABD gemisi Lancaster tarafından çekilerek, Atlantik Okyanusu'nu geçtiler. Yolları üzerindeki, o sırada yazarın da gemisinin demirlediği Cebelitarık'ta mola verdiler. Kolomb'un bayrak gemisi Santa Maria, üç direkli, baş ve kıç kasarası çok yüksek, içi çok derin bir gemiydi. Ana direkte ana yelken, hem de ana üst yelken bulunuyordu. Mizana direğinde, üçgen yelken bulunuyordu. Ana yelkeninde Malta, ön yelkeninde de papalık haçı simgesi vardı. Bu

geminin en güzel maketi, Güney Kensington Müzesi Bilim ve Sanat Bölümü'nde görülebilir.

Öndeki iki direğinde seyir yelkeni ve üst yelken, arkadaki iki direğinde üçgen yelken bulunan dört direkli nefler, sonradan denizde daha fazla değer verilen bir gemi olmaya başladı. Avusturyalı Don Juan'ın 1571'deki filosundaki nefler bu şekildeydi. O dönemdeki bir İngiliz gemisi bin beş yüz ton ağırlığındayken ve en az yüz seksen dört parça silah taşıyabiliyorken, bunlar sekiz yüz, dokuz yüz, hatta bin ton çekiyordu. Deniz savaşçıları, nef ve kalyondan başlayarak evrim geçirdi. Kadırga, yüz yüze savaşan, savaşırken gücüne ve cesaretine güvenen, düşmanıyla bir an önce karşı karşıya gelmekten başka bir şey istemeyen savaşçıların gemisiydi. Ancak, bu kadar kaba bir savaş makinesi olmalarına rağmen, on sekiz-yirmi kiloluk taş parçaları atan ilk toplar, kadırgalara yerleştirilmişti. Bunların yerlerini zamanla, daha gelişmiş toplar almıştı. Yine de sonunda, St. Jean Şövalyelerinin kadırgalarındaki yirmi kiloluklar gibi ağır silahlar konsa bile, sınırın bu ağırlık olduğu ortaya çıkmıştı. Kadırga, özünde hafif bir gemiydi. Ağır barut toplarının yarattığı şiddetli darbelere dayanması için yapılmamıştı.

Kalyon, kürek donanmasıyla yelken donanması arasındaki bağlantı noktası oldu. Kürek donanması savaş için uygundu, ama özü itibariyle karadaki hafif süvarilere benziyordu. Baskınlar ve ani hücumlarda işe yarıyordu, ama sonraki yıllarda yapılmaya başlanan yelkenli savaş gemileri kadar sağlam ve güçlü değildi.

Kalyon aslında büyütülmüş kadırgaydı. Hem kürek hem de yelken kullanıyordu. Kürekçiler korunaklıydı. Baş

kasarası ve kıç kasarası, kürekçilerin sıralarının iki metre üstüne yükseltilmişti. Uzun ve çok ağır kürekleri de tabii ki geminin boyutlarıyla orantılıydı. Neredeyse bin ton ağırlığa ulaşan kalyonları Julien de la Graviere şöyle anlatıyor:

"Suya beş buçuk metre kadar girerdi. Dokuzar kişinin çektiği 15 metrelik 52 küreği vardı. Mürettebatı 452 kürekçi, 350 asker, 60 tayfa, 12 serdümen, 40 normal tayfa, 86 topçu, 12 astsubay, 4 tayfabaşı, 3 dümenci, 3 dümenci yardımcısı, 4 danışman, 2 gemi doktoru, 4 yazar, 2 çavuş, 2 marangoz, 2 kalafatçı, 2 fıçıcı, 2 aşçı, 10 uşak, 1 kaptan, 1 teğmen, 1 veznedardan oluşurdu."

İnebahtı Savaşı sırasında "Kutsal İttifak"ın filosunda Venediklilerin verdiği altı kalyon da bulunuyordu. Ortalama bir kadırgada 110 asker ve 222 köle bulunurken, bu kalyonların mürettebatı 270 asker, 130 denizci ve 300 köleden meydana geliyordu.

Fransız mühendis Forfait kadırganın hızını en uygun şartlarda, yani sakin havada ilk saat için dört buçuk deniz mili (yaklaşık saate sekiz kilometre), sonraki saatler için de iki çeyrekle bir buçuk deniz mili (yaklaşık dört kilometreyle iki kilometre) olduğunu hesaplamıştır. Bu ağır görevde bütün enerjileri tükenen kürekçilerin bundan daha fazlasını yapmasına imkân yoktu. Forfait bu hesaplamayı, İngiltere'yi kürekli teknelerle istila etmenin en ateşli konulardan biri olduğu bir dönemde yapmıştı. Bundan da anlaşılacağı üzere, uzun yolculuklarda sadece küreklere güvenmeye imkân yoktu. Ama daha önce de söylediğimiz gibi, kadırgada üçgen yelken takılmış iki tane de direk vardı. Bunlar çoğu Akdeniz gemisinde hâlâ görülebilir.

Kadırganın kötü havalara gelmeyen bir deniz aracı olduğunu, 1567'de Kastilya Başkomutanı Don Luiz de Requesens komutasındaki İspanyol filosunun başına gelen felaketten biliyoruz. Gırnata'da çıkan bir Mağribi isyanında, II. Philippe, İtalya'daki bir kısım İspanyol askerini geri çekmek istemişti. Requesens, Piedmont'ta bulunan askerleri alması için yirmi dört kadırgayla birlikte gönderilmişti. Her gemi yüz elli asker aldıktan sonra tekrar yola çıkmış, Hyeres Adası'na kadar gitmişler, burada demir atmışlardı. Bu arada hava da iyice bozmuştu. Limanda sekiz gün geçirdikten sonra, rüzgârı arkasına almış bir grup geminin uçarak geldiğini gördüler. Bunlar Ceneviz gemisiydi.

Denizcilikten anlamayan Requesens sinirlenmişti. Cenevizliler denizdeyken, onlar limanda zaman harcıyordu. Onlar gidebiliyorsa, kendileri neden gidemiyor, diye sordu. Derhal demir alınmasını emretti. Filoda

Kayığın peşinde bir gulet.

bulunan on Toscana gemisinin komutanı, hemen Requesens'in bulunduğu gemiye gelerek rüzgârın uygunsuz olduğunu, demir alırlarsa karadan uzaklaştıkları anda bir daha yol alamayacaklarını söyledi. Ama Requesens inat etti: "Başkaları kendi yoluna gidebiliyorsa, benim gitmemem sadece utanç verir," diye karşı çıktı. Alfonso d'Aragona onunla boş yere tartıştı. Kendi hükümdarı Toscana Dükü'nün, kadırgaların kaybından bizzat onu sorumlu tutacağını söyledi. Çabaları boşaydı, çünkü başkomutan hiç kimseyi dinlemeyecek kadar kendini beğenmiş ve aptaldı. Filo, denize açılıp karadan bir buçuk kilometre kadar uzaklaşmayı başardı. Bu kadar gittikleri zaman, Requesens yaptığı hatayı anlayarak, hiç kimseyi dinlemediğine pişman oldu; ama artık çok geçti. Rüzgâr onları açığa sürüklemişti, artık geri dönemiyorlardı.

Yeni bir kadırga eski bir kadırgaya çarparak hemen orada batırdı. Talihsiz mürettebat da gemiyle birlikte suya gömüldü. Diğer gemiler dağılarak birbirinden uzaklaştı. Alfonso d'Aragona, Alghieri Körfezi'ne sığınmayı başardı. İki kadırgası da St. Pierre Adası'na vararak Oristano Körfrezi'ne sığındı. Üç kadırgası bu sahilde batarken mürettebatın çoğu öldü. Florence adlı bir başka kadırga, iki kere batma tehlikesi geçirdikten sonra, Berberi sahilindeki Cagliari Körfezi'ne sığınmayı başardı. Cenevizli bir kaptan, kendisini Pantellaria Adası gibi uzak bir yerde buldu. İki kadırgadan bir daha hiç haber alınamadı ve komutanın kendisi de sonunda İspanyol sahilindeki Palamos Körfrezi'ne demir atmayı başardı. Limandan çıkan yirmi dört kadırganın

on ikisi kaybolmuş, on ikisi de büyük masraflarla tamir edilene kadar işe yaramaz duruma gelmişti.

Bu olaylara bakınca, Akdeniz'de kürekli gemilerle gezenlerin, kış aylarını kapalı mevsim olarak görmelerine, kadırgaları limanda bekletmelerine şaşırmamak gerekir. Sakin denizlerde işe yarıyorlardı, ama Requesens'in başına gelen türden bir fırtınaya dayanamazlardı. Bu olay, denizin tehlikelerinden anlamayan birinin, tam yetkiyle bir deniz görevine verilmesinin ne kadar yanlış olduğunu, bir kere daha ispatlıyor. On altıncı ve on yedinci yüzyılda bu sürekli olarak yapılıyordu. Bir felaket olmuyorsa, sebebi kötü havayla karşılaşmamalarıydı.

Zaman içinde yelkenli gemiler giderek daha büyüdü ve daha büyük silahlar taşımaya başladı. Bu da kadırgaların, savaş gemisi olarak değerini giderek düşürdü. Sonunda, İnebahtı Savaşı'ndan sonra savaşlarda tamamen gereksiz bir duruma düştü. Yine de daha uzun yıllar boyunca, Afrika kıyılarına yerleşen korsanların silahı olarak kalmaya devam etti. Aktörleri ister Berberi sahillerindeki korsanlar olsun, ister onları en iyi taklit eden ünlü Sallee kürekçileri olsun, "uzun gemi," daha uzun yıllar denizdeki trajedilerin asıl sebebi olmaya devam edecekti.

XV. BÖLÜM

TURGUT REİS

Turgut Reis nasıl Barbaros Hayreddin'in yardımcısı oldu? Jannetin Doria tarafından yakalanması. Dört yıl kadırgalarda kölelik yapması. Eski reisinin fidye vermesi.

KARAKTER bakımından, yetenek bakımından, stratejik düşünme bakımından, taktik yetenek bakımından Barbaros Hayreddin'den ne önce gelenler, ne de sonra gelenler onunla kıyaslanamaz. On altıncı yüzyılda yaptıklarını sık sık duyduğumuz korsanların arasından sıyrılan apayrı bir insandı o. Herkesin üstündeki bu adamdan, yaşadığı dönemde bütün Hıristiyanlar tarafından nefret edilir ve korkulurdu. Daha önce de söylediğimiz gibi, Preveze Savaşı'ndan sonra sekiz yıl daha yaşadı,

ama ilerleyen yaşı yeniden denizlere açılmasına müsait değildi. Öte yandan, onun yaşadığı zorlu hayatın içinde yetişmiş, savaşta ve idarede onun kadar dahi olmasalar bile halefi olarak adlandırılmayı hak ettiklerini ispatlayan gençler vardı. Onların yaşadığı dönemi incelemek de bir hayli önemli. Ortaçağda barbarlığın ve kültürsüzlüğün dibine vuran Avrupa, Rönesans'ın etkisiyle daha seviyeli ve daha asil bir hayat anlayışına geçiyordu. Bunun yavaş bir değişim olduğu, o dönemde yaşayan insanların yüksek ahlaki değerleri olmadığı, sözde medeni milletlerin yöneticilerinin, fedakârlık anlayışına sahip olmadığı doğruydu. Yine de, çok uzun süre yaşadıkları koyu karanlıktan çıkmaya başlamışlardı. Daha iyi şeylerin şafağı, daha istikrarlı hükümetler ve yönetilenlerin hakları ufukta görülmeye başlamıştı.

Ama Avrupa'da gelişim güneşi yavaş yavaş ve acılarla, bulutların arasından sıyrılmaya başlamışken, yedi yüzyıl boyunca parlayan Müslüman gelişim ışığı, kesin bir şekilde sönüyordu. Kurtuba ve Gırnata'da en parlak şekilde yanmış olan öğrenme ateşi, Hıristiyan savaşçıların ayakları altında ezilip toprağa gömülmüştü. O üniversitelerde aydınlananların torunları şimdi, ekmeğini Akdeniz'de kana susamış bir şekilde korsanlık yaparak çıkarıyordu.

Endülüslü Mağribiler arasında artık eğitimli filozoflar, uzman matematikçiler, zeki astronomlar ve uygulamacı ziraatçılar yoktu. Artık bir tek sanat, bir tek bilim, bir tek geçinme yolu biliyorlardı: savaşmak. Artık var oluşları, kendilerine miras kalan düşmana yaptıkları yağmalarda elde ettikleri ganimete bağlıydı. Cezayir'de, Tunus'ta, Tenes'te, Cerbe'de veya deniz kurtlarının toplandı-

ğı herhangi başka bir pusu noktasında büyüyen birinin, denizden, babasının gittiği yoldan gitmekten başka hiçbir şansı yoktu. Ya savaşacak ya da aç kalacaktı. Savaşma çağına gelen hiçbir genç de, büyüklerinin gösterdiği düşmanı öldürmekten kaçınmıyordu. Barbaros gibi bir liderin peşinden gitmedikleri sürece, Müslümanlar, denize kendi özel çabalarıyla açılıyordu. Belli bir sayıda grubu oluşturunca, "perkende" denilen bir tekne yaparak denize açılıyorlardı. Daha önce de söylediğimiz gibi, bu kelime güncel terminoloji içinde anlaşılmamalı. Müslüman korsanların kullandığı perkendeler büyük kürekli teknelerdi. On dört-yirmi altı arasında kürekçisi olurdu. Bu perkendelerin mürettebatı başarılı olduklarını ispatlayabilirse, o zaman reisi, yani kaptanı, kürekleri kölelerin çektiği bir kadırgaya geçebilirdi; ama başlangıçta kürekleri Müslüman maceracılar kendileri çeker, ellerine geçirebildikleri her şeyi birlikte paylaşırlardı. Sonradan ünlü olan çoğu, korsan mesleğe bu şekilde perkendede başlıyor, bir kısmı, gördüğümüz üzere Cezayir, Tunus veya Tlimsen krallığı gibi pek de sağlam olmayan mevkilere kadar yükselebiliyorlardı.

Sürdükleri bu hayat onları oldukları kişi yapmıştı; yani denize açıldıkları tekneyi kıyas kabul etmeyecek bir maharetle kullanan, gözü kara ve etkili savaşçılar. Ama bu, eğitimlerine hiçbir katkıda bulunmuyordu. Oysa en tepeye kadar yükselip, diğerlerinin arasından lider olarak sıyrılan, ama hayatı boyunca kılıç sallayan bir kabadayı olamayacak birinin, çağının çılgın ruhlarını kontrol etmek için, böyle bir üstünlüğe ihtiyacı vardı. Böyle bir mevkie yükselmek de hiçbir şekilde kolay değildi. Rütbe

ve mevki, insanları, modern düşüncenin anlayamayacağı bir şiddete yöneltiyordu. Neler çektiklerini sadece kendileri bilir; ama bu açlık, sıcak, soğuk, ilgi ve bakımla hafifletilmemiş hastalık, tedavi görmediği için ağırlaşan yaralar, her an onları gözeten ölüm ve en kötüsü de Hıristiyan düşmanlar tarafından yakalanarak hayal bile edilemeyecek sıkıntılarla dolu kürekçi sırasına zincirlenme tehlikesi karışımı bir şeydi. Liderliğe soyunan birinin, adamlarına küçük şeylerde bile olsa başarı sunması gerekiyordu. Ayrıca gayretkeş, iyi bir hatip ve ikna gücüne sahip biri olmalıydı. Az boğaz kesip, kadırganın küpeştesini istedikleri kadar çok malla dolduramadıklarında, bir korsanın zorlu hayatında olabilecek bütün anlaşmazlıklara rağmen Selim'in, Ali'nin ve Mehmed'in gözünü düşmanın ticaret gemilerinden elde edecekleri ganimet sözüyle boyaması gerekiyordu. Aynı şekilde, İspanyollarla, korkunç Doria'yla ya da en kötüsü St. Jean Şövalyeleri'nin bizzat kendisiyle karşılaşma olasılığına karşı, kâfirlerle savaşırken ölmenin, Cennet'e ve içindeki hurilere kavuşmanın en kesin yolu olduğunu söyleyerek, ve Barbaros gibi büyük isimlerden örnek vermek suretiyle, bir korsanın hangi yüksek mertebeye kadar çıkabileceğini göstererek, onlara cesaret vermesi gerekiyordu. Böyle bir çağda ve böyle adamlar arasında, insanların tamamen itaat edeceklerine yemin ettikleri bir lider olmak hiç de kolay bir şey değildi.

Milliyetçi sürgün örsünde, talihsizlik çekiciyle dövülmüş Müslümanların arasından çıkan bu liderler, demir iradeliydi. Bu adamların ünü bütün Akdeniz'e yayılmıştı. Bütün Avrupa'ya bugün "Deniz Gücü" dediğimiz şeyin önemini ve değerini öğretmişlerdi.

Önem bakımından Barbaros Hayreddin'den sonra gelen ve birçok bakımdan onun halefi olduğu söylenebilecek olan kişi, Turgut Reis'ti. Mesire Pierre de Bourdeille, Seigneur de Brantome, Turgut Reis'in Küçük Asya'da, Rodos Adası'nın karşısındaki Saravuloz[29] adlı küçük bir köyde, Müslüman ana-babadan doğduğunu yazmaktadır. Deniz manzarası ve deniz sesiyle doğan Turgut, doğal olarak perkende okulundan mezun oldu ve eğitimini bir kadırganın güvertesinde tamamladı. İnsanı en iyi deniz savaşçısı yapan türden bir eğitim aldı. Tarihe düşen kayıtlara bakılacak olursa, bütün hayatı gemilerde savaşarak geçti. Genç yaşta, Türk sultanının kadırgalarında görev yapan bir topçunun hizmetine girdi. Himaye altına giren genç Turgut, kendi sularında usta bir dümenci ve aynı şekilde mükemmel bir topçu oldu. Turgut, kesinlikle azimli ve yetenekli bir gençti. Daha yetişkinliğe geçmeden önce, bir perkendede pay satın aldı. Buradaki maceraları o kadar verimli geçti ki, kısa süre sonra bir kalyonun tek sahibi olmuştu. Talih bu noktada, girişimci gence bir kere daha güldü. Akdeniz'in o bölgesini çok iyi şekilde bilmesinden dolayı adı heybetli bir korsan olarak duyulmaya başladı.

Durumunu daha da iyileştirmek için, o sırada Cezayir'deki Barbaros'a hizmetlerini sundu. Barbaros da, bu kadar cesur ve yetenekli bir gencin kendisine katılmasından memnun olarak, bu teklifi kabul etti.

---

[29] Menteşe (Muğla) Sancağı'na bağlı Seroz köyü. Günümüzde Seroz köyünün bağlı olduğu belde Turgut Reis ismini taşımaktadır.

J. Morgan, 1728'de yazdığı "Cezayir Tarihi"nde[30] "Sonraki yıllarda bu paşa ona çeşitli, çok önemli görevler verdi. Bunların her birinde de amirini memnun etti, bir kere bile başarısız olmadı," diyor. Barbaros'un başarısız olan bazı adamlarına nasıl davrandığını hatırlayacak olursak, Turgut gerçekten de çok talihli biri olmalı. Hükümdarı onu, devletin bütün askeri kurumlarının başına getirdi. Bir korsanın idaresindeki, tamamen korsan federasyonlarından oluşan bir devlette, bu kurumların neler olduğunu bilmek çok ilginç olurdu. Sonunda Turgut, reis olarak on iki kadırganın komutasını aldı.

"O andan itibaren bu heybetli korsanın, Napoli ve Sicilya sahillerini kasıp kavurmadığı bir tek yaz bile geçmedi. Hiçbir Hıristiyan gemisi, İspanya'yla Sicilya arasını geçmeye cesaret edemedi. Buna kalkışsalar bile, hiç şaşmadan üzerlerine çullanırdı. Avını denizde kaçıracak olursa da, sahildeki kasaba ve köylere saldırarak, oradaki halktan kendisine çok sayıda köle toplardı..."

"Hiçbir Hıristiyan gemisi İspanya'yla Sicilya arasını geçmeye cesaret edemedi," kısmının, tarihçinin o dönemi anlatmak için yaptığı bir abartı olduğuna şüphe olmasa da, Turgut'un en etkin olduğu dönemlerde, o denizlerden geçen herkesin, büyük bir tehlike altında olduğu da kesindi. Zaten işin aslı, 1538'deki Preveze Savaşı'ndan 1571'deki İnebahtı Savaşı'na kadar olan süre içinde, Akdeniz'deki deniz ticareti büyük oranda sekteye uğramıştı. Müslüman korsanların ortaya çıktığı evrenin başında, bu soyguncular kendilerini mecburen Kuzey Afrika kıyı-

[30] J. Morgan, *A Complete of Algiers*, London, 1728.

larıyla kısıtlamışlardı. 1492'de Mağribilerin İspanya'dan toplu halde sürüldüğü o korkunç tarihten sonra ortaya çıkan ilk korsanlar, sonrakilerle kıyaslanacak olursa, korsanlık savaşında çok acemiydi. Denizden anlamıyorlardı. Bu yüzden de verdikleri zararlar, kendi çevrelerindeki Afrika limanlarıyla sınırlı kalmıştı. Bu limanlar da o sırada Akdeniz'deki doğu-batı ticaret yolunun en önemli noktalarıydı. Sonradan yavaş yavaş, gördüğümüz üzere iki Barbaros kardeşin, özellikle de diğerinden küçük ama daha maharetli olanın katkılarıyla, korsanlık güneyde olduğu kadar kuzeyde de iyice yaygınlaştı. Korsanlar, zaman içinde ilgi alanlarını, bilinen ticaret yollarından çok, İtalya sahilleri ve Ege adalarına kaydırdılar. 1540 yılına gelindiğinde, bu yollar gereğinden fazla gidilen avlaklara benzemişti. Kuşlar hem yabanileşmiş hem de ürkekleşmişti. Sürüden ayrılmış bir av bulma ümidiyle ava çıkmak, girişilen çabaya değmiyordu bile. Öte yandan kasaba ve köyler, gerçek bir yağmadaki kadar değerli ganimetler sağlamasa bile, her zaman için yeni köle toplama olanağı sağlıyordu, ki bu köleler de Cezayir ve Tunus pazarlarında iyi para ediyordu. Avrupa sahillerine giderek daha fazla baskın düzenlenmesinin bir sebebi de, Türk sultanının buna rıza göstermesi ve korsanlara destek olmasıydı. Yaptıkları eylemler, sultanın planlarıyla öylesine örtüşüyordu ki, Turgut'un reisliğe yükseldiği dönemde, artık Babıâli tarafından resmen askeri bir güç olarak kabul ediliyorlardı. Daha önce de gördüğümüz üzere, sultan, korsanlara yardımcı olması için en seçkin askerleri olan yeniçerileri vermekte tereddüt etmiyordu. Sultan açısından korsanlar, onun safında savaşmaya ha-

zır Müslümanlardı. Bu şekilde düşünmek ona hiçbir şey kaybettirmiyordu. Hatta Barbaros Hayreddin'in Padişah'a verdiği hediyelere bakacak olursak, deniz kurtlarıyla yaptığı bu işbirliğinden oldukça kârlı çıktığı söylenebilir.

1540 yılında Turgut, bariz bir şekilde "gelmişti." Korku salmakta o kadar başarılı olmuştu ki, V. Carlos Andrea Doria'ya, onu ne pahasına olursa olsun bulup ortadan kaldırmasını söylemişti. Hıristiyan amiral, "denizleri bu katlanılmaz baş belasından temizlemek için mümkün olan her yola" başvuracaktı.

Andrea, bir filo hazırlayıp bakımı ve idaresini bir akrabasına, yeğeni Giannettino Doria'ya emanet etti. Bu yeğen, yıllar sonra, Carlos'un Cezayir'de Hasan Ağa'ya yaptığı felaket dolu saldırıda, imparatorun bütün donanmasının fırtınada yok olmasından sorumlu olacak olan kişiydi. Andrea Doria'nın onun hakkında: "Giannettino'nun rütbesini, bütün dünyaya Andrea Doria'nın gözyaşı dökmesinin mümkün olmadığını göstermek için bilerek en ağır şekilde düşürdüler," dediği rivayet edilmektedir. Cenevizli ünlü amiral hakkında bildiklerimiz, gerçekten de onu gözyaşı dökerken hayal etmemizi zorlaştırıyor. Giannettino Doria, denize açıldı, uzun bir arayıştan sonra avını Korsika sahilinde Andior'da buldu. Turgut Reis, Goialatta'ya giderken Cibra'yla Liazzo arasındaki bir kalede demir atmıştı. Korsan, düşmanın denizde kendisini aradığından habersiz olduğu için, özel bir önlem almamıştı. Giannettino Doria'nın emrinde nasıl bir filo olduğunu bilmiyoruz, ama Turgut Reis'in komutasındaki on üç kadırgaya rağmen gelen saldırıya karşı koyamadığına bakılacak

olursa, oldukça büyük olmalı. Turgut Reis'in demir attığı kaledeki garnizon, yeni gelenlerin Hıristiyan olduğunu anlar anlamaz ateşe başlayınca, hem denizden hem de karadan taarruza uğramış oldu. Açılan ateş, korsanın karşı koyamayacağı kadar güçlüydü. Dahası, sahilde yüzlerce Korsikalı toplanmış, kaçınılmaz son geldiği zaman yenilen Müslümanları yeryüzünden silmek için bekliyordu. Merhametin olmadığı bir savaştı. Korsanlar, ada halkının eline düşerlerse linç edileceklerini biliyorlardı.

Serüven dolu tüm hayatı boyunca, Turgut Reis'in talihi bu olaya kadar ters gitmemişti. Bir tarafta, karaya çıkacak olurlarsa katledileceklerdi. Öte yandan, deniz yolu kendisinden çok daha büyük bir kuvvet tarafından kapatılmıştı. Olayları mantık içinde değerlendiren ve hiçbir kaçış olanağı bulamayan Müslüman lider beyaz bayrak çekti. Yapabileceği tek şey ya teslim olmak ya da ölmekti. O zamana kadar sadece hep başarı kazanmaya alışmış birinin bu şekilde kapana kısılması, büyük bir eza olmuştur herhalde. Yapması gerektiği gibi, tedbirli davranıp gözcü atamış olsaydı kurtulacaktı; kaçabilecek olduğunu bilmek de sıkıntısını artırmıştır. Karşılık vermek için fazla zamanı yoktu, hızlı karar vermesi gerekiyordu: o şartlar altında yapılabilecek tek şeyi yapıp, bayrağını indirerek düşmanlarının esiri oldu.

Alınan esirler, genç Doria'nın önünden geçiriliyordu. Turgut Reis, sakalsız bir genç olan Doria'yı görünce öfkeyle, "Ne? Bir oğlan tarafından mı esir edildim," diye bağırdı. Genç asilzade kendisine yapıştırılan bu küçük düşürücü lakaptan dolayı sinirlenerek Turgut'un üzerine

yürüdü, sakalını ve bıyığını yoldu ve öfkeyle tokatladı. Yine de öfkesi dinmediğinden, engellenmeseydi kılıcıyla esirinin bağırsağını deşecekti.

Turgut, dört yıl boyunca Doria'nın kadırgasında kürek çekti. O zamanlar hiçbir ayrım yapılmazdı. Şövalye, asilzade, büyük üstat ya da paşa olsun, herkes tayfabaşının kırbacı altında kürek çekmek için, muhtemelen leş gibi ve bit kaynayan aşağılık bir haydudun yanında kürekçi sırasına zincirlenirdi. Bir gün, Turgut Reis'in kürek çektiği tekneye, Malta Şövalyelerinin büyük üstadı Monsieur Parisot geldi. Eski düşmanını tanıyarak ona İspanyolca, "*Hola Senor Dragut, usanza de guerra* (Savaşın usulü böyle, Senyör Turgut)" dedi.

Cesur korsan buna kahkahayla cevap verdi: "Y *mudanza de fortuna* (Ve talihin dönmesi)."

Zincirin ve kırbacın ne olduğunu kendisi de bilen Büyük Üstat gülümseyerek uzaklaştı. O günlerde hiç merhamet yoktu.

Turgut'un kaderi bir kadırga kölesi olarak ölüp gitmek değildi. Dört yıldan uzun süre yaşadığı o cehennemden sonra kendisi bile artık ümidini kaybetmişken, bir gün, Cenova limanına Büyük Barbaros Hayreddin'in bizzat kendisi geldi. Türk sultanının geçmişi şan ve şerefle dolu Kaptan Paşası, son seferine çıkmıştı. Denizcilik hayatındaki yaptığı son şey de, zamanında kendisine çok başarılı bir şekilde hizmet ettiği için her zaman iyi bir denizci olarak andığı Turgut Reis'i düşmüş olduğu bu esaret hayatından kurtarmak olmuştu. İspanyol tarihçi Marmol, Barbaros Hayreddin'in Turgut Reis'e kar-

şılık üç bin duka altını fidye ödediğini yazıyor. Bu kayıtlar 1573'te yayınlandı. Meydana geldiğinden çok kısa süre sonra yayınlandığı için, doğru olsa gerek. Öte yandan Barbaros, o sırada, padişaha ait yüz kadırganın komutanlığını yapıyordu ve zorla sahip olabileceği hiçbir şey için para verme huyunda değildi. Durum ne olursa olsun, Cenova Senatosu, şehrin saldırıya uğrayacağından korkarak kendi amirallerine, Turgut'u salarak Amiral Paşa'nın kadırgasına göndermelerini bildirdi. Bu emir hemen yerine getirildi. Böylece dört yıl boyunca Hıristiyanların elinde kürek mahkûmu olan Turgut Reis, bu dönemdeki sahiplerine karşı savaşmak için bir kez daha hazırdı.

Sadece Hıristiyan küreklerini çekmekle kalmamış, Hıristiyan kırbacının tadına da bakmıştı. Ayrıca verilen yemekler iğrenç olmanın yanı sıra son derece azdı. Bunun sonucunda, önceden Hıristiyanlar için acımasız bir düşman olmuşsa, Ceneviz kadırgasında çektiklerinden sonra daha da beter olmuştu.

Barbaros Hayreddin'in, bütün hayatını geçirdiği denizlerden artık emekli olmasının ardından, Akdeniz'deki en korkulan Müslüman korsan artık Turgut Reis olmuştu. Barbaros tarafından kurtarılıp, 1565'te Malta Kuşatması sırasında ölene kadar, korsanların prensinin gösterdiği örneği büyük bir hayretle takip ederek, Hayreddin'den sonraki en çok nefret edilen korsan olmayı başardı. Morgan "Dört yıllık esareti sırasında maruz kaldığı kötü muamele, kendi zorba mizacında az etki yaratmadı," diyor.

Barbaros Hayreddin 1546'da vefat etti. Kanuni Sultan Süleyman, emrindeki bütün denizcilere, yeni kaptan paşanın Turgut Reis olduğunu ilan ederek, selefine gösterdikleri saygı ve itaati ona da göstermelerini istedi. Bu tarihten itibaren Akdeniz'deki en önemli korsan o oldu. Yaptıklarıyla, padişahın hatalı bir seçim yapmamış olduğunu gösterdi.

Turgut'un hırsı, gücüyle birlikte arttı. Barbaros'un izinden giderek, içinde kendi ordusunu barındırabileceği, mutlak hakimi olduğu geniş bir alanı zapt edip, kalesi yapmaya karar verdi. Böylece, 1548 kışında, korsanlar için kapalı sezon olarak kabul edildiğinden, bir saldırının hiç beklenmediği bir sırada, toplayabildiği kadar korsan toplayarak Tunus, Susa, Sfaks ve Monastir'de İspanyollara hücum etti. Bu yerler, önceki yaz Andrea Doria tarafından, korsanların elinden alınmıştı. Burası bir şeyler yapmak isteyen savaşçıların uğrak yeri haline gelmişti. Tunus Kralı, İspanyollar ve korsanlar arasında el değiştirip duruyordu.

Turgut Reis, baharla birlikte karşı saldırının da geleceğini biliyordu. Bu şehirlerin hiçbiri gerçekten güçlü veya kolay savunulur olmadığından, gelecek kuvvetin onu şehirden çıkmaya zorlayacak kadar büyük olacağını da biliyordu. Bu yüzden de asıl ilgisini, Romalılar zamanında Adrumentum olarak bilinen, Mehdiye adlı Afrika şehrine yöneltti.

Bu büyük şehir, Tunus'un fersahlarca doğusunda, denize doğru açılan bir kara parçası üzerinde kurulmuştu. Kalesi sağlamdı. Surları fazlasıyla kalın ve yük-

sekti. Ayrıca çok sayıda kule ve mazgalla güçlendirilmişti. Şehrin arkasında büyük bir kale vardı. Silahları büyük, çeşitli ve iyi konumdaydı. Limanı geniş ve güvenliydi. İçerlek bir koy, kadırgalar için liman görevi görüyordu. Girişi güçlü bir zincirle kapatılmıştı. Deniz, şehrin surlarına çarpıyordu. Kıyıya bağlanan dar bir burun dışında tamamen tecrit edilmişti.

Bu bölgenin yerli halkı, Tunus Kralı'nın boyunduruğundan kurtulmuş, bir tür bağımsız cumhuriyet kurmuşlardı. Ne Türk ne de Hıristiyan, hiç kimsenin içeriye girmesine izin vermiyorlardı. Hiçbirine güvenmiyor, sonlarının Susa, Sufaks ve Manastir gibi olmasından korkuyorlardı.

Mehdiye, Turgut Reis'in en büyük hedefiydi. Kuzey Afrika kıyılarındaki bu en güçlü şehre hakim olabilirse, Carlos ve Andrea Doria'nın saldırılarına karşı koyabileceğini düşünüyordu. Görülmemiş şiddette bir fırtına yüzünden, bütün filonun tamamen enkaza döndüğü 1541 Cezayir çıkartmasına tanık olmuştu; ancak böyle bir mucizenin kendisi için ikinci kez gerçekleşeceğini sanmayacak kadar mantıklı biriydi. Onun yerine, mallarının güvenliği için silahlanan güçlü adam rolünü oynamayı tercih ederdi. Ama bunun için, önce Mehdiye halkını ikna etmesi gerekiyordu. Ne var ki onlar da Turgut Reis'in tatlı sözlerini dinlemeye hiç de hevesli görünmüyordu. Kendini ne kadar sevdirmeye çalışırs,a yerli halk da söylediklerine o kadar az kulak veriyordu.

"Benim amacım," demişti, "bu büyük ve güzel şehrin bir vatandaşı olmak. Bu şehrin ayrıcalıklarından faydalan-

mama izin verirseniz sizi Akdeniz'in en zengin insanları yaparım. Bu şehir Dünya'nın en haşmetli şehri olur."

Ne var ki Mehdiyeliler inatçıydı. Herkes gibi onlar da, bir korsanı görünce tanıyorlardı. Şehrin kapılarını Turgut'a açmaları demek, Hıristiyanların er ya da geç şehri kuşatması demekti. Böyle bir şeyi de hiç arzu etmiyorlardı.

Ama Turgut Reis henüz bütün kartlarını oynamamıştı. Çok zengindi. Böyle bir meselede karar verecek olan önemli insanları kendine çekmek için, istediği kadar çok harcama yapabilirdi. Pahalı hediyeler ve tatlı vaatlerle hem cemaatin ileri gelenlerinden biri, hem de şehri koruyan kulelerden birinin amiri olan İbrahim Amburak'ın dostluğunu kazanmayı bildi. Onun aracılığıyla, şehri yöneten meclise ulaşmayı başardı; ama sadece olumsuz cevap aldı. Meclis, bu heybetli adamın kendileriyle ne kadar nazik ve saygılı konuştuğunu görmüştü. Aslında korsanlardan, Andrea Doria ve Hıristiyanlardan nefret ettiklerinden sadece bir nebze daha az nefret ediyor ve korkuyorlardı. Birini kabul etmek, diğerinin öfkesini kendine çekmek anlamına geliyordu, bu yüzden mümkün olduğunca her iki taraftan da uzak durmak istiyorlardı. Korsanın kötü niyetli nezaketi, kalplerini tedirginlikle dolduruyordu. Meclis tarafından reddedildikten sonra şehirden hemen ayrıldığını görünce rahatlamışlardı. Oysa onu daha iyi tanısalardı geçici yokluğundan keyiflenmek yerine, canlarının daha fazla sıkılması gerekirdi. Turgut Reis, arzu ettiği şeyleri güzellikle alamazsa, genellikle zorla alırdı.

Şehirden aceleyle ve sessiz sedasız ayrılırken, İbrahim Amburak'la çoktan plan yapmıştı bile. Bu lider, Turgut Reis'in vatandaşlığa kabul edilmesi konusundaki teklifi, diğer meclis üyeleri tarafından reddedildiği için çok kızmıştı. O yüzden de şimdi ihanet ederek, şehri korsana teslim edecekti.

XVI. BÖLÜM

TURGUT REİS

Korsanlar Mehdiye şehrini nasıl ele geçirdi, Andrea Doria nasıl geri aldı ve sonunda V. Carlos nasıl yerle bir etti.

TURGUT Reis, Mehdiye önüne büyük bir güç göstererek hiç gelmemişti. Yakalamak istediği kuşları ürkütmek istemiyordu. Bu anlattığımız olaylar sırasında sadece iki kadırgasını getirmişti. Halk, içme suyu ve yiyecek temin etmek için uğrayan korsanlara alışık olduğu için, dikkat çekmeden uzaklaşmayı başardı. Şahin kadar hızlı hareket ederek Susa, Sfaks ve Monastir'deki karakollardan, son planı için adam toplamaya başladı. Hepsi de, liderlerinin onlara uygun gördüğü zorlu gö-

revi yerine getirebilecek, seçme askerlerdi. Böylece Kuzey Afrika kıyılarından beş yüz cesur ve güçlü savaşçı topladı. Onları hangi görevin beklediğini öğrendikleri zaman hepsi de keyiflendi ve heyecanlandı. Şüphesiz ki bu çok zor bir serüven olacaktı: Mehdiye'yi ele geçirmek, böylesine ünlü bir liderin emri altındaki bu kadar seçkin savaşçılar için bile kolay iş değildi. Ayrıca karşılarındaki düşman Hıristiyan değil, kendileri gibi Müslüman'dı. Ama öte yandan Turgut Reis de, bu inatçı ve riyakâr insanların, korsanların teklif ettiği korumayı büyük bir küstahlıkla reddettiği için başka seçeneklerinin olmadığını söylüyordu. Geriye zor kullanmaktan başka bir şey kalmıyordu. Korsanlar, var olmaya devam etmek için kendilerini ve gemilerini koruyacak güçlü bir yere ihtiyaçları olduğunu biliyordu. Doria ya da Malta Şövalyeleri her an büyük bir kuvvetle saldırıya geçebilirdi. Böyle bir şey olduğunda sığınabilecekleri bir liman olmazsa halleri ne olurdu? Bir de, Mehdiye'nin elde edilen ganimetleri toplamak için çok uygun olduğu belliydi. Bu durum iyice anlaşılınca, rahatsız olan Müslüman vicdanlarını, kendilerini kolayca kandırdıkları mazeretlere çektiler.

Mehdiye şehrinin meclisi bu arada Turgut Reis yüzünden hiç endişelenmiyordu. Gemileri ve korsanlarıyla birlikte şehirden ayrılmıştı. İlerleyen günlerde kendisini tekrar göstermediği için de, bu hilekârdan kurtulduklarından dolayı Allah'a şükredip, sanki bulundukları kıtanın kıyılarına korsan gölgesi düşmemiş gibi kendi işleriyle ilgilenmeye başladılar.

Genel olarak kara insanlarıydılar. Okyanusun ucun-

da yaşıyor olmalarına rağmen, hayatlarını denizden kazananların seçtiği tehlikeli yollar, onlar için kapalı ve gizemli bir kutuydu. Mehdiye halkı açısından, gözle görünmeyen bir şey için endişelenmeye de gerek yoktu. Ama kara kalpli hain İbrahim Amburak ve birkaç yandaşı, yaklaştığını iyi bildikleri saldırıyı bekliyordu.

Zavallı şehir sakinleri saldırganları ancak üstlerine çullandıkları zaman görebildiler. Korsanların lideri sürpriz saldırıyı çok güzel bir şekilde planlamıştı. Topladığı beş yüz adam, aslında bu kadar güçlü bir yere saldırmak için azdı; ama Turgut Reis ne yaptığını ve her ne kadar cesur ve savaşçı olsalar da, şehirlerini korumak için gerektiği gibi örgütlenmemiş bir toplumun içinde aniden beliren silahlı ve iyi eğitimli savaşçıların nasıl bir etki yaratacağını iyi biliyordu.

Böylece, bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra, hedefinin göremeyeceği kadar uzağa, ama karanlık çöktükten sonra gece yarısı ulaşabileceği kadar yakın bir yerde demir attı. Kendisine ve yönettiği acınmasız savaşçılara güveni tamdı. Başarı ve başarısızlık şimdi sadece şehirdeki hainlere bağlıydı.

"Güvenilemeze güven, onları haksızca haklı çıkarıyordu." Turgut Reis ve adamları, önceden belirlenen bir noktaya geldiler. İbrahim Amburak ve adamları, engelleri aşmalarına yardım etmek için hazır bekliyordu. İbrahim Amburak'ın, şehir surlarını koruyan kulelerden birinin amiri olduğu hatırlanacak olursa, dışarıdan gelecek olanlara yardım etmek, onun için çok kolaydı. Ancak beş yüz adam duvarlara tırmanırken, bunun gece yarısı bile olsa, uzun süre fark edilmemesi

imkânsızdı. Biraz sonra alarm verildi. Mehdiye halkı derhal silahlarına sarılarak tehlikenin olduğu bölgeye gitti. Şehir halkı, iyi silahlı ve cesur, aynı zamanda daha kalabalıktı. Ama disiplinsiz cesaret, bir kere daha, iyi örgütlenmiş saldırı karşısında yenilgiye uğradı.

O boğucu Afrika sıcağında, şehir halkıyla korsanlar ölümüne savaştı. Ama eğitimsiz karacıların, daha genç yaştan itibaren kan dökmeye alışmış ve Turgut Reis gibi bir savaş üstat tarafından yetiştirilmiş savaşçılara karşı hiç şansı yoktu. Arkasında kocaman bir meşale taşıyan bir zenci, elinde kabzasına kadar kana bulanmış kavisli kılıcı, üzerindeki kıyafeti parçalanmış ve dağılmış Turgut Reis, çarpışmaların tam ortasında yer alıyordu. Arkasından gelen yardımcıları Osman ve Selim de, liderlerinin cesaretini taklit ediyordu.

Korsanlar "Allah Allah" ve "Turgut Turgut" diye naralar atıyordu. Bu gözü kara savaşçılar adım adım ilerleyerek, inatla savaşan ama korkunç katliam karşısında geri çekilmeye başlayan Mehdiye halkını yavaş yavaş bastırıyordu. Meşale taşıyan korsanlar, evlerin içine dalıyor ve ateşe veriyorlardı. Alevler yayılırken, bulutsuz gökyüzünü duman kaplıyordu. O gece, kan ve ateş dolu bir gece oldu.

Korsanların geri çekilmesini söyleyen kesin bir emir duyuldu ve uygulandı. Mehdiyeliler zaferi kendilerinin sandılar; ama Turgut'u hiç tanımıyorlardı. Deniz kurdu, yeni bir saldırı aşamasına geçmişti. Caddelere bir öfke dalgası yayılmıştı. Şehir halkı, hakaret ederek ve hor görerek bağırıyordu. Ama düşmanlarının geri çekilmesi karşısında duydukları keyif çok kısa ve ge-

çici oldu. Kendisine ve adamlarına, dinlenip kendine gelme fırsatı sağlayan Turgut Reis, sokaklardaki gürültü kesilip alevlerin ve yıkılan evlerin sesinden başka hiçbir şey duyulmayana kadar bekledi.

Lider, uğursuz bir sessizlik içinde bekleyen adamlarına döndü. "Preveze'yi hatırlayın," diye bağırdı. "Andrea Doria ve en iyi Hıristiyan savaşçıları sizden, kurtlardan kaçan kuzular gibi kaçmıştı. Bu sefil şehirliler size karşı durabilir mi?"

Konuşması bittikten sonra belli bir süre sessizlik oldu. Yanan evlerden yayılan kızıl ışık, fanatizmle azgınlaşmış yüzlerinde yansıyordu. Sonra, çılgınca bir kükreme halinde cevap geldi: "Yol göster Turgut." Bu kadar yeterliydi. Turgut Reis, çeliğe suyu vermişti. Şimdi sıra kullanmaya gelmişti. Korsanlar arasında düzenli bir hareketlilik başladı. O ana kadar çarpışmalarda hiç yer almamış yüz savaşçı ön saflara, önceden savaşanlar da arkaya geçti. Mızrağın sapı şimdi de ucu olmuştu. Bu dinç ve sağlam savaşçılar Turgut'un önderliğinde ileriye atıldı. Azgın bir nehir gibi karşı koyulamazlardı. Disiplinli çapulcular, kendilerine karşı kötü bir şekilde örgütlenmiş direnişin üzerine yürüdü. Ve öldürdüler, öldürdüler, öldürdüler.

Arkalarından da destek geliyordu. Merhamet dilemeden ve hiç kimseye de göstermeden yaralıları öldürdüler, dost ya da düşman gözetmeksizin yere düşen herkesi ayakları altında ezdiler. Liderlerinin emriyle sadece ileriye doğru yürüdüler. Kısa bir süre sonra şehir halkı, merhamet dilemeye başlamıştı. Yaralı, nefes nefese kalmış, ama muzaffer Turgut Reis, bütün Afrika kıtasının

en iyi savunmaya sahip yerini ele geçirmişti. Bu fırsatı bir ihanet sayesinde elde ettiği doğruydu, ama geri kalanını kendisi halletmişti. Denizden gizlice yaklaşmak, gece yarısı tam İbrahim Amburak'ın beklediği noktaya gelmesi, belki yüz adamının çarpışarak ilerlemesi ve gerçek savaşın kendisi, Barbaros Hayreddin'in bu usta öğrencisinin marifetiydi. Savaşçılara gelince, onların değeri liderlerine bağlıydı. Sık sık yeniliyorlardı. Ama yer aldıkları çarpışmalarda, ele aldığımız tarihi olaylarda da gördüğümüz şekilde, başarıları büyük oranda, aslında güven olmayan yedek kuvvetlere bağlıydı. Preveze'de, Malta Kuşatması'nda ve daha sonra da İnebahtı Savaşı'nda, ister karada olsun ister denizde olsun hep direnç merkezinin olduğu noktada savaşıyorlardı. Bunun tek sebebi, tek zanaatlarının savaşmak olması değildi; çünkü aynı şey eline bir mızrak ya da arkebüz geçirerek İspanya, Fransa, Cenova veya Venedik saflarında savaşa katılanlar için de söylenebilir. Deniz kurtları için, savaşlar daimi talim gibiydi. O zamanlar, onları olduğu kişi yapanın bu olduğu düşünülürdü. Katıldıkları savaşların çoğunun hiçbir saygınlığı yoktu. Köylere ve savunmasız yerlere yaptıkları bitmez tükenmez baskınlarda nadiren, çok sayıda adam kaybederlerdi. Ama sıra az önce aktardığımız gibi, ciddi bir işe gelindiğinde, Turgut Reis gibi bir adamın komutası altındaki beş yüz kişiye yenilmemek için, gerçekten uzun yıllar talim edilmiş güçlü bir direniş kurmak gerekiyordu.

Turgut Reis'le, onu vatandaşlığa kabul etmeyen Mehdiye meclisi arasında neler geçtiği kaydedilmemiş. Sadece, Müslüman liderin, meclisi tavsiye ettiğini ve

şehirden hiç kimseyi, idari işlerin yükünü paylaşmak için davet etmediğini biliyoruz. Korsan devletlerin idari meclislerinde hep bir hareketlilik vardı. Bu çeşit yönetim tarzı, Hıristiyan hükümdarları bezdirmişti. Konu ettiğimiz bu meseledeyse, İspanyolları sahil şehirlerinden atan Turgut Reis, imparator ve amirali Andrea Doria'nın öncü birliklerinin gelmesinin an meselesi olduğunu biliyordu. Her halükârda çok az bir süre vardı.

Korsan lider, hızla ama etkin bir biçimde şehri yeniden organize etti. Koyduğu yeni kanunlar, zamanında onların koruma teklifini reddeden ve bu hediyeyi ancak kılıç zoruyla kabul eden şehir halkına karşı hiçbir anlayış göstermiyordu. Turgut Reis, İspanyol tarihçi Marmol'un belirttiği gibi "yuvası deniz" olduğu için, şehrin yönetimini yaşı küçük olsa da, amcasının oğlu olan, eğitimden çoktan başarıyla geçmiş yeğeni İsa'ya bırakarak, filosuyla birlikte bir kere daha denize açıldı.

Bir Müslüman korsan, bir kere daha, hem Marmol hem de Sandoval'ın yazdıkları tarih kitaplarında "Modern Sezar" olarak andığı hükümdara saygısızlık etmişti. Carlos'a Susa, Sfaks ve Monastir'in kaybedildiği, Mehdiye'nin korsanların eline geçtiği söylenmişti. İmparator, önünde titreyen saray halkına, bu baş belalarından hiç kurtulup kurtulamayacağını soruyordu. Carlos, Andrea Doria'ya en hızlı habercilerini göndererek Turgut Reis'i ölü ya da diri yakalamasını, ama diri olmasını tercih edeceğini emretti. Böylece Cenevizli büyük denizci, 1549 yazında, denizde bir aşağı bir yukarı dolanarak cesur korsanı aradı. Doria artık yaşlanıyordu, ama gözleri hâlâ keskindi. Hâlâ yorulmak bil-

miyordu. Atikliği ve hükümdarı için gösterdiği çabalar hâlâ aynı seviyedeydi.

Turgut'u ölü ya da diri ele geçirmenin ödülü büyüktü, ama Andrea Doria'nın, sinirlerini geren bu en zor görev için, böyle ödüllere ihtiyacı yoktu. Hayatı boyunca korsanlarla savaşmıştı, çoğunda da zafer elde etmişti. Ama Andrea Doria, kahramanlıklarla geçen hayatının en önemli anında, Barbaros Hayreddin Paşa'yla karşılaştığında, astları olan Papalık ve Venedik filolarının komutanlarının gözü önünde, çok feci bir şekilde geri çekildiğini, bunların da kendi karargâhlarına gittiklerinde durumu anlattıklarını, dolayısıyla şöhretinin zedelendiğini ve Avrupa'nın gözündeki değerinin düştüğünü unutmamıştı. Böyle bir şeyi unutmak istese de, düşmanları unutturmazdı zaten. Barbaros'un ona güldüğünü, onunla alay ettiğini biliyordu. Papa, İspanyol Carlos, Fransız François gibi hükümdarların, ona neredeyse denkleriymiş gibi muamele ettikleri asil amiral Oneglia Prensi, hakaretin bu kadarına dayanamazdı. Bir sonra karşılaşacağı korsanın Barbaros kadar kolay kurtulamayacağına dair yemin etmişti.

Kişisel kırgınlık ve kibir, ırkçı nefret ve aşırı dindarlık, imparatorun bu son düşmanının izini sürerken içini kemiren duygulardı. Ama ne kadar ararsa arasın, Andrea Doria, o yaz Turgut Reis'in izine rastlayamadı. Korsanlar, az önce belirttiğimiz gibi, yağma yapmaları için gerektiği zaman savaşmayı veya Doria gibileri hayatlarını kazanma yöntemlerine engel olmaya kalktığında kaçmayı, çok iyi başarıyordu. Aptal değillerdi. Biraz maharet göstererek kolayca kaçınabilecekken, imparatorun ami-

rali tarafından yenilgiye uğrama olasılığıyla yüzleşmeye bayılmıyorlardı. Turgut Reis, sırf onu memnun etmek için Andrea Doria'yla savaşmayacaktı. O yaz şansı da yaver gidince, kalbi nefretle dolu bir şekilde her yerde kendisini arayan bu adamla hiç karşılaşmadı. Savaşmak gerektiğinde aslan kadar cesur olduğu gibi, kaçmak istediğinde de yılan balığı kadar kaygandı. Doria'nın yirmi iki kadırgasıyla çarpışmak, programında yoktu. Bazen karşı saldırıya geçmek zorunda kaldığı anlar oluyordu. Böyle anlarda, amiralin yeğeni Giannettino Doria'nın kadırgasında esir olduğu dört yılı hiç unutmuyordu. Bu yüzden de kazanmak için savaşıyordu. O an için, Hıristiyan amiralin kuvvetleri onunkilerden daha güçlü olduğundan, uzak durmak en mantıklısıydı. Andrea ne kadar sinirlense de, bunu iyi başarmıştı.

Doria, Turgut'un Monastir'de olduğu bilgisini almıştı. Bu bilgi doğruydu. Ama korsan da, sadece bütün Hıristiyanlığı ayaklandırdığını değil, Doria'nın da peşine düştüğünü biliyordu. Onun için de Monastir'den çoktan çıkmıştı. Marmol'un da dediği gibi, "bir limanda savunmasız yakalanmak istemiyordu ve açık denizi seviyordu."

Turgut Reis, yeni şehri Mehdiye için endişelenmiyordu. Doria'nın o kadar sağlam bir yere saldırmak için yeteri kadar gücü olmadığını biliyordu. Şehri kendi kaderine ve güvenebileceğini bildiği yeğeni İsa'nın yönetimine ve kahramanlığına bırakmıştı. Kendisi de, tarihçiye göre "İspanya kıyılarında ve adalarında korkunç tahribatlar yapmaya devam ediyordu."

Turgut Reis, "korkunç tahribat"ını sürdürürken, Doria da boş durmuyor, Kuzey Afrika sahillerini tarıyordu. Aramalarına devam ederken, korsanların elindeki Calibia Kalesi'nin bulunduğu Bona Burnu'na geldi. Turgut Reis'in kaleyi tutan adamları, cesurca savunma yaptıysa da, hem sayıca azlardı, hem de komutanları bir arkebüzün ateşiyle öldükten sonra teslim olmuşlardı. Bu başarıdan cesaret alan Hıristiyan filosu, Mehdiye'yi teftişe çıktı. Kıyıya fazla yaklaşınca, İsa'nın yönetimindeki, tetikte bekleyen korsanların silah atışıyla karşılaştılar. Hattın en önündeki amiral, kadırgası şehrin sularını geçince, çok yoğun bir top ateşine maruz kaldı. Büyük bir top güllesi Doria'nın gemisine çarparak ağır hasar verdi, beş kişiyi de öldürdü. Bu olay gün ortasında, rahatça görülecek şekilde meydana gelmişti. Garnizondakiler, düşmanlarının bu bozgununu çalgılarla ve yüksek sesle naralar atarak kutladı. Karaya çıkarak intikam alabilecek durumda olmayan Doria, öfke krizine girdi ve bize aktarıldığına göre şehri yok etmek için yemin etti.

Mevsim geçiyordu. Doria geri döndüğünde Carlos'un Mehdiye'yi alması için verdiği emirle karşılaştı. Doria limandayken, deniz yolunun açık olduğunu gören Turgut Reis de "korkunç tahribat"ını bırakıp, bütün zamanını şehre mühimmat ve savaşçı ikmali yapmakla geçirdi. Öteki sene şehrin kuşatılacağını biliyordu.

O kış boyunca Doria, Napoli ve Sicilya valileriyle birlikte sadece Mehdiye'nin ele geçirilmesi için değil, ayrıca eşit derecede önemli olduğunu düşündüğü, Turgut Reis'in yok edilmesi için de hazırlıklar yaptı. 1550 baharının ilk aylarında, her şey hazır olunca Car-

los'un armadası, Palermo'dan Trapani'ye yelken açarak burada Sicilya Valisi Don Juan de Vega'nın kuvvetleriyle, Napoli Valisinin oğlu Don Garcia de Toledo'nun kuvvetleriyle ve Malta birliğiyle buluştu. Nakliye gemilerinin eşlik ettiği kadırgalar, Haziran başında demir aldı. Aynı ayın 20'sinde, bir ordu, Mehdiye'nin biraz doğusunda karaya çıktı.

Mehdiye halkının Turgut Reis ve adamlarını hiçbir şekilde sevmediğini unutmamak gerekir. Leylek Kral, Kütük Kral'ın yerini almıştı. İlk kral gitmiş, yerine daha gaddar biri olan, şehrin zengin ve saygın kesimlerince sevilmeyen İsa (Aisa) gelmişti.

Bu yüzden de, Andrea Doria ve kaptanları şehri kuşatınca, savunmanın aleyhinde söylenmeye başlamışlar, kuşatanlarla bir anlaşma yapmak istemişlerdi. Yeterince savaş gördüklerini ve artık barış istediklerini söylüyorlardı.

Ama İsa Reis teslim olmak nedir bilmiyordu. Savunmanın aleyhinde konuşanlara, bu ihanetlerle ilgili tek kelime daha duyarsa hepsini öldüreceğini ve şehri ateşe vereceğini söyledi. Korsanın neler yapabileceğini, söylediklerini yapmaktan geri kalmayacağını bilen yerel halk, susmak ve memleketlerinin Turgut Reis'le Doria'nın hesaplaşmasına sahne olmasına razı olmak zorunda kaldı. Önce ihanete uğrayan, sonra da bir kuşatmaya direnmek mecburiyetinde kalan bu talihsiz halkı anlayışla karşılamak gerekir.

İsa'nın emrinde, amcasının bin yedi yüz yaya, altı yüz atlıdan oluşan ordusu vardı. Hepsi de hem kara hem de deniz savaşına alışkın seçme askerdi. Bunlara ölümü-

ne güvenebilirdi. Şehir halkı genel olarak, geleneksel düşmanları Hıristiyanlara karşı, korsanlara destek verme eğilimindeydi. Ama şehrin ileri gelenleri o kadar ilgisiz ve uzak davranıyordu ki, İsa bu meseleye zaman ayırabildiğinde, onları yardım etmeye zorlamak zorunda kalıyordu. Turgut Reis kuşatma sırasında şehirde olmadığı için, bu aslında onun tarihine girmiyor. Kuşatma başladığında, şehir duvarlarının dışındaydı; ama yapabileceği her şeyi de yapmıştı. Berberi kabilelerinden topladığı adamlarla desteklediği kendi ordusuyla, Hıristiyan ordusunu taciz etmeye başladı. Ama düşman sayıca çok fazlaydı. Birkaç başarısız saldırının ardından, o günün kayıp hanesinde olduğunu fark etti. Tekrar kadırgalara binip denize açıldı. Şehir uzun süre ve umutsuzca karşı koyduktan sonra el değiştirdi. Doria, İsa'yı, bir Türk komutanını ve on bin kadar da esiri ele geçirdi. Bunların arasında Turgut Reis'le ittifak kuranlar da vardı. Bu adamın askerleri, korkunç korsanın öfkesinin ölümden de beter olacağından korktuklarından teslim olmuyordu.

Don Juan de Vega, şehrin idaresini oğlu Don Alvaro'ya bırakarak, yirmi kadırgayla Turgut Reis'i aramaya çıktı. Ama deniz, bir kaçağı takip edebilecek iz bırakmaz. Onun aramaları da, bir yıl önce Doria'nın olduğu gibi boşa çıktı. Amiralin hayal kırıklığı ve öfkesi çok büyük oldu. Turgut Reis, alay edermiş gibi ufkun ötesinde kaybolup bir kez daha yıkmaya, yağmalamaya, öldürmeye, Hıristiyanların başına bela olmaya devam edecekken İsa'nın, Türk komutanın, on bin esirin, hatta Mehdiye'nin ne önemi vardı?

Alındığını ve sonra geri alındığını gördüğümüz bu

şehrin kaderinden kısaca bahsetmek ilginç olacaktır. Don Alvaro de Vega, 1551 Temmuz sonuna kadar vali olarak kaldıktan sonra yerine Don Sancho de Levya geçti. Tam o sırada, on altıncı yüzyılda sık görülen askeri bir isyan baş gösterdi. Aylardır, hatta belki de yıllardır maaşları ödenmeyen askerler isyan ederek valiyi, diğer subayları, hatta çavuşları bile şehirden kovduktan sonra "Seçilmiş Vali" dedikleri Antonio de Aponte adında bir askerin otoritesini kabul ettiler.

Don Sancho, Brüksel'e giderek durumu imparatora bildirdi. Yokluğu sırasında, yine bu ilkesiz çağa uygun bir durum olarak, Fransız donanmasının generali Rahip Capua, isyancılarla, şehri Fransızlara vermeleri için görüşmeye başladı.

Ama Antonio de Aponto böyle bir ihanete dahil olmadı. Şehri İmparator Carlos adına tutuyordu. Sadece parasını istiyordu. Kısa sürede isyan içinde bir isyan daha çıktı. İsyancılar bölününce, imparator şehri tekrar ele geçirdi. İsyancıların bir kısmı asıldı. Türklerin eline geçen Aponte da İstanbul'da öldü.

İmparator, şehri yılda yirmi dört bin duka karşılığı Malta Şövalyelerine teklif etti. Şövalyeler teklifi reddetti. Canı sıkılan Carlos, şehrin tamamen yıkılmasını emretti. Bunu da şehrin surlarını, kulelerini ve sığınaklarını barutla patlatarak yaptılar. Şehre adını veren El-Mehdi, bunları öyle bir sanat ve kudretle inşa etmiş, kendini bu işe öyle bir vermişti ki, "Bu kaleleri demir ve pirinçten yaparsam daha sağlam olacağını düşünseydim, kesinlikle öyle yapardım," dediği rivayet edilir.

XVII. BÖLÜM

TURGUT REİS

Turgut Reis Cerbe Adası'nda nasıl sıkıştı? Andrea Doria'dan nasıl kurtuldu? İstanbul'a dönüşü ve oradan Malta Şövalyelerine karşı büyük bir sefere çıkması.

V. CARLOS tilkiyi yuvasından çıkarmıştı, ama amirali kurnaz tilkiyi yakalamayı başaramamıştı. Turgut Reis hem hâlâ özgürdü, hem de şehrini elinden alanlara karşı intikam ateşiyle yanıyordu. "Afrika" adını verdiği şehrini kaybetmişti; aralarında en cesur ve en tecrübeli korsanların da olduğu beş yüz adamını kaybetmişti ve para ve servet anlamına gelen on bin kölesini kaybetmişti. Ancak Turgut Reis, oturup halinden şikâyet edecek biri

değildi. Onun açısından hayat zorlu ve süreğen bir macera demekti. Bir an önce İstanbul'a gitti. Burada yetenekli bir denizci, amansız bir Hıristiyan düşmanı olarak tanınıyordu. Bunun soncunda da, burada hem iyi karşılanacağını, hem de mağduriyetini sultana aktarabilme fırsatı bulursa, yardım alabileceğini biliyordu. Daha önce de gördüğümüz üzere korsanlar, aslında başları sıkıştığında genel kural olarak, yardım etmekten hiçbir zaman kaçınmayan padişaha başvururlardı.

Turgut Reis de bütün deniz kurtları gibi parayı severdi. Paranın alabileceklerini daha da çok severdi. Şimdi de, yığınla biriktirdiği altınlarının ona sağlayabileceği en büyük hediye olarak intikam istiyordu. Sultanın kendisinden yana olacağından şüphesi yoktu; ama yine de Kanuni Sultan Süleyman'ın, en büyük düşmanı olarak gördüğü Hıristiyanlara karşı, kendisine yardım etmek istemesini sağlamak için yapılmamış hiçbir şey bırakmamak adına, saraydaki rüşvet severlere hatırı sayılır miktarda para harcamıştı.

Yeteneği ve doğru tavırları sayesinde korsan, Sultan'ın Carlos'a Susa, Sfaks, Monastir ve Mehdiye'yi derhal iade etmesini talep eden bir mektup göndermesini sağladı. Carlos da hemen yazdığı cevabında bu yerlerin Tunus Kralı'na ait olduğunu, onun da kendi özel koruması altında bulunduğunu, ayrıca kendisinin buraları fethetme hakkının olduğunu ve bu konunun İstanbul Sultanı'nı ilgilendiren hiçbir yanı olmadığını yazınca, bu doğal olarak savaş anlamına geliyordu. Katı ve acımasız Hıristiyan İmparatoru, dışarıdan müdahaleye tahammül edecek durumda değildi. Kaldı ki, Süleyman'dan gelen

böyle bir talebin, doğrudan Turgut'un işi olduğundan emindi. Bu yüzden de Sultan'a gönderdiği cevapta, Afrika kıyılarında aldığı bu şehirlerin kendisinden, Turgut adındaki hem Tanrının hem de insanların nefret ettiği bir korsan tarafından, zorla alındığını, o sebepten dolayı da Süleyman'la yaptığı anlaşmadan çıkmadan, bu korsanı gittiği her yere kadar takip etmek niyetinde olduğunu bildirdi.

Turgut Reis'in, Sultan'ı etkilediği suçlamasının doğru olup olmadığını bilmemize imkân yok; ama korsanları himaye ediyor, verdikleri zararlar Hıristiyan gemileriyle sınırlı kaldığı sürece bu konudaki şöhretlerini umursamıyordu. Carlos'un cevabı geldikten kısa süre sonra Turgut Reis'i Santa Maura Adası'nın[31] sancakbeyliğine getirerek ona resmi bir sıfat kazandırmış oldu.

Andrea Doria bir kez daha, Turgut Reis'in peşine düşmesi, ölü ya da diri, ama hem karada hem de denizde yapmış olduğu zulümlerin hesabını Hıristiyan makamlarına verebilmesi için, mümkünse diri olarak yakalaması emrini aldı. Bu arada korsan, Cerbe Adası'na dönmüştü. Dönemin tarihçileri, bu adayı Jerbah, Los Gelues ve Gelves gibi farklı isimlerle andığı için sık sık karışıklık yaşanmaktadır.

Doria, Turgut Reis'ten haber alamadan, yirmi iki kraliyet kadırgasıyla denize açıldı. Cenevizli amiral, düşmanının Cerbe Adası'nda olduğunu duymuştu. Hiç vakit kaybetmeden bölgeye gidip de, aldığı bilginin doğru olduğunu görünce, limanın ağzında La Bocca de Cantara denilen

[31] İon adalarından, günümüzde Lefkada.

yerde demir attı. Turgut mahsur kalmıştı. Doria, o kadar büyük bir kuvvetle gelmişti ki, Turgut Reis ne kadar gözü kara olursa olsun, kuşatmayı yarıp geçemezdi. Ama zamanı gelince, korsan, bu meydan okumaya gereken cevabı verdi. Turgut Reis'i tuzağa düşürmek başka bir şeydi, onu orada tutmak başka. Bütün adamlarını topladı, limanın ağzına top getirdi ve çok yoğun bir ateş açarak, Hıristiyan gemilerini menzil dışına çıkmaya zorladı. Ama bu taktikler Doria'yı etkilemedi. Adada açlık baş gösterince, Turgut Reis'in ya teslim olacağından ya da umutsuzca karşı saldırıya geçeceğinden emindi. Amiral, filosunu kararlı bir şekilde demirli tuttu. Düşmanı avucundaydı. Şimdi, ünlü korsanı imparatora götürmek için yapacağı tek şey beklemekti. Limanda gözünün önünde bir kale yükseliyordu. Sakince gülümsemekle yetindi. Sicilya ve Napoli'ye haber göndererek takviye istedi. Psikolojik an geldiğinde korsan, kaleyi bir daha asla yükselmemek üzere yıkabilirdi. Gönderdiği mesajda "tilki kapana kısıldı" diye yazdı. "Bu haber bütün Hıristiyan âlemini keyiflendirdi. Her yerden en güçlü gemiler yardım etmeye geldi. Herkes bu korkunç korsandan intikam almak istiyordu."

Daha sonra olanları Don Luys de Marmol Caravajal "en casa de Rene Rabat impresor de libros ano de 1573," yani bu olaylar meydana geldikten yaklaşık yirmi yıl sonra Gırnata'da basılan *Description general de Africa* kitabında, "Como Andrea Doria fue en buscar de these occurrences" ve "Dragut Arraez" başlıklı bölümlerinde anlatıyor. Ayrıca ünlü tarihçi M. L'Abbe de Vertor'un yazdıkları da var.

Kaptan Juan Vasquez Coronado, Andrea Doria'nın, Turgut Reis'in kaçmasına imkân olmayan bir tuzağa düştüğünü belirten; ama bu sefer güvenliği iki katına çıkarmak istediği için, validen Napoli'deki bütün kadırgaları, içine mümkün olduğu kadar çok asker doldurarak göndermesini rica ettiği mektubunu, Napoli'de Don Pedro de Toldedo'ya götürdü. Aynı amaçla Sicilya Valisi Don Juan de Vega'ya ve amiralin kendi şehri Cenova'daki Marco Centruin'a da mektup gönderildi. Doria, bu sefer hiçbir şeyi şansa bırakmıyordu. Bu arada limanın girişindeki Bocca de Cantara da büyük bir çalışma süregidiyordu. Menzile giren her gemi, şiddetle topa tutuluyordu. Bu durum Andrea Doria'yı eğlendiriyordu. Kapanın dişlerinin kapandığından emindi. Limandan çıkmaya kalkan gemilere karşı büyük bir titizlik gösteriyor, ama onun dışında yapılan çalışmalara önem vermiyordu. Napoli mesajı almış, hazırlık yapmıyor muydu? Sicilya Valisi'nin, imparatorun gözüne girmek için elinden gelenin en iyisini yapacağına güvenemez miydi?

"Zamanla ben ortağız," İspanya Kralı II. Philippe'nin en sevdiği sözdü. Bu kuşatmada aynı şey, Andrea Doria'nın da aklından geçmiş olabilir. Tek yapacağı beklemekti. Ne kadar beklerse, başarı o kadar garanti olur, düşmanını yok edeceği o kadar kesinleşirdi. Ama amiral, kiminle karşı karşıya olduğunu bilmiyordu. Karşısında savaştığı o kadar yıl boyunca, doğrudan Barbaros Hayreddin'in halefi olan Turgut Reis'in ne kadar yetenekli ve cüretkâr olduğunu değerlendirememişti. Amiral habercilerini göndermiş, boş boş, takviye gelmesini beklerken, Bocca de Cantrara'daki, anlamsız

bulduğu siper yapımı tam hızıyla devam ediyordu. Düşman, Andrea Doria'nın bütün Avrupa'nın alay konusu olmasına sebep olan bir sürpriz hazırlıyordu. Turgut kapana kısılmıştı. Durumun kendisi de farkındaydı. Bocca de Cantara üzerinden kaçamazdı; ama teslim olmak ya da tamamen yok olmak gibi bir niyeti de yoktu. Doria bir an önce saldırsa, korsanın kaderi belli olacaktı; ama Hıristiyan amiralin bekleme politikası kurtulmasını sağladı.

Turgut Reis'ten daha az yetenekli ve daha az azimli biri umutsuzluğa düşebilirdi. Ama Turgut Reis, karşı karşıya olduğu meseleyi zekâsının bütün kıvrımlarıyla ve doğuştan sahip olduğu denizci anlayışıyla ele aldı. Daha en başından kararını vermişti. Bocca de Cantara'da yapılan siperler, askerlerin yerleştirilmesi, şiddetli top atışları, bunların hepsi de asıl planını gizlemek içindi. Kendi askerlerinin yanı sıra yaklaşık iki bin kişilik ada nüfusu, Müslüman din kardeşlerinin Hıristiyanları aldatmasına yardımcı olmak için gönüllü olarak çalışıyordu. Hem askerler hem de ada halkı, gece gündüz büyük bir sessizlik içinde, liderlerinin kurduğu planı uyguluyordu. Turgut Reis, limanın başından adanın diğer tarafındaki deniz kenarına kadar yol yaptırdı. Bu yola kalaslar yerleştirdi. Bu kalasları traverslere tutturduktan sonra iyice yağladı. O zamanlar gemiler hafifti. Yeteri kadar adamınız varsa elde taşınabilirdi. Turgut Reis gece karanlığında adamlarını topladı. Ertesi sabah bütün kadırgalar, barçalar, perkendeler adanın diğer tarafına sürüklenmiş ve denize bırakılmıştı. Geriye taşları ve silahları gemiye alıp sessizce uzaklaşmaktan başka

bir şey kalmıyordu, ki zaten öyle oldu. Turgut Reis bir kere daha ufukta kaybolurken, Andrea Doria da, Don Luys de Marmol Caravajal'ın iğneli bir dille aktardığı üzere öylece kalakaldı.

Yılmaz korsan, amiralin hiç şüphesini çekmeden kaçmayı başarmakla kalmamış, açık denize çıktıktan sonraki ilk iş olarak, Don Juan de Vega'nın Sicilya'dan takviyenin yola çıktığını haber vermesi için yolladığı Patrona kadırgasını da ele geçirmişti. Bu talihsiz gemide, Süleyman'a hediye olarak İstanbul'a gönderilen ve "Torre del Mar Negro"ya (Karadeniz Kulesi) kapatılan Tunus Kralı Hasan'ın oğlu Buguer de vardı. Hasan, bir Müslüman'ın Hıristiyanlara yardım etmesinin cezası olarak, ölene kadar burada kalmıştı.

Turgut Reis, bir daha hiçbir zaman, gerçek bir zekâ ve kurnazlık örneği göstererek kurtulduğu Cerbe'deki gibi bir kapana kısılmadı. Amiralin bir kere daha kandırıldığını görünce ne hissettiğini tahmin etmek zor değil. Böyle bir hikâyenin örtbas edilmesine imkân yoktu. Hıristiyan âlemi, Turgut Reis kurtulduğu için rahatsız olsa da, hiç kimse sıra dışı zekâsını takdir etmekten ve Doria'yla Napoli ve Sicilya valilerinin düştüğü duruma gülmekten kendi alıkoyamıyordu.

Turgut Reis, tebrikleri kabul etmek ve sultanın Hıristiyanlara karşı yaptığı yeni planda rol almak için İstanbul'a döndü. Bu inancı taşıyanlar korsana, doğal olarak tiksindirici geliyordu, ama kendi şahsi nefretini hayatı boyunca savaş halinde olduğu Malta Şövalyelerine yönlendirmişti. Sultanın o sıradaki temel kaygısı İspanyolların Afrika'da aldığı şehirleri geri almaktı;

ama Turgut Reis, yılanı deliğinden çıkarmadan, bunun ona hiçbir faydası olmayacağını söyledi. Turgut'un rüşvete boğduğu paşalar ve Divan da aynı dilden konuşmaya başlayınca, Kanuni Sultan Süleyman sabahtan akşama kadar Malta Şövalyeleri'nin kötülüklerinden başka bir şey duymaz oldu. Malta Şövalyeleri'ni ticareti baltalayan, donanmayı yok eden ve bir Müslüman'ı gördükleri yerde taciz etme fırsatını kaçırmayan korsanlar olarak tanıttılar. Bu söylenenlerde doğruluk payı olduğunu bir sonraki bölümde, bu askeri tarikatı anlatırken göreceğiz. Şu an için, kendilerince "Gerçek Din" adını verdikleri şey için savaşan (birliklerini bu tavır içinde kurmuşlardı zaten) şövalyelerin var oluş sebebi, Müslümanları taciz etmek, köleleştirmek ve yabani bir hayvan gibi avlamaktı. Bireysel kazanç için yağma yapmadıkları doğruydu; ama kazandıklarını, tarikatlarının zenginleşmesi ve kendilerine Müslümanlarla savaşacak silahlar almak için kullanmak üzere Malta'ya, yakalanan bütün korsanların asıldığı "Punta della Forche" (Darağaçları Noktası) denen yere getiriyorlardı.

Kanuni Sultan Süleyman, ilk zamanlarında şövalyeleri Rodos'tan atmıştı. V. Carlos'un Malta ve Gozo adalarıyla Trablusgarp'ı vermesiyle buralarda yaşamaya başladılar. Malta'dan Müslümanlarla ve sonra da sultan ve tebaasıyla savaşmayı hiç bırakmadılar. Dolayısıyla da 1551 yılında Süleyman, bu İslam düşmanlarının tamamen ortadan kalkması için bir sefer düzenlenmesini emretti. Hazırlıklar o kadar büyük ölçekliydi ki, kısa sürede Avrupa'da da çok ciddi bir şeyin olacağı duyuldu. İstanbul'daysa insanlar kendi arasında konuşuyordu,

çünkü padişahın kararları hakkında ileri geri konuşmak genellikle hoş karşılanmazdı. Zaten padişah da Turgut Reis ve kendisine bu seferi düzenlemeyi salık veren diğer liderler dışında hiç kimseye danışmıyordu. Casusları tarafından bilgilendirilen V. Carlos'un da bu yeni armadanın hedefi hakkında normal halk kadar bilgisi vardı; ama yine Turgut Reis'in parmağı olduğundan emindi. Bu yüzden Doria'ya, bu zararlı adamı yakalaması için emir verdi. Ama o an için böyle bir şeye imkân yoktu, zira Turgut Reis İstanbul'da, çıkılacak olan seferin hazırlıklarıyla uğraşıyordu.

Türklerin yeni planından endişelenen ve şüphelenen Carlos, filosunu Messina dolaylarına yönlendirdi.

Malta Şövalyeleri'nin Büyük Üstadı o sırada Juan d'Omedes adlı bir İspanyol'du. Dolayısıyla da Vertot'un tabiriyle "un Grand Maitre Espagnol," tamamen imparatorun hakimiyeti altındaydı ve "Gerçek Din"in kadırgalarını her an için bu hükümdarın emrine vermeye hazırdı. Şövalyeler de İstanbul'daki seferberliği herkes gibi endişeyle takip ediyordu. Büyük Üstat, tarikatın kadırgalarını Doria'nın Messina'daki kuvvetlerinin yanına göndermeyi teklif ettiğinde, tarikatın konseyinde büyük bir hoşnutsuzluk oldu. Konsey üyeleri, Büyük Üstat'a, yapmaları gerekenin güçlü bir hükümdara yardım etmek değil, zaten iyi durumda olmayan kendi güvenliklerini artırmak olduğunu söyledi. D'Omedes, bu seferberliğin Fransa Kralı'yla birlikte imparatora karşı düzenlendiği fikrini savunarak, hedefin Malta Şövalyeleri olmadığını söyledi. Ardından da "Gerçek Din"in kadırgalarını Şövalye Demir Ayak komutasında, Messina'daki

filoyla buluşmaya gönderdi. Tam da bu sırada, Türk sultanının donanmasının Sicilya'ya doğru yola çıktığı haberi geldi. Filoda yüz on iki kadırga, iki büyük kalyon ve çok sayıda perkende ve nakliye gemisinden meydana gelmişti. Sinan Reis'in emrinde on iki bin yeniçeri, çok sayıda keşifçi ve mühendis ve kuşatma için gerekli her türlü araç gereç vardı.

Bu kadar çok sayıda yeniçeri olması, seferin ne kadar ciddi olduğunu gösteriyordu. Sultan, orduya bizzat kendisi komuta etmediği sürece bu seçkin askerleriyle birlikte yola çıkmazdı. Bu noktada, yeniçerilerin tam olarak ne olduğunu açıklamamız aydınlatıcı olabilir. Bunu da en iyi, ünlü tarihçi Prescott'tan aktardığımız şu alıntıyla yapabiliriz:

"Türklerin en dikkate değer kurumu, hatta kurdukları sistemin temeli, imparatorluğun Hıristiyan nüfusuna dayanıyordu. Her beş yılda bir, genel bir sayım yapılarak Hıristiyan ailelerin yedi yaşına basmış ve gelecek vaat eden çocukları evlerinden alınarak başkente götürülürdü. Burada, farklı merkezlere yerleştirilerek, hayatları boyunca yerine getirecekleri görevlerine uygun dersler alırlardı. Güç ve dayanıklılık bakımından en fazla ümit vaat edenler, Küçük Asya'daki özel merkezlere götürülürlerdi. Burada, askerlik mesleğine uygun olarak katı bir disiplin ve her türlü lüksten mahrum bir şekilde yoğun bir eğitimden geçirilirlerdi. Bunlardan yeniçeri adı verilen askeri birlik meydana gelirdi. Bütün hayatlarının savaşmakla ve savaşa hazırlanmakla geçtiği söylenebilir. Hıristiyan ülkelerdeki keşiş ve rahipler gibi evlenmeleri yasak olduğundan, hayatlarını etkileyecek bir

aileleri de olmaz, sadece kendi düzenleri içinde yaşarlardı. Refah durumları doğrudan devletin refah durumuna bağlıydı. Ordunun geri kalanından ayrı tutulmalarını sağlayan imtiyazlardan memnunlardı. Katı bir disiplin sergileyerek, en zor ve en tehlikeli görevlere ilk önce talip olarak sahip oldukları unvanı hak ettiklerini göstermek istiyorlardı. Üzerlerinde savaşa pek de uygun olmayan bol cüppeleri, ellerinde, Avrupalıların mızrak ve kılıcıyla fazlasıyla başa çıkan arkebüz ve kılıçları, başlarında kuş tüyü süsleriyle, yeniçeriler her zaman savaşın en yoğun olduğu yerdedir. İmparatorun kaderinin sallantıda olduğu birçok durumda, terazinin dengesini değiştiren ve talihin kimden yana olacağını belirleyen bu askerlerin cesurca savaşması olmuştur. Disiplinli tavırları devam ettiği sürece Avrupa'daki en iyi askerlere eşdeğerlerdi. Ama bu kıskanılacak kurumda bir değişiklik oldu. Bir sultan evlenmelerine izin verdi, bir diğeri oğullarını da askere almalarına izin verdi, bir üçüncüsü örgütü Hıristiyanların yanı sıra Türklere de açtı. Kendilerine has özelliklerini kaybedince yeniçeriler, imparatorun askerleri karşısında küçük düşmeye başladı. Bu değişiklikler II. Philippe zamanında oldu."

Ama devam edecek olursak: "Gerçek Din"in kadırgaları Malta'dan denize açılmadan hemen önce adaya, Fransa'dan ünlü şövalye Commendeur de Villegagnon geldi. Bu büyük asilzade, Büyük Üstat'ın yüzüne karşı vazifesini ihmal ettiğini, Türklerin bu seferi Malta ve Trablusgarp için düzenlediğini, dahası bizzat Fransız Muhafızı ve Başbakanı Anne de Montmorency tarafından bu silahlanmanın doğrudan "Gerçek Din"e karşı

olduğunu bildirmesi için görevlendirildiğini söyledi. Büyük Üstat'la Villegagnon arasındaki bu görüşme, tarikatın Büyük Haçlar Odası'nda cereyan etmişti. Villegagnon konuşmasını bitirdikten sonra, D'Omedes, kendisine soğukça teşekkür ederek dışarı çıkması için selam verdi. Sonra odadaki şövalyelere dönerek "Ya bu Fransız çok fena kandırılmış, ya da o bizi kandırmaya çalışıyor," dedi. Sonra da Süleyman'ın neden "Gerçek Din"e karşı bu kadar büyük bir sefer düzenlemeyeceğine dair sebepleri uzun uzun anlattı. Birçok şövalye D'Omedes'in vardığı sonuçlara şiddetle karşı çıktıysa da, D'omedes onları dinlemeyi reddetti. 13 Temmuz'da armadanın, İtalyan limanlarını yıkarak güneye ilerlediği haberleri bile, onu inadından vazgeçirmedi. 16 Temmuz'da Osmanlı filosunun kendini göstermesi bu spekülasyonlara son verdi.

İstanbul'dan yola çıkan armada Sinan Paşa'nın komutasındaydı; ama aslında astı olan Turgut Reis'e danışmadan önemli bir adım atmayacağına dair kesin emir almıştı. Bu seferin komutanının Turgut Reis olmaması şövalyeler için iyi bir talihti. Diğer türlü olsaydı, adalarda böyle bir kuvveti püskürtecek hiçbir hazırlık yapılmadığından ve Juan D'Omedes Büyük Üstat olarak ne şövalyelerde ne de adaların halklarında hiçbir heyecan uyandıramadığından, adalar alınmış olurdu. Sinan Paşa, sultanda çok da fazla güven uyandıran bir isim değildi. Açıklayalım. Hepimiz, zaman zaman bir gerçeği mümkün olan en az kelimeyle ifade etmek; meydana gelen olayları ya da koşulları gerçeğin ışığı altında, zihinsel ça-

bamız sonucu oluşacak aydınlanmanın, muhatap aldığımız kişilerin zihinlerinde anında etki yaratacak biçimde, inkâr edilemez bir şekilde tarif etmek istediğimizi biliriz. Bu yetenek en büyük yazarların bile pek azında vardır. Geçekten de bize kadar ulaşan çoğu tarihi olay, yazarlar tarafından değil; askerler, denizciler, devlet adamları ve işleri başlarından aşkın başka kişiler tarafından kaleme alınmıştır. Bir eylem adamının diğerlerinden ayrılmasını sağlayan özellik; sorumluluk almaktan korkmaması, karşısına çıkan fırsatları değerlendirmek için gerekli ahlaki ve manevi dokuya sahip olması ve bir durum meydana geldiğinde üstü durumundakilerin göremediğini görüp bundan yararlanmasıdır. Ama dünya tarihi boyunca sık sık cesur ve yetenekli liderlerin, bu kıymetli erdemlerini birinci sınıf adamların mutlak ve gerçek üstünlüklerinden ayıran o tarif etmesi zor özelliğine sahip olmadığı için başarısız olduğunu görürüz.

Bu şansın nerede ve ne şekilde ortaya çıktığını nasıl ayırt edebilir ve tarif edebiliriz?

Neyse ki bunu bizim için 1692'de Louis Quatorze'nin Denizcilik Bakanı Seignelay yapıyor. 10 Temmuz 1690'da, Beachy Head Savaşı'nda İngilizleri ve Hollandalıları yenen Admiral de Tourville'den söz açılmışken; Seignelay kendisi için "*poltron de tete mains pass de coeur*" olduğunu söyler. Kendisi hakkındaki hükmü: diğer bütün Fransız asilzadeleri gibi cesur ve gözü kara olan de Tourville, iki yıl sonraki La Hogue Savaşı'nda sorumluluğunu yerine getirememiştir. Mahan, "Beachy Head'de İttifak Kuvvetleri'ni takip ederken gösterdiği ihtiyat, ne ka-

dar farklıymış gibi görünse de iki yıl sonra La Hogue'de filosunu neredeyse tam bir yıkıma sürükleyen tavrıyla aynı özelliği taşıyordu; çünkü cebinde kraldan aldığı emir vardı. Her şeyi yapabilecek kadar cesurdu, ama en ağır yükün altından kalkacak kadar güçlü değildi," diye yazmıştır.

Bu gerçeği, incelediğimiz dönemde de görüyoruz. Özellikle de Türk Osmanlı liderlerini incelerken fark ediyoruz. Sınırsız güce sahip bir hükümdara hizmet eden komutanların orduyu başarıya götüremediği takdirde derhal ve gaddarca idam edilmeleri olağandı. Bu yüzden de kesin emir almışlarsa, yenilgi durumunda sorumluluğu padişaha yüklemek umuduyla emirlere harfiyen uyulurdu. İnisiyatif kullanma durumunda başarısızlık kesin olarak cezalandırılırdı. Emirlere uymamanın tek telafisi, mutlak başarıya ulaşmaktı.

Genel kural olarak sadece ve sadece kendilerinin efendisi olan deniz kurtlarında durum farklıydı. "her şeyi kaybetmek ve başarı yolunda ölümü gözü almak" söz konusu olduğunda hiçbiri "hayır" demezdi, hiçbir ceza onları caydıramazdı. Başarılarını genellikle buna borçlulardı. Barbaros Hayreddin ve Turgut Reis de despottu. Başarıları, adamlarının kendilerine itaatine bağlıydı. Bu yüzden de pervasız bir saldırı başlatacaklarsa adamlarının savaşma içgüdülerine, açgözlülüklerine ve bağnazlıklarına hitap ediyorlardı. Kalkışacakları iş için savaşçılarının takdirini kazanabilirlerse her şey yolunda gidiyordu. Arkalarında, tek sözü ölüm, tek nefesi yıkım olan acımasız ve uğursuz biri olmuyordu.

Yaşadıkları dönemdeki herhangi bir savaşçıyı bağlayan engellerden kurtulduktan sonra, gördüğümüz üzere, iyice ileri gidip insan ırkının en tehlikeli düşmanı olan, tamamen vicdansız adamlara dönüşebiliyorlardı. Deniz kurtlarının liderlerinde görülen mutlak irade, padişahta olduğu gibi kendilerine ilahi olarak bahşedilmiş sayılmıyordu; ama yine de, sıra bu iradeyi uygulamaya geldiğinde, padişahın sahip olduğu kudretten sadece biraz daha az olduğu görülüyordu. Deniz kurtları, siyasi sebeplerden dolayı Türk hükümdarla ittifak kuruyordu; yine siyasi sebeplerden dolayı padişah onları himaye ediyor ve önemli mevzularda fikirlerine danışıyordu. Bu, her iki taraf için de yararlı bir anlaşmaydı. Deniz kurtları dünyanın en güçlü imparatorluklarından birinin koruması altına girerken, padişah da savaşlarda yetişmiş, hiçbir şeyden korkmadığı gibi sorumluluktan da kaçmayan, İstanbul'da saray ortamında yetişmiş birinin yapmasının çok zor olduğu şeyleri yapabilen hakiki deniz adamlarına kavuşmuş oluyordu. Barbaros Hayreddin, Sultan'ın tam güvenini kazanmıştı. Ödül olarak da, ünlü düşmanı Doria'nın Preveze'de kaçtığını görmüştü. Şimdi de sıra Turgut Reis'teydi. Az önce de söylediğimiz gibi, Sinan Paşa Haliç'ten denize açılırken, bu korsana danışmadan hiçbir önemli adım atmaması konusunda tembihlenmişti. Sultanın kaptan paşalığı neden Barbaros'a verdiği gibi Turgut'a da vermediğinin cevabı bilinemez, ama bu unvanı Barbaros'a verdiğinde çıkan hoşnutsuzluğu hatırladığından aynı şeyi bir kere daha yaşamak istemediği, bu yüzden de Sinan Paşa'yı görevlendir-

diği tahmin edilebilir. Bu paşa için de Seignelay için söylenenlerin aynısı söylenebilir. Hükümdarı için savaşan, çok cesur bir askerdi, ama tereddüt eden ve yetersiz bir liderdi. Tek gözü daima, uzakta Haliç sahilindeki sarayda yaşayan, kendisinin ve Hilal sancağı altında denize açılan herkesin kaderinin mutlak hakimindeydi.

XVIII. BÖLÜM

ST. JEAN ŞÖVALYELERİ

Kudüs St. Jean Şövalyeleri, sonra Rodos Şövalyeleri, son olarak da Malta Şövalyeleri olarak anıldılar. Tarikatın kısa bir tanımı. Sonradan Büyük Üstat olan Gozon de Dieu-Donne, Rodos Yılanı'nı nasıl öldürdü. Ayrıca, yüz on üç gün sürdükten sonra Kanuni Sultan Süleyman'ın ordularının çekilmek zorunda kaldığı Malta Kuşatması sırasındaki komutan kırk sekizinci Büyük Üstat Parisot de la Valette hakkında kısa bir bilgi.

TURGUT Reis, zorlu hayatı boyunca savaştığı onca prenslik ve diğer güçler arasında, hiçbirinden on altıncı yüzyılda Malta Şövalyeleri olarak bilinen ünlü St. Jean Şövalye-

leri'nden nefret ettiği kadar nefret etmemişti. Bu militan dini örgüt, kendine has ve oldukça ilginç koşullar altında Kudüs'te kurulmuştu. Hz. Muhammed'in ölümünün ardından, ona inananlar, öğretisini büyük bir heves ve kılıç zoruyla her yere yaymaya başladı. Hicret'i yani 622 senesini takip eden yıllarda, Müslümanlar her yerde olduğu gibi, Filistin'de de başarılı olmuştu. O dönemde İmparator Charlemagne'ın namı Asya'yı bile sarmıştı. Öyle ki, Eginard'ın aktardığına göre Halife Harun Reşit, Fransızların, gelen hacıları ağırlamak için bir mesken yapmasına izin vermiş, hatta Kudüs Patriği'nin Hıristiyan imparatora, kendi namına Kutsal Kabir'in ve Calvary Kilisesi'nin[32] anahtarını ve bir de sancağı göndermesine müsada etmişti. Bu da Müslüman hükümdarın, çağının en güçlü devletinin otoritesini tanıdığı anlamına geliyordu. On birinci yüzyılın ortalarında, Kutsal Şehir'e giden Hıristiyan hacıların kullandığı çileli yolu takip eden İtalyan tüccarlar, Halife Mustekfi Billah'dan bir arazi imtiyazı elde etti. Buraya inşa ettikleri kilisenin adını Kudüs'teki Grek kilisesinden ayırt etmek için, Latinlerin Azize Meryem Kilisesi adını verdiler. Ayıca hem hasta hem de sağlıklı hacıları ağırlamak için, St. Jean Bakımevi adında bir hastane kurdular.

1093 yılında Keşiş Peter'in yorulmak bilmeyen çabaları ve Papa II. Urban'ın desteğiyle Birinci Haçlı Seferi başladı. St. Jean Tarikatı'nın kurucusu Gerard'ın adını ilk olarak 1099 yılında duyuyoruz. Bir Fransız keşişi olan Gerard, St. Jean Bakımevi'nin yaptığı güzel şeyleri

[32] İsa'nın çarmıha gerildiği Calvary veya Golgotha adıyla anılan tepede inşa edilmiş kilise.

görünce kendini buraya adadı. O sırada sadece hayır için çalışıyordu. Kendisini yıllar boyunca hacı adaylarına adadı.

Godfrey de Bouillon, Müslümanları Kudüs surlarının dışında yendikten sonra şehre girip St. Jean Bakımevi'ni ziyaret etti. Burada, kuşatma sırasında yaralanan ve ele geçtikten sonra içeriye taşınan yaralı Haçlı askerlerini gördü. Askerlerin hepsi de burada gördükleri sevgi ve ilgiyi yüksek sesle övüyordu.

Bu basit keşişler bundan sonra Haçlılar tarafından büyük hürmet görmeye başladı. Bu kutsal adamların, sırf bakımevindeki yiyecekler iyi ve bol olsun diye en kötü yemekleri yedikleri günlük sohbet konusu olmuştu. Bu Hıristiyan iyilikseverliğinden fazlasıyla etkilenen, bakımevinde tedavi görmüş pek çok asilzade ülkesine dönmekten vazgeçerek kendisini St. Jean Bakımevi'ne, hacıların, fakirlerin ve hastaların hizmetine adadı. Aralarında Raimond du Puy de vardı.

Bu asilzadelerin bu yöndeki tavrını bütünüyle onaylayan Prens Godfrey de Bouillon, bakımevinin masraflarını karşılaması için Brabant'taki topraklarının bir kısmını oluşturan Montbirre Senyörlüğünü, bütün gelir kaynaklarıyla birlikte onlara bağladı. Bu örneği Haçlı seferine katılan pek çok asilzade takip edince, bakımevi hem Avrupa hem de Filistin'deki topraklar ve senyörlüklerle zenginleşti. Bütün topraklar ve mülkler, işletmesi için Gerard'a verildi Gerard 1118'de çok ileri bir yaşta öldü. "*Kardeşlerinin kolları arasında, neredeyse hiç hastalık görmeden, olgunlaşan bir meyvenin sonsuzluğa düşmesi gibi öldü.*"

Hospitalyeler, Gerard'ın ardından Raimond du Puy'u seçti. Dauphiny vilayetinde tanınmış bir soydan gelen du Puy, Büyük Üstat unvanıyla anılan ilk kişi oldu. Gerard'ın hayır ve sevgi dolu hayatı geçip gittikten sonra, St. Jean kardeşliği hastalara bakmaya, fakirlere ve hacılara yardım etmeye devam ettiyse de, Raimond du Puy bir askerdi; bu yüzden de tarikatı askeri bir birliğin olacağı şekilde bir düzene sokmuş, kâfirlere karşı daimi haçlı seferi yemini etmişti. Bu görev büyük bir övgü alarak tüm hızıyla yerine getirilmeye başlanınca, dünyanın görmüş olduğu en kayda değer din savaşçıları ortaya çıkmış oldu.

Düşmana karşı yapılan bu ant, ilk olarak Kutsal Şehir'in etrafında yoğunlaşmaya başlayan barbarlara karşı uygulandı. Neredeyse tamamı Godfrey de Bouillon'ın şövalye ve askerlerinden oluşan Hospitalerler, sevdikleri bu yöreyi ve çevre ülkelerden geçerken sürekli soyulan, kötü muamele gören hacıları korumak için büyük bir hevesle silahlarına sarıldı. Tekrar savaşçı olunca silahlarını sadece ve sadece kâfirlere yönelteceklerine, kendi inançlarını taşıyan hiç kimseyle çarpışmayacaklarına veya böyle bir çarpışmaya asla müdahil olmayacaklarına dair ant içtiler. Raimond du Puy, tarikatı üç sınıftan oluşacak şekilde düzenledi. İlk sınıfta soy ve mevkice yüksekte olduğu için emir verebilecek düzeyde olanlar vardı. İkinci sırada rahipler ve papazlar vardı. Dini mesleklerinin gerektirdiği görevleri yerine getirmenin dışında, her biri kendi sırası geldiğinde savaşta yer almak zorundaydı. Asil bir aileye ya da dini sınıfa mensup olmayan diğerlerine de "hizmet

eden kardeşler" deniyordu; savaşta şövalyeyi takip etmekten hastanede hastalara bakmaya kadar çeşitli görevleri oluyordu. Şövalyelerin giydiğinden farklı bir kıyafet giyerek ayırt ediliyorlardı.

Tarikat büyük bir hızla zenginleşirken buna uygun olarak, Avrupa'nın dört bir yanından genç asilzadeleri kendine çekiyordu. Bunun sonucunda yedi "dil"e bölündü. Bunlar Provence, Auvergne, Fransa, İtalya, Aragon, İtalya ve İngiltere'ydi. Aragon dili sonraki yıllarda Kastilya ve Portekiz olarak ayrıldı. "Manteau a bec" adını verdikleri siyah bir cüppe ve aynı renkte bir pelerin giyiyorlardı. Sol tarafında beyaz kumaştan bir haç işlemesi vardı. Sonraki yüzyıllarda Malta Haçı olarak anılan sekiz noktalı haç, bütün Büyük Üstatların resimlerinde göğüs zırhına işlenmiş olarak görülebilir.

1259 yılında Papa Alexander, asilzadelerin "hizmet eden kardeşlerle" aynı şekilde giyinmeye itiraz ettikleri için görevdeki şövalyelerin üzerine beyaz haç dövülmüş kırmızı "sopraveste" giymesini tavsiye etti. Savaş sırasında safını terk eden, savaştan kaçan şövalyeler tarikattan, dolayısıyla bu kıyafeti giymekten men edilecekti. Tamamen aristokratik bir yönetim yapısı vardı. Bütün yetki, Büyük Üstat'ın başkanlığındaki Konsey'de toplanmıştı. Fikirlere verilen destek eşit olduğunda Büyük Üstat'ın verdiği karar bağlayıcı oluyordu. Belli bir yaşa gelen şövalyelere Usta deniyordu. Bunlara Konseyin verdiği yetkiyle belli bir mülk gelirleriyle birlikte tahsis ediliyor, ayrıca hizmete alacakları askerler ve diğer "dünyeviler"in masrafları için belli bir ödeme yapılıyordu.

Sonuç olarak, St. Jean Şövalyeleri olarak kurulan kurum sonradan ünlü Tapınak Şövalyeleri Tarikatının kurulmasına yol açtı. 1118 yılında Hugues de Payens, Geoffrey de St. Aldemar ve yedi Fransız asilzade daha hacı adaylarının çektiği acılara çok üzülerek bu barışsever insanların yolculukları sırasında onları korumak amacıyla bir cemiyet kurdu. Hugues de Payens, Papa II. Honore'nin huzuruna çıktıktan sonra, o sırada Champagne'de Troyes'te toplanmış olan Konsey'e gönderildi. Konsey bu kadar hayırsever bir girişimi onaylayınca Tarikat kurulmuş oldu. "Aziz Bernard" olarak bilinen Bernard da tarikatın yönetim biçimini belirleyen yasaları belirlemişti. Hareket hızla yayıldı. Pek çok prens ve asilzade, Payens ve yoldaşlarının peşinden Kutsal Topraklar'a gitti.

St. Jean Şövalyeleri o kadar ünlü oldu ki, kendisine İspanya İmparatoru diyen Navarra ve Aragon Kralı Alfonzo, 1133 yılında Navarra ve Aragon Krallıklarını

Büyük Rodos Yılanı'nı öldüren Gozon de Dieu-Donné.

şövalyelere bıraktı. Tabii bu duruma şiddetli bir itiraz gelince, durumu düzeltmek için bir konsile katılan Raimond du Puy, temsil ettiği insanların sadece belirli topraklara ve ayrıcalıklara sahip olmasını kabul etti.

15 Ağustos 1310'da Büyük Üstat Fulke de Villaret liderliğindeki şövalyeler Rodos Adası'nı fethetti. Bu tarihten itibaren adayı ellerinde tuttukları sürece Rodos Şövalyeleri olarak anıldılar. Şövalyeler adayı kısa sürede güvenli bir sığınağa dönüştürdü. Adanın en yüksek noktasına bir kule diktiler. Buradan hem deniz hem de çevredeki adalar rahatça görüldüğünden, denizdeki gemilerin hareketleri rahatça gözlemleniyordu. Ardından, mükemmel bir limanı olduğundan yakındaki Kos,[33] yani Lango Adası'na da kale yapmaya karar verdiler. Adaya bizzat Büyük Üstad'ın kendisinin çizdiği bir kale yapılıp başına da bir şövalye koydular. Bize aktarıldığına göre, yirmi dördüncü Büyük Üstat Villaret'ten sonra gelenler, emri altındaki adadan çok büyük bir verim alarak en iyi meyveleri ve şarabı elde ettiler.

O sırada Bitinya'da, Osmanlı İmparatorluğu'na adını veren Osman'ın hakimiyeti vardı. Güçlü bir Müslüman dalgasının Bizans'ı fethederek ortadan kaldırdığı bir sırada Müslümanların yeminli düşmanı Hıristiyan savaşçıların böyle bir kurum kurması, süregiden olayların Ayasofya Kilisesi'nin Osmanlı Türklerinin ibadet ettiği bir camiye dönüşmesine kadar varacağı yeni bir perdenin açıldığı sırada, sahneye girmiş olmaları ilginç bir tesadüf.

---

[33] İstanköy Adası.

1214 yılında Pers İmparatorluğu tarafından göçe zorlanan göçmen bir Tatar aşiretinin reisi olan Süleyman'ın atası Osman Bey, sadece bir asker ve fatih değil, aynı zamanda yerleştiği bölgeden çok iyi faydalanmasını bilen büyük bir devlet adamıydı. Şövalyelerin Rodos'tan attığı din kardeşleriyle ilişkilerini geliştirip bir ordu kurarak, kolay bir fetih olacağına inandığı adaya saldırdı. Ama kalenin büyük bir hızla inşa edilmesinden dolayı ağır kayıplar vererek kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı. Böylece, Hıristiyanlığın yılmak bilmeyen güçlü savaşçıları, Akdeniz'deki, sonraki beş yüzyıl boyunca devam edecek olan uzun ve kanlı Haç - Hilal savaşını başlatmış oldu.

Şövalyelerin uzun, inişli çıkışlı ve muzafferane tarihleri boyunca, önemli rol üstlendikleri pek çok savaş ve olayda garip hatta yarı mucizevi şeyler oldu. Dönemin tarihçileri tarafından aktarılan olay okuyucunun takdirine bırakılabilir: 1324'de Fulke de Villaret, Helion de Villeneuve'nin yerine Büyük Üstat'lığa geçti. Tarikatın basit giyim kuşamdan sapmasına göz yumulan önceki üstatların aksine, onun döneminde tekrar basitliğe dönüldü. 1329 yılında Rodos'a, kasabadan üç buçuk kilometre kadar uzaktaki St. Etienne Dağı eteklerindeki bataklıkta yaşayan bir yılan ya da timsah (aradaki fark belirtilmediği için bilinmiyor) musallat olmuştu. Bu korkunç yaratık, koyun ve sığırları yiyordu. Ayrıca pek çok köylü de onun yaşadığı yerin yakınlarında hayatını kaybetmişti. Üzerine pek çok kez saldırıldıysa da, hiç ateşli silah olmadığı için atılan ok ve mızraklar pullarla kaplı kalın derisine işlemiyordu. Durum o kadar tehli-

keli oldu ki, Büyük Üstat sonunda bu yaratığı öldürmeye çalışmayı yasaklamak zorunda kaldı. Bu emrine haklı bir şekilde uyuldu. Ama Provence asıllı Gozon de Dieu-Donne yılanı öldürmeye kararlı olduğu için, bu canavarın davranış alışkanlıklarını gizlice takip etmeyi kendisine iş edindi. Belirli noktalarda tatmin olduktan sonra Languedoc ilindeki Gozon Şatosu'na döndü. Gozon, yılanın vücudunun neresinin korunmasız olduğunu öğrenmek istiyordu. Pullarının yaratığın belini korumadığını düşünüyordu. Ardından, yılanın tahtadan bir maketini yaptı. Aynı renge boyadı. Bel kısmını deriyle doldurdu. Sonra da büyük ve vahşi köpekleri, işaret verdiğinde dişlerini bu deri kısma geçirecek şekilde eğitmeye başladı. Azimli şövalye, köpeklerini aylar boyunca eğitti. Zırhını kuşanmış bir şekilde atının üstünde köpeklerine talimatlar verdi. Sonunda hazır olduklarına kanaat getirerek köpekleri ve iki uşağıyla Rodos'a döndü. Kimseye görünmeden, uşaklarına silahlarını St. Etienne Dağı yakınlarındaki küçük bir kiliseye taşıttı. Sonra kiliseye girdi, bir süre dua edip, az sonra kalkışacağı zorlu işte ruhunu Tanrıya emanet etti.

Zırhına kuşanıp atına bindi. Uşaklarına, öldüğü takdirde Fransa'ya dönmelerini, yılanı öldürürse bir an önce yanına gelmelerini, yaralanacak olursa da kendisine yardım etmelerini emretti. Ardından da köpekleriyle birlikte bataklık yönüne doğru ilerledi. Kısa bir süre sonra yılan, çıkan sesleri fark etti. Ateş gibi gözlerini avına dikerek, ölümcül dişlerle dolu ağzını iyice açtı. Ruhunu Yaradan'a emanet eden Gozon, atını mahmuzlayarak dörtnala canavara doğru ilerledi. Ama mızrağı sanki ko-

ca bir kayaya çarpmış gibi parçalandı. Manzaranın korkunçluğundan ve yılanın kötü kokusundan dehşete düşen at, binicisini üzerinden atmak için hamle yaptı. Yere düştüğü zaman, köpeklerine eğitmiş olduğu şekilde bağırdı. Bu sadık yardımcıları olmasaydı hemen orada ölecekti. Ama derhal gelerek dişlerini canavarın beline geçirip, büyük bir acı vererek parçalamaya başladılar. Gozon hemen ayağa kalktı. Aradığı fırsatın çıktığını görerek kılıcını çekti ve düşmanın can alıcı yerlerine saldırdı. Ölümcül yara alan yılan, son bir çaba olarak havaya sıçrayıp sırt üstü düşerken, devasa gövdesinin altında kalan şövalyeyi de yere çiviledi. Bu muhteşem çarpışmayı dehşet içinde seyreden uşaklar hemen efendilerinin yardımına koşarak onu içinde bulunduğu rahatsız durumdan kurtardılar. Gozon'un öldüğünü sanmışlardı, ama yüzüne biraz su serpilince gözlerini açarak yanında yatan canavarın cesedine baktı.

Büyük bir sevinç içinde Rodos'a gitti. Burada derhal kahraman ilan edildi. Kim, yılanı öldüren adamdan daha fazlasını veya daha iyisini yapabilirdi? Diğer şövalyelerle birlikte Büyük Üstat'ın şatosuna gitti; ama burada onu hiç de hoş olmayan bir sürpriz bekliyordu. Helion de Villeneuve çok ciddi bir şekilde, savaşçının elde ettiği zaferi görmezden gelerek katı bir şekilde, Büyük Üstat'ın yılanla savaşılmaması için verdiği emre nasıl karşı geldiğini sordu. Derhal Konsey'i toplayan amansız Villeneuve, bütün ricalara rağmen Gozon de Dieu-Donne'yi şövalye kıyafeti giymekten men etti. "Benim saygı görmeyen bir lideri olduğum Tarikat'ta," dedi katı disiplinci, "disiplini sağlamak söz konusu olduğunda bu canavarın ölümü-

nün, hatta ada halkının ölümünün ne önemi var?"

Ama Helion de Villeneuve hem zeki hem de iyi yürekli biriydi. Aldığı kararla otoritesini koruduktan kısa bir süre sonra Gozon'u azat ederek, hem övgüleriyle hem de sağladığı maddi çıkarlarla mutlu etti.

Vertot Papazı, Bochart'ın Fenikeliler'in adaya (Rodos kelimesinin türediği) Gefirath-Rod, yani Yılanlar Adası dediklerini, ayrıca Romalılar Kartacalılarla savaşırken Attilius Regulus'un bu adada boyu otuz metreye varan bir canavar öldürdüğünü söylediğini aktarır. Thevenot, 1637 yılında yayınlanan "Yolculuklar" kitabında, Gozon'un öldürdüğü yılanın başının hâlâ Rodos kasabasının sur kapısında asılı durduğunu gördüğünü ve at kafası kadar büyük olduğunu yazar.

1346'da Hellion de Villeneuve'nin ölümünün ardından, yerine geçecek kişiyi seçmek için toplantı yapıldı. Konuşma sırası Komutan Gozon de Dieu-Donne'ye gelince şöyle söyledi:

"Bu meclise girerken kendime, bu önemli göreve, Tarikat'ın zaferi ve refahı için en iyi niyetlerle çalışmak suretiyle en fazla layık olacağını düşündüğüm kişi dışında hiç kimseyi teklif etmeyeceğime yemin ettim. Hıristiyan dünyayı, kâfirlere karşı sürekli vermek zorunda olduğumuz savaşı, disiplini sağlamak için gereken azim ve kuvveti düşününce, 'Gerçek Din'i yönetmek için kendimden daha uygun birini görmüyorum."

Daha sonra tamamen tarafsız bir tonlamayla gerçekleştirdiği büyük işlerden bahsetti. Yılandan bahsetmeyi de unutmayıp, merhum Büyük Üstat'ın, kendisini

kurmayı yaptığına dikkatleri çekti. Sözlerini "Nasıl idare ettiğimi zaten biliyorsunuz," diye bitirdi. "Ne bekleyeceğinizi ve ne umabileceğinizi çok iyi biliyorsunuz. Adil davranıp oylarınızı bana vereceğinize inanıyorum."

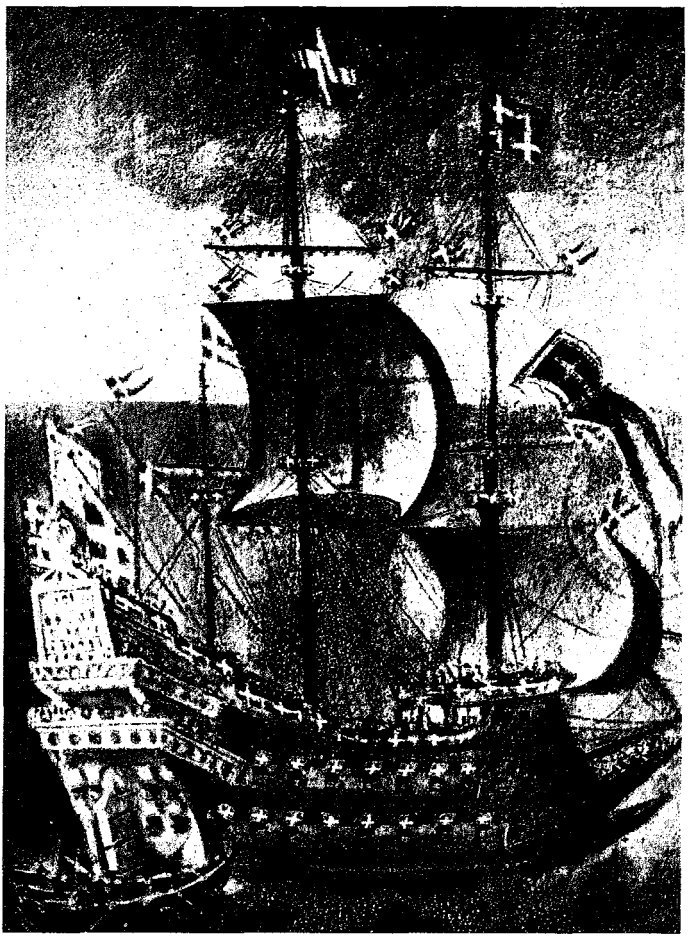
Meclistekiler, bu adamın kendisini önermesine doğal olarak şaşırmıştı, ama sonunda doğruları konuştuğuna karar verdiler. Böylece "yılan kahramanı" Gozon de Dieu-Donne yirmi altıncı Büyük Üstat oldu. 1353'te ölünce yerine Pierre de Cornillian geçti. Mezarına şu kelimeleri yazdılar:

"*Cy Gist le Vainqueur du Dragon.*"

1480-1485 yılları arasında Pierre D'Aubusson'un Büyük Üstat'lığı sırasında Türkler Rodos'u iki kere kuşattı. İlk kuşatmayı şövalye Meri Dupuis ayrıntılı bir şekilde aktarıyor: "*Je, Mary Dupuis gros et rude de sens et de entendement je veuille parler et desscrire au plus bref que je pourray et au plus pres de la verite selon que je pen voir a lueil.*" 1485'deki kuşatmayı başka bir tanık, Commendeur de Bourbon, "*ma semble bon et condecent a raison declairer premierement les causes qui out incite mon poure et petit entendement a faire cest petit oeuvre.*" diyerek aktarıyor.

Ama bu cesur şövalyelere ayıracak yerimiz yok. O yüzden her iki taraf da çok büyük bir çaba gösterip korkunç kayıplar verdikten sonra Türklerin geri çekildiğini söylemekle yetineceğiz.

Şövalyeleri Rodos'tan nihayet sürmek Kanuni Sultan Süleyman'a nasip oldu. Temmuz 1522'den Ocak 1523'e kadar Villiers de L'Isle Adam'ın idaresindeki şövalyeler sürekli takviye gören büyük Hilal ordusu kar-

Şövalyelerin Malta'ya gelişi (1530).

şısında direnmeye çalıştı. Sonunda 1 Ocak 1523'te, her iki taraf için de onurlu bir anlaşma yapıldı ve şövalyeler iki yüz yıldan fazla süredir yerleşmiş oldukları adayı terk etti.

V. Carlos'un himayesiyle, 26 Ekim 1530'da, kılıcı ve miğferi halen kutsal bir emanet olarak Vittoriosa'da küçük bir kilisede tutulan L'Isle Adam'ın liderliğindeki şövalyeler Malta ve Gozo adalarının idaresini aldı.

Şövalyeler adalara kale yaparak 1565'te Osmanlılar bir kere daha saldırana kadar burada yaşadı.

Kahramanlığın göreceli bir kelime olduğu, hepsi de eşit derecede doğru sayılması gereken farklı farklı kullanımı ve uygulaması olduğu söylenebilir. Fiziksel cesaret açısından 1565'teki Malta Kuşatması'nda bulunan herkes kahraman olarak anılmayı hak etmiştir. Kimse arkasını dönmedi, kimsenin cesareti kaybolmadı. Neredeyse kaçınılmaz bir şekilde ölecekleri belliyken, cepheye çağrılan hiç kimsesinin rengi uçmadı. Bu hem Hıristiyanlar hem de Müslümanlar için geçerliydi. Her iki taraf da çok büyük sayılarda kayıp verdi. 18 Mayıs 1565'ten 8 Eylül 1565'e kadar, yani toplam yüz on üç günde otuz bin Müslüman ve sekiz bin Hıristiyan öldü. Bu da günde ortalama üç yüz otuz altı ölüm eder. O kavurucu sıcaklarda hayatta kalmayı başaranların çektikleri sıkıntı dayanılmaz olmalı. Her taraf gömülmemiş cesetlerle doluydu. Savaşan askerlerin salgın yüzünden kırılmaması bile büyük mucizeydi.

Çoğu savaşta kişisel duygular işin içine çok az karışır. Milletler milletlere, ordular ordulara, donanmalar donanmalara saldırır. Ama her iki tarafta da, savaşçıların içinde düşmana karşı bir nefret yoktur. Hatta yenilen için biraz acıma bile duyulur. Malta'daysa, her iki tarafın savaşçılarını da harekete geçiren temel güç kişisel nefretti. Her iki taraf da karşı tarafı, katledilmeleri Tanrı katında kabul edi-

lecek en büyük ibadet olarak saydıkları kâfirler olarak görüyordu. Her iki taraf da diğerine hiddetle "kâfir" diyordu. İmanlarının kendilerini kutlu sonsuzluğa götüreceğine inananlar için kâfirleri kökünden yok etmek, üzerlerine düşen bir görevdi. Bu uğurda ölenler, ister Hıristiyan olsun ister Müslüman, Cennet'in kapılarının kendilerine açık olduğundan şüphe etmiyordu. Telef olan diğer herkes kadar fevkalade, St. Elmo'da büyük acılar içinde ölen şövalyeler kadar inancına ölümüne bağlı, Turgut Reis kadar yetenekli ve usta, Malta Kuşatması söz konusu olduğunda bir tepedeki deniz feneri gibi parlayan sadece bir tek isim geliyor aklımıza: Papa II. Paschal'ın tüzel varlığını 1113 yılında yazdığı bir mektupla kabul ettiği (Kutsal Peder Tarikat'ı özel koruması altına alıyordu) Kudüs Saint Jean Şövalyeleri Tarikatı'nın, günümüzde Sceberass Dağı'nı süsleyen şehirdeki türbesinde adı ebediyete kadar kazılı, kırk sekizinci Büyük Üstat Jean Parisot de Valette, 1557 yılında bu yüce şeref kendisine ihsan edildiğinde, Tarikat'ın her mertebesinden geçmiş bulunuyordu; asker, yüzbaşı, general, Konsey Üyesi, Büyük Haç. Her bir görevde de en iyi övgülere layık bir cesaret, dindarlık ve tamahkârlık göstermişti. Hayatını adadığı Tarikat'a karşı bütün kalbiyle hissettiği bağlılıkla diğerlerinden ayrılan, yalın bir tavrı vardı. Savaş alanındaki hiçbir düşmandan korkmadığı gibi Konsey Odası'ndaki hiç kimseden de korkmazdı. Doğru olduğuna kanaat getirdiği bir şeyi savunurken aklından geçenleri olduğu gibi söylerdi. Gururluydu, köklü ailesinden gelen saygınlıkla, bütün kibrini, altmış üç gibi ileri bir yaşında yönetmesi için çağrılan Avrupa'daki en soylu kanların bir

araya gelerek meydana getirdiği şövalye konfederasyonunun hak ve imtiyazlarını savunmaya yönlendirmişti. Dünya tarihinde La Valette kadar sabit fikirli biri daha bulunamaz. İnandığı şey için, bugün bulunması neredeyse imkânsız bir şevkle gayret gösterirdi. İnancının özünü, kılıcını eline Müslüman dininin kökünü kazıması için Tanrı'nın kendisinin verdiği görüşü oluşturuyordu. Büyük Üstat olmakla kraliyetten sadece bir derece düşük bir makama yükselmiş oldu; ama elde ettiği can düşmanlarına zarar verme fırsatı karşısında bunun hiçbir önemi yoktu. Bütün hayatı boyunca itaat etmeyi çok iyi bildiğini gösteren bu adam, şimdi komuta etmeyi öğrendiğini ispat etme fırsatını bulmuştu. Kuşatmanın devam ettiği yüz on üç gün boyunca hiç kimse onunla kıyaslanamaz bile. Süreç devam ettikçe bu adamın ruhu giderek daha yükseldi. Yalvararak, rica ederek, komuta ederek, örnek olarak, etrafını saran daha zayıf ruhlara yol gösterdi.

Malta Kuşatması'ndan bahsederken zayıf ruh demek neredeyse hakaret sayılabilir. Bu cesur askerler sadece liderlerine kıyasla zayıftı. St. Elmo kuşatması sırasında, garnizon, La Valette'e iki kere ulak göndererek, savunmanın artık imkânsız olduğunu söylemişti. Ama İspanyol Philippe'nin Sicilya Valisi Garcia de Toledo, takviye kuvvet göndermek yerine özel mektuplar yazıyordu. Kaybedilen her saniyenin önemi büyüktü. La Valette, şövalyelere soğukkanlı bir şekilde Tarikat'a ettikleri yemini hatırlattı. Herkesin artık sadece birkaç saat daha dayanabileceklerinden emin olduğu sırada, herkesin yerlerini almasını, bizzat kendisinin, Büyük Üs-

tat'ın da gelerek nasıl ölüneceğini göstereceğini söyledi. Liderlerinin metanetinden cesaret bulan bu asilzadelerin hepsi de, bir zamanlar kale olan harabeye dönmüş mezar odasında öldü.

La Valette ölmeye hazırdı. O sırada, o garnizonda ölmeye ondan daha hazır hiç kimde yoktu. Elinde kargısı ve mızrağıyla, yetmiş bir yaşında bu en tehlikeli görevi üstlenen şövalye, genç bir ruhla Il Borgo surlarından içeri girmeye başlayan yeniçeri ve korsanlara karşı koydu. Yoldaşları boş yere onu vazgeçirmeye çalışmıştı. Sitemlere anlayışla cevap verdi, ama fikrini değiştirmedi. Ölecek olursa yerini doldurabilecek kadar iyi pek çok kişi vardı. Israr etti. O an gelene kadar, en rütbesiz askerine kadar kendisini Büyük Üstat olarak kabul etmiş herkese değer verdiğini gösterecekti.

Durum kötüden vahime dönüşürken, La Valette, hiç tereddüt etmedi, hiç arkasına bakmadı, miskin Garcia de Toledo'nun gönderebileceği yardımdan hiç ümidini kesmedi. Zaten öyle olmasaydı hepsi de, zamanında St. Elmo'daki kardeşlerine olduğu gibi, savaşan son kişiye kadar ellerinde silahlarıyla telef olacaktı. Kuşatmanın, herkesin ümidini yitirdiği son günlerinde Büyük Üstat'ın söylediği asil sözleri okuyan kimin boğazına sıkı bir düğüm oturmaz?

Çökmüş, zayıflamış, kan, ter ve çamurla kaplanmış bir halde mevziden mevziye giderek askerlerine cesaret verdi. Tarikat'ın başı, o asil insan yanına gelip de yüz yüze konuştuğunda kim cesaretinin ve gücünün yerine geldiğini hissetmezdi ki?

"Kardeşlerim, hepimiz İsa'nın hizmetkârlarıyız. Ben ya da diğer komutanlar ölecek olursa, sizlerin Tarikat'ın ve Kutsal Kilisemizin şerefi ve sevgisi için savaşmaya devam edeceğinizden eminim."

Nelere katlandığını ve neleri feda ettiğini kavrayabilmek için bunun ne anlama geldiğini, bu adamın omuzlarına yüklenen ağırlığı anlamaya çalışmalıyız. Hiçbir şekilde kana susamış, sırf başkaları alkışlasın diye açgözlü bir şekilde fethetme meraklısı biri değildi. Aksine, insan sevgisi ve birlikte yaşadığı insanlara karşı büyük bir muhabbet besleyen birisiydi. Kendisine Tarikat'ın şerefini koruma, hizmet ettiği Tanrı adına yöneticilik etme görevi lütfedilmişti. St. Elmo'daki kardeşlerinin kesin ölüme girmesi emrini vermişti. Tanıdığı insanlara, ölmenin görevleri olduğunu hatırlatırken kalbi, bu daha zayıf birinin veremeyeceği kadar ağır karar yüzünden acı içinde parçalanıyordu. Kendi yeğeni başka bir cesur gençle birlikte öldürüldüğünde sadece gülümsemiş, birkaç güne kalmaz kendilerinin de gideceği daha güzel bir yere gittiklerini söylemişti. Her ikisine de aynı derecede üzülmüştü. Bu kişiden bahsederken, tarihte ondan daha yüce, mükemmel, iyi yürekli ve yiğit şövalye örneğini bize daha iyi veren birinin daha olmadığı söylenebilir.

XIX. BÖLÜM

TURGUT REİS

Sinan Paşa ve Turgut Reis nasıl Malta ve Gozo adalarına akın düzenledi ve Trablus'u ele geçirdi. Malta Şövalyeleri Kustir Ağa'ya ait olan heybetli kalyonu ve Türk sultanının odalıklarını nasıl ele geçirdi. Bu hanımların düştüğü durum ve İmam'ın Süleyman'a tavsiyesi. İstanbul'da yapımına başlanan büyük armada. La Valette ve şövalyelerin hazırlıkları. İstanbul'dan başlayan Malta Seferi.

SİNAN Paşa'nın komutasındaki donanma sahilde belirdiğinde şövalyeler çok büyük bir dehşete düşmüş olmalı. Bunca süre boyunca bu kadar büyük bir seferin Malta için yapılamayacağında ısrar eden Juan d'Ome-

des'e de çok sert tepkiler verilmiş olsa gerek. Öte yandan, Sinan Paşa gelir gelmez, o zamanki adıyla Büyük Liman'daki Büyük İskele'ye yanaşınca ada halkı uzun süre şüphede kalmamış oldu. Liman uzun ama çok dardı. Türk kadırgaları sancak tarafından limana girer girmez, İspanyol Şövalye Commandeur de Guimeran, üç yüz arkebüzcüyü pusuya düşürerek yakaladı. Sinan Paşa'nın kadırgası da pusuya yaklaşınca Commendeur ateş emri verdi. Bu kadar yakından yapılan yaylım ateşinin, aslında savaş dışı olan kürek köleleri üzerinde korkunç bir etkisi oldu. Sinan Paşa büyük bir öfkeyle, karaya adam indirilmesini emretti. Ama askerleri karaya inip de (bugünkü Valetta şehrinin bulunduğu) Sceberras Dağı'nı taradıklarında hiç kimseyi bulamadı. Pusuya yatan Commendeur ve adamları çoktan gitmişti. Sinan Paşa, Il Borgo'da tepeden etrafına bakındığında, limanın karşı tarafında kalan şövalyelerin yaşadığı kaleyi görünce, "Burası padişaha kolayca alınabileceğini söylediğin yer mi," diye sordu.

Hiçbir tehlikeden korkmayan Turgut Reis soğukkanlı bir şekilde cevapladı:

"Elbette ki hiçbir kartal, yuvasını kolayca ulaşılacak bir yere yapmamıştır."

Şövalyelerin esiri olan korsan, Sinan Paşa'ya bu kalenin inşasında bulunduğunu, ne kadar güçlü olduğunu bildiğini ve saldırıyı geciktirirse daha Temmuz ayında olmalarına rağmen kışa kalacaklarını söyledi. Sinan Paşa, daha önce de söylediğimiz gibi tereddüt içinde olan bir komutandı. Padişahtan her daim çok korkardı ve bu kadar zor ve tehlikeli bir göreve uygun biri sayılmazdı. Kaleyi arkasında bırakarak, adanın ortasında, denizden 10

kilometre kadar içeride, Citta Notabile yani Malta'nın başkentinin bulunduğu tepelik alana gitti. Ada boyunca ilerlerken Türkler her zamanki zalimliklerini yaparak zavallı halkı öldürdü, evlerini yaktı, mahsullerini yok etti ve kadınlarını kaçırdı. Notabile şehri kuşatılsaydı hiç şüphesiz alınırdı, ama Sinan Paşa Turgut Reis'e, bu seferin asıl amacının Trablus'u almak olduğunu, bu şehirle kaybedecek vakitleri olmadığını hatırlattı. Bu oyalama politikasına kızan Turgut Reis ani bir saldırı başlattı. İki lider arasındaki hoşnutsuzluk giderek keskinleşirken Sinan Paşa'ya bir Sicilya kadırgasında ele geçirilen bir mektup getirildi. Mektup, Mesina'da yaşayan bir Tarikat üyesinden geliyordu. Büyük Üstat'a Andrea Doria'nın İspanya'dan yeni döndüğünü, Türklere saldırmak için büyük bir filo hazırlattığını yazıyordu. Bu mektup aslında bir hileydi ve hiçbir şekilde gerçeği yansıtmıyordu. Ama bu kadarı Sinan Paşa için yeterliydi. Derhal savaş meclisini toplayarak aldığı bu önemli haberi iletti. Meclis hararetli bir tartışmanın ardından, rezil Andrea'nın adı bile Osmanlılar için uğursuzluk demek olduğu için, en kolay ve en güvenli yolu seçerek, neredeyse tek vücut halinde, bir an önce Trablus'a girmeye karar verdi. Eski düşmanı Şövalyelerden intikam almak için fırsat kollayan Turgut Reis'in öfkesi boşunaydı. Donanma komşu Gozo Adası'na giderek burada her türlü zalimliği yaptı. Bütün evler yakıldı ve ada halkından altı bin kişi esir alındı. Özellikle bir olay aktarılmaya değer: Gozo'da karısı ve iki kızıyla birlikte yaşayan bir Sicilyalı vardı. Bu adam, karısının ve kızlarının birazdan Türklerin eline geçeceğini görünce, üçünü de bıçaklayıp elinde kılıcıyla kendisini düş-

manlarının önüne attı. İki kişiyi öldürüp birçoğunu yaraladıktan sonra parçalara ayrıldı. Filo daha sonra az sayıda şövalye ve güvenilmez Calabrialı piyadeler tarafından savunulan Trablus'a geçerek burasını kayda değer hiçbir direnişle karşılaşmadan aldı. Daha önce silah atıldığını hiç görmemiş olan Calabrialılar kısa süre içinde isyan ederek savaşmayı reddetti. Turgut Reis, selefi Barbaros Hayreddin'in Cezayir Kralı olması gibi burasının hükümdarı oldu. O andan ölümüne kadar geçecek olan yıllar içinde Hıristiyan düşmanlarıyla sonu gelmez savaşlarına devam ederek, kendi yaptığı kalesine saldırdıklarında aldıkları en acı yenilgilerden birini tattıracaktı.

18 Ağustos 1557'de ölen Claude de la Sangle'ın yerine Jean Parisot de Valette, aynı yılın 21 Ağustos'unda Malta Şövalyelerinin Büyük Üstat'ı seçildi. Daha önce de söylediğimiz gibi asker, yüzbaşı, konsey üyesi, general ve Büyük Haç olmuştu. Savaşta korkunç olduğu kadar konseyde de bilgeydi. Kâfirler kendisinden ne kadar korkuyorsa, kardeşleri de o kadar saygı duyuyordu. Onun idaresi altında "Gerçek Din," özellikle bazı Alman vilayetlerinde ve Venedik Cumhuriyeti'nde eski otoritesine kavuştu. La Valette'in etkisi o kadar büyük oldu ki Almanya ve Venedik "Dilleri"nin (yani Şövalye Konfederasyonlarının) bir süredir geciktirilmesine müsaade edilen aidatlarını almayı başardı. Bu aidatlar İllerden kâfirlerle savaşmak amacıyla toplanan vergiydi. La Valette taviz vermez üslubuyla hepsine, şövalyelerin kendi üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleri gerektiğini hatırlatmıştı. En yüksek mevkiyi doldurması için

çağrıldıktan sonra, La Valette otoritesi altındaki hiç kimsenin görevlerini ihmal etmesine göz yummamıştı. İçinde eski ve gerçek Haçlı ruhunu yaşatıyordu. Hayatı bir tek gözle görüyordu. Onun için, kâfirleri tamamen yok etmekten daha mühim bir şey yoktu. Görevlerinin sorumluluğunu bilen pek çok kişi vardır, ama yanındaki insanlara ilham verebilen çok az kişi vardır. Jean Parisot de Valette bunlardan biriydi. Maneviyat alevi içinde öyle bir güçle parlıyordu ki başkalarının yolunu da aydınlatabiliyordu. İçinde, başkalarını da kendi seviyesine kadar yükseltebilen, onları neredeyse kendilerine rağmen daha asil biri haline getirebilen bir yetenek vardı. Böyle olunca da, La Valette, şövalye kardeşlerine Tarikat'a borçları olduklarını hatırlatmaya tenezzül ettiğinde, o para bir an önce ödeniyordu.

Mali idareyi düzene soktuktan sonra dikkatini (selefinden almış olduğu üzere) şövalyelerin sahip olduğu bölgelere bağlı olarak karşılıklı ilişkilere verdi. Trablus Kalesi çok uzun yıllardır Hıristiyanlığın başındaki en büyük belalardan biri olan Turgut Reis'in elindeydi. Korsan, bir zamanlar şövalyelere ait olan kalede yaşayarak onlara büyük bir hakarette bulunuyordu. Burayı yıllar önce zor kullanarak ellerinden almıştı: öyleyse, La Valette açısından bu korsanı oradan kovmaktan daha gerekli ne olabilirdi? La Valette bu görevde kendisine yardım etmesi için Juan la Cerda'yı (İspanyol asilzadesi, Medina-Celi Dükü ve İspanyol Kralı adına Sicilya Valisi) çağırdı. Vali bu isteği memnuniyetle kabul ederek hükümdarını bilgilendirdi. II. Philippe, projeyi onaylayarak Milan Valisi Sesse Dükü'ne, Napoli Valisi Alcala Dükü'ne ve do-

nanmasının komutanı John Andrea Doria'ya, kuvvetlerini birleştirerek Sicilya'ya gitmelerini, burada, kendisine Büyük Üstat'ın tavsiyeleri dışında hiçbir şey yapmaması çok açık bir şekilde belirtilen Medina-Celi Dükü'nün komutası altına girmelerini emretti. Dük, toplanan birlikleri Malta'ya götürdüğünde kış gelmişti. Bahar geldikten sonra Trablus'a saldırdılar.

Ama kaleyi beklediklerinden çok daha farklı bir şekilde buldular. Turgut Reis, De Vertot'ya "avoir faire terasser les murailles de cette place," demişti. Burçlar yapılmış, dönemin kale inşa sanatının izin verdiği ölçüde bölgenin bütün avantajlarından faydalanılmıştı. En uygun yere yapılmamış olan bu kaleyi güçlendirmek için çok büyük masraflar edilmişti. Çok sayıda ağır silahın yerleştirildiği büyük kuleler, Turgut Reis'e ve İstanbul'un Sultanı'na ait hilalli bayrak altında denize açılan diğer korsanlara ait gemilerin merkezi durumuna gelen limanı koruyordu. Medina-Celi Dükü işte bu kaleye saldırdı. Bu saldırının ayrıntılarını yazacak kadar yerimiz yok, ama Hıristiyan kuvvetlerinin iflah olmaz bir yenilgisiyle son buldu. Yetersiz bir komutan olan Dük, çağının en büyük liderlerinden birinin, savaş bilimlerinin hemen her dalında uzman, düşmanın kılıcından çok gazabından korktuğu, büyük ve güçlü bir ordunun komutanı durumundaki Turgut Reis'in karşısına çıkmıştı.

La Valette, Hıristiyan kuvvetlerinin Trablus'tan çekilmesine üzülse de kâfirleri kovalamaktan vazgeçmedi. "Gerçek Din"in kadırgaları her zaman denizdeydi. Hem korsanlar hem de Osmanlı Türkleri sürekli olarak de-

ğerli gemilerini ve mallarını kaybediyordu. Şövalyelerin, kadırgaların generali Commendeur Gozon de Melac ve ünlü şövalye Commendeur de Romegas'ın komutasındaki deniz kuvvetleri sürekli görevdeydi. Kuzey Afrika sahillerinde, Malaga'nın karşısında, korsanların sıkça uğradığı bir kale olan Penon de Velez Hıristiyanların eline geçmişti. Tunus'taki Goletta da alınmıştı. Korsanlar endişeye kapılarak İstanbul'dan yardım talep etti. Süleyman'a, bu hızla gidecek olursa yakında bütün Kuzey Afrika'nın Hıristiyanların eline geçeceğini ve gerçek müminlerin yok olacağını söylediler.

Süleyman, şikâyetleri dinledikten sonra, kısa süre içinde, yaşadıkları talihsizliklere son verecek bir kuvvet göndereceğine söz verdi. İstanbul'da bir kere daha hazırlıklar başladı. Tam da bu sırada, durumu önemli derecede etkileyen bir olay meydana geldi. Penon de Velez'i aldıktan hemen sonra, de Giou ve De Romegas'ın komutasındaki "Gerçek Din"e ait yedi kadırga yakınlardaki Zante ve Cephalonia Adaları'nda seyir halindeyken; Doğu'nun zengin mallarıyla dolu, "yirmi bronz top" ve çok sayıda küçük silah taşıyan, güvertesinde "mükemmel topçu subayları" ve iki yüz yeniçeri bulunan, Bayramoğlu Reis idaresindeki, heybetli bir kadırgayla karşılaştı. Haremağası Kustir Aga'ya ait olan bu büyük geminin sağ salim İstanbul'a varması, haremdeki birçok kadının maddi çıkarı icabıydı. "Gerçek Din"in gemileri saldırıya geçti. Kalyon çok sert bir direniş gösterdi. Yüz yirmi Hıristiyan, daha da çok sayıda Türkün ölümünün ardından gemi ele geçti. Bu olaydan önce İstanbul'da bir hoşnutsuzluk varsa bile, bu olaydan sonra çıkan hoşnutsuzlukla

kıyaslanamazdı bile. Haremağası Kustir Ağa ve odalıklar kendilerini Kanuni Sultan Süleyman'ın ayaklarına atarak; ağlayan gözler, darmadağınık saçlar ve çılgınca tavırlarla en hassas mahremiyetlerini bu kadar bayağı bir şekilde taciz eden barbar korsanlara, Malta Şövalyelerine karşı büyük bir sefer düzenlenmesini talep ettiler. Ana caminin imamı, camide okuduğu hutbelerde zalim kâfirlerin üzerine gitmenin, onları ezip geçmenin şart olduğunu bildirdi. Padişaha, gerçek müminlerin şövalyelerin zindanlarında çürüdüğünü, kadırgalarının kürekçi sıralarındaki Müslümanların köpek gibi dövüldüğünü hatırlattı. Öfkeli bir vaazında "Çığlıkları Cennet'teki peygamber efendimize kadar giden bu talihsizlerin zincirlerini ancak kılıç açabilir. Çocuklar babalarını istiyor, analar kocalarını ve oğullarını istiyor. Yani herkes adalet istiyor. Bu da ancak düşmanların üzerine tam bir kararlılıkla gidilirse olur," dedi.

Genellikle cemaatin sessizce dağılmasıyla son bulan önceki hutbelerin aksine, Kanuni Sultan Süleyman, halkından çıkan homurtuları uzun ve görkemli hükümdarlığı sırasınca hiç duymadığı kadar net bir şekilde duydu. Haremağası, kadınlar ve ulemanın bastırması bir kenara, Turgut Reis de zaten bir süredir padişahın artık yapmaya karar verdiği şekilde davranması için ısrar ediyordu. O sırada padişah, bütün bir imparatorluğu altındaki hiçbir komutana şimdi Trablusgarp'ı idare eden komutan kadar saygı ve güven beslemiyordu. Turgut Reis'i diğerlerinden ayıran pek çok özellik vardı. Her şeyden önce, adamlarını başkalarıyla kıyaslanamayacak ölçüde iyi yönetirdi ve denizlere mükemmel şekilde hakimdi. Top-

çuluğa bilimsel olarak bakardı ve döneminin kale savunma tekniklerini çok iyi öğrenmişti. Bunların yanı sıra, adamlarına karşı diğer meslektaşları kadar aşırı bir acımasızlığı olmasa bile, korsanlar karşısında titrerdi. Mehdiye savunmasında da gördüğümüz üzere, Turgut'un öfkesinden, ölümün kendisinden daha çok korkarlardı.

Kanuni Sultan Süleyman'ı şövalyelere karşı uyaran da bu ünlü liderdi. Artık, Rodos'tan atıldıkları 1523 yılında olduklarından çok daha tehlikeli bir hale geldiklerini söylemişti. Orada yaşarlarken çevreleri Türk imparatorluğuyla sarılıydı. Oysa Malta'dayken, yine Müslümanların en büyük düşmanlarından biri olan İspanya'ya bağlı Sicilya'dan yardım alabiliyorlardı. Malta ayrıca doğudan İstanbul'a gelen gemilerin yolu üzerinde bulunuyordu. Bu sebepten dolayı da Tarikat, İmparatorluğun ticari gelişimi açısından ciddi bir tehlike oluşturuyordu. Bütün bunlar inkâr edilemeyecek doğrular olduğu için, akıllı ve başarılı bir hükümdar olan Kanuni Sultan Süleyman'ın böyle mantıklı açıklamalar karşısında etkilenmemesi mümkün değildi.

Ayrıca bundan sonra, kendisi farklı şekilde düşünse bile -ki bu söz konusu değildi- artık geri dönüşü yoktu. Halk belli bir şekilde düşünmeye başlamıştı bile. Ne zaman meydana geleceği belli olmayan bu tip dalgalanmalar karşısında en acımasız despot hükümdarlar bile eğilmek zorunda kalırdı. Böylece sultan, savaşçılarını toplayarak, açık havada at üstünde bir görüşme düzenledi. Padişahın bu konudaki görüşlerini bilen paşaların çoğu, iyi bir saray mensubu olarak, şö-

valyelere derhal saldırılmasından yana oy verdi. Bu toplantıda, kendisinden ileride daha ayrıntılı olarak bahsedeceğimiz Kılıç Ali Paşa da vardı. Ustası Turgut Reis'i temsilen toplantıda bulunan Kılıç Ali Paşa, koşulların henüz böyle bir saldırı için olgunlaşmamış olduğunu dile getirdi. Öncelikle Goletta ve Penon de Velez'in ele geçirilmesi gerektiğini, ardından da İspanyolların derebeyliğini yapan, Osmanlı İmparatorluğu'nun yeminli düşmanı Tunuslu Mağribileri yenmek gerektiğini söyledi. Ali Paşa'ya sadece Mehmed adında, saçları padişahına hizmet ederken ağarmış bir ihtiyar destek verdi. Şövalyeler Avrupa'dan tam destek alabilecek durumdayken büyük bir sefere kalkışmanın doğru olmayacağından söz etti.

Ama o gün çoğunluk padişahın kendi şahsi görüşünü savunanlardan yanaydı. Zarlar atıldı, ünlü sefere çıkılmasına karar verildi. Padişahın büyük devleti kısa süre sonra hazırlıklara başladı. Filonun başında Kaptanıderya Piyale Paşa bulunuyordu. Kara kuvvetlerinin yönetimi de o sırada altmış beş yaşındaki, disipline büyük önem veren, eline geçen düşmanlarını büyük bir kinle ve hiç acımadan öldüren Mustafa Paşa'da bulunuyordu.

Avrupa bir kere daha spekülasyonların içinde kayboldu. Herkes birbirine, hazırlığına başlanan bu büyük seferin kime karşı olacağını soruyordu. İspanya, Afrika'daki varlığı için endişeliydi. Goletta, Tunus Krallığı'nın kilit noktasıydı. Penon de Velez de Cezayir'in en önemli istihkâm merkeziydi. Bu yüzden de Don Garcia de Toledo, şövalyelerin Büyük Üstat'ıyla görüşmek için Sicilya'dan ayrıldı. Garcia de Toledo hiçbir şekilde men-

subu bulunduğu ünlü ailenin iyi bir temsilcisi değildi. La Valette'in tam tersi özelliklere sahipti. Yaklaşmakta olan korkunç günlerde miskin, yetersiz, yönetmeyi bilmeyen bir yönetici olduğunu fazlasıyla ispat edecekti. İspanya Türklerdeki hazırlıkların kendilerine yönelik olduğunu düşündüğü sürece belli birtakım gayretler görüldüyse de, Türklerin hedefinin Malta olduğu anlaşılır anlaşılmaz oyalama taktiğine geçen İspanya Kralı ve onun her anlamda yetersiz valisi, olayların son raddeye kadar varmasına seyirci kaldı. Malta'da La Valette gibi bir komutan olmamış olsaydı adanın el değiştirmesi kesinlikle kaçınılmaz olacaktı.

Juan d'Omedes'in Tarikat'la ilgili önceki bir krizde takındığı tutumu görmüştük. 1565 yılının ilk aylarında durum çok daha farklıydı. La Valette'in İstanbul'daki casusları çok iyi çalıştığından, daha hazırlıkların ilk gününden itibaren bu seferin kime karşı olacağı konusunda hiçbir boş ümide kapılmamıştı. Dünyanın en güçlü imparatorluklarından birinin bütün ağırlığını Malta ve Gozo gibi iki küçük adanın üzerine vereceğinin farkındaydı. Sükûnet içindeki bir güvenle, karşı hazırlıklara başladı. İlk olarak Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde kendi evlerinde oturan şövalyelere genel bir çağrı göndererek bir an önce Malta'ya gelmelerini, hayatlarını adayacaklarına dair yemin ettikleri Tarikat'ı savunmalarını istedi. Tarikat'ın İtalya'daki özel görevlileri iki bin yaya asker toplamayı başardı. Bu arada Sicilya Valisi de söz vermiş olduğu üzere iki bölük İspanyol piyadesi gönderdi. "Gerçek Din"e ait bütün kadırgalar bulundukları uzak bölgelerden çağrıldı. Kaçınılmaz bir şekilde başlarına

geleceği kesin olarak anlaşılan kuşatmaya direnebilmek için mühimmat ve erzak depolanmaya başladı. Kadırgalar Sicilya'dan gelip geçerken, dönüş yapan her gemiden, Avrupa'nın çeşitli yerlerinden Büyük Üstat'ın çağrısına uyarak gelen asilzadeler çıkıyordu. Gelenleri Büyük Üstat'ın bizzat kendisi ve daha önce gelmiş olanlar büyük bir içtenlikle karşılıyordu. Tarikat tarihi boyunca, üyeleri hiçbir zaman bu kadar vahim şartlar altında bir araya gelmek zorunda kalmamıştı. Ne daha önce, ne de 1565'te yaşanacak olan olaylardan daha sonra bu kadar güzel bir kahramanlık örneği görülmemiştir. Malta'da hazırlıklar hiç ara verilmeksizin sürüyordu. İtalyan ve İspanyol askerler ve ayrıca iyi denizci olan yerli halk, şövalyelerin ağır çalışma şartlarına kısa sürede uyum gösterdi. Tarikat'ın atadığı subayların gözetiminde kurulan farklı farklı bölüklere farklı farklı görevler verilmişti.

Bu arada Büyük Üstat, İstanbul'dan casuslarının yolladığı mektupların nüshalarını çıkarttırarak Avrupa'da çeşitli prensliklere gönderdi. Tarikat'ın kısa süre içinde karşı karşıya kalacağı büyük sıkıntıya dikkat çekerek vakitlice yardım göndermelerini istediyse de, aslında La Valette, dışarıdan gelecek yardıma pek fazla ümit bağlamıyordu. Türklere kendi elinin altındaki kuvvetlerle karşı koymak niyetindeydi. Kader anı gelip çattığında, meseleyi her zaman güvendiği Tanrı'nın takdirine bırakmaya karar vermişti. Şövalyeler akın akın St. Jean sancağı altında buluşmaya geldikçe, La Valette, onları, bize aktarıldığı kadarıyla, bir babanın çocuklarını karşıladığı gibi karşıladı. Yemeklerini ve yatacakları yeri önceden hazırlatmış oluyordu. Her türlü ayrıntıyla bizzat kendi-

si ilgileniyordu. Piyadelerini teftiş ediyor, topçularına talimatlar veriyor, hastane alanlarını kendisi planlıyor, yeni surların çizimini bizzat kendisi yapıyor, sonra da en mütevazı adamlarının yanına giderek elinde kürekle onların çalışmalarına yardım ediyordu. Her yerde neşe dolu varlığı hissediliyordu. Dengeli ve sakin ruh hali herkese güven ve umut aşılıyordu.

Her şeyi bu şekilde yoluna koyduktan sonra kardeşlerini toplayıp aşağıdaki konuşmayı yaptı:

"Düşmanın oluşturduğu çok güçlü bir ordu bu adaya geliyor. Bu insanlar, kardeşlerim, İsa Mesih'in düşmanıdır. Bugün inancımızı savunacağımız gündür. Kutsal kitabımızın yerine Kuran'ın geçip geçmeyeceğini göreceğiz. Tanrı bu mücadelede, zaten ona adadığımıza dair yemin ettiğimiz canlarımızı istiyor. Bu fedakârlığı yapacak olanlara ne mutlu. Ama şimdi, bir kez daha mihrabın altında durarak kardeşlerim, bu yeminimizi tekrarlamanın zamanı gelmiştir. Her birimiz, kutsal Hıristiyan inançlarına bağlı olanların koruyucusunun kanına güvensin. Onlar ölümü öylesine küçük görürler ki sonunda gerçekten yenilmez oluruz."

Şövalyeler daha sonra Büyük Üstat'ın arkasından giderek kiliseye girdi. Burada günah çıkartıp kutsandılar. "Oradan yeniden doğmuş biri olarak çıktılar." Daha sonra şövalyeler, bize aktarıldığına göre birbirlerine büyük bir resmiyet içinde sarıldı. Kanlarının son damlasına kadar dinlerini ve kutsal yerlerini koruyacaklarına yemin ettiler. Şövalyeler işte böyle bir ruh hali içerisinde ezeli düşmanlarının gelmesini bekledi. Bu en asil kana sahip yiğit asilzadelerin kalplerine ve akıllarına, kendisinin

de ilham almış olduğu yüceliği mayaladı. İnsan, La Valette kadar kalpten ve içtenlikle inanmışsa, inancına eşlik eden bir savaş dehasına ve başkalarının kalbini de etkileme yeteneğine sahipse, o zaman o adam ve emri altındaki kuvvet, hata yapmaya meyilli insanoğluna izin verildiği ölçüde yenilmez olacaktır. Bu savaşta şövalyelerin şanslı olduğu iki önemli nokta vardı: Birincisi, Büyük Üstat'ları La Valatte'ti. İkincisi de Türklerin başkumandanı olan kişi Turgut Reis değildi. O geldiğinde kuşatma çoktan zayıflamıştı bile. Bu savaşta, paşalara daha önce de olduğu gibi Turgut Reis'e danışmadan hiçbir önemli harekette bulunmamaları tembihlenmişti. Geldikleri zaman Turgut Reis'i görememişler ve ilk hatalarını yapmışlardı. La Valette gibi bir komutanın karşısında hata yapmaya gelmezdi. Düştükleri yanılgının kaçınılmaz sonucu olarak yenilgiye mahkûm oldular.

Büyük Üstat, Şövalye, asilzade, asker, köylü ve denizci, adayı korumak için herkes üzerine düşen görevi büyük bir başarıyla yerine getiriyordu. Uzun süredir bekledikleri düşman donanması nihayet kuzeyde ufukta belirdiğinde, yetenek ve tecrübenin öngördüğü her türlü tedbir çoktan alınmıştı.

1565 yılının 18 Mayıs'ında Türk donanması Malta'ya vardı. Donanma kürekle çekilen yüz elli dokuz kadırga ve diğer gemilerden oluşuyordu. Gemilerin güvertesinde karaya çıkmak için bekleyen otuz bin yeniçeri ve sipahi vardı. Bunlar Türk ordusunun en seçkin askerleriydi. Kanuni Sultan Süleyman bu sefer mümkün olduğu kadar az şeyi şansa bırakmıştı. Şövalyelerin nasıl insanlar olduklarını, bu savaşta donanmasının ve komu-

tanlarının güçlerinin son noktasına kadar sınanacağını biliyordu. Filonun ana gövdesinin arkasında mühimmatla, sipahilerin atlarıyla, kuşatma toplarıyla ve o dönemde savaşlarda kullanılan her türlü teçhizatla dolu yük gemileri vardı. Türklerin yaptığı ilk hata, kuşatma için atlı birlik getirmiş olmalarıydı. Saldırdıkları adanın ne kadar küçük olduğunu biliyorlardı, ya da en azından biliyor olmaları gerekirdi. Adada, sonucu garantiye almak için yanlarında getirdikleri o kadar çok askeri barındırmaya yetecek kadar yer kesinlikle yoktu.

Daha önce de söylediğimiz gibi, donanmanın komutası Piyale Paşa'da, kara ordularının komutası da Mustafa Paşa'daydı. Türkler birkaç gün daha ortalıkta gözükmedi.

Türklerin adaya çıkarttığı küçük bir birlik, Chevalier La Riviera ve Maltalı askerlerle karşılaştı. Aralarında kanlı çarpışmalar geçti. Bu çarpışmaların birinde şövalye ele geçirildi ve o dönemde başka türlüsünün olmasının kaçınılmaz olduğu üzere, işkence edildi. Sonra da, Türkleri kasten yanlış yönlendirdiği için kafası kesildi. Piyale Paşa, Mustafa Paşa ve diğer önemli komutanlar yerine getirmeye geldikleri işi en iyi ne şekilde yapabileceklerini konuşmaya başladılar. Kaptan Paşa, padişahın emirlerine harfiyen uyma eğilimindeydi ama Mustafa Paşa daha farklı düşünüyordu: talihsiz Chevalier La Riviera ölmeden önce, Türk komutana, Sicilya'dan her an büyük ve güçlü bir ordu beklediklerini söylemişti. O zamana kadar etkilenmemiş gibi yaptığı bu haber, aslında gizliden gizliye canını sıkıyormuş ki şimdi bir an önce harekete geçilmesini istiyordu. İlk olarak St. Elmo Kale-

si'ne saldırmanın daha uygun olacağını düşünüyordu. Burası küçük ve önemsiz bir kaleydi. Onları en fazla beş-altı gün oyalardı. Burayı ele geçirdikten sonra dikkatlerini Büyük Üstat ve şövalyelerin çoğunun kaldığı Il Borgo gibi daha önemli yerlere verebilirlerdi. St. Elmo alınana kadar da zaten Turgut Reis ve diğer korsanlar gelmiş olur, bu tecrübeli takviyeyle birlikte görevlerinin asıl zor olan kısmına geçerlerdi. Her iki paşa da verdikleri bu kararda yanılıyordu. Askerler karaya çıktıktan sonra saldırıyı bekletmek, Piyale Paşa açısından kabul edilemeyecek kadar ödlekçe bir tavsiyeydi, ama öte yandan, almış olduğu talimatlardan zerre kadar bile sapmaktan ne kadar çekindiğinin de göstergesiydi. St. Elmo Kalesi'ne saldırmak, askeri açıdan hatalıydı, çünkü bütün kuşatma boyunca büyük kardeşi Il Borgo Kalesi'nden destek alabilirdi ki öyle de oldu zaten.

Mustafa Paşa'nın tavsiyesi genel olarak kabul görünce, St. Elmo Kalesi'nin kuşatılmasına derhal başlandı.

XX. BÖLÜM

MALTA KUŞATMASI

Türklerin Malta Kuşatması. St. Elmo Kalesi'nin alınışı. Turgut Reis'in ölümü.

O DÖNEMDE Osmanlı Türklerinde, insan yaşamına karşı bugün bize neredeyse inanılmaz derecede gelen bir kayıtsızlık vardı. Bir savaşta zafer elde etmek için binlerce insanı hiçbir şey hissetmeden ölüme gönderirlerdi. Bu gerçek, kurdukları imparatorluğun bütün tarihi boyunca, Malta Kuşatması'nda olduğu kadar belirgin bir şekilde kendini göstermemiştir. Ancak bunun da bir sebebi vardı. Şövalyelere karşı saldırılar devam ettikçe bu sebep giderek daha da fazla büyüdü. Askeri açıdan bakınca, girişilen bütün işler bir kaleyi kuşatmak içindi.

St. Elmo kalesini alınca, Türkler ilgilerini Il Borgo'ya yöneltti. O dönemde bir kaleyi almak için çok yaygın olarak uygulanan, tünel kazıp uçurmak tekniğinin, altı tamamen kaya olan Malta Adası'nda tatbik edilmesi neredeyse imkânsızdı. Bu kayanın alışılmadık derecede yumuşak olduğu, uygun araçlarla kolayca delinebileceği doğruydu; ama ne kadar yumuşak olursa olsun, attığınız her adım cesur ve çevik düşman tarafından engelleniyorsa bir kayayı bu şekilde oyamazsınız. Daha önce de söylediğimiz gibi, Mustafa Paşa ve diğerlerinden oluşan savaş meclisi, önce St. Elmo Kalesi'ni kuşatarak başlamaya karar vermişti. Bu kale, Sceberass Tepesi'nin Büyük İskele'yle Marsa Muzetto Limanı arasında kalan burnun en uç kısmına, yine Tarikat mensubu olan Capua Başrahibi'nin tasarımlarından yola çıkılarak yapılmıştı. Kale, adaya giriş çıkışlarda kullanılan iki ana limana tamamen hakim konumdaydı. Asıl olarak, gıpta edilecek kadar büyük bir titizlikle, denizden gelecek saldırıları püskürtmek için yapılmıştı; ama topların yerleştirilebileceği diğer kara parçalarına yakınlığı dolayısıyla, şimdi olduğu gibi karadan saldıran düşmana da kolayca karşı koyabiliyordu.

Capua Başrahibi'nin yaptırdığı ilk kale, denize bakan taraflarının yenilmez olması amacını güdüyordu. Belki de mimarı bir gün karadan saldırı gelebileceğini hiç aklına getirmemişti. Ancak o nasıl düşünürse düşünsün, Mustafa Paşa bu şekilde en zayıf tarafından saldırılabileceğine, hatta saldırılması gerektiğine karar vermişti. Böylece hazırlıklarını bu düşüncesine göre yaptı.

Askerlerin büyük bir israfla telef olması pahasına hendekler açılabileceği kadar açıldı. Kayanın delinemeyecek kadar sert olduğu yerlerde, devasa kirişler üzerine oturtulan kerestelerle tabyalar yapılıyor, bunlar da adanın arka tarafından büyük zahmetlerle alınıp taşınan toprakla kaplanıyordu. Kuşatma silahlarını karaya çıkartıp, bunları taşımak için ada halkının büyükbaş hayvanlarından faydalandıktan sonra, Türklerin büyük topu tepeye kadar sürüklenerek yerine yerleştirildi. 24 Mayıs'ta her biri 35 kilo çeken gülle atan on silahla ilk saldırı başladı. Bunların yanı sıra 30 kiloluk gülle atan iki uzun top (culverin), ve en az yetmiş kiloluk gülleler atan dev bir basilisk de vardı. Kalenin surlarına karşı korkunç bir ateş açıldı. Bu ateşlerin o kadar yıkıcı bir etkisi oldu ki, kalenin komutanı Şövalye Negropontlu Bailli, geçen her saat kırıntılar halinde ufalanan surlara değil garnizonundakilerin cesur yüreğine ve güçlü bileklerine güvenmesi gerektiğine hükmetti.

Konuyu bu açıdan gördükten sonra, Şövalye Le Cerda'yı hızla Büyük Üstat'a göndererek yardım istedi. Bu subay, durumu "korku dolaysısıyla belagatle anlatarak" kalenin içinde bulunduğu tehlikenin boyutlarını iyice abartıp, bu şekilde devam edecek olursa kalenin sekiz günden daha fazla dayanamayacağını söyledi.

"Kayıplarınız nedir?" diye sordu Büyük Üstat.

"Efendimiz," diye cevapları La Cerda, "kale son demlerini yaşayan hasta bir adama benzetilebilir. Hastalığının son aşamasında. Sürekli olarak ilaç içmese ayakta bile duramayacak."

"O zaman doktorunuz ben olacağım," dedi Büyük

Üstat küçümseyerek. "Diğerlerini de yanımda getireceğim. Bu, senin korkularını iyileştiremese bile, en azından kâfirlerin kaleye girmesini engelleyecektir."

La Valette'in aslında, St. Elmo'nun düşmanın elinden kurtulacağına dair bir umudu yoktu. Kale aslında çok zayıftı. Hiç kimse, adanın bütün savunmasını, kendi kılcının kabzası kadar iyi bilen La Valette kadar farkında olamazdı. Ancak Malta Adası kurtulacaksa eğer, bunun sadece dışarıdan yardım gelene kadar düşmanı oyalamakla mümkün olacağının farkındaydı. Her günün, hayır, her saatin önemi vardı. Gerekirse St. Elmo Kalesi'ni ve bütün garnizonun hayatını, gerekli zamanı temin etmek için feda etmeye hazırdı. Ancak öte yandan, La Cerda'nın benzetmesine devam edecek olursak, kendisinin içmeye hazır olmadığı hiçbir reçeteyi başkalarına da yazmazdı. St. Elmo'ya gideceğini söylemişse, bu dediği lafta kalmazdı. Ne var ki Şövalye Konseyi Büyük Üstat'ın kendisini bu şekilde feda etmesine onay vermedi. İçlerinden hiçbirinin ona denk olmadığının, sadece adının yarattığı etkinin bile bir orduya bedel olduğunun farkındaydılar. Şövalyeler o kadar çok yalvardı ki, La Valette sonunda kabul etmek zorunda kaldı. Kardeşleri arasında kendisine öykünerek kuşatma altındaki ve yıkılmakta olan, etrafını saran ateş çemberinin içine giren hiç kimseye, mezar yeri olmaktan daha fazlasını vaat etmeyen kaleye gitmek isteyenlerin çokluğunu görünce, bunu daha bir içtenlikle kabul etti. Bütün şövalyelerin, bütün içtenlikleriyle talep ettikleri bu ayrıcalık Gonzales de Medran ve La Motte adlı şövalyelere nasip oldu. Diğer kardeşlerinin duaları ve gözyaşları eşliğinde, ölüm kaçınılmazsa eğer

en azından kazandıracağı şerefin ebedi olduğu yere doğru harekete geçtiler. Malta Kuşatması sırasında neler yaptıklarını okuyunca insanın kalbini bu şövalyelik dönemlerine karşı bir sıcaklık kaplıyor. Bu olaylar cereyan ederken, bu arada Tarikat'ın içinde bulunduğu tehlike bütün Avrupa tarafından görülmüştü. Avrupa'nın dört bir yanından şövalyeler, bu büyük tehlikeyi paylaşmak için koşturmaya başlamıştı. Bu asilzadelerin çoğu, önce büyük bir hızla Sicilya'ya geldikten sonra bulabildikleri ilk tekne veya sandalı kiralayarak, Türk filosuna yakalanma tehlikesini ve Malta'da sürmekte olan savaşı tamamen göz ardı edip, iki ada arasındaki kanaldan geçerek Il Borgo'daki arkadaşlarının yanına gitmeye çalışıyordu.

De Medran ve de La Motte'nin getirmiş olduğu takviyeden fazlasıyla cesaret alan St. Elmo Garnizonu, düşmanın üzerine bir akın başlattı. Böyle bir hamleyi beklemeyen Türkleri kendi mevzilerinde şaşırtarak, kaleden açılan top ateşinin koruması altında, büyük zahmetlerle yapmış oldukları çalışmaların neredeyse tamamını yok ettiler. Öte yandan Türkler sayıca o kadar üstündü ki, ilk şaşkınlığı üzerlerinden atar atmaz Hıristiyanları, ele geçirdikleri yerden kolayca silip atarak bir kere daha kaleye sığınmak zorunda bıraktılar. O andan itibaren de garnizondakilerle onları kuşatanlar arasında yüz yüze çarpışmanın geçmediği bir tek gün bile olmadı.

Tam bu ilk takviye kuvvetinin geldiği gibi St. Elmo Kalesi'ne püskürtüldüğü sırada Turgut Reis'in sağ kolu Ali Paşa çıkageldi. İskenderiye'den gelen korsana ait altı kadırgada, Türk birliklerine takviye mahiyetinde dokuz yüz savaşçı vardı. Birkaç gün sonra da, her bi-

ri bin altı yüz asker taşıyan on üç kadırga ve iki kalyonuyla ünlü Turgut Reis'in kendisi çıkageldi.

Kalelerini savunmaya çalışanlar, zaten çok kalabalık olan düşman kuvvetlerine bu yeni takviyenin geldiğini görünce kim bilir ne kadar umutsuzluğa düşmüşlerdir. Uzaktan gördükleri kadarıyla, İspanyol Kralı Philip ve Sicilya Valisi Garzia de Toledo hâlâ oyalanırken, düşmanlarına şimdi de Doğu'nun en güçlü hakiminin emrinde yer alan en ünlü kaptan da katılmıştı. Turgut Reis'in gelmesi Türk birliklerinde doğal olarak sevinç yaratmıştı. Bütün silahlar bir el ateş etti, bütün borazanlar çaldı, bütün davullar çaldı, padişahın bu hürmetli, şövalyelere karşı güttüğü kinle adını bütün Avrupa'da duyuran komutanı selamlandı. Korsanın yaptığı ilk iş, kuşatmanın durumu hakkında bilgi almak oldu. Aldığı bilgileri hiçbir şekilde onaylamadı. Bu gerçek lider, Piyale Paşa ve Mustafa Paşa'ya aslında ne yapmış olmaları gerektiğini açık açık söyledi. Önce Gozo Kalesi'ni ele geçirmeleri, sonra da Citta Notabile'yi almaları gerekirdi. Bu sayede Il Borgo Kalesi'ne giden yardımları kesmiş olurdu. Ayrıca, her şeyden önemlisi, Hıristiyanlardan gelmesi beklenen yardımların yolunu kapatmış olurlardı. Başlangıçta, Turgut Reis bir şey söylemeden herhangi bir işe kalkışmama taraftarı olan Piyale Paşa, şimdi St. Elmo kuşatmasının çok da ileri safhada olmadığını ve Trablus Derebeyi o şekilde talimat verecek olursa derhal kaldırılabileceğini söyledi. Turgut Reis, böyle bir şeye hiçbir şekilde razı olmadı.

"Bu kadar ileri gidilmemiş olsa," dedi, "kuşatmayı kaldırmak gayet iyi olurdu. Ancak mevzileri açıp gün-

Malta Kuşatması sırasında Turgut Reis'in ölümü.

lerce saldırdıktan sonra geri çekilmek hem padişah efendimizin şerefini lekeler, hem de askerlere cesaretsizlik aşılar."

Bu şekilde davranarak korsanın, kendisini kısıtladığı ve padişaha karşı o koşullar altında kendisinden pek de beklenmeyecek bir sadakat gösterdiği inkâr edilemez. Rakip komutanlar arasında sıkça görülen rekabet, padişahın kuvvetleri arasında da kendini açıkça belli ediyordu. Turgut Reis'in o ana kadar yapılanlardan memnun olmamak için geçerli sebepleri vardı. Yine de, az önce alıntı yaptığımız gerekçeleri öne sürerek devam edilmesini istedi. Paşa, Trablus'tan ayrılmadan önce İspanya'nın uydusu durumundaki Tunus Kralı Muley Hamid'le temasa geçmişti. Korsan, ezeli düşmanı şövalyelere karşı girişilen sefere katılmak için sabırsızlansa da, Afrika'daki kendi cephesini savunmasız bırakıp gidemezdi. Tunus Kralı kendisini büyük bir anlayışla karşılamış, hatta kendi casuslarından aldığı bilgilere göre İspanyol Kralı'nın Sicilya'dan göndereceği yardımın en az iki ay daha gelemeyeceği konusunda garanti vermişti. Muley Hamid'le müzakerelerde bulunmak zorunda kaldığından dolayı da sefere katılmakta gecikmişti. Mevcut gelişmeler ışığı altında görüldüğü kadarıyla da, bu gecikme en çok (gösterdikleri büyük cesaretin de etkisiyle) şövalyelere yaramıştı.

Malta'yı şiddetli bir savaşla kasıp kavuran 1565 yılının Haziran ayında, her iki tarafta da bolca mevcut olan cesur savaşçılar içinde hiç kimse komutanlık konusunda Trablus Beyi'nden daha iyi değildi. "Hiç kimse ondan daha gözü pek bir komutan görmemiştir," diyor Vermont. "Bütün zamanını mevzilerde bataryalar arasında

geçirdi. Pek çok yeteneğinin yansıra, hiç kimse özel uzmanlık alanı olan topçuluk tekniğini ve bu bilimin geleceğini ondan daha iyi anlamamıştı. Onun emriyle, hiç kesintisiz bir ateş hattı oluşturabilmek için kaleye daha yakın ve öncekine paralel bir konuma ikinci bir topçu bataryası daha kuruldu. Marsa Muzetto Limanı'nı karşıdan gören bir araziye dört silah daha yerleştirerek, sonu gelmiş kalenin yan cephelerini tamamen yaylım ateşi içinde bıraktı. Bu nokta o günden itibaren Turgut Noktası olarak anıldı.

Kara tarafında, kalenin önündeki bir ravelin siperi kesintisiz olarak yeniçerilerin arkebüz ateşinin altındaydı. Bir gün, karşılık ateşi iyice gevşediği ve bu siper sessizliğe büründüğü anda, Türk mühendisler durumu değerlendirmek için mevzilerinden ayrılarak buraya yöneldi. Hepsi de ölü gibi yatan düşmana iyice yaklaşan cesur istihkâmcılar, yerde sürüne sürüne siperin etrafını saran hendeğe kadar geldiler. Sessizce hendekten aşağıya indikten sonra birbirlerinin omzuna çıkarak Hıristiyan düşmanlarının siperinden içeriye göz attılar. Nöbetçi, bir serseri kurşunla ölmüş müydü yoksa uyuyor muydu bilinmez, ama siper savunmasız kalmıştı. İçeride takatleri tamamen tükenmiş askerler uyuyordu. Türkler tekrar kendi mevzilerine gitti, merdivenlerini alarak hızla sipere yöneldiler. Siperde buldukları herkesi öldürdüler. Kazandıkları bu avantajdan yararlanan Türkler siperle kaleyi birbirine bağlayan köprüye atıldılar. Ancak burada, Başçavuş Guerare ve bir avuç askerle karşılaştılar. Şövalye de Vercoyran ve Şövalye de Medran, derhal bu askerlerin yardımına koştu. Onları da Negropontlu

Bailli ve diğer başka şövalyeler takip etti. Kılıç kılıca bir çarpışma cereyan etti. Saldırıya Türklerden yeni takviyeler olduysa da, kaleyi savunanların üzerlerine çevirdiği topların ateşi altında kıyıma uğradılar. Siperlerden, ellerinde kalas ve yün dolu çuvallarla yeni askerler geldi. Amaçları, düşman siperini kalıcı olarak ele geçirmekti, ama Hıristiyanlar çok yoğun bir şekilde ateş açtığı için yüzlercesi birden ölüyordu. Buna rağmen hiçbir şey Türklerin gözünü korkutmuyordu. Merdivenlerini kalenin surlarına dayayarak tırmanmaya çalıştılar. Ama bu merdivenler surlara göre kısa kaldığı için saldırganlar hendeğin içine düşüyordu. Türklerin, kalenin önündeki bu raveli ele geçirmelerinin onlara üç bin askere mal olduğu söylenmektedir.

Hıristiyanlardaysa, yirmi şövalye, yüz asker öldürülmüştü. Ama onlar açısından en kötüsü, ravelin düşman eline geçmesiydi. Şövalye Abel de Bridiers de la Gardampe'nin vücuduna gülle isabet edince birkaç yoldaşı onu korumak için hemen koşmuştu. "Beni yaşayanlar arasında saymayın," dedi şövalye. "Diğer kardeşlerimizi korursanız daha faydalı olursunuz." Sonra tek başına kilisedeki mihrabın altına kadar süründü. Her şey bittikten sonra ölü bedeni burada bulundu.

O zamana kadar, St. Elmo'yla Il Borgo arasındaki iletişim, limanın diğer tarafından sağlanıyordu. Bu sayede, ölen yüz kişinin yerine Şövalye Vagnon'un komutasındaki yüz yeni adam yerleştirildi. La Valette ayrıca, Negropontlu Bailli ve Kumandan Broglio'ya Il Borgo'ya dönme talimatı verdi. Her ikisi de yaralı, yüzleri güneşten yanmış ve baruttan kararmış, vücutları uykusuzluktan ve kı-

lıç kılıca çarpışmaktan iyice yıpranmış bu yiğit ve tecrübeli savaşçılar, artık vücutlarından kopup ayrılmış kafalarla kolların birbirine girdiği, cesetlerle dolu bir harabeden başka bir şey olmayan görev yerlerini bırakmayı cesurca reddettiler.

Turgut Reis, topçu bataryalarını Büyük İskele'nin Il Borgo'nun bulunduğu tarafına dikmeyi teklif etti. Burası Ricasoli noktası olarak anılıyordu, ama sonradan ve yüzyıllar boyunca Punta Dele Forche (yani, bütün korsanlar burada idam edildiği ve zincirlere asılı sallanan cesetleri Büyük İskele'ye giren herkesin gözünün gördüğü ilk şey olduğu için Darağacı Noktası) olarak anılacaktı. Piyale Paşa yeteri kadar adamı olmadığını, zaten batarya kursalar bile Il Borgo'daki şövalyelerin kısa sürede savunulmaz duruma getireceğini öne sürerek bu teklife itiraz etti. Türk amiral artık iyice şüphe içine düşmüştü. Mustafa Paşa'nın, beş-altı gün süreceğini iddia ettiği St. Elmo Kuşatması dört haftadır devam ediyordu. Her ne kadar kale artık harabeye dönmüşse de, hiçbir şey içindeki yenilmez şövalyeleri yıldırmıyordu.

St. Elmo'daki duruma gelince, aldıkları ravelin hâlâ Türklerin elindeydi. Bunu o kadar yükseltmişlerdi ki, istihkâm siperinin tepesinden bakıp arkebüz ateşiyle gördükleri herkesi öldürebiliyorlardı. Bu arada istihkâmcılar da bu ön duvarı yıkmak için gece gündüz çalışıyordu. Bu duvarı uçurabilirlerse, kalenin içine rahatça girebileceklerdi. Bu arada başka bir grup da, ravelinle kalenin istihkâm duvarı arasında tahtadan bir köprü yapmak için çalışıyordu. Kaleyi en etkin biçimde savunanlardan biri olan Lamirande, Türklerin yaptığı hazırlıkları fazla pani-

ğe kapılmadan bekliyordu. Oradaki kayanın yapısı gereği duvarı havaya uçurmak için yeteri kadar derin kazmalarının neredeyse imkânsız olduğunu biliyordu. Ancak yine de, altı kazılan duvar dışa doğru eğilmeye başlamıştı. Her an aşağıdaki hendeğin içine düşme ihtimali vardı. Lamirande bu yüzden iç tarafa bir duvar daha yaptırmış ve buraya silah yerleştirmişti. Bunu yaptıktan sonra bir gece Türklerin üzerine bir şaşırtma saldırısı düzenledi. Türkler, bu hücuma karşı koymak için hızla atıldığında kendisi de yanına aldığı istihkâmcılarla birlikte dışarı çıkarak hendeğe girdi ve yapılmakta olan köprüyü ateşe verdi. Türkler bu boş saldırıya karşılık verdikten sonra geri döndüklerinde köprülerinin yok olduğunu görünce, hiçbir yılgınlık belirtisi göstermeksizin yenisini yapmaya koyuldu. Ertesi sabah erkenden ravelinin en uç noktasına bir top sürükleyerek, kendi şaşırtmaca saldırılarıyla intikamlarını aldılar. Hendeğin içine doluştuktan sonra, merdivenlerini duvara dayayarak sanki surları bu şekilde aşmak istiyormuş gibi yaptılar. Bu şaşırtmacaya kanan Hıristiyanlar surlarına yapılan saldırıyı püskürtmek için burçlara doluşunca, ravelinden üzerlerine çok şiddetli bir top ateşi açıldı. Bu manevranın yol açtığı kıyım çok büyük oldu. Hıristiyanlar neredeyse, o zamana kadarki tüm saldırılarda kaybettikleri kadar çok adam kaybetti.

Artık son, gerçekten de gelmiş görünüyordu. Garnizondakiler kaleyi savunmak için ölümlü bir insanın kudreti dahilinde olan her şeyi yapmıştı. Hâlâ zaman varken geriye çekilmek dışında yapılabilecek başka bir

şey kalmamıştı. İçinde kaldıkları çaresiz durumu La Valette'e bildirme görevini yerine getirmesini için şövalye Medran'ı seçtiler. Büyük Üstat'ın bütün şövalyeler içinde en çok Medran'a saygı duyduğu herkes tarafından biliniyordu. En cesur ve kahraman şövalyelerden biriydi. En azından korkak ve güçsüz olduğu için görev yerini terk etmek istediğinden şüphe edilemezdi. Cesur savaşçı, bu acı görevi yerine getirmek için limanı geçti. Kendisini reisi karşıladı: ona mevcut olan durumu anlattı. Kalenin en iyi durumda birkaç gün daha dayanabileceğini söyledi.

Büyük Haç Şövalyeleri derhal toplanarak meseleyi görüştü. Çoğu, savunmasından artık umudu kesilen bu noktayı terk etme taraftarıydı. Ama Büyük Üstat bu görüşü onaylamadı. Kardeşlerinin karşı karşıya olduğu tehlikeyi ondan daha iyi hiç kimse anlayamazdı. Öte yandan, Tarikat'ın kendi iyiliği için zaman zaman içlerinden bazılarını feda etmek zorunda kalabilecekleri görüşünü savunuyordu. St. Elmo'yu terk edecek olurlarsa, Sicilya Valisi'nin adayı kurtarmak için hiçbir şeyi tehlikeye atmayacağına dair bilgi edinmişti. Köklü ve şerefli konfederasyonlarının varlığını sürdürmesi bu yardımın gelmesine bağlıydı. Bu sebeple ne pahasına olursa olsun mümkün olduğunca dayanmak zorundaydılar. Büyük Üstat'ın baskın kişiliği kısa sürede gerekli oyları kazanmasını sağlamıştı. Böylece Medran'a, St. Elmo'ya dönmesi ve garnizondakilere direnmeye devam edeceklerini söylemesi emri verildi.

Medran böylece St. Elmo'ya dönerek, yoldaşlarına

meclisten çıkan kararı aktardı. Yaşlı şövalyeler bu kararı itaatle karşılamıştı, ama genç olanların arasında mırıldanmaya başlayanlar vardı. Bunlar verilen bu kararı katı ve zalimce bulmuştu. Hayatlarını kaybetmek için hiçbir sebep göremiyorlardı. Bir sonraki saldırıdan hiçbirinin sağ çıkamayacağını hepsi de biliyordu. Böylece, bize aktarıldığına göre, Büyük Üstat'a elli üç imzalı bir mektup yazarak, St. Elmo'dan ayrılıp Il Borgo'ya gelmek için izin istediler. Bu ricaları reddedilirse, ellerinde kılıçlarıyla düşman hattına atılıp savaşarak ölmeyi planladıklarını bildirdiler. Kumandan de Cornet'in ilettiği bu mektubu Büyük Üstat üzüntü ve öfkeyle okudu. Başkaldıran şövalyelere güvence vermek için kaleye üç müfettiş gönderdi. Teftiş bitince içlerinden biri, Constantine Castriot adında Yunan asıllı bir şövalye, kalenin öngörülenden bile fazla dayanabileceğini söyledi. Bu kararını bildirdiği zaman St. Elmo'daki dik başlı şövalyeler o kadar öfkelendi ki, Negropontlu Bailli çirkin bir kavganın çıkmaması için alarm vermek zorunda kaldı. Müfettişler Il Borgo'ya döndü. Durumu La Valette'ye aktarınca La Valette, tarihe geçen şu mektubu yazdı:

"Rahibe Manastırına dönün kardeşlerim. Orada güven içinde olursunuz. Biz de kendi adımıza, adanın güvenliği ve Tarikat'ın şerefinin bağlı olduğu bu kadar önemli bir yerin korunması konusunda kendimizi emin hissederiz."

Hiç kimse böyle bir cevap alan St. Elmo'daki şövalyeler kadar çok şaşırmamıştır. Bu mektupla, tehlike durumunda üzerlerine düşeni yapmayı reddettiklerine

göre, bu işi başkalarının yapacağı ima ediliyordu. Bu durum kesinlikle doğruydu. La Valette St. Elmo'ya geçtiğinde buranın, kalenin savunması sırasında gerekiyorsa ölmek için izin rica eden sadece şövalyelerle değil normal askerlerle kuşatılmış olduğunu gördü. Bu mektuptan sonra şövalyeler La Valette'e kalede kalmalarına izin vermesi için yalvardı. La Valette başlangıçta sertti. Vazifesinden bihaber şövalyeler yerine, en basit milisleri tercih edeceğini söyledi, ama sonunda o da kabul etti. Şimdi St. Elmo'da, bu harabeye dönmüş morgdan farksız yerde, savunmasının giderek zayıfladığı, her köşesinin gece gündüz durmaksızın ölümcül bir düşman ateşine maruz kaldığı bu kalede, acınacak şekilde yıpranmış olsa da Türklerin yapacağı hiçbir şeyden etkilenmeyen bir ruh haline sahip bir avuç insan kalmıştı. Bu yiğit ve asil insanlar kısa bir anlığına zayıflıklarına yenik düşmüşse de, tecrübeli ve bilge liderleri vazifelerini doğru bir şekilde algılamalarını sağlamıştı. Bir insanın karşısına çıkabilecek en zorlu sınavlardan birinde isyan etmişler, ama sonra uslu çocuklar olup onun sözünü dinlemişlerdi. Artık kaçınılmaz sonları yaklaşmıştı. Şimdi kendi korkunç koroları eşliğinde eski Roma gladyatörlerini taklit edeceklerdi: "*Ave Caesar morituri te salutant.*"

Garnizon her gün ve bütün gün boyunca savaştı. Azimli düşmanları, yorgunluk ve aşırı sıcaktan dolayı artık Şeytan'la işbirliği yaptıklarına inandıkları bu adamlara karşı saldırılarını durdurmak zorunda kaldıklarında, kısa bir an dinlenme fırsatı bulabiliyorlardı. "Başka

nasıl," diyordu yeniçeri ve sipahiler "bu kâfirler bizim gibi Allah'ın seçilmiş kullarına karşı bu kadar fazla direnebilirler?"

Bu sırada garnizon, Büyük Üstat'ın kendisinin yaptığı söylenen bir aracı kullanmaya başladı. Bu araç, önce tamamen alkol yedirilip sonra da yağda iyice kaynatılan tahta kasnaklardan oluşuyordu. Bunlar da sonra, yine yanıcı sıvılar yedirilmiş ve baruta bulandırılmış pamuk veya yünle sıkıca bağlanıyordu. Bu şeytan icadını, alev alınca bir daha söndürmek imkânsız oluyordu. Malta'da kaldıkları süre boyunca Türkler, bu şeyden korktuğu kadar hiçbir şeyden korkmadı. Özellikle bunlar çok ölümcül olmuştu. İçeri sızmaya çalışan iki ya da daha fazla asker, bu gaddar çembere yakalanacak olursa, talihsiz bir biçimde canlı canlı yanıyordu. Yeniçeriler bile bazen, bu yeni ateşli silah kullanıldığı sürece daha ileri gitmeyi reddediyorlardı.

16 Haziran'da kaleye bir saldırı daha yapıldı. Ne kadar inanılmaz gibi gözükse de, Türkler o kadar büyük bir kıyımla geri püskürtüldüler ki, sonunda garnizondakilerle kılıç kılıca gelmemeye başladılar. Buna karşılık, kalenin çevresini iyice kordona alarak başka hiçbir yardımın erişmemesini sağladılar. Bundan bir gün önce Turgut Reis, her zamanki gözü pekliğiyle ateş hattının ortasında dururken, bir top güllesinin çarptığı duvardan kopan bir taş başına isabet etti. Bu olay meydana geldiğinde Piyale Paşa, bir sancak beyi, Türk istihkâmcılarının başı toplantı halindeydi. Turgut Reis'i yaralayan aynı ateş, sancak beyini o anda öl-

dürdü. Piyale Paşa, askerler korsan lideri o halde görmesin diye üzerini örttürdü. Sonra da ilk fırsatta, sonraki günlerde bilinçsiz bir şekilde yatacağı çadırına taşıttı.

Turgut Reis'in başından ölümcül yara aldığı o toplantıda St. Elmo'nun Il Borgo'dan tamamen tecrit edilmesi üzerinde konuşuluyordu. Taş çarpmadan önce planlar tamamlanmış, istihkâmcılara gerekli emirler verilmişti.

St. Elmo'nun çektiği acılar sona ermek üzereydi. Turgut Reis'in aldığı son tedbirlerle iyice sıkışmıştı. Kale artık son nefesini veriyordu. Maltalı cesur bir yüzücü, kordonu aşıp liman boyunca yüzerek, Büyük Üstat'a Negropontlu Bailli'nin yazdığı mektubu götürmüştü. Büyük Üstat, son bir gayretle kaleye takviye kuvvet göndermek istemiş, ama ağır kayıplar vererek vazgeçmek zorunda kalmıştı. Geriye artık kaçınılmaz trajediyi beklemekten başka yapacak bir şey kalmamıştı.

22 Haziran gecesinde, gelebilecek her türlü yardımdan tamamen ümidi kesen St. Elmo Kalesi'ndekiler ölüme hazırlanıyordu. La Valette kendi kahraman ruhunu onlara da üflemişti. Hiçbiri teslim olmayı önermemiş, hatta düşünmemişti bile. Hayatlarını adayacaklarına dair yemin ettikleri Tarikat, şimdi onlardan kudretleri dahilindeki son bir fedakarlığı istiyordu. Bu fedakârlığı, öğretilere en çok uyacak şekilde yapacaklardı. Bu tükenmiş savaş yorgunu savaşçılar, kiliseyi onardıktan sonra günah çıkarıp hep birlikte ayin yapmak üzere toplandı. "Ruhlarını bu şekilde Tanrıya teslim ettikten sonra her biri, ellerinde kılıç, şerefleriyle

ölmek üzere görev yerine döndü." Ayağa kalkamayacak kadar yaralı veya hasta olanlar, sandalyelere taşınıp saldırıyı oturarak bekledi. Bu yılmak bilmeyen savaşçılar, üzerlerine gelen sayısız düşmana dört saat boyunca direndi; bu sürenin sonunda, garnizonda hayatta kalan altmış kişi vardı. Mustafa Paşa, hücum birliğindekileri taze soluklu askerlerle değiştirmek için, saldırıyı sadece bir anlığına durdurmuştu. Ve sonra son geldi. Yere en son düşenlerden biri de Şövalye Lamiranде ve Negropontlu Bailli olmuştu. Hilalli bayrak nihayet surlara asıldığında, kaleyi koruyanlardan geriye bir tek kişi bile kalmamıştı. Turgut Reis'in adamları derhal çadırına koşarak St. Elmo Kalesi'nin alındığını müjdeledi. Büyük kaptan artık son gücünü kullanıyor ve konuşamıyordu. "Ama neşesini çeşitli işaretlerle belli etti. Sonra da minnetini göstermek istermiş gibi gözlerini Cennet'e dikti, hemen ardından, bu çok değerli kaptan ve diğerlerinden çok daha insani korsan, son nefesini verdi."

Piyale Paşa, kaleye girip, bu kadar küçük bir kuvvetle, bu kadar çok adam kaybettiğini görünce gözlerini Il Borgo'ya dikip:

"Evladı, bu kadar çok cesur askerimizin hayatına mal olmuşsa babası bize ne yapmaz ki," dedi.

Mustafa Paşa'nın bu sefer ne dediği kayıtlara geçmemiş, ama yaptıkları zaten yeteri kadar açık konuşuyor. Şövalyelerin inandığı dine hakaret olsun diye, başlarını kestirip tahtadan haçlara mıhlattı ve cesetlerine haç saplattı. Sonra bu cesetler limana getirtilip Il Borgo'nun gözü önünde suya batırıldı. Büyük Üstat, derhal ellerinde-

ki bütün Türk esirlerin kafalarını uçurmayı emretti. Kesik kafalar toplarla Mustafa Paşa'nın kampına fırlatıldı.

18 Eylül'e kadar devam eden kuşatmanın geri kalanı bu kitabın konusuna girmiyor. Sadece, Il Borgo'yu savunan savaşçıların da St. Elmo'dakilerle aynı kategoriye girdiğini söylemekle yetineceğiz. Onlar da aynı şekilde, kahramanlığı en uç sınırlara kadar zorladılar. Büyük Üstat kuşatmadan sağ çıktı. Sceberras Dağı'ndaki soylu "Valette" şehrine heykeli dikildi. Türkler Sicilya'dan gelen önemsiz miktardaki takviye kuvvetleri görünce kuşatmayı kaldırarak İstanbul'a döndü. Şövalyeler o kadar büyük bir direnç göstermişti ki, armada da savaşacak cesaret kalmamıştı. Turgut Reis için söylenecek fazla bir şey kalmadı: belki de en fazla eğitimli ve diğerlerine göre daha az zalim olan bir korsandı. Adının Barbaros Hayreddin kadar yaygın olmamasının sebebi, muhtemelen Malta Kuşatması'nda nispeten erken yaşta ölmesidir. Hiçbir zaman Kaptanıderya Paşa rütbesine atanmamış olsa da, gördüğümüz üzere padişahın tam güvenini kazanmış bir kumandandı. Padişah, özellikle deniz savaşları söz konusu olduğunda onun fikirlerine güvenirdi. Tıpkı Barbaroslar gibi o da sıfırdan başlayarak zekâ ve karakterinin gücü sayesinde en yüksek mevkilere kadar çıkmıştı. Kazandığı her şeyin tehlikeye düştüğü fırtınalı dönemlerde bildiği yoldan hiçbir zaman şaşmadı, hiçbir zaman canını sıkmadı, arkaya bakmadı, etrafını saran yabani ruhları yönetmek konusundaki yeteneğinin her zaman farkında oldu. Yani Turgut Reis hakkında nasıl düşünürsek düşünelim, deniz kurtlarının bu kaptanının nadir özelliklere sahip olduğunu

inkâr edemeyiz. Bu özellikler onu becerikli bir idareci, iyi bir denizci, her şeyden önemlisi de üstün bir denizci yapmıştı. Turgut Reis, elinde silahı, en büyük düşman addettiklerine karşı savaşırken can verdi. Piyale ve Mustafa paşaların geri çekildiğini görecek kadar uzun yaşamadı. Zaferin Müslüman ordularının olacağına inanarak öldüğü varsayılabilir. Onun gibi birisi için bundan daha iyi bir ölüm düşünülemez.

XXI. BÖLÜM

ALİ PAŞA

Cezayir Paşası Ali'nin Turgut Reis'in yerine geçmesi. Tunus Krallığını fethetmesi. Malta Şövalyelerinin dört kadırgasını ele geçirmesi. İnebahtı Savaşı'ndan önce Piyale Paşa'yla birleşerek baskınlara katılması. Hıristiyan ordularının toplanması, Avusturyalı Don Juan'ın komutayı devralmak için Akdeniz'e gelmesi.

"PEK çok denizci ve kaptanın, hatta Malta Şövalyeleri'nin bile kendi arasında, Turgut Reis'in mi yoksa Kılıç Ali Paşa'nın mı daha iyi denizci olduğuna dair tartıştığını duydum. Bazıları birini, bazıları diğerini tutuyordu. Kılıç Ali'nin Turgut Reis'ten daha üstün olduğu fikrini savunanlar, onun Osmanlı'nın kaptanıderya

rütbesine kadar çıkmasını ve İnebahtı Savaşı'nda gösterdiği yararlılıkları öne sürüyor." Alıntı yaptığımız bu sözlerin sahibi Brantome Senyörü Pierre de Bourdeille, Malta Kuşatması sırasında orada bulunuyordu. Bunun yanı sıra, korsanlardan saray erkânına kadar, zamanının bütün erkek ve kadınlarıyla ilgili yaptığı eşsiz dedikodularla bilinmektedir. Yukarıda anıldığı üzere, zamanının otoriteleri bile kimin daha iyi olduğuna karar veremezken bizim, yirminci yüzyılda, Trablus Beylerbeyi ile Hıristiyanların Occhiali,[34] Türklerin Ali Paşa dediği halefi arasındaki rekabetin sonucuna karar vermemize imkân yok. Cervantes'in ünlü *Don Kişot* romanında XXXIX. Bölümde "Uchali" olarak andığı kişi Ali Paşa'dır: "Donde el cautivo cuenta su vida y sucesos." Burada bahsedilen esir, ünlü Cervantes'in kendisinden başkası değildir. Uchali'nin nasıl "Rey de Argel" yani Cezayir Kralı olduğunu kısaca anlatıyor.

Ali, Calabria'da Licastelli adında küçük ve fakir bir köyde doğmuş Hıristiyan bir çocuktu. Çocukluğu ve ailesi hakkında hiçbir şey bilinmiyor. Hıristiyan topraklarında doğmuş olmasına rağmen, bir Hıristiyan adı bile yok. İçinde küçük yaşlardan itibaren var olan denizcilik tutkusunu takip etti. "Cezayir Tarihi" adlı çalışmasında "Daha çocukluğundan tuzlu suya alışmıştı," diyor Joseph Morgan. Cezayir Amirali Ali Ahmed tarafından yakalanıp kadırgasında kürek mahkûmu olarak zincirlendiğinde daha bir çocuktu. Böylece daha küçük yaşlarda acıya "alışarak", normal bir insanı birkaç yılda eri-

[34] Uluç Ali.

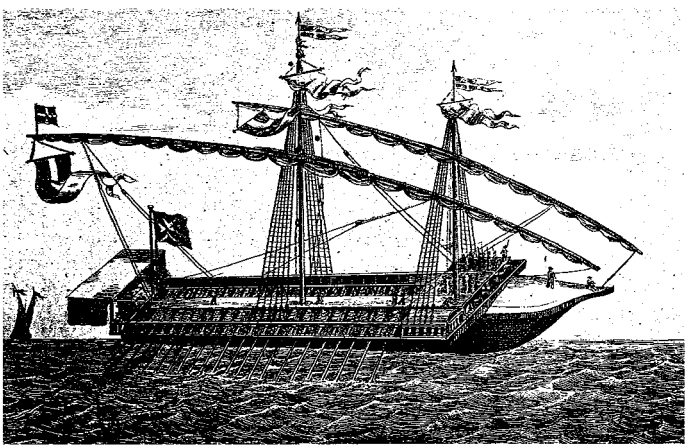
tip bitiren zorlu kürek esirliğine karşı demir gibi bir direnç geliştirmiş olmalı. Morgan bize onun, bazı değerlere daha hassas yaklaşılan günümüzde tam olarak anlaşılamayacak tarifini veriyor. Hayatı boyunca bugün "sedef" olarak bildiğimiz hastalıktan çektiğini ve kişisel temizliğine önem vermemenin, özelliklerinden biri olduğunu belirtmemiz yeterli olacaktır.

Ali yıllarca, insanı fazlasıyla yıpratan kürek esirliği yaptı. Evinden ayrı düşmek, ailesinden mahrum kalmak onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Ona zincir ve kamçıdan başka hiçbir şey vermemiş olan bir dünyada yapayalnızdı. Bu yüzden İslamiyet'e geçerek kölelikten kurtulması hiç de şaşırtıcı değil. Bu adımı attıktan sonra talihi çok hızlı değişti.

Dikkatli, güçlü, yetenekli ve dinç olduğu için yetişkin hayatının ilk dönemlerinde tayfa başı oldu. Çıraklık dönemini geçtikten sonra bu mevki ona biraz altın biriktirme fırsatı sağladı. Bununla da bir perkendede küçük bir hisse satın aldı. Kısa sürede bir kadırga alıp kaptanlığını yapacak kadar servet sahibi olmuştu. Kısa sürede Berberi sahillerinin en cüretkâr korsanlarından biri olarak nam saldı. İyi kötü bir isim yaptıktan sonra bir sonraki adımı, yiğitliği ve komutanlıktaki yeteneğinden faydalanırken kendisini himaye edecek birini aramak oldu. Seçimini kısa sürede yaptı. Akdeniz'de kim Turgut Reis'ten daha fazla nam salmıştı? Böylece Trablus Beylerbeyi'nin hizmetine girdi. Onun sayesinde Türk Sultanı'nın subayları, özellikle de sonradan çok önemli hizmetlerde bulunacağı Piyale Paşa'nın dikkatini çekti.

Bu değerli korsanın ilk yıllarında yaptıklarını anla-

tarak lafı fazla uzatmanın gereği yok. Sonuç olarak, değerli ve güvenilir bir yardımcısı olduğu Turgut Reis için ne demişsek aynıları onun için de geçerli. Beyine Malta Kuşatması sırasında eşlik etti. Turgut Reis bu kuşatma sırasında ölünce, Piyale Paşa, Trablus Beyi olarak onu tayin etti. Ali Paşa Malta'dan Tarablus'a giderken, vasiyet ettiği şekilde gömmek üzere Turgut Reis'in naaşını da yanında götürdü. Berberi sahillerine gelince Turgut Reis'ten kalan köleleri ve esirleri sahiplendi. Kısa süre sonra Türk Sultanı, Trablus Beylerbeyi olduğunu resmen onayladı. O tarihten itibaren Hıristiyanlara sürekli olarak baskın düzenleyerek servetini, adının çağrıştırdığı korkuyu giderek artırdı. Özellikle Sicilya sahillerine, Napoli'ye ve Calabria'ya saldırıyordu. Bütün devşirmelerin doğmuş oldukları topraklara karşı daha düşmanca bir tavır sergilediklerini görmek gerçekten de çok ilginç.

Malta Şövalyelerine ait bir kalyon.

Mart 1568'de Mehmed Paşa'nın ölmesiyle Cezayir Naipliği boş kaldı. Yine eski dostu Piyale Paşa'nın desteği sayesinde Ali Paşa, Cezayir Beyi oldu. Böylece, ilk defa kürek çeken bir köle olarak girdiği bu şehre, şimdi en yetkili hükümdar olarak giriyordu.

Kayıtsız bir yönetici değildi. Görevlerini akıllıca bir yaklaşımla yerine getiriyordu. Bunu da İspanya'da meydana gelen bir olay sırasında ispat etti. Gırnata Krallığı'ndaki Mağribiler, fazlasıyla zulüm gördükleri İspanya Valisi'ne karşı ayaklanmıştı. Cezayir'deki Ali Paşa'ya mesaj göndererek, bu zalime karşı yardım istemişlerdi. Herhangi bir sefer düzenlemeye kalkışmayan Ali Paşa öte yandan, gönüllü olarak gitmek isteyenlere izin vermişti. Resmi ağızdan, "kendi devletini korumayı başkalarının işine karışmaya tercih edeceğini" söylemişti. Hatta daha da ileri giderek, Cezayir'de yaşayan Mağribiler Endülüs kıyılarına göndermek üzere yük gemilerine silah doldurduğunda, "Ona bu silahlarla zarar veremezsiniz. Ama bunlar ülkemin savunması için bana lazım," diyerek bu geminin hareket etmesine izin vermemişti. Sonunda aşırı ısrarlara dayanamayarak razı gelmiş, "Tüfek, kılıç ya da diğer silahlar arasından iki çeşidini, onlara da uyuyorsa eğer, sırf bu dava için ücretsiz olarak verebileceğini, ama hiç kimsenin bu silahları para için satmasına göz yummayacağını" söyledi.

Cezayir'e iyice yerleşen Ali Paşa şimdi, komşu devlet Tunus'a karşı silahlanıyordu. Tunus Kralı uzun yıllardır İspanyollar tarafından korunuyordu. Deniz kurtları, en bağnaz Hıristiyan kuvvetleri din kardeşlerini esaret altında tuttuğu için bu ülkeden nefret ediyordu.

Tunus'a hükmeden Hasan'ın oğlu Hamid, bu talihsiz devleti, isyanın sınırındaki bir anarşiye boğmuştu. Karşılıklı kan davalarıyla birbirine giren ülke zaten ayaklanmaya hazırdı. Goletta İspanyolların elindeydi. Carouan adlı bir şehir, kendi krallığını ilan etmişti. Bu arada kıyı şeritleri de, o sırada kimin daha güçlü olduğuna bağlı olarak, deniz kurtlarıyla Hıristiyanlar arasında durmadan el değiştiriyordu.

Topografia e Historia de Argel adlı kitabı 1612'de Valladolid'de basılan El Maestro Fray Diego de Haedo, "Abad de Fromesta de la Orden del Patriarca San Benito" ve "del Vale de Carranca" bize o dönemde Hamid hakkında bilgi vererek, halkına ve babasının dostlarına üzücü bir şekilde zulmeden, krallığındaki en önemli görevleri ayak takımına emanet eden bu tiranın halk tarafından hiç sevilmediğinden bahseder. Ali Paşa, Cezayir Beyi olduğundan beri, halk ona mektuplar yazarak Tunus'a gelmesi, şehri ve krallığı alması için yalvarmaktadır.

Üç büyük yardakçısı vardı: Süvarilerin Komutanı Kumandan Bengabara, Kumandan Botaybo ve Kumadan Alcadaar. Ancak Ali Paşa, kendi adamlarından gelen raporlarla durumdan emin olmadıkça harekete geçmeyecek kadar akıllı biriydi. O yüzden de önce, Cezayir'e gönderdiği casuslarından haber bekledi. Sonunda 1569 yılının başında, komutanlardan gelen teklif üç kez yenilenip, Paşa, Tunus halkının ülkeyi Osmanlı İmparatorluğu adına alıp yönetmesini gerçekten istediğine kanaat getirince, eski köle daha fazla beklemedi. Ekim ayında Cezayir'den ayrılırken, yerine yine kendisi gibi sonradan din

değiştirmiş olan Mami Corso'yu bıraktı. Denizden gitmeyi tercih edecek Turgut Reis'in aksine, beş bin korsan ve devşirmeyle karadan yola çıktı. Yolda, ganimet vaadi olduktan sonra her türlü savaşa katılmaya razı gelen içlerdeki yerli halktan altı bin atlıyla buluştu. Hamid gibi hiç sevilmeyen bir tirana saldırmaya gittiklerinden, adamlar iki kat daha hazırdı. Constantine ve Bona'dan geçerek Tunus'a doğru ilerlemeye devam ederken yolda, on hafif top daha alarak gücünü daha da artırdı. Haedo'nun, Tunus'tan iki günlük yürüyüş mesafesinde olduğunu yazdığı Beja kasabasına geldiğinde, Hamid'in yeni yaptırdığı bir kaleyle karşılaştı. Hamid'in yaya ve atlı toplam üç bin askerle üzerine saldırdığı bu yerde durdu. Çarpışma daha yeni başlamışken, başından beri Ali Paşa'yla görüşen üç komutan, askerleriyle birlikte orduyu terk etti. Hamid, sığınabileceğini umarak Tunus'a kaçtı, ama korsanlar onu yazlık sarayının bulunduğu El-Burdon'a kadar takip etti. Hamid, halkının her yerde kendisine karşı ayaklandığını görünce Goletta'ya kaçtı. Yanında belli bir miktar para, mücevher ve taşınabilir değerli malla İspanyol garnizonuna sığındığında, yükünün önemli bir bölümünü yağmacı Mağribilere kaptırmıştı bile.

Ali Paşa da şimdi, tıpkı bir zamanlar Barbaros Hayreddin'in olduğu gibi, hem Cezayir'in hem de Tunus'un kralı olmuştu. Bir korsan olsa da, geniş görüşlü biri olduğundan, yeni halkına iyi davranmıştı. Ancak yine de, kendisinden pek de beklenmeyecek ilginç bir hata yaptı; iç kısımlarda yaşayan kabilelerden vergi istedi. O dönemde özellikle Kuzey Afrika'da, insanlar bir hükümdara ancak kendisinden daha güçlüyse vergi

öderdi, zira reddedildiği takdirde hızla ve aniden intikam alınırdı. Saldırmaya hazır olmadan vergi ödenmesini talep etmek, bu talebi yapan kişiyi küçük düşürmekten başka hiçbir işe yaramazdı. Bu, özellikle, hiç kimseye vergi ödememe alışkanlığında olan çöldeki kara korsanları için geçerliydi. Şeyhler Ali'ye "Vergi almak istiyorsa elinde mızrağı savaş alanına gelsin alsın, çünkü vergi ancak orada alınır. Onların parası çelikten mızrak başıdır, altın akçe değil," diye cevap verdi. "Bu cevaptan sonra," diyor Morgan "Ali Paşa meseleyi fazla kurcalamadı."

Bu insanlarla çölde savaşacak durumda olmayan Ali Paşa, bu hakareti sineye çekerek dikkatini yeni krallığının içişlerini düzenlemeye verdi. Bir sonraki yılın Haziran ayında gerekli düzenlemeleri yaptığına kanaat getirerek, Tunus'u yine Sardinyalı bir devşirme olan Ramazan adlı birine emanet ederek İstanbul'a doğru yola çıktı. Bunun sebebi, her zaman olduğu gibi, Kuzey Afirka'daki gücünü pekiştirmek için padişahtan yardım istemekti. Goletta, İspanyolların elinde olduğu sürece, hiçbir korsan ne Tunus'ta ne de Cezayir'de kendisini güvende hissedemezdi. Ali Paşa'nın niyeti, padişahtan, İspanyolları Afrika'dan kovması için asker ve gemi yardımında bulunmasını istemek ve onu ikna etmekti.

Böylece Haziran 1570'de Ali Paşa, bir kez daha denize açılmış, kuzeydeki Haliç'e yönelmişti. Güneydoğudan esen uygun rüzgâr dolayısıyla yelkenler açılmış, böylece kürekçiler bir süreliğine dinlenme fırsatı bulmuştu. Filoda yirmi dört kadırga vardı. Sicilya'da Passaro Burnu'nda yakalanan küçük bir tekneden, Malta

Şövalyeleri'ne ait beş kadırganın Licata'da demirli olduğunu öğrenmişlerdi. Burası, yakınlardaki küçük bir limandı. Malta'ya gitmek üzere hazırlık yapıyorlardı. Ali Paşa hemen o anda karar verdi: saldıracaktı. Emrindeki ezici kuvvet dolayısıyla gemidekiler savaşmayıp karaya kaçabilirdi. Hatta şövalyeler bile yirmi dörde karşı beş gemiyle savaşmak istemeyebilirdi. Gemileri ele geçirmek için sabırsızlanıyordu, ama daha önemlisi bu gemilerin sahiplerini yakalamak için sabırsızlanıyordu. Mağrur şövalyeleri çırılçıplak soyup kendi gemilerinde kürek çektirirse, güzel bir intikam almış olacaktı.

Deniz kurtlarının açık denizde demir attığı o sıcak Akdeniz gününde, güneş bulutsuz gökyüzünde parıldıyordu. Karadan görülmeyecek bir yerde duruyorlardı, ama hemen önlerinde ele geçirilmeyi bekleyen Hıristiyan gemileri duruyordu. Müslüman kadırgaları bütün yelkenlerini indirmiş, bütün esirleri ellerinde kürekle hazır bekleterek avlarını kolluyordu. Maltalı kadırgalar, hem yelken açmış hem de kürek çekerek, ama sakin sakin yol alıyordu. Ardından, şövalyeler içine düştükleri pusuyu fark ettiklerinde artık çok geçti. Ne hazırlanacak ne de çarpışacak durumda değillerdi. Kaçacak olurlarsa onları kim suçlayabilirdi? Ya kaçacaklardı ya da yok olacaklardı.

Ama içlerinden biri kaçmadı. Gerçeklere sadık tarihçi Haedo, "Una galera hizo cara a los Turcos (Bir kadırga pruvasını Türklere çevirdi)," diye yazıyor. Geminin adı Santa Ana'ydı, ama kahraman kaptanın adı bize kadar ulaşmadı. Grenfel'in "at Floeres in the Azores" de 1591 yılının o sıcak Ağustos gününde, küçük

Revenge'in güvertesinde oturup kendisini, ülkesini ve majestelerinin gemisini küçük düşürmektense ölmeyi tercih ettiği gibi, bu Malta Şövalyesi de yirmi dört kadırga dolu düşmanının üzerine gitti.

Avusturyalı Don Juan, henüz genç ve deniz savaşları konusunda tecrübesizken, Sicilya Kadırgalarının Generali Villafranca Markisi'nden tavsiye istediğinde, Marki ona, "Arkebüzler ateş ettiklerinde, düşmanın kanı ve vücudunun parçaları üzerlerine sıçrayacak mesafeye gelene kadar bekle," diye cevap vermişti. Verilen bu tavsiyeyi göz önünde bulunduracak olursak, Akdeniz güneşinin her yeri kavurduğu o sıcak günde cereyan eden hunharca çarpışmayı kafamızda daha iyi canlandırabiliriz. Santa Ana'nın güvertesinde kendisine yer bulabilen herkes, o gün şövalyelerle birlikte savaştı. Tabii her şeyin çok kısa bir sürede olup bittiğine şüphe yok. "Muertos y cansados (Ölü ve ölü gibi yorgun)" diyor Haedo. Hıristiyan gemisindeki soylular ve askerler uzun süre dayanmış olamaz. Zafer deniz kurtlarınındı. St. Jean bayrağını indirdikleri için gururlanıyorlardı. Ama o bayrak Santa Ana'nın bütün tarihi boyunca o kadar asilce dalgalanmamıştı ve on altıncı yüzyıl Hıristiyan askeri hiyerarşisi içinde adı bilinmeyen o kumandanın kahramanlığı "Ünlüler Listesi"nde Revenge, Vengeur ve Victory'yle birlikte anılabilir.

Amansızca takip edilen Capitana, yani şövalyelerin amiral gemisi, yanında refakat eden gemilerden biriyle Licata kıyısına kaçtı: mürettebat karaya çıktı ama takip edilerek yakalandı. Bir kadırga kaçmayı başardı, ama diğer dört kadırga ele geçirildi. Şövalyelere karşı bu ka-

dar başarılı bir zafer elde etmeleri Ali'nin filosunda o kadar büyük bir sevinç yarattı ki, Uluç Ali sonunda İstanbul'a devam etmek yerine Cezayir'e dönüp kutlama yapmaya karar verdi. Böylece gemiler geri çevrilerek 20 Temmuz 1570'de tekrar Afrika sahillerine girdi.

Filo limana sekizer gemiden oluşan üç bölük halinde girdi. Her bölük, arkasında ele geçirdikleri kadırgalardan birini çekiyordu. Ali Paşa, göstermiş oldukları kahramanlığın hatırasına, Malta gemilerinden alınan, üzerine "Gerçek Din"in beyaz haçı işlenmiş kalkan ve siperliklerin marinanın girişindeki kemerli kapıya asılmasını emretti. Buraya ayrıca Capitana'dan alınan St. John'a ait bir resim de konmuştu. Aziz Yuhanna'nın resmi dışında "bunların hepsi," diye yazar Haedo "bugün de (yani 1612) hâlâ duruyor". Resim yine Venedikli bir devşirme olan Hasan Paşa'nın verdiği emirle kaldırıldı. Beş kadırgayı kendi yirmi dört gemisiyle yendiği için muzafferane bir kutlama yapması, Ali Paşa'nın Malta Şövalyeleri'nden ne kadar çekindiğini ve onlara ne kadar saygı duyduğunu göstermesi açısından da kayda değer bir olay.

Ali Paşa'nın başına daha sonra gelen olay, korsanların başına sık sık geldiğinden olsa gerek, fazla bir telaş yaratmamıştı. Cezayir'deki yeniçeriler, paralarının ödenmemesi gibi gayet haklı bir gerekçeyle kazan kaldırmıştı. Ancak yeniçerilerin isyan etmesi yine de önemli bir olaydı. Yeniçeriler pek çok imtiyazın tadını çıkarmaya alıştırılmıştı; ayrıca daha önce de söylediğimiz gibi seçme askerlerden meydana geldikleri için bazen padişah bile isteklerine boyun eğmek zorunda kalıyordu.

Cezayir'dekiler "Padişah efendimizin seçme askerlerinden oluşan ordunun maaşını, köle muamelesi yaparak geciktirmeye cüret eden bu korsan da kim?" diye soruyorlardı.

O günlerde ihtiyatlı her korsanın bu tarz isyanlara karşı hazırlıklı olması gerekiyordu. Ali Paşa da kayıtsızlığa düşmemişti. Kriz iyice büyümeye başlayınca adamlarına ödeme yapmak zorunda olmadığı denize açılmıştı. Onlar düşmanlarını öldürerek kendi paralarını kazanıyordu. Yirmi kadırgasıyla denize açıldıktan sonra doğudan gelen bir kadırgayla karşılaştı. Bu kadırgadan, İstanbul'da Hıristiyanlara karşı büyük bir sefer düzenlemek için güçlü bir armadanın hazırlandığı bilgisini aldı. Hızla Morea'daki Coron'a gitti. Burada Osmanlı filosuna katıldı. Filonun komutanı Uluç Ali gibi tanınmış bir kaptanın kendisine katılmasına çok memnun oldu.

Kanuni Sultan Süleyman 1566'da ölmüş, yerine oğlu Selim geçmişti. Topkapı'da yetişmiş olan bu prensin, Peygamberin yasaklamış olduğu içkiye karşı olan zaafı o kadar büyüktü ki, İspanyollar ona "el ebrio" veya "el bebedor" lakabını takmıştı.

Bu durum Türk İmparatorluğunun kötüye gittiğine işaret ediyordu. II. Selim o zamana kadarki adetlerden çok farklı yetişmişti. Eğitim konusunda Gibbon, "Tahtın varisleri, saraydaki tembelce lüksler içinde değil, âlimlerden ve savaş alanında eğitim alırdı. Babaları daha genç yaşlarında onlara beyliklerin ve ordularının idaresini verirdi" diyor. Sık sık iç savaşa yol açan bu sistem son tahlilde krallığın disiplinine ve kuvvetine çok şey katmış olmalı.

Sarhoş ve zayıf karakterli olsa da, Selim'in hırsları vardı. Hükümdarlığı büyük fetihlerle süslemek, böylece babasının dönemindeki ihtişama yeni bir şeyler katmak istiyordu. Bunun sonucunda, o sırada Venedik'e ait olan Kıbrıs'ta hak iddia etti. Venedikliler Babıâli'nin iddialarını engellemek için adadaki kaleleri güçlendirdi, donanmalarını elden geçirdi ve Avrupa'dan ittifak bulmaya çalıştı. Aradıkları desteği anında ve cömert bir şekilde Papa V. Pius'tan buldular. Prescott, bu büyük din adamı için "Luther'in saldırılarıyla titremeye başlayan Katolik kilisesinin sütunlarını sağlamlaştırmak için ihtiyaç anında gelmiş papalardan biriydi," diyor.

Papa, İspanya Kralı II. Philippe ve Venedik "Kutsal İttifak" olarak adlandırılan bir anlaşma imzaladıktan hemen sonra, işlevinin ne olacağı konusunda kendi aralarında tartışmaya başladılar. Venedikliler sadece Kıbrıs'ın korunmasına ayrılmasını istiyordu. Philip ve naipleriyse, Afrika kıyılarındaki deniz kurtlarına saldırmak için acele ediyorlardı. Uzun süre tartıştıktan sonra nihayet bir anlaşmaya vardılar. Yapılan anlaşmaya göre Papa masrafların altıda birini, Venedik altıda ikisini, İspanya da altıda üçünü ödeyecekti. Bütün taraflar kendi komutanlarına sahip olacak, ama filonun en üst rütbeli genel komutanı Avusturyalı Don Juan olacaktı. Anlaşmaya imza atan taraflar 200 kadırga, 100 nakliye gemisi, 50.000 yaya asker, 4.500 atlı asker ve gerektiği kadar top ve cephane temin edecekti.

Hıristiyanlar konuşup müzakere ederken Türkler harekete geçmişti bile. Papa, Mayıs ayında yapılan anlaşmanın tamamının açıklanmasını sağladı. Nisan ayında

Türk filosu denize açıldı, Adriyatik'te korkunç yağmalar yaptı, Venedik karasularına girdi.

Gemiler bir araya toplanıp, kaderinde yenmek olan filo Akdeniz'de hedefini ararken, Avusturyalı Don Juan, 6 Haziran 1571'de Madrid'den ayrıldı. Barselona'ya gelince, babası V. Carlos'un Berberi sahillerinde Barbaros'a karşı sefere çıkmadan önce gidip günah çıkarttığı ve kutsandığı Leydimiz Montserrat Monastirını ziyaret etti. Barselona'dan yirmi kadırgayla birlikte Cenova'ya doğru yelken açtı. Buraya ayın 25'inde vararak Andrea Doria'nın görevini devraldı. Ağustos ayında deniz yolu üzerinden Napoli'ye vardı.

Bu sırada bütün Avrupa heyecandan yanıp tutuşuyordu: asil kandan doğan savaşçılar İspanya Kralının bayrağı altında savaşmak için bir araya geliyordu. Don Juan'ın Napoli'ye gelişinin tarifini Prescott'un kaleminden aktarıyoruz:

"Şehirde onu karşılamak için, şimdiye kadarki yolculuklarında hiç görmediği kadar büyük ölçekte hazırlıklar yapılıyordu. Yakın zaman önce valiliğe atanan Granvelle, kraliyet soyuna mensup misafirleri karşılamak için oluşturulan büyük alayın en önündeydi. Caddelere dizili evlere zengin motifli örtüler asılmış ve çiçeklerle zarifçe süslenmişti. Pencereler ve verandalar sefahate düşkün şehre uygun olarak güzelliklere bezenmişti. Bu yakışıklı ve genç kahraman, ilerlerken ona bakan pek çok kara göz vardı. Daha yirmi dört yaşındaydı ama komutayı devralacak ve Müslümanlara karşı savaşacaktı. Göğsüne gevşek bir biçimde kızıl bir eşarp bağlamıştı. Şapkasının bembeyaz tüyleri lüle lüle omuzlarına dökü-

len sarı saçlarına karışıyordu. İtalyan genç kızların bakmaya doyamayacağı bir manzaraydı. Kesinlikle savaşlarda pişmiş bir savaşçı görüntüsü yoktu. Ama genç prens, genel görünüş itibariyle gözlerinden taşan cesur ve yılmaz ruhu sayesinde efemine etki bırakmaktan kurtuluyordu. Yüz hatları ise sanki soyunun bütün ortak yüz özelliklerini almış gibiydi."

Napoli'de kendisini demirlemiş bekleyen, ileride Castile Amirali olduğunda yetenekleri sayesinde adından sıkça söz ettirecek olan ilk Santa Cruz markisi Don Alvaro de Bazan komutası altında bir filo vardı. Ayrıca Kardinal Granvelle ona kendi elleriyle, Papa'nın gönderdiği Santa Chiatra Monastiri'nda önemli bir törende kutsanmış bir bayrak teslim etti. 25 Ağustos'ta Napoli'den Mesina'ya doğru yola çıktı. Burada, gümüş kaplamasına pek çok simgenin işlendiği devasa boyutlarda bir zafer takının altında karaya çıktı. Kahramanın bindiği kraliyet kadırgası Barselona'da yapılmıştı. İçi çok lükstü. Dayanıklılığı ve hızıyla dikkat çekiyordu. Gövdesine simgeler ve tarih boyunca kullanılmış araçlar işlenmişti. Daha önce hiç böyle bir savaş gemisi görülmemişti.

Cayetano Rosell, *Historia del combate naval de Lepanto* adlı kitabında Hıristiyan armadasında, 200'ü o zamanın normal savaş gemisi olan kadırgadan oluşan, toplamda 300'den fazla gemi olduğunu yazıyor. Şöyle devam ediyor:

"Kutsal İttifak'ın kuvvetleri bu geniş limanda (Messina) toplanıyordu. Kürekçileri, yelkencileri ve sayısız savaşçıları bir araya getirince çok büyük bir sa-

yı meydana geliyordu. Denizler Roma İmparatorluğu devrinden beri bu kadar muazzam bir güç görmemişti. Bu kadar çok geminin aynı amaç doğrultusunda aynı şekilde hareket ettiği daha önce hiç görülmemişti. Adaletin gözlerinde bundan daha sevindirici, insanların din uğruna savaşmak için bir araya geldiği bundan daha büyük bir girişim olamazdı."

İspanyol filosu 90 kraliyet kadırgası, 24 nef, 50 firkateyn ve perkendeden oluşuyordu. Don Juan, bunlar için "los mejores que en tiempo alguno se habrian visto (şimdiye kadar görülenlerin en iyisi)" diyor. Papa, Mark Antony Colonna komutasında 12 kadırga ve 6 firkateyn gönderdi. Papa ayrıca İspanya'dan elde ettiği "Crusada" ve "Excusada" gelirlerini diğer başka dini gelirlerle birlikte masraflarını karşılaması için krala vereceğini açıkladı.

Venedik 106 kadırga, her biri 40 top taşıyan devasa büyüklükte 6 kalyon, 2 nef ve 20 firkateynden meydana gelen filosunun başına Sebastian Vaniero'yu atadı. Ancak bu gemiler o kadar kötü durumdaydı ki Don Juan gerekli tamiratları yapması için İspanyolları ve Cenevizlileri göndermek zorunda kaldı. Kumandan De Romegas'ın el yazması (Bibliotheque de Roi, No: 10088) bize İnebahtı Savaşı'yla ilgili bilgiler veriyor. Türk filosunun 333 gemiden meydana geldiğini, bunların 230'unun kadırga, diğerlerinin daha küçük gemiler olduğunu yazıyor. Hıristiyan filosu için verdiği toplam sayıysa 271. Türk ordusunun başına Ali Paşa.[35] "İnsansever ve cömert olduğunu defalarca ispat eden korkusuz bir ruha sahipti. Fiziksel cesaretin ötesindeki bu özelliklere

Türklerde, hatta diğer milletlerde bile az rastlanır. " Bu arada diğer Ali Paşa, korsan olanı, Coron'a vardığından beri, İnebahtı'ya hazırlık mahiyetinde kendi üzerine düşen çarpışma, yıkım ve yağlamamayı fazlasıyla yapmıştı. Bu tarihi savaşta bir kere daha denizlerin asıl hakiminin deniz kurtları olduğunu gösterecekti. Osmanlı ordusu için gerçek bir yıkım olan savaşın cereyan ettiği o gün, bütün Müslüman orduları içinde sadece o ve korsanları paye alacak kadar yararlılık gösterebildi.

[35] Kaptanıderya Müezzinzade Ali Paşa.

XXII. BÖLÜM

İNEBAHTI

Ali Paşa İnebahtı'da nasıl savaştı, sonraki rütbesi - Sonuç.

DENİZ kurtlarının önemli bir rol oynadığı son büyük deniz savaşı pek çok açıdan kayda değer bir olaydı. Yapılan en kanlı savaşlardan biri olmuştu. Daha önce de pek çok kere belirttiğimiz, savaşan taraflar arasındaki kişisel nefret, bu çarpışmada kendisini iyice belli etmişti. Söylediğimiz gibi, bu sefer Venediklilerin ön ayak olmasıyla düzenlenmişti. Savaştan kısa bir süre önce meydana gelen bir olay da Hıristiyanların Türklere karşı olan husumetlerini çılgınlık derecesinde abartmasına sebep olmuştu. Malta Kuşatması sırasında adını sıkça

duyduğumuz Mustafa Paşa, Kıbrıs'ta Famagusta (Mağusa) şehrini ele geçirmişti. Şehri savunan Venedikliler onurlu bir şekilde teslim olmuştu. Ama dört büyük Venedikli kaptan Mustafa Paşa'nın önüne getirildiğinde üçünün kafasının hemen orada kesilmesini emretti. Şehrin güçlü savunmasını asıl borçlu oldukları cesur ve soylu bir adam olan dördüncü kaptanın ise derisini pazaryerinin ortasında canlı canlı yüzdürmüştü. Sonra bu deriyi samanla doldurup gemisinin pruvasına bağlatmış ve İstanbul'a bu iğrenç ganimetle dönmüştü. Famagusta'nın savunucusu Bragadino boş yere ölmedi. Korkunç kaderi Don Juan'ın armadasında öyle bir öfkeye yol açtı ki, armadadaki her kişi, bu kadar kara yürekli bir düşmanı yok etmek için kendi canlarını feda etmenin bile az geleceğini düşünmeye başladı.

İnebahtı, Hıristiyan orduları için büyük bir zafer oldu. Ayrıca Osmanlı'nın denizde yenilmez olmadığını göstermesi açısından da önemli bir ders oldu. Ancak savaş taktikleri üzerine çalışan bir öğrenci için çok da ilginç bir çarpışma değildi. O önemli günde, savaşan bütün taraflar içinde, taktiksel açıdan gerçek bir komutan olduğunu gösteren bir tek kişi vardı, o da Uluç Ali'ydi. Osmanlı donanmasının başkomutanının adı da Ali olduğu için savaşın Müslümanlar açısından takibi biraz zor olabilir. Karışıklığı önlemek için, Cezayir Beylerbeyi olan Ali Paşa'yı kendi adı olan Uluç Ali olarak anacağız.

7 Ekim 1571 Pazar günü Hıristiyan filosu Kefalonya'dan demir alarak, güneyde Arnavutluk kıyılarına gelerek buradaki kayalıklı adalara demirledi. Sağ kanadı John Andrea Doria, sol kanadı Provediteus Barbarigo,

merkezi ya da o gün dendiği şekliyle "çarpışmayı" Don Juan'ın kendisi komuta ediyordu. Onun da bir tarafında Papa Kadırgalarının Generali Mark Antony Colonna, diğer tarafında da tecrübeli denizci Venedikli Sebastian Veniero vardı. Burada ayrıca Don Juan'ın yeğeni, Parma Prensi ve Savoy Amirali; Cenova Amirali Dük Urbino; Napoli Amirali ve Kastilyalı Komutanı bulunuyordu. Santa Cruz Markisi'nin emrindeki yedek kuvvetler otuz beş kadırgadan meydana geliyordu. Don Juan'ın kadırgası Real'in hemen arkasında Komutan Requesens vardı. Filodaki askerlerin, subayların, kürekçi esirlerin toplam sayısı seksen bin kişiyi geçiyordu. Filoda yirmi dokuz bin piyade vardı. Bunların on dokuz bini İspanyoldu. O gün Hıristiyanların karşısındaki Türk filosundaysa, küçük boyutlardaki sayısız tekneler hariç, en az yüz yirmi bin asker iki yüz elli kadırgaya bindirilmiş haldeydi.

Savaşı aktarırken ünlü tarihçi Prescott'nun, *Histoire de Venise*'in yazarı, Fransız Akademisi üyesi P. Daru'nün ve *Historie del combate naval de Lepanto* adlı eseriyle konuyu ayrıntılı bir şekilde ele alan İspanyol Akademisi üyesi Don Cayetano'nun yazdıklarına başvuracağız. Bu saygın tarihçilerin yazdıklarından açıkça anlaşılan bir şey var: İnebahtı Savaşı, komutanların taktiksek yetenekleriyle fazla bir alakası olmayan tarihteki en kıyasıya cereyan etmiş arbedeydi. Don Juan'ın her gemiye ayrı ayrı talimat verdiği mektuplar yazdığı doğruydu. Ama bu talimatların ne olduğunu bilmiyoruz. Ayrıca savaş başladığında gemileri ilk defa olarak "tek çizgi halinde" dizdiğini görüyoruz. Farklı milletlere ait

bütün kadırgalar birbirine karıştığı için Papalıkla, İspanyol ve Venedikli komutanlar kendi aralarında, olması gerektiği gibi bir iletişim kuramamışlardı. Öte yandan Uluç Ali, kendi birliğindeki gemileri bir arada tuttu. Karşısındaki John Andrea Doria'dan çok daha iyi bir komutanlık yaparak onu yendiyse de, savaşın genel gidişatı içinde geri çekilmek zorunda kaldı.

Don Juan, hafif bir firkateyne binerek emri altındaki bütün gemilere uğramış, yüreklendirici birkaç söz edip bir iki tavsiyede bulunmuş olmalı. İspanya Kralı'nın piç kardeşi o gün büyük bir liderlik örneği göstermemiş olsa da, doğru yerde doğru zamanda bulunduğu kesindi. Mağrur ve cesur hatlarında öyle bir çekicilik vardı ki, emrindeki herkes ona bütün kalbiyle bağlanmıştı. Komutanları aralarında dolaşıp hangi dava için savaştıklarını unutmamalarını söylerken, bu devasa armadadaki bütün denizci ve askerler coşkuyla bağırarak onu selamlıyordu. Altı buçuk kilometre uzunluğundaki hat boyunca ilerleyip herkesi selamlarken, güneşin üzerinde parladığı süslü zırhı, miğferinden aşağıya lüle lüle inen sarı saçlarıyla çok iyi bir gösteri çıkarmış olmalı.

Güneş doğduktan hemen sonra, Hıristiyanların üzerine doğru gelen Türk filosu göründü. O kadar ezici bir görünümleri vardı ki, birçok İspanyol komutan, Don Juan'a savaşa girmenin ihtiyatsızlık olacağını söyledi. Hakkını vermek için, Don Juan'ın cevap olarak oraya savaşmaya geldiğini ve konuşma faslının bittiğini söylediğini belirtmemiz gerekir. Sonra bütün bayrakları göndere çektirdi. Ana direğe Papa tarafından kutsanan sancağın asılmasıyla Savaşın başladığını belirten işaret verilmiş

Kral Don Juan.

oldu. Bu sancak meltemde hafif hafif salınırken, Don Juan'ın emrindeki askerler tek ağızdan nara atarak coşkularını belirtiyordu. Savaşın yapıldığı yer İon Denizi'nde, doğuda Arnavutluk ve Mora kıyıları, batısında İthaca ve

Kefalonya Adalarının arasında kalıyordu. Kuzeyde, Arta Körefizi'nin girişinde bin altı yüz yıl önce Octavius ve Antonius savaşmıştı. Aynı yerde 1538'de Andrea Doria ile Barbaros Hayreddin arasında Preveze Savaşı yapılmıştı.

Bir denizci açısından, düşman filolarının ne şekilde konuşlandığını doğal olarak öğrenme merakı İnebahtı'da içinden çıkılmaz bir bulmacaya dönüyordu. Anladığımız kadarıyla her iki armada da birbirine "baş çizgi" dediğimiz şekilde yaklaştı. Bu düzende her gemi öndekinin tam arkasında durarak uzun bir çizgi meydana getirirdi. Atış menziline girince gemiler yan dönerek "göğüs çizgi" düzenine girerdi. Her gemi doğru açıyı yakalayana kadar döndükten sonra, bütün gemiler aynı anda yan yana saldırırdı.

Türkler ittifak birliklerini gördüğünde, kıyı ve adacıklar arasında düzen alıyorlardı. Andrea Doria'nın sağ tarafa doğru hareket ettiğini görünce, gelmiş olduğu kuzeye kaçmak için dönüş manevrası yaptığını düşündüler. O sırada karanın arkasında gizlenen filonun tamamını göremiyorlardı. Mantıklı bir taktiksel kararla, düşman boğazdan içeri girmeden önce yetişmek için üzerine gittiler. Ama bunu yapmak için fazla uzaktaydılar. Hıristiyan filosuna saldırı mesafesine geldiklerinde, onlar boğazda konuşlanarak hazırlıklarını tamamlamıştı. Monsenyör Daru, bir filonun düzenini tarif etmek için biraz muğlâk bir ifade olsa da "Savaşmayı bekliyorlardı," diye yazmış. Ancak kesin olan, Don Juan'ın filosundaki altı kalyona yerleştirilen silahların, kadırgalara konabilecek herhangi bir şeyden çok daha üstün olduğuydu. Türkler

saldırmak için ilerlediğinde, bu kalyonlardan atılan atışlar öyle etkili bir kıyıma sebep oldu ki, Türk donanmasının komutanı Müezzinzade Ali Paşa, atıştan kaçınmak için hattının açılması emrini verdi. Türk filosu o sırada hangi düzende olursa olsun, ki bizim anladığımız kadarıyla göğüs çizgi düzeni içindeydi, bu yeni emir karışıklığa sebep oldu. Türklerin karaya yakın olan ve saldırıya ilk maruz kalan sağ kanadı, ittifak güçlerinin sol kanadına doğru dönme manevrasında geç kalmıştı. Bu manevra devam ederken, Türklerin komutanı Müezzinzade Ali Paşa'nın gemisiyle Don Juan'ın gemisi karşı karşıya geldi. Kaptan Paşa'nın kadırgasının ana direğinde Osmanlıların kutsal sancağı sallanıyordu. Hilafete ait bu sancak, Kuran'dan ayetlerle kaplıydı ve üzerinde altın işlemeyle en az yirmi sekiz bin dokuz yüz kere Allah'ın adı yazıyordu. Prescott bu sancak için şöyle der: "Sultanın bu sancağı, hanedan kurulduğundan beri babadan oğla geçiyordu. Sultanın kendisi ya da baş kurmaylarından biri bizzat savaşa katılmadığı sürece asla savaş meydanında görünmezdi." Müezzinzade Ali Paşa, padişahın sevdiği ve güvendiği bir komutandı. Bu yüzden de kendisine, onun ve emrindeki herkesin Peygamber efendinin şerefi ve dinin bu en değerli sembolünün Hıristiyanların eline geçmemesi için savaşması amacıyla bu çok değerli sancak emanet edilmişti. Ali Paşa da Don Juan gibi genç ve kendisini ispat etmek için yanıp tutuşan biriydi. Bu yüzden de iki gemi karşı karşıya geldiğinde, ikisinin de gözü karşısındaki başkumandana ait gemi dışında başka hiçbir şey görmez oldu. Ali Paşa kendi büyük kadırgasını Don Juan'ın gemisinin üzerine sürdü. Böylece çok büyük bir

çarpışma başlamış oldu. Veniero ve Colonna fena bir şekilde köşeye sıkışmış olan amiral gemisinin yardımına koştu.

Savaş bundan sonra, daha önce de belirttiğimiz gibi her geminin en yakınındaki gemiye saldırdığı bir arbedeye dönüştü. Bir süre için Don Juan açısından durum iyi gitmedi. Müslüman liderin kadırgası bir kere daha gemisine bordaladı ama İspanyol askerler onları geri püskürtmeyi başardı. İki Venedikli kaptan olan Loredano ve Malipier, Don Juan'ın kadırgasına yapılan saldırıya yetişmeye çalışan yedi kadırganın önünü keserek birini batırmayı başardı. Ardından diğer altı kadırgayla o kadar büyük bir azim ve hiddetle savaştılar ki, her iki kaptan da ölmüş olsa bile sonradan, generallerinin hayatını kurtararak savaşın gidişatını değiştirdikleri ve Türk kaptanıderya paşanın ele geçirilmesine el-ayak oldukları kanaatine varıldı. İki Venedikli kaptanın azimli mücadelesi sonucunda, İspanyol gemileri Türklerin sancak gemisine yaklaşmayı başarabildi. Ve en sonunda, çok zorlu bir direnişin ardından, gemide artık savaşacak canlı hiç kimse kalmamasından dolayı gemiyi ele geçirdiler. Müezzinzade Ali Paşa bir İspanyol asker tarafından öldürüldü, Müslümanların kutsal sancağının yerini Hıristiyanların bayrağı aldı. Ali Paşa'nın kesik başı bir mızrağın başına konarak hakaret olması için teşhir edildi. Zafer sahipleri böyle yapmakta hiçbir uygunsuzluk görmemiş olsa gerek. Kaptan Paşa'nın sancağının indirilmesi, Türklerde moral bozukluğuna sebep oldu. Kaptanıderya paşanın şehit olduğunu ve geminin kâfirlerin eline geçtiğini anlamışlardı. Bunun sonucunda da, Osmanlıların gösterdiği direnç zayıflamaya baş-

ladı. Otuz kadar kadırga, Hıristiyan bayrak gemisinin bulunduğu bölgeden kaçmaya başladı. O kadar kararlı bir şekilde takip edildiler ki sonunda kıyıya yöneldiler. Mürettebat yüzerek kıyıya ulaşıp içerilere kaçtı.

Hıristiyan filosunun sağ kanadı için durum o kadar iyi değildi. Uluç Ali burada kararlı bir şekilde John Andrea Doria'nın aldığı düzeni bozmaya, Hıristiyan komutanı ana ordudan ayırmaya ve alabileceği destekten mahrum bırakmaya çalışıyordu. Korsanın uyguladığı taktikler başarılı oldu. On beş Hıristiyan kadırgasını diğerlerinden uzaklaştırdıktan sonra, aradaki boşluğu kendi çok daha güçlü filosuyla doldurdu. Bunlar İspanyol, Venedik ve Malta kadırgalarıydı. Güçlü bir direniş göstermiş olsalar bile, ya ele geçtiler ya da batırıldılar. Doria o gün, bütün çabalarına rağmen taktik açından da dövüş gücü açısından da yenildi. Amansız liderlerinin emrindeki deniz kurtları, pozisyon yaratmak için manevra yapıyor, pozisyonu yakalıyor, sonra da düşman güçlerinin üzerine şimşek gibi saldırıyordu. İnebahtı'da o unutulmaz Ekim gününde hepsi de büyük cesaret gösterdi. Ama çok azı kaptanları gibi hem ateş gibi yanan bir kalbe hem de buz gibi düşünebilen bir beyne sahipti. Bütün savaş boyunca karşısındaki düşmana fırsat vermediği gibi, düşmanın üzerine kartal gibi atılmak için yakaladığı fırsatların hiçbirini de kaçırmadı. "Hakiki deniz adamı" bir kez daha, çok da aşina olmadığı bir ortamda savaşmaya çalışan cesur askerlerin karşısına çıkmıştı. Ve şimdi Uluç Ali, Hıristiyanların en iyi kabul ettikleri deniz adamının karşısında savaşıyordu. Hiç kimse, Osmanlıların denizde yenilmez olduğu inancının yıkıldığı o gün, Türklerin onun

sayesinde şereflerini koruduğunu inkâr edemez. Malta Kuşatmasını okuyan okuyuculara şövalyelerin bu savaşta nasıl davrandıklarını anlatmaya gerek yok, ama yedekte bekleyen Santa Cruz Markisi, bütün kuvvetiyle üzerine hücum ettiğinde, Tarikat'ın *Capitana*'sını yani amiral gemisini çoktan ele geçirmiş, ödül olarak çekmeye başlamıştı bile. Bu sırada savaş kaybedilmiş, Müslümanlar tamamen çekilmişti.

Korsan, daha fazla bir şey yapamayacağını görmüştü: asık bir suratla çektiği gemiyle bağını kopardıktan sonra, otuz kadırgasıyla savaşın en şiddetli geçtiği yerde toplanıp uzaklaştı. Malta'nın Capitana'sı alınmıştı. Uluç Ali, sultana, başarısının göstergesi olarak Saint Jean Şövalyelerinin sancağını sundu.

Bernardino de Escalante, 1583'te Seville'de basılan *Dialogos del Arte Militar* adlı eserinde, Guzmana adlı kadırganın kaptanı Ojeda'nın, Malta'nın *Capitana*'sını tekrar ele geçirdiğini, bunun karşılığında "Gerçek Din"in ona ömür boyu maaş bağladığını yazıyor. Ojeda büyük ihtimalle savaş sırasında Santa Cruz Markisi'nin emrindeydi.

İnebahtı Savaşı'yla ilgili olarak anlatılması gereken bir olay daha kaldı. Doria'nın bölüğündeki Marquesa kadırgasında, yatakta hasta yatan yirmi dört yaşında bir genç vardı. Bize aktarıldığına göre, ailesi soylu olduğunu iddia ediyormuş, ama fakirmiş. Bu genç adam savaşın başladığını anlayınca hemen yatağından fırlayıp kaptanına koşarak en tehlikeli görevi talep etti. Hem kaptan hem de dostları bu gence yatağında kalınasını tavsiye etti. "Baylar," diye yanıtladı genç adam, "bu tav-

siyeye uyacak olsa Miguel de Cervantes için ne derler sonra? Bugüne kadar, düşmanları Majesteleri krala karşı savaş açtığı her durumda iyi bir asker gibi hizmet ettim. Bugün de hastalığıma rağmen aynı şeyi yapmaya niyetliyim." Kendisine bir şalopadaki on iki askerin komutası verildi. Bütün gün boyunca burada büyük bir azimle savaştığı gözlemlendi. Göğsünden aldığı iki yaranın yanı sıra, bir de sol kolunu kaybetmesine sebep olan bir yara daha aldı. Yıllar sonra bile bu kolunu gururla gösterip "yüzden ya da göğüsten alınan yaralar, insana göklerde Cennet'e giderken yol gösteren yıldızlar gibidir," diyordu. Tarihçiler onun için "Hayatının geri kalanını bu muhteşem olayın hatırasıyla birlikte yaşadı. Sol elini kaybetti, ama bu ona sağ elinin şanını kazandırdı," diye yazdı. Bu sağ el *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha* kadar şanlı oldu.

İnabahtı Savaşı'nda, o kadar can kaybı oldu ki insanın aklı almıyor. Hıristiyanların beş bin, Türklerin de en az otuz bin asker kaybettiği rivayet ediliyor. Bu rakamlar ne kadar büyük olsa da, aslında mantıklı bir tahmini yansıtıyor. Türkler savaşta iki yüz gemi kaybetti. On altıncı yüzyılda kadırgalara bindirilen insanların sayısı hesap edildiğinde, verilen sayıların hiç de abartılı olmadığı görülecektir. Kaptan Ojeda'nın, savaşta iyice yıpranmış Malta *Capitana*'sını tekrar ele geçirdiğinde, içinde üç yüz ölmüş Türk bulduğu rivayet edilir. Bir kadırgayı ele geçirmenin bedeli bu kadar ölümse, kayıpların bu kadar çok olmasına şaşmamak gerekir.

Bu inanılmaz savaşın Avrupa'daki etkileri bu kitabın kapsamı dışına çıkıyor. Ancak deniz kurtları açısından

bakacak olursak, Akdeniz'in gerçek hakimlerinin hâlâ onlar olduğunu, ayrıca Osmanlıların denizde yenilmez olduğu görüşünün yıllar boyunca benimsenmiş olmasının ardında bu gözü doymaz ama muhteşem savaşçıların olduğunu göstermiştir.

Savaşa müdahil olan Papa V. Pius'un zaferi kazandıklarını öğrendiğinde söyledikleri, tarihin, Aziz Petrus'un sandalyesine oturan bu önemli şahsiyet hakkında aktardığı her şeyle uyuşuyor.

1623 yılında Colonia'da basılan (ve Françoiscus Swertius tarafından gözden geçirilen) imzasız bir manzum eser, Avusturyalı Don Juan'ı anlatıyor. Soru cevap şeklinde yazılmış bir mısrasında "Bu kadar çok zafer kazanıp bu mezarın altında sakince yatan kişi için," diyor, "İspanya onun için ne yapabilir? Ona hak ettiğini vermek için hangi anıtı dikebilir?" Kahraman buna şöyle bir cevap veriyor: "Mezarım benim yaptıklarımdır. Heykelim benim ünümdür." Bu sadece hoş bir fantezi değil, bu adamın tarihte elde ettiği yere bakacak olursak aslında gerçeğin kendisi.

Geriye, Ali Paşa'nın İnebahtı'da yaptıklarından sonraki kariyerini anlatmak kalıyor. İstanbul'a gelince yeniçerilerin maaşlarının ödenmediğine dair şikâyetlerinin, başkente kendisinden önce vardığını gördü. Bu kadar önemsiz bir olayı çoktan unutup gittiği için bu durum herhalde canını sıkmıştır. Onu her zaman himaye eden eski dostu Piyale Paşa, nüfuzunu hâlâ koruyordu. Piyale Paşa bu nüfuzunu kullanınca, Ali Paşa, şövaleyelerin elinden aldığı Saint John sancağını padişahın ayaklarına serme fırsatını buldu. Bu, yapılan korkunç savaşın

ardından İstanbul'a getirilen tek ganimetti. Bunun sonucunda da, bize aktarıldığı kadarıyla, "tekdir yerine takdir ve sevgi gördü."

Uluç Ali'de de Barbaros Hayreddin'de olduğu gibi yenildiğini hiçbir zaman kabul etmeme özelliği vardı. İnebahtı'da gösterdiği yararlılıklar sayesinde padişahın gözüne girmeyi başardı. Bu durumu çok zarif bir şekilde kullanarak, padişah kendisine yeni bir filo verecek olursa, Hıristiyanlardan intikam alabileceğini söyledi. Padişah bu ricayı kabul etti. Ardından da büyük bir gayretle yerine getirdi. Böylece Temmuz 1572'de, yani Türklerin ağır şekilde yenilmesinden hemen sonra Ali Paşa, küçük gemiler hariç toplam iki yüz elli gemiyle tekrar denize açıldı. Ali Paşa, Sultan Selim onu kaptanıderya atayacak kadar güçlenmişti. Ayrıca Cezayir Beylerbeyliğini yine onda bırakmıştı. Bu yeni filosuyla bir kez daha Kutsal İttifak'ın peşine düştü ve onları Mora'da bir limana demir atmış olarak buldu. Limanın dışında bekleyip dışarı çıkmaları için meydan okudu, ama ret cevabı aldı. Haedo bu isteksizliği liderler arası uyuşmazlığa bağlıyor. Ama durum ne olursa olsun, Ali Paşa padişahın gözünde sanki savaşı kazanmış kadar çok değer kazandı. "Ama böyle şeyler Tanrının takdiridir ve her şey onun sonsuz bilgeliğine bağlı olarak meydana gelir," diyor Haedo; ikisi arasında bağlantı kurmak biraz zor olsa bile.

1573'te Cezayir Beylerbeyliği, Arap Ahmed'e geçti. Aynı yıl Avusturyalı Don Juan, Tunus'u Türklerden aldı. Ali Paşa, iki yüz elli kadırga ve kırk küçük gemisiy-

le, kırk gün süren bir kuşatmanın ardından Tunus'u tekrar geri alarak İstanbul'a bir kez daha zafer ve binlerce İspanyol esirle döndü. Takip eden yıllarda da, kökleşmiş bir kinle Hıristiyanları taciz etmeye devam etti. 1576 yılında İstanbul'dan kırk kadırgayla çıkarak, doğduğu Calabrian kıyılarını yağmaladı. 1578'de yeniçeriler Arap Ahmed Paşa'yı öldürünce, onları cezalandırması için gönderildi ve bunu ağır bir şekilde yaptı.

Ali Paşa hiç evlenmedi ve hiç varis bırakmadı. Sonraki yıllarda, İstanbul'dan sekiz kilometre uzakta görkemli bir saray yaptırdı. Bütün imparatorluk içinde padişahın kendisi hariç hiç kimse, İtalya'nın güneyinde dünyaya gelen bu ne adı ne de akrabaları belli olmayan kimsesiz devşirme çocuk kadar büyük olamadı. Uzun boylu ve güçlü yapılıydı, ama hayatı boyunca sedef hastalığıyla boğuştu. Bunun nasıl bir rahatsızlık olduğunu merak edenlerin sözlüğe bakmasını tavsiye edebiliriz. Bir reis ve savaşçı için dezavantaj sayılabilecek gür olmayan bir sesi vardı. Normal şartlar altında etrafında her zaman "çocuklarım" dediği beş yüz korsan bulunurdu. 1580 yılında[36] ölünce, onunla birlikte bu kitapta "Müslüman Korsanların Altın Çağı" dediğimiz dönemin de sona erdiğini söyleyebiliriz.

Bu kitapta tarihçelerini aktardığımız insanlar, Kuzey Afrika'da bir korsanlar devleti kurmayı başardı. Bu kitapta da gördüğümüz üzere, Hıristiyanların en güçlü ordularıyla, İstanbul'daki sultanın da destek vermesiy-

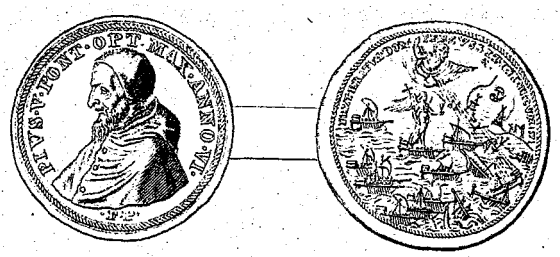
[36] Uluç (Kılıç) Ali Paşa, 21 Haziran 1587'de ölmüştür.

le hiç durmaksızın savaştılar. On altıncı yüzyıldaki deniz kurtları, hiçbir kraldan ya da hiçbir kayzerden, bu güçlü hükümdarlar ortadan kalkmaları için ellerinden geleni yaptığı halde, korkmuyordu. Acımasızdılar. Korkulması gereken insanlardı. İçlerinden muhteşem liderler çıkmıştı. Ne var ki onlardan sonra gelenler aynı yetenekte olamadı. Cezayir, Tunus ve Trablus resmen kabul edilen devletlere dönüşürken, Avrupa'nın büyük kuvvetleri buralardaki saraylara diplomatik elçi göndererek kendilerini küçük düşürmüş oldu.

Cezayir Dayısı, 1641 yılında İngiliz elçiye "Cezayirliler soyguncudur. Ben de onların şefiyim," derken aslında gerçeği dile getiriyordu. Ama o sırada sadece altmış beş gemileri vardı ve daha önceki görkemli başarılarının aksine, herhangi bir saldırıya yirmi dört saatten daha fazla dayanmalarına imkân yoktu.

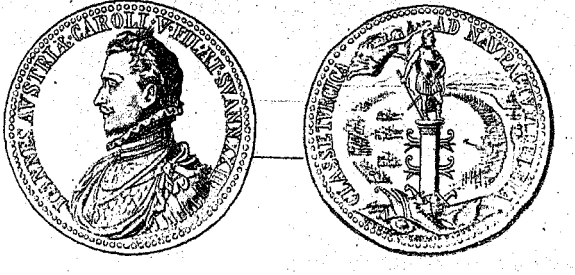
10 Nisan 1682'de "sakin ve güçlü, Tanrının Lütfu Büyük Britanya Kralı Prens II. Charles'la, *Cezayir*'deki ünlü Cezayir şehrinin en ünlü Lordu, Paşası, Dayısı, Ağası, Valisi arasında barış ve ticaret anlaşması" Majestelerinin Filosunun Amirali Arthur Herbert Esquire tarafından neticelendirildi. Böyle bir anlaşmanın üzerine, yazıldığı kâğıt kadar bile değerinin olmadığını söylemeye gerek yok. Anlaşmayı imzalayan insanlar hem cahil hem de ilkesizdi. Bir tartışmada ne zaman olursa olsun, anladıkları tek şey güçlü olanın haklı olduğuydu.

Günümüzde, korsanların yaptıklarını okuyunca içimiz korkuyla doluyor. Böyle şeylere nasıl tahammül edildiğini anlamakta zorlanıyoruz. Açıklama bulmaya

Sebastian Veniero.
Del Museo de Pinturas nº 919.

Sabastian Veniero. Üstte: Papa V. Pius ve İnebahtı'nda Türk Donanması'nın yok edilişi. Altta: Don Juan ve onu kahraman olarak gösteren heykel.

çalışıyoruz. "Hıristiyan Prensleri İttifakı" diye bir şey olduğunu görüp, yaptıkları tek şeyin ordularını birbirlerine karşı kullanmak olduğunu anlayınca daha da şaşırıyoruz. Öyleyse bu sorunun kökeni neydi? Bu sorunun cevabı on altıncı yüzyıldaki ahlak anlayışında gizli. Günümüzde insan hakları kavramına o kadar çok alıştık ki Barbaros, Turgut Reis, V.Carlos ve Medici Papaları döneminde böyle bir şeyin olmadığını aklımıza getirmiyoruz. Kulların sahip olduğu tek hak, hükümdarlarının onlara ihsan ettiği haklardı. Ayrıca hesaba katmamız gereken bir etken daha var. O zamanlar "insanlık" gibi basit bir kavram henüz mevcut olmadığından, deniz kurtlarının sebep olduğu büyük acılar bu açıdan değerlendirilmiyordu. Yaptıkları kötülükler, sadece yağmaladıkları toprakların sahiplerinin servet kaybına göre ölçülüyordu. O zamanki toplumlar şimdikine göre çok farklı bir şekilde yapılanmıştı. Mağduriyete düşenlerin kendileri bile kaderlerine öyle ya da böyle razı oluyordu. Herkes bilerek ya da bilmeyerek "Tanrı yukarıda, Çar uzakta" diyen ünlü Rus atasözünü tekrarlıyordu aslında.

O dönemdeki sıradan insanların katlanılmaz talihi, bize aslında başka türlü anlamamıza olanak olmayan bir şeyi gösteriyor: neden Hıristiyan askerler bu kadar sık din değiştirerek kendilerinin ve akrabalarının en büyük düşmanı olan korsanların bayrağı altında savaşmayı kabul ediyordu? Sıradan bir asker ya da denizcinin hayatı fazla bir şey vaat etmiyordu. Genel olarak kısa ve kesinlikle mutsuz bir hayattı. En büyük

etkiyi korsanlar tarafından yakalanınca yaşıyorlardı.

Böyle bir şey olduğu zaman ya "kadırgacı" olarak Müslüman kadırgaların kürek sıralarında kürek çekmeye ya da Cezayir, Oran veya Tlimsen'de bir zindanda çürümeye mahkûm oluyorlardı. Ama her zaman için bir kaçış yolu vardı: Hz. Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğunu kabul ettiği takdirde bütün kapılar ardına kadar açılıyor, onu kürekçi sırasına mahkûm eden zincirler çıkartılıyordu. Pek çok Hıristiyan esirin, aslında atalarının dinine sarılmak için fazla bir sebebi yoktu. Ne evleri, ne arazileri, ne servetleri, ne de akrabaları oluyordu. Ayrıca genellikle korsan liderlerin ordularının elde ettiği başarılar göz kamaştırıyordu. Öyle bir çağda böyle insanların, özgürlüklerine kavuşup talihlerini kendilerini yakalayanlarla birlikte araması muhteşem bir olay değil miydi?

Bu hainlik, dini bir suç demektir ve hiçbir bahane böyle bir davranışı haklı çıkaramaz. Ama günümüzün değer yargılarıyla karar vermeye çalışan bir kişinin, önce bir kadırgada köle olmanın ne demek olduğunu anlamaya çalışması gerekir. O kadar korkunç, o kadar berbat bir hayattı ki, nasıl bir zulüm olduğunu bir nebze bile olsun tahayyül etmek imkânsızdır.

Biz bugün, modern medeniyetin sağladığı emniyet içerisinde, geçmiş çağların değerlerini yargılarken, atalarımızdan gizlenmiş olan pek çok şeyi daha rahat fark edebiliriz. Bundan üç yüz yıl sonra da torunlarımız bizim bugün yaptığımız hataları görecek. Korsan devletlerin nasıl doğduğunu gördük. Sonraki nesillerde de de-

vam etmesine izin verildi. Ünlü tarihçinin "Ama böyle şeyler Tanrının takdiridir ve her şey onun sonsuz bilgeliğine bağlı olarak meydana gelir" sözlerini tekrarlayamayız, ama öte yandan, o çağlardaki hükümdarların, görevlerini yerine getirmemiş olmasını da mazur göremeyiz. Yine de kendimize şu soruyu sormalıyız: korsanlardan kurtulma görevi, bizim başımıza kalmış olsaydı daha iyisini mi yapardık?

Sonuç olarak tek kelime. Yapmış olduklarını buraya yazdık. Ancak yapmış oldukları zulümlerin çoğunda, günümüzde açıkça aktarmaya müsait olmadığından eksikler var. Hiç kimsenin kendi yaşadığı çağdan çok daha iyi ya da kötü olmadığı sözü çok doğru. Ayrıca teraziyi dengelemek adına, birisi korsanların yaptıklarını bütün açıklığıyla ortaya koyarak günümüz toplumunu şoke etmeyi düşünüyorsa, Hıristiyan rakiplerinin yaptıklarını da aktarması şarttır. Böyle şeylerin yazılmaması daha iyi. Önemli olan, on altıncı yüzyılda yaşayan insanların çektiği sıkıntıları gerçeğe en yakın biçimde aktarabilmektir. Bizim yaptığımız gibi, üç yüz elli yıl geriye bakıp, yaptıkları şeyleri mümkün olduğunca adil yargılamaya çalışırsak, onları savunacak fazla bir şey olmadığını görürüz.

Ama en azından; Barbaros, Turgut ve Ali ne kadar kötü nam salmış olursa olsun, nadir rastlanan bir özelliğe sahip olduklarını belirtmemizde fayda var. Bu özellik bütün çağlarda pek çok günahı örtmüştür. Herkesin bir savaşçı, bütün dünyanın bir savaş alanı olduğu dönemde, insanlar peşlerinden gidecek büyük lider arıyordu. Kuzey Afrika'daki Müslümanlar aradıkları "hakiki deniz

adamı"nı buldu. Korsanların ne kadar disiplinsiz ve ne kadar şiddet budalası olduğunu, ama sözünü ettiğimiz liderlerin etrafında nasıl yekvücut olduklarını gördüğümüzde; her çağda nadir de olsa kendi kaderini ele alan, kalabalıkların akıllarına ve bedenlerine hükmeden yetenekli kaptanların, üstün liderlerin çıktığı sonucuna varmak durumunda kalıyoruz.

Ekler:

KUZEY AFRİKA KIYISINDA BULUNAN BAZI YERLEŞİM YERLERİ ARASINDAKİ DENİZ MİLİ MESAFELERİ

Cebelitarık-Oran	225
Oran-Tenes	110
Tenes-Şersel	41
Şersel-Cezayir	40
Cezayir-Bona	104
Bona-Cicelli	30
Cicelli-Bizerta	205
Bizerta-Tunus	55
Tunus-Susa	120
Susa-Sfaks	120
Sfaks-Cerbe (Los Gelues)	54
Cerbe-Trablus	130
Cebelitarık-Cezayir	410
Cezayir-Tunus	391
Cezayir-Tenes	91
Tunus-Malta	232
Malta- Trablus (Cezayir)	200
Trablus-Serrano Burnu	250
Cerbe-Malta	210

BU KİTABIN KAPSADIĞI DÖNEM OLAN 1492-1580 ARASINDA HÜKÜM SÜRMÜŞ İNGİLİZ, FRANSIZ, İSPANYOL KRALLARI, TÜRK SULTANLARI, ROMA PAPALARI VE MALTA ŞÖVALYELERİ LİDERLERİNİN LİSTESİ

İNGİLTERE

VII. Henry, 1485-1509
VIII. Henry, 1509-1547
VI. Edward, 1547-1553
Mary, 1553-1558
Elizabeth, 1558-1603

FRANSA

VIII. Charles, 1483-1498
XII. Louis, 1498-1515
I. François, 1515-1547
II. Henry, 1547-1559
II. François, 1559-1560
IX. Charles, 1560-1574
III. Henry, 1574-1589

İSPANYA

Gırnata, 1492'de, Aragon ve Kastilya hükümdarları Ferdinand ve Isabelle tarafından alındı. Kızları Joanna, Alman İmparatoru Maximilian'ın oğlu Philip'le evlendi. Ferdinand 1516'da öldü. Onun yerine tahta, 1517'de, İspanya Kralı olarak, Philippe ve Joanna'nın oğlu V. Charles geçti. 1519'da Maximilian'ın ölümü üzerine, Charles, Alman İmparatoru olarak seçildi. Bir süre hüküm sürdükten sonra, 1555'te Yuste Manastı-

rı'na çekildi ve yerine oğlu II. Philippe geçti. Charles, 1558'de öldü. II. Philippe, ilk karısı olarak İngiliz Mary Tudor'la evlendi ve 1555'ten 1598'e dek hüküm sürdü.

TÜRK SULTANLARI

II. Bayezid, 1481-1512
I. Selim, 1512-1520
Kanuni Sultan Süleyman, 1520-1566
II. Selim, 1566-1574
III. Murad, 1574-1595

ROMA PAPALARI

III. Pius, 1503
II: Julius, 1503
X. Leo., 1513
VI. Hadrian, 1522
VII. Clement, 1523
III: Paul, 1534
III. Julius, 1550
II. Marcellus, 1555
IV. Paul, 1559
V. Pius, 1566
XIII. Gregory, 1572
V. Sixtus, 1585

MALTA ŞÖVALYELERİNİN BÜYÜK LİDERLERİ

Pierre d'Aubusson, 1476-1503
Emeri d'Amboise, 1503-1513
Fabrice Carette, 1513-1521

Villiers de L'Isle Adam, 1521-1536
Juan d'Omedes, 1536-1553
Claude de la Sangle, 1553-1557
Jean Parisot de la Valette, 1557-1568
Pierre Dumond, 1568-1572
Jean Levesque de la Cassiere, 1572-1582

MAVİ SERİ

Bir Osmanlı Aydınının Londra Seyahatnamesi
Yayına haz.: Erkan Serçe, Temmuz 2007, 138 s.

İstanbul'a Seyahat
Guillaume Martin, Çev. İsmail Yerguz,
Eylül 2007, 172 s.

La Motraye Seyahatnamesi
Aubry de La Motraye, Çev. Nedim Demirtaş,
Eylül 2007, 529 s.

İstanbul Günleri
La Baronne Durand de Fontmagne,
Çev. İsmail Yerguz, Ekim 2007, 318 s.

AKDENİZ'İN BÜYÜK KORSANLARI

"Acımasız ve uğursuz korsanlar akın akın Barbaros'un bayrağı altında toplanmaya başladı. Barbaros yenilecek olursa kendilerinin de denizlerden kovulmasının yakın olduğunu biliyorlardı. Aralarında çok az uyum vardı. Aynı dini, Hıristiyanlara karşı aynı nefreti paylaşıyor olsalar da, yağma ihtirasları bunlardan daha ağır basıyordu. Ancak tehlike durumlarında insanlar doğal olarak bir lider arıyordu. Ve korsanlarda mevki, kendini koruma içgüdüsüne göre belirleniyordu."

